

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

III МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

22 листопада 2018 року

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

ІІІ МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ

22 листопада 2018 року

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РІВНЕ 2018

П78 **Проблеми лінгвістичної семантики** : III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція (22 листопада 2018 року). Збірник матеріалів. – Рівне : РДГУ, 2018. – 203 с.

The Problems of Linguistic Semantics : The 3rd International Scientific and Practical Internet Conference (November 22, 2018). The Collection of Conference Proceedings. – Rivne : RSUH, 2018. – 203 p.

У збірнику матеріалів III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми лінгвістичної семантики» розглянуто низку питань, що стосуються актуальних проблем лінгвістичної семантики: когнітивної семантики, зіставної семантики, лексичної та граматичної семантики, семантики і прагматики мовних одиниць, семантики тексту і дискурсу, семантики і перекладу.

The Collection of Conference Proceedings «The Problems of Linguistic Semantics» focuses on the topical issues of Linguistic Semantics: Cognitive Semantics, Contrastive Semantics, Lexical and Grammatical Semantics, Semantics and Pragmatics of Linguistic Units, Semantics of Text and Discourse, Semantics and Translation.

УДК 81'37

Редакційна колегія:

Головний редактор – **Деменчук О.В.**, д-р філол. наук, професор.

Відповідальний редактор – **Михайлова Є.В.**, канд. філол. наук, доцент.

Члени редакційної колегії:

Павлова О.І., канд. філол. наук, професор; **Аладько Д.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Калініченко М.М.**, канд. філол. наук, доцент; **Константинова О.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Кучма Т.В.**, канд. філол. наук, доцент; **Орел І.І.**, канд. філол. наук, доцент; **Павловська Л.О.**, канд. філол. наук, доцент; **Тарасюк Н.Ю.**, канд. філол. наук, доцент; **Чеберяк А.М.**, канд. філол. наук, доцент.

Рекомендовано до друку вченою радою

Рівненського державного гуманітарного університету

(протокол № 10 від 27.11.2018 р.)

ЗМІСТ

***АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ***

BAUZER A.	THE IMPLICATIVE TYPE OF SEMANTIC DERIVATION: A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE	8
DEMENCHUK O.	TOWARDS MODELING LEXICAL SEMANTICS: A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE	10
IEGOROVA A.V., BOKLAN Y.V.	PECULIARITIES OF OCCASIONAL WORDS IN FANTASY LITERATURE (USING THE EXAMPLE OF J.K. ROWLING'S BOOK SERIES "HARRY POTTER")	13
КІНАЩУК А.В.	МОДЕЛІ СЕМАНТИЧНОГО ОПИСУ ЛЕКСИКИ	16
МІЗИН К.І.	ШЛЯХИ ПІДСИЛЕННЯ ЛІНГВОМЕТОДОЛОГІЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ НА ОСНОВІ КОРПУСНОБАЗОВАНОГО ПІДХОДУ	20

ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

БИЧКОВ Л.О.	КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРНІТОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	24
--------------------	---	----

ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ

АЛАДЬКО Д.О.	МЕТОНІМІЧНА МОДЕЛЬ «РОЗМІР – ПОСУД ТАКОГО РОЗМІРУ» В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	29
ВАСИЛЬЄВА О.Є.	СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ СМАКОВИХ НОМІНАЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ	31
КОСТЮК І.В.	СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	34
КУЧМА Т.В.	АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ «ВЧИТЕЛЬ» В УКРАЇНСЬКІЙ, ПОЛЬСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ (ЗА ДАНИМИ ВІЛЬНОГО АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)	39
ОКСАМИТНА К.С.	СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ПЕРЦЕПТИВНИХ НОМІНАЦІЙ «М'ЯКИЙ / DOUX» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ	41

ПАВЛОВСЬКА Л.О.	СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА ВЕРБАЛЬНИХ ФОРМУЛ ПОБАЖАНЬ У РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ	46
ПАЮК В.Л.	СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ТАКТИЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ НОМІНАЦІЇ «ГОСТРИЙ / SHARP» В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ)	49
ЦУП О.В.	СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ЗНАЧЕНЬ ЗВУКОВИХ НОМІНАЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	52
ЯСІНСЬКА Т.А.	СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ СЛУХОВОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ НОМІНАЦІЇ «ТИХИЙ / STILL» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ)	55

ЛЕКСИЧНА І ГРАМАТИЧНА СЕМАНТИКА

АЛАДЬКО О.Д.	КВАЛІФІКАТИВНІ МЕТОНІМІЧНІ МОДЕЛІ В НАЗВАХ ОДЯГУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	60
ОРЕЛ І.І.	ФУНКЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ЗАГОЛОВКАХ НІМЕЦЬКИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ СТАТЕЙ	63
ТАРАСЮК Н.Ю.	СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ МОТИВАЦІЇ ФРАНКОМОВНОЇ СЛОВОТВІРНОЇ МОДЕЛІ НОМІНАТИВНИХ ЧАСТИН МОВИ	67
ЧЕРЕМІСІН М.В.	СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ГУСТАТИВНИХ НОМІНАЦІЙ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ	71

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ

БОРЗЕНКО О.П.	ТЕКСТ ЯК СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ОДИНИЦЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	74
МИХАЙЛОВА Є.В.	КАТЕГОРІЙНА СЕМАНТИКА ТУРЕЦЬКОГО ПРИКМЕТНИКА: АТРИБУТИВНІ СЛОВОФОРМИ ІЗАФЕТНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ	77
МОЗГОВА Я.О., ТИТАРЕНКО В. В.	СПЕЦИФІКА ЕКСПРЕСИВНОГО ЗАБАРВЛЕННЯ СЛОВА	81

СЕМАНТИКА ТЕКСТУ І ДИСКУРСУ

АРТЬОМОВА Є.О.	COMPUTER-MEDIATED COMMUNICATION AS A SOURCE OF VOGUE WORDS AND COINAGE	85
ГЕТЬМАН З.О., МОРЕНЕЦЬ І.М.	КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ АКТУАЛІЗОВАНИХ РЕЧЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАГМАТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДІАЛОГІЧНОГО ТЕКСТУ	88

КАЛІНІЧЕНКО М.М.	ТВОРЧИСТЬ ЕМІЛІ ДІКЕНСОН В ДИСКУРСІ ПОПУЛЯРНОЇ ЖІНОЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ АМЕРИКИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОРІЧЧЯ	92
МАРТИНЕНКО О.Є., ДИШЛЮК О.О.	ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ В ГАЛУЗІ АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ	94
МАРТИНЕНКО О.Є., ТКАЧУК К.М.	ДО ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ В ГАЛУЗІ МАРКЕТИНГУ	96
НАЙДИЧ А.О.	«LIVE OAK, WITH MOSS» – ДІЙСНА ІСТОРІЯ ПРО «ГЕЙ-МАНІФЕСТ» ВОЛТА ВІТМЕНА	99
ПРИМІЧ О.В.	ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ	103
ЧЕРЕМІСІН М.В.	СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ У РОМАНІ Д. БРАУНА «КОД ДА ВІНЧЬ»	108
ШЕВЧУК Л.О., ФЕДОРЧУК А.О.	ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦИФІКИ ТРАКТУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОЗНАК ЕКФРАЗИ	111

СЕМАНТИКА І ПЕРЕКЛАД

ВИФАТНЮК Л.О.	ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА РОЗКРИТТЯ РИС ХАРАКТЕРУ ОСОБИ	114
ГЕРАСИМОВА Н.І.	СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	116
ДЕЙНЕКО А.І.	СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ТА ТИПИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ	119
ДЖУРИЛО А.П., ГАСВСЬКИЙ Я.С.	КЛАСИФІКАЦІЯ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД	122
ДЖУРИЛО А.П., ІЛЬІНА В.Д.	АНГЛОМОВНИЙ РЕКЛАМНИЙ ДИСКУРС: ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ	125
ДЖУРИЛО А.П., МАРЧЕНКО А.М.	ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЯК ОСНОВНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ В ПЕРЕКЛАДІ	128
ДЖУРИЛО А.П., СЛЄПНЬОВ О.В.	ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГУМОРУ	131
ДЖУРИЛО А.П., ХЕЙЛИК Д.А.	ДО ПИТАННЯ ЗАГОЛОВОКУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ЯК ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ	134
ДОВГАНЕЦЬ В.І., ГЕРАСИМОВ В.В.	ДО ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНОЇ СПЕЦИФІКИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ НЕОЛОГІЗМІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ	137

*III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ»*

ЄГОРОВА А.В., ПАВЛЮК Н.О.	ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	140
КІРЕЯ Г.І.	СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ ДЖ.Р.Р. ТОЛКІНА «ГОБІТ, АБО ТУДИ І ЗВІДТИ»)	143
ЛЕЙЦЮСЬ Г.М., ЛАПТІНОВ М.А.	ДО ПИТАННЯ ПРО СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ УТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ	152
ЛЕЙЦЮСЬ Г.М., СТРИЖКО І.С.	ДО ПИТАННЯ ПРО СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ЧАСОВИМ КОМПОНЕНТОМ "SECOND" УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	155
ЛИТНЄВА Г.П., ДЕНИСАЙКО К.Ю.	РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЯК СПОСОБУ ЗБАГАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ	157
ЛИТНЄВА Г.П., КОВАЛЬ І.І.	ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ОДИНИЦЬ У ТЕКСТАХ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ	161
МАК В.В.	ЕКСПРЕСИВНОСТІ НА СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ У АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	164
МАРТИНЕНКО О.Є., АБДУРАХМАНОВА НА.	ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ	169
МИРОНЕНКО О.Ю.	ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ХОРОБРІСТЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	172
МОЗГОВА Я.О., КРАВЧЕНКО А.М.	СПЕЦИФІКА ПОНЯТТЯ ЕМФАЗИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	180
МОШКОВСЬКА Л.М., ХИЛЮК М.М.	СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	182
НІКОЛЬСЬКА Н.В., ЄРЬОМЕНКО Д.М.	ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ	185
ШЕВЧУК Л.О., ДМИТРИЄВА Є.І.	ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО АСПЕКТУ В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ПРОЦЕСУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	188
ШЕВЧУК Л.О., КАДЕМА О.В.	ТРУДНОЩІ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ	191

*III Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ»*

ШЕВЧУК Л.О., ПАПАЯНІНА А.О.	ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ДОКУМЕНТІВ У РАКУРСІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ	193
ШЕВЧУК Л.О., ПОГОРІЛА Е.С.	ПЕРЕКЛАД ЯК МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАЦІЇ	197
ШЕВЧУК Л.О., ЧЕХІВСЬКА А.П.	ФРАЗЕОЛОГІЗМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА МЕТОДИ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У СФЕРІ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	200

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ:
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ**

UDC 81'37:159.93-115

Bauzer A.

*Étudiante en master Langues, littératures et civilisations étrangères
Université Bordeaux Montaigne, France*

**THE IMPLICATIVE TYPE OF SEMANTIC DERIVATION:
A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE**

The dynamic approach towards a linguistic item's semantics modelling exposes and elaborates upon the system of semantic derivation models – theoretical constructs that represent the dynamic potential of a linguistic item, claiming various types of semantic associations that underlie the development of a linguistic item's semantic paradigm [1; 2; 5].

From a cross-linguistic perspective, a semantic derivation modelling is supposed to reveal the similarities and differences in the ways the semantic paradigms of linguistic items develop in the contrasted languages [3; 4; 6].

The purpose is to characterize the implicative type of semantic derivation, to substantiate the ways languages construe the development of linguistic items' semantic paradigms based on the implications, i.e. the additional information about the changes (effects) the participants of a certain situation may undergo.

The implicative type of semantic derivation makes use of a prototypical situation that serves as a source (supplier) of material for the derived meanings. For instance, the derivational relation in the Ukrainian idiom *світу божого не видно* «1. Зовсім нічого не можна побачити, розрізнити зором; стає або стало темно від сильної зливи, хуртовини, туману, пилу і т. ін.» → «2. Когось чи чогось дуже багато» exploits a scenario of «partially confined perception», grounding in the implication «high density – large quantity» (concentration of homogeneous objects is conceptualized as an accumulation of these objects in considerable quantity). The English equivalent *to be snowed under (with smth.)* «to have so much work that you have problems dealing with it all; to be overwhelmed, esp. with paperwork», represents a case of reversible conceptualization as compared to the Ukrainian one. The derivational

relation grounds in the implication «large quantity – high density» (accumulation of objects in considerable quantity is conceptualized as concentration of the objects). Foregrounding the idea of an impenetrable obstacle, the idiom gives rise to the situation of «totally confined perception», cf.: *I am absolutely snowed under with work now*. The French equivalents *être débordé (de qch)* «être submergé par le travail, les occupations»: *Je suis débordé, je n'ai plus une minute à moi* realizes the idea of exceedingness, excessive measure or degree, cf.: *déborder* «dépasser le bord de quelque chose, s'étendre au-delà d'une limite», representing the situation of being overwhelmed, completely submerged beneath a superincumbent mass of something like water flood, cf. synonymous *être inondé (de qch)*: *J'ai été inondé de courrier, de messages téléphoniques et de demandes pour des rencontres*. The Polish equivalent *świata bożego nie widzieć* «robiąc coś, koncentrować się tylko na tym, angażować się w to całkowicie, nie zwracając uwagi na to, co dzieje się dookoła» reveals another strategy of conceptualization, representing a case of the so-called «detached perception». It characterizes situation as a condition of mental separation from the world, similar to that one which is associated with a state of detachment from one's surroundings, cf.: *Zaczytał się tak, że o bożym świecie zapomniał*. The derivational relation grounds in the implication «deeper absorbedness – larger detachment» (the more a person gets absorbed into something, the more detached (s)he becomes from something else). The German equivalent *nicht mehr aus den Augen sehen können* «sehr müde, erschöpft, mitgenommen sein» is likely to exploit a scenario of pseudo-, or imaginary perception, grounding in the implication «state of a person – manifestations or symptoms of the state». If a person is very tired, (s)he might suffer from some perceptual disorders that might cause some vision problems (a case of proprioceptive reaction), e.g. making a person see imaginary colours, cf.: Pol. *Komuś pociemniało w oczach* «ktoś ma zaburzenia wzroku spowodowane zmęczeniem»; Ukr. *В очах потемніло у кого* «комусь стає погано, млясно від втоми».

The implicative type of semantic derivation turns out to be an effective strategy in developing the lexical item's semantic paradigm. The derivational relation grounds in the perceptual and culturally determined implications.

In order to ascertain an overall picture of the dynamics of linguistic items and to establish the way the linguistic units distribute information about different types of situations in the semantic spaces of related and non-related languages makes it expedient to carry out further research on the implicative semantic models within a comparative-historical perspective.

References:

1. François, A. (2008). Semantic maps and the typology of colexification. Intertwining polysemous networks across languages. In M. Vanhove (Ed.), *From polysemy to semantic change. Towards a typology of lexical semantic association* (pp. 163-215). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.
2. Koch, P. (2008). Cognitive onomasiology and lexical change: Around the eye. In M. Vanhove (Ed.), *From polysemy to semantic change. Towards a typology of lexical semantic association* (pp. 107-137). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.
3. Panther, K-U & Thornburg, L. (1999). The Potentiality for Actuality Metonymy in English and Hungarian. In M. Dascal, R. Gibbs & J. Nuyts (Eds.). *Metonymy in language and thought* (pp. 333-357). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.
4. Ponterotto, D. (2010). Cross-cultural variation in idiomatic expression: Insights from Conceptual Metaphor Theory and implications for Translation Studies. In M. Choinski, L. Wiraszka & E. Tabakowska (Eds.). *Cognitive linguistics in action. From theory to application and back* (pp. 343-369). Berlin & New York: Mouton de Gruyter.
5. Pottier, B. (2008). The typology of semantic affinities. In M. Vanhove (Ed.), *From polysemy to semantic change. Towards a typology of lexical semantic association* (pp. 93-105). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.
6. Srinivasan, M. & Rabagliati, H. (2015). How concepts and conventions structure the lexicon: Cross-linguistic evidence from polysemy. *Lingua*, 157, 124-152.

UDC 81'37:159.93-115

Demenchuk O., Doctor of Philology
Rivne State University for the Humanities, Rivne

**TOWARDS MODELING LEXICAL SEMANTICS:
A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE**

Linguistic semantics posited and to some extent still posits the idea of a non-alternative worldview – a generalized one-dimensional construal of the world that does not provide for the inter-complementary and inter-contradictory procedures of its interpretation. Such an approach conformed to the methodology of linguistic theory of meaning, which speaking figuratively became a hostage of a strict disjunction relation, brought to the «either... or...» principle. The information about the world, encoded in the semantics of linguistic items was considered to represent a discreet interpretation of the reality, based on a hypothesis that objects reveal their properties in relation to other objects. However, the situation might look different, if we assume that the world, surrounding us is not monadic and

manifests itself in various aspects of human cognition. Such an approach gives evidence of numerous alternatives in the ways the world of discourse (a certain situation or its fragment) is construed in the semantics of linguistic items.

Of paramount importance at present is the issue of combining methodologically contiguous approaches that deal with semantics modeling within a group of languages or within human language as itself. We admit that semantics modeling acquires significance for cross-linguistic (either contrastive or typological) studies, as it offers methods to decipher the peculiar manners in which the semantics of a linguistic item encodes and distributes information on a certain state of affairs in both related and non-related languages. This may provide for natural and universal notions that are supposed to be found in many (if not in all) languages of the world, irrespective of their phylogenetic and cultural differences [4].

The purpose of the paper is to characterize the models for the comparison of lexical semantics. The purpose is fourfold: to substantiate lexical semantics modeling from a cross-linguistic perspective; to characterize the model of situation as basis for comparison of lexical semantics of related and non-related languages; to elaborate a model of situation; to determine the prospects of semantics modeling.

We posit that the contrasted linguistic items' semantics encode and distribute information on the dynamics of situation conceptualization within four alternative, hierarchically established semantic dimensions: representative, sentential, constructional and epideigmatic.

The **representative** semantic dimension encodes information about the gnoseological values of the situation participants. Having the status of incorporated actants, such participants reveal their values in the semantics of words, lexical word-combinations and phraseological units. Such an approach provides for an «actant-based» orientation of the representative semantic dimension what conforms to the principle of medieval logicians: *objectum specificat actum*. The gnoseological values of participants are determined by their relation to a certain conceptual domain: perceptual, evaluative, taxonomic, etc. Any of these domains determines the way a participant – either a subject-actant or an object-actant – is interpreted (conceptualized). It determines the cognitive (either perceptual or axiological) perspective of the participants, identifying them within a set of elementary thematic relations (elementary semantic roles). Such an approach conforms to one of the Lexical-Functional Grammar assertions: thematic relations are «descriptions of certain aspects of cognitive conceptualization» [2, p. 99].

The **constructional** semantic dimension encodes information about the positional activities of the situation participants. The function of the constructional semantic dimension is reduced to the identification of participants' syntactical relations within an *argument structure construction*. The syntactical relations are defined as a medium that relates nominal arguments of the predicate to various syntactical positions, hierarchically arranged according to a degree of their syntactical activity or significance. Argument structure constructions set (specify) a semantic pattern of the situation (e.g. «someone causing something to move», «someone experiencing something», «something moving», etc.) and the way this pattern correlates with the arrangement of syntactical elements in a sentence. The semantic patterns are considered as arguments patterns, which functionally are oriented more on certain types of predicates, rather than on the description of a specific head verb. Cf.: «Constructions – form-meaning correspondences that exist independently of particular verbs» [1, p. 1]. The explanatory effect of the constructional semantic dimension is reduced to the establishment of positional (morphological and / or syntactical) characteristics of the participants.

The **sentential** semantic dimension encodes information about the relations of the situation participants within a predicate-actantial structure of a head verb that belongs to a certain thematic class – a group of words with a common semantic component. The dimension determines the relational characteristics of the participants within a set of basic semantic roles. The roles perform the functions of tokens of those participants, which one may conventionally correlate with the notions of a «subject» and «object» correspondingly. From this perspective, the sentential semantic dimension characterizes the participants as «non-specific» actants, whose semantic roles are set not by the definition itself, but by the predicate, that «imposes» such roles on them.

The **epidigmatic** semantic dimension encodes information about the semantic associations that underlie the development of a linguistic item's semantic paradigm, cf. the notions of colexification, semantic parallels, semantic affinities, etc. From a cross-linguistic perspective, the semantic derivation modeling is supposed to reveal the similarities and differences in the ways the semantic paradigms of linguistic items develop in the contrasted languages [3]. We hold the opinion that the participants' semantic associations are realized within four types of semantic derivation: converse, actantial, implicative and categorical.

The paper claims the model of situation to be the basis for comparison of lexical semantics. The model of situation concept is thought to represent

the content of a lexical item as the realization of relations between the basic participants of a given situation. The models represent the semantics of a lexical item through a sampling of alternative, hierarchically arranged semantic dimensions that encode information on the participants and their relations.

In order to ascertain an overall view of lexical items dynamics and establish the way these items distribute information on various types of situations in the semantic spaces of related and non-related languages, it is necessary to carry out further research into the modeling of lexical semantics in its comparative, historical and typological aspects.

References:

1. Goldberg A. *Constructions: A construction grammar approach to argument structure* / A. Goldberg. – Chicago : University of Chicago Press, 1995. – 271 p.
2. Falk Y. *Lexical-functional grammar: An introduction to parallel constraint-based syntax* / Y. Falk. – Stanford : Center for the Study of Language and Information, 2001. – 253 p.
3. *The lexical typology of semantic shifts* / Ed. by P. Juvonen, M. Koptjevskaja-Tamm. – Berlin ; Boston : Walter de Gruyter, 2016. – 609 p.
4. Wierzbicka A. *Semantics, culture, and cognition: Universal human concepts in culture-specific configurations* / A. Wierzbicka. – Oxford ; New York : Oxford University Press, 1992. – 496 p.

УДК 801.009

**Iegorova A.V., PhD,
Boklan Y.V., student**

National Transport University, Kyiv

**PECULIARITIES OF OCCASIONAL WORDS IN FANTASY
LITERATURE (USING THE EXAMPLE OF J. K. ROWLING'S
BOOK SERIES «HARRY POTTER»)**

It is well known that the consideration of the linguistic features of any literary work takes place through the prism of its genre specificity and the distinctive psychological and age characteristics of the intended readers. The indicated factors impose on the author a certain style of narration, influence the choice of lexical units, the nature of syntactic structures, etc. It is through the language of the work that the feeling of illusion is maintained in the recipient [3, p. 936].

Creating new words is especially necessary in fantasy novels in which authors write about extraordinary things and places, which do not exist in 'real' life to make their stories more interesting and different from others, and to make the imaginary «reality» more believable and vivid. Ordinary words or terms may not be able sufficient for this purpose.

The phenomenon of nonce words (or occasional words) refers to emotional-expressive vocabulary. Language experts began to consider the problem of nonce words as a separate topic quite recently, probably, because of its anomalous and contradictory nature, although different authors' innovations have always been of great interest to many researchers.

The term «occasional words» was first introduced by N. Feldman in his article «Occasional words and lexicography» back in 1957, where he emphasized the following: «There is close connection between short-lived words and the context which makes them appear, relevant and especially emphatic, but at the same time they cannot exist independently from this very context» (our translation) [2, c. 176]. Otherwise speaking, occasional words are new words which do not fully apply to the language use tradition. They are created and function only in a certain context and they are not reconstituted out of it. Occasional words are the facts of speech but not language, they are opposed to usual words. As distinct from the latter ones they have their own authors. Their specific character is that being a part of a particular case or speech situation these words do not tend to find their permanent position in a language or in a dictionary and do not become widely used [2, p. 177].

Fantasy gives authors an opportunity to make up an imaginary world in the literary work with the original system of characters, events and places. The peculiarity of this genre is that it induces the writer to create some stylistic devices, which are used for diversifying the artistic space of the literary works – imaginary languages, alphabets, glossaries, names of some characters, etc. Every nonce word is a source of knowledge; it performs artistic and nominative functions and is a key to the author's culture and people, which open the essence of its values, traditions, customs and, thus, gives a reader the hidden information [4].

«Harry Potter» by J. K. Rowling is a prominent example of nonce words formation in recent fantasy literature. In order to organize the occasional vocabulary found in the J. K. Rowling's «Harry Potter», we turned to classification suggested by N. G. Babenko [1]: semantic occasional words, occasional word combinations, phonetic occasional words and lexical occasionalisms.

The emergence of semantic occasionalisms is associated with the introduction of additional semantic elements to the semantics of original usual unit used in the literary context. The word *half-blood* can be considered as a semantic occasional word. Its full synonym is *half-breed*. In the Longman Dictionary of Contemporary English, this word is stylistically marked, as indicating [5]: *half-breed* — noun: taboo a very offensive word for someone whose parents are of different races, especially one white parent and one Native American parent.

It should be noted that the writer does not just transform the original meaning of the usual unit, she also preserves the derogatory element inherent in the canonical word. The magic world of her novels, like the real one, is not alien to the idea of class superiority: «*Dirty blood, see. Common blood. It's ridiculous. Most wizards these days are half-blood anyway. If we hadn't been married Muggles, we'd've died out*». Thus, occasionalisms perform not only nominative, but also stylistic function [3, p. 937].

It is also interesting to refer to such a group of individual-author formations, like occasional combinations of words, an unacceptable combination of lexemes in the context of the absence of common components (semes) in their lexical meanings. They are words that call all sorts of magical attributes that are sold in the Weasley twins shop (*Weasleys' Wizard Wheezes*) and form the semantic sphere «magic jokes» (*Deflagration Deluxe, Electric Shock Shake, Fainting Fancies, Fever Fudgee, Headless Hats, Nose Biting Teacup, Nosebleed Nougat, etc*) [3, p. 937].

Phonetic occasionalism is a result of a certain sound complex, carrying a certain meaning, which is caused by phonetic values of the sounds that make up this complex. There are several groups of phonetic occasionalisms [3, p. 937]: occasionalisms that J. K. Rowling introduces for the nomination of spells (*AvadaKedavra, Alohomora, Riddikulus, etc.*); occasionalisms that serve for the nomination of potions (*FelixFelicis, BlemishBlitzer, BurningBitterrootBalm, etc.*); occasionalisms, which refer to the attributes of the magic world (*Hufflepuff, Hogwarts, Knut, ProbityProbe, Snitch, Quidditch, etc.*); occasionalisms used to nominate fantastic creatures (*Chizpurfle, Fwooper, Hoo-hoo, PygmyPuff, etc.*).

The most numerous are the occasional lexical types, which are created by a combination of the usual foundations and affixes according to the word-formation norm of the language or with minor deviations from it. Among them are several groups [3, p. 938]: compound words (composition: *remembrall, Gillyweed, Mudblood, Leg-Locker Curse, Time-Turner, Unplottable*); component substitution (*deathday party, lairy fights*); affixation (prefixation: *to de-gnome, deluminator*; suffixation: *wandless, Muggle(s)*).

References:

1. Бабенко, Н. Г. Окказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ : Учебное пособие / Н. Г. Бабенко. – Калинингр. ун-т. – Калининград, 1997. – 70 с.
2. Крюкова Н. Н. Ways of formation and translation of occasional words in fiction / Н. Н. Крюкова // Филология и лингвистика в современном обществе: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Москва, февраль 2014 г.). – М. : Буки-Веди, 2014. – С. 175-177.
3. Судьина А. Ю. Структурные и семантические особенности окказиональной лексики в текстах гепталогии Дж. К. Роулинг «Гарри Поттер» / А. Ю. Судьина // Молодой ученый. – 2016. – №6. – С. 936-940.
4. Denisova, I. Nonce Words in Fantasy Genre: Lexicographic Aspect / I. Denisova // Linguistic Studies : collection of scientific papers / Donetsk National University ; Ed. by A. P. Zahnitko. – Donetsk : DonNU, 2014. – P. 66-73.
5. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.ldoceonline.com> .

УДК 81'373 : 81'1

Кінащук А.В., аспірант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

МОДЕЛІ СЕМАНТИЧНОГО ОПИСУ ЛЕКСИКИ

До питання системної організації лексики неодноразово зверталися лінгвісти різних країн та напрямів (Ю. Апресян, А. Баранов, А. Вежбицька, Л. Молчкова, І. Ревзін та ін.), однак складність реалізації цього задуму полягає у масштабності одиниць, що входять до лексичного запасу мови. Новий крок техніки щодо швидких та багатofункційних математичних обчислень дає можливість виокремлювати параметри, за якими можна будувати алгоритми для типових ситуацій або моделювати вже готові сценарії розвитку подій, прообраз досліджуваного об'єкту чи системи об'єктів.

Необхідність у моделюванні виникає за умови відсутності безпосереднього спостереження за об'єктом. Ю. Апресян проводить паралель між моделюванням та «чорною скринькою», коли завдання полягає у тому, щоби на основі співставлення початкових та кінцевих даних сформувати образ об'єкта – з'ясувати гіпотезу про можливі принципи його функціонування і реалізувати його у вигляді логічного механізму, що здатен опрацьовувати певний матеріал так, як це робить «чорна скринька» [1].

Сьогодні метод моделювання у лінгвістиці, на думку І. Ревзіна, віднаходить особливе місце у роботах, присвячених сучасному стану типологічних досліджень (В. Іванов, А. Залізник та ін.) та покликаний розглянути загальні моделі, не пов'язані з особливостями конкретних мов, що допоможе у подальшому моделювати їх окремі групи та конкретні мови зокрема. Використовуючи метод моделювання, дослідник бере початок від найбільш загальних характеристик конкретних мов, формує деякі гіпотези про будову мови як абстрактну семіотичну систему, після чого встановлює, у яких відношеннях перебувають наслідки гіпотез та факти реальних мов, описані конкретними лінгвістичними дисциплінами [7, с. 8].

Поняття моделі є багатозначним у зв'язку із використанням у різних науках. П. Денисов наводить декілька дефініцій цього терміну: 1. Модель як синтаксичний малюнок фрази; як дедуктивна система; допоміжна мова, створена задля певної специфічної мети; інтерпретація формальної системи; тотожність предмета у певному масштабі. Усі ці трактування належать до різних наукових галузей, завдання яких полягає у розробці різних моделей для експериментальних і теоретичних потреб [Цит. за 8]. Модель у мовознавстві позиціонують як штучно створений лінгвістом реальний та мисленневий пристрій, що імітує інший пристрій (оригінал) з певною лінгвістичною метою. Модель, є абстрактним поняттям еталону чи зразка будь-якої системи (фонологічної, граматичної тощо), тією структурою, що наділена пояснювальною силою і відображена у вигляді схем, які ілюструють поведінку ситуації [8]. А. Баранов під поняттям моделі значення розуміє опис плану змісту мовної форми за допомогою спеціальної семантичної метамови, що експлікує різні аспекти її семантики та уможливорює представити її поведінку (вживання, обмеження у сполучуваності) у тому чи іншому контексті [2, с. 163].

Виокремлюють такі види лінгвістичних моделей: аналітичні (від мовленневих фактів до системи мови), синтетичні (від системи мови до мовленневих фактів), розпізнавальні (під час аналізу розпізнаються одиниці синтезу), парадигматичні (відображають принципи об'єднання деяких елементів в класи та встановлюють відношення в системі), синтагматичні (відображають відношення між елементами). І. Ревзін наголошує на важливості саме парадигматичних моделей, які дозволяють моделювати системні відношення у мові та на основі яких виникають динамічні моделі, що розглядають мову як перехідну від одного стану до іншого систему [7, с. 16].

Ю. Апресян виокремлює основні характеристики лінгвістичної моделі: моделювати можна тільки такі явища (до яких належить і мова), вагомі властивості яких вичерпуються їхніми структурними (функційними) характеристиками і ніяк не пов'язані з їхньою фізичною природою; модель завжди представлена як певною мірою ідеалізація об'єкта; зазвичай модель оперує не поняттями про реальні об'єкти, а конструктами (поняттями про ідеальні об'єкти); лінгвістична модель повинна бути формальною (у ній у явному вигляді та однозначно задані початкові об'єкти, що зв'язують правила утворення та виділення нових об'єктів і тверджень); будь-яка інтерпретована модель повинна володіти властивістю пояснювальної сили [1].

Відтак, побудова моделі вимагає: фіксування фактів, що вимагають пояснень; висунення гіпотез для пояснення фактів; реалізацію гіпотез у вигляді моделей, що не тільки пояснюють початкові моделі, але й передбачають нові факти, що не спостерігалися раніше; експериментальну перевірку моделі.

І. Кульчицький та М. Лукич вдаються до побудови формальної моделі елементарної лексикографічної системи, керуючись припущенням, що семантичні ознаки кожного дієслова подають у словниках тлумачного типу, позаяк структура статей тлумачних словників імпліцитно містить структуру більшості одномовних філологічних словників. Таке припущення дає змогу дослідникам розглядати семантичну характеристику дієслів як один з лексикографічних параметрів та застосувати при моделюванні поняття елементарної лексикографічної моделі даних та її конкретної реалізації – елементарної лексикографічної системи з інформаційної теорії лексикографічних систем. Для побудови елементарної лексикографічної системи, що відповідає лексикографічному параметру «відображення семантики дієслова» І. Кульчицький та М. Лукич використовують поділ дієслів на лексико-семантичні групи та будують на його ґрунті ряд елементарних лексикографічних систем: дієслова дії; дієслова руху та переміщення; дієслова релятивної семантики; дієслова стану і процесу; дієслова ментальних і соціальних дій суб'єкта; дієслова звучання та звуконаслідування; дієслова буття; дієслова на позначення виникнення, появи, настання; дієслова характеристизації; дієслова просторової локалізації; модальні дієслова; фазові дієслова [5]. Відображення глибини розуміння у семантичній мові теоретично можливе, однак семантичні метамови, що вже існують, не в змозі адекватно відобразити це питання. Найчастіше кожному рівневі та аспекту розуміння відповідає особлива семантика

експлікація, де форма тлумачення – одна з можливих моделей значення. Під поняттям моделі значення А. Баранов розуміє опис плану змісту мовної форми за допомогою спеціальної семантичної метамови, що експлікує різні аспекти її семантики та уможливорює представити її поведінку (вживання, обмеження у сполучуваності) у тому чи іншому контексті. Теоретичний статус моделі значення дозволяє співвідносити цю категорію зі способом організації, побудови семантичних експлікацій метомовою, а аткож з планом змісту, яку вона описує. Тип моделі значення відображає спосіб організації конкретної метамови – правильно побудованої формули – мінімальної функційної одиниці [2, с. 163].

Послідовна та повна побудова типології семантичних моделей за параметрами «спосіб організації» та «сфера опису» виявляється доволі складним завданням. О. Деменчук переконаний, що стан розроблення проблем, пов'язаних із моделюванням семантики в сучасному мовознавстві, необхідно розглядати в перспективі когнітивно-функціонального (такого, що обстоює ідею функціональної та когнітивної зумовленості мовного значення) підходу. Такий підхід, як вважається, декларує доцільність моделювання змісту мовної одиниці за зразком концепту ситуації багатовимірною типу, який відтворює динаміку концептуалізації світу дискурсу (певної ситуації або її фрагмента) в аспекті різних варіантів світосприймання людини [4, с. 61].

Відтак, модель семантичного опису лексики постає як штучно створений конструкт, що ілюструє поведінку ситуації, яку досліджують. У сучасних дослідженнях модель стає еталоном у порівнянні окремих мов, послуговує для вивчення близькоспоріднених мов та сприяє типологічному порівнянню мов. Розглядаючи мову як модельовану систему, можна побудувати ієрархію моделей, починаючи від абстрактних, з порівняно малою здатністю до моделювання, однак великим обсягом матеріалу, та завершуючи моделями з високою здатністю моделювання та обмеженим предметним полем.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю. Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики / Ю. Д. Апресян [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://classes.ru/grammar/170.Apresyan/source/worddocuments/11.htm>.
2. Баранов А. М. Аспекты теории фразеологии / А. М. Баранов, Д.О. Добровольский. – М. : Знак, 2008. – 656 с.
3. Вежибицкая А. Семантические универсалии и базисные концепты / А. Вежибицкая. – М. : Языки славянских культур, 2011. – 568 с.

4. Деменчук О.В. Модель концепту ситуації як основа зіставлення семантики / О. В. Деменчук // Psycholinguistics. – № 23 (2). – 2018. – С. 51-65.
5. Кульчицький І. М. Формальна модель відображення семантичних характеристик у словниках / І.М. Кульчицький, М.О. Лукач [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://science.lp.edu.ua/sites/default/files/Papers/32_113.pdf.
6. Молчкова Л. В. Типология фразеологических моделей (на материале русского и английского языков) / Л. В. Молчкова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://scjournal.ru/articles/issn_1997-2911_2013_7-2_33.pdf.
7. Ревзин И. И. Модели языка / И. И. Ревзин. – М. : Издательство Академии наук СССР, 1962. – 194 с.
8. Ремхе И. Н. Статус модели в лингвистических науках и ее реализация в когнитивном моделировании языка / И. Н. Ремхе [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://cyberleninka.ru/article/n/status-modeli-v-lingvisticheskikh-naukah-i-ee-realizatsiya-v-kognitivnom-modelirovanii-yazyka.pdf>.

УДК 81'33 (076)

Мізін К.І., д-р філол. наук,

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди», Переяслав-Хмельницький*

ШЛЯХИ ПІДСИЛЕННЯ ЛІНГВОМЕТОДОЛОГІЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ НА ОСНОВІ КОРПУСНОБАЗОВАНОГО ПІДХОДУ

Культурна маркованість фразеологічних одиниць (ФО) зробила їх чи не головною емпіричною опорою у низці автохтонно пострадянських дисциплін, зокрема в лінгвокультурології та лінгвоконцептології. Саме лінгвометодологія двох останніх мовознавчих напрямів викликає ще й сьогодні гостру критику з боку їхніх опонентів [див. детальніше: 2]. Стосується це і тих досліджень, де об'єктивація лінгвокультурних концептів спирається виключно на фразеологічний матеріал, оскільки не завжди аналіз ФО може надати актуальну інформацію щодо особливостей світосприйняття і світорозуміння представників тієї чи іншої лінгвокультури. Відповідно, методологія і самих фразеологічних розвідок вимагає, як правило, емпіричного підсилення. З цією метою західноєвропейські фразеологи зо два десятки років тому запропонували застосовувати методологічний інструментарій корпусної лінгвістики [див., напр.: 4] (прикметно, що на той час в Україні навіть ще не було елементарного корпусу української мови). Тому в пропонованих тезах я коротко окреслю основні дослідницькі

моменти, де корпусна лінгвістика може слугувати для підсилення емпіричного складника лінгвометодології фразеологічних праць.

Вивчення цифрових лінгвокорпусів може, по-перше, інтенсифікувати контекстний аналіз у мовознавчих дослідженнях з метою визначення актуальних (нових) смислових відтінків мовних одиниць, а по-друге, надати актуальні дані щодо частотності вживання словоформ / колокацій. До того ж, мовні корпуси містять зразки контекстного вживання лінгвоспецифічних vs. лінгвоунікальних слів, еквіваленти яких відсутні, як правило, у мовах-рецепторах. Переклад контекстного оточення цих зразків може допомогти досліднику відшукати у мові-рецепторі хоч якісь відповідники для таких слів [див., детальніше: 3].

У західноєвропейському мовознавстві згадані вище аспекти вже давно опрацьовуються з опорою на лінгвокорпуси [див., напр.: 5], проте в Україні такий підхід тільки-но починає розвиватися. Причиною тут є банальна технічна відсталість: якщо германісти, романісти, русисти та ін. мають можливість працювати з різноманітними лінгвокорпусами відомих зарубіжних університетів, то для українців доступний лише Корпус української мови на сайті «Лінгвістичний портал» [1], який є абсолютно непропорційним до закордонних корпусів як за обсягом, так і за низкою технічних параметрів. Тут, наприклад, неможливо здійснити автоматичний пошук текстів (контекстів) за колокаціями, що важливо передусім для дослідників фразеології. Зрозуміло, що в такому випадку відсутні й дані стосовно частотності колокацій. Це означає, що фразеологи можуть лише «механічно» відшукувати контексти з потрібною ФО у тих текстах, які здатна надати пошукова система певного корпусу за відповідною словоформою – стрижневим компонентом ФО. У «механічний» спосіб існує можливість вирахувати й частотність ФО. Але, безсумнівно, таку методику аж ніяк не можна назвати сучасною.

Викладене вище відставання корпусної лінгвістики в Україні, як теоретичне, так і практичне, має враховувати кожен дослідник, який працює в галузі або україністики, або зіставного мовознавства, оскільки корпус української мови для тих розвідок, які виконуються у руслі україністики є незначним за обсягом, а для праць із зіставного мовознавства він є непропорційним порівняно з іншими, принаймні європейськими, корпусами. Усе це може викривити результати й висновки таких досліджень.

Утім, мовознавці все частіше залучають методологію корпусної лінгвістики для емпіричного підсилення своїх праць. Перспектив, які відкриває цей мовознавчий напрям стає все більше, оскільки наукові

процедури, які застосовують для опрацювання цифрових даних, певною мірою порушили уявлення про сосюрівську дихотомію *мова – мовлення*. Це пов'язано з тим, що лінгвокорпусний аналіз спирається, з одного боку, на мову (мовні одиниці / конструкції / текст), а з другого боку, – на зразки «живого» мовлення (актуальний контекст, дискурс). З огляду на це детальне вивчення смислових нюансів мовних одиниць може передбачати, наприклад, аналіз механізмів когерентності певного тексту, оскільки вони є тими чинниками, які контекстно впливають на зміну значення мовних одиниць. Відповідно, у наукових студіях, що виконуються у руслі корпусної лінгвістики, дослідники широко застосовують методи лінгвістики тексту або дискурсний аналіз, оскільки тексти, з яких складаються корпуси, є, у принципі, комунікативними актами, які слугують або слугували у тій чи іншій дискурсивній спільноті певній комунікативній меті.

Корпусна лінгвістика не лише порушує усталене уявлення про дихотомію *мова – мовлення*, але й про дихотомію *синхронія – діяхронія*, що, власне, безпосередньо корелює з відсутністю чіткої межі між синхронією і діяхронією у царині фразеологічних досліджень. Причина цього вбачається в самій природі ФО, оскільки в них «закарбована» соціо- й етнокультурна «пам'ять» минулих століть, що вимагає від фразеолога постійних історико-етимологічних екскурсів навіть у тих фразеологічних студіях, які спрямовані на вивчення певного синхронічного зрізу. І ось тут неабияку допомогу може надати корпусна лінгвістика, база даних якої складається як із найактуальніших текстів та відповідної статистики, так і з архівних. До того ж, мовні підкорпуси (художній, публіцистичний та ін.) містять тексти, які охоплюють досить тривалий відтинок часу. Тому такі підкорпуси являють собою нерозривну – синхронічно-діяхронічну – єдність. Прикладом тут можуть слугувати ті фразеологічні праці, які зорієнтовані на виявлення актуальних (мовленнєвих) смислів ФО, що має неабияку цінність для сучасної фразеографічної практики, оскільки значення ФО зазнають тих же динамічних процесів, що і мова в цілому. Разом із визначенням актуальних смислів ФО можна простежити за допомогою даних мовних корпусів і еволюцію конвенціоналізованого змісту цих одиниць.

Актуальність даних корпусної лінгвістики та її дискурсний характер (тексти, що «занурені в народ») свідчать про чітко виражений соціолінгвістичний параметр цієї мовознавчої дисципліни. Це може допомогти тим науковцям, які залучають для вивчення актуального значення ФО психолінгвістичні експерименти або соціолінгвістичні опитування. Але останні, як відомо, вимагають від дослідника значно більше часу, а також технічних і матеріальних можливостей. Тому

експерименти, моніторинги та різноманітні опитування можна цілком замінити аналізом мовних корпусів. Однак при цьому слід завжди пам'ятати, що не всі експерименти, особливо психолінгвістичні, можуть бути замінені таким аналізом, бо лінгвокорпуси складаються головним чином з готових (письмово зафіксованих) текстів, а не зі зразків спонтанного мовлення.

Як відомо, експериментальні методики широко залучаються фразеологами не лише для визначення актуального значення ФО або встановлення смислових відтінків цих одиниць у мовленні, але й для виявлення актуальності цих ФО на рівні фразеологічної компетентності мовців у цілому. Це пов'язано передусім з тим, що адепти антрополінгвістичних дисциплін (етнолінгвістика, лінгвокультурологія, лінгвоконцептологія та ін.) можуть на прикладі аналізу однієї ФО vs. декількох ФО робити висновки щодо особливостей світосприйняття та світорозуміння представників певних мовних соціумів. У той же час існує імовірність, що саме ця ФО vs. ці ФО на тлі швидкого зниження фразеологічної компетентності сучасних мовців можуть виявитися абсолютно неактуальними для носіїв відповідних мов, тобто такий фразеологічний аналіз може викривити результати подібних досліджень, що призведе до хибних висновків.

Таким чином, цифрові лінгвокорпуси можуть бути емпіричною основою для вивчення фразеології в мовленні, а також надійною базою для прикладних студій у галузях лексикографії vs. фразеографії та лінгводидактики. Окрім цього, корпуснобазований підхід дає змогу визначити фразеологічну компетентність мовців як шляхом опрацювання цифрових баз даних, так і на основі аналізу інтернет-анкет (питальників).

Список використаних джерел:

1. Корпус української мови. – Режим доступу : <http://www.mova.info/corpus.aspx>
2. Мізін К.І. Методологічні «слабини» лінгвокультурології на тлі поширення лінгвопрофанації, лінгвоепігонства та лінгвонарцисизму / К.І. Мізін // Поміж мов і культур: методологічний еклектизм і міждисциплінарність сучасного мовознавства : кол. моногр. / [гол. ред. К.І. Мізін]. – Переяслав-Хмельницький ; Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2017. – С. 117–133.
3. Мізін К.І. Контрасти німецького національного характеру: концепти FERNWEH і HEIMWEH / К.І. Мізін // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія : зб. наук. праць. – Одеса : МГУ, 2017. – Вип. 29, т. 2. – С. 67–69.
4. Moon R. Fixed Expressions and Idioms in English: a Corpus-based Approach / Rosamund Moon. – Oxford : Clarendon Press, 1998. – 338 p.
5. Sinclair J. Corpus, Concordance, Collocation / John Sinclair. – Oxford : Oxford University Press, 1991. – 179 p.

ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

УДК 81'37:159.93-115

Бичков Л.О., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

КОГНІТИВНО-ОНОМАСІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОРНІТОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Зіставний аналіз англійських та українських орнітонімних композит у рамках досліджень когнітивної ономасіології передбачає встановлення когнітивно-ономасіологічної відповідності як «ступеня збігу ономасіологічної структури, когнітивно-ономасіологічного механізму утворення найменування у різних мовах» [2, с. 208]. Особлива увага при цьому звертається на інтерпретацію та зіставлення концептуальних структур, що віддзеркалюють у семантиці порівнюваних орнітонімних номінацій знання про мовну картину світу. Аналіз компонента-орнітоніма у порівнюваних композитних утвореннях дає можливість виявити, який фрагмент концептуальної моделі предметного значення знайшов вираження в ономасіологічній структурі орнітонімної композити тієї чи іншої мови. Таким чином, кінцевою метою проведення зіставного аналізу орнітонімних композит в англійській та українській мовах у когнітивно-ономасіологічному аспекті є викриття етнічно-мовних специфік менталітету кожної нації, та віднайдення точок їхньої лінгвосвітоглядної дотичності на основі встановлення відповідності структур репрезентації знань, об'єктивованих в ономасіологічній структурі орнітонімно-композитного утворення.

В аспекті словникової еквівалентності селекція мотиваторів в ономасіологічних структурах слів порівнюваних мов, засвідчує повну, часткову когнітивно-ономасіологічну відповідність та повну невідповідність мотивуючих баз еквівалентів. Разом з тим, існує певна кількість одиниць, які становлять пласт безеквівалентної лексики, що формують так звані ономасіологічні лакуни – «відсутність номінативних засобів найменування об'єкта» [2, с. 215].

В процесі дослідження ми виявили кілька прикладів повністю відповідних еквівалентів, які і співпадають за ономасіологічними ознаками, мають ідентичні компоненти та семантично тотожні.

Повністю відповідні за ономасіологічну структуру орнітонімні композити у зіставляваних мовах визначаються через повну ідентифікацію її компонентів та семантичну тотожність ономасіологічних ознак: *pintail* (pin – шпилька, tail – хвіст) – «the sharp-tailed grouse of the great plains and Rocky Mountains (*Pediacætes phasianellus*)» vs. *шилохвіст* (шило та хвіст) «птах родини качиних, що має видовжений тулуб з голчастим хвостом»; *wagtail* – «any one of many species of Old World singing birds belonging to *Motacilla* and several allied genera of the family *Motacillidæ*. They have the habit of constantly jerking their long tails up and down», vs. *трясхвіст* «невеликий птах ряду горобиних з довгим рухливим хвостом», *bee-eater* vs. *бджолоїдка*.

Слід відразу зауважити, що відсутність форманту в одній мові і його наявність в іншій при спільній позиції у ментально-психонетичному комплексі не є критерієм розмежування композитних утворень. Дане твердження базується на декількох принципах: а) відмінність статусу граматичного устрою обох мов: аналітичний (для англійської) та синтетичний (для української); б) відсутність форманту не свідчить про відсутність базису, бо найменування категоріально завжди забезпечене частиномовною належністю, а, отже, порівнюваним композитам можна надати статус повністю відповідних на підставі їхньої належності до спільної граматичної категорії; в) дія принципу еквіфінальності в композитології, що у нашому випадку свідчить про складність твердження того, чи компонент з формантом *-ed* є дієслівною основою чи основою іменника [1].

Умовно орнітонімні композити даного типу діляться на дві групи:

а) ті, що описують зовнішні ознаки птахів, напр.: *red-tailed hawk* (червонохвостий яструб), *bearded vulture* (бородач), *black-tailed godwit* (грицик великий), *spotted nutcracker* (кедрівка); б) ті, які описують поведінку птаха: *black-winged particle* (дерихвіст).

Частково відповідні за ономасіологічною структурою орнітонімні композити у зіставляваних мовах поділили на такі групи:

1) орнітонімні композити, нетотожні за ономасіологічною ознакою при збігові з іншою у парах «композита – дериват». Часткова відповідність орнітонімних композит у парі «композита – дериват» обумовлена селекцією однакових слотових місць мотиваторів. Натомість, невідповідність ономасіологічних ознак обумовлена ономасіологічною імплікацією [2, с. 75-77] неколоративного компонента мотивуючої бази. Ономасіологічна імплікація може бути зумовлена ширшим екстенціоналом слова в одній мові та вузьким в іншій, напр.: *greenfinch* – «the Texas sparrow *Embernagra rufivirgata*, in which the

general colour is olive green, with four rufous stripes on the head)» vs. *зеленушка* або *зеленьяк* – «рід птахів родини в'юркових, ряду горобцеподібних, що має оливково-зелене забарвлення, з домішкою жовтого на крилах».

2) орнітонімні композити, які на рівні ономасіологічної ознаки не збігаються, але збігаються на рівні ономасіологічного базису в парі «композита – композита»: *crossbill* (cross – хрест, bill – дзьоб) «a bird of the genus *Loxia*, allied to the finches. The bill of this bird is strongly curved» vs. *кривоніс* – «невеличкий лісовий птах родини в'юркових із сильно загнутим на кінці дзьобом. Всі птахи мостять гнізда і виводять діток навесні, а кривоніс взимку».

Часткова когнітивно-ономасіологічна відповідність орнітонімних номінацій у парі «композита – композита» семантично встановлюється між невідповідними ономасіологічними ознаками на основі спільної позиції у ментально-психонетичних комплексах відповідних мотиваторів.

3) орнітонімні композити, які містять в собі інверсію ономасіологічних ознак, напр. *Arctic tern* vs. *крячок полярний*, *turkey vulture* vs. *грифіндика*.

4) орнітонімні композити в парі «дериват – словосполучення», які на рівні ономасіологічної ознаки збігаються, але різні за конструкцією (розчленована конструкція словосполучення на протигагу дериватній структурі): *берегівка* – *bank swallow*, *канарейка* vs. *canary bird*, *бородач* vs. *bearded vulture*.

Часткова відповідність може встановлюватись і у парі «композита – словосполучення». У цьому випадку ми маємо справу з лексичним значенням розчленованої конструкції на протигагу однослівній композитній структурі. Здійснений нами аналіз дає змогу вичленити два рівні еквівалентності орнітонімної композити словосполученню.

До першого рівня належать ті композити, ономасіологічні ознаки яких повністю відповідають компонентам словосполучення. Сюди належать орнітонімні композити, повністю співвіднесені з еквівалентною синтаксичною конструкцією. Серед проаналізованих нами орнітонімів виявили лише один приклад першого рівня, пор.: *стінолаз* vs. *wall creeper*.

Другий рівень складають орнітонімні композити та словосполучення, еквівалентність яких забезпечується відповідністю однієї ономасіологічної ознаки до одного із компонентів синтагми. Наприклад: *зміїд* vs. *short-toed snake eagle*, *буревісник* vs. *stormy petrel*.

У випадку, якщо у мовах збігаються мотиватори орнітонімних найменувань, міжсемантичні відношення невідповідних ономасіологічних ознак будуються на основі а) гіперо-гіпонімічних кореляцій, наприклад: *blackbird* vs. чорний дрізд; б) суміжності локатива та еквоніма, напр.: *green-beak* vs. зелений дятел.

Повна когнітивно-ономасіологічна невідповідність визначається через розбіжність всіх ономасіологічних ознак орнітонімних композит. Повністю невідповідні еквіваленти у парі «композита – композита» можна поділити на ті, що актуалізують спільні семи між двома або хоча б між однією ономасіологічною ознакою, наприклад: *redstart* – «an Eurasian and North African songbird related to the chats, having a reddish tail and underparts» («start» у давньоанглійській мало значення «хвіст») vs. *горихвістка* – «невеликий співочий птах родини дроздів з жовтогарячим хвостом» (складне слово архаїчного типу, утворене з основ дієслова *горіти* та іменника *хвіст*; назву дано за рудий колір хвоста, задіяна асоціативна низка – предикат «горіти» > «вогонь» > «кольору вогню»).

Найбільшу кількість становлять орнітонімні композити, ономасіологічні ознаки яких при повній невідповідності компонентам деривату або словосполучення не виказують жодних семантичних відношень, наприклад: *redwing* vs. дрізд білобровий, *derkach* vs. *corncrake*, *соловей* vs. *nightingale*, *чайка* vs. *seagull*, *woodcock* vs. *слуква*, *European nightjar* vs. *козодій*, *spoonbill* vs. *косар* та ін.

Вибір мотиватора у цьому випадку є результатом відмінних пізнавальних позицій номінатора щодо означуваного об'єкта, виокремлення таких його властивостей, що є характерними для менталітету, поведінки, культурологічного оточення тощо представників даної нації. Еквівалентність у даному випадку утримується за рахунок якихось міжетнічно опосередкованих зв'язків і характеризується як спільне інтернаціональне усвідомлення даного факту, становлячи своєрідний маргінальний етноконцепт, що при спільній позиції відображає особливості ментального та крос-культурального розмежовування.

Ще виокремимо групу орнітонімних композит, що не мають в іншій мові еквівалентного відповідника і складають пласт так званої безеквівалентної лексики. Напр.: *spotted towhee*, *bobolink*, *yellow-rumped cacique*, *wrenthrush*, *maui parrotbill*, *livi*, *prunella rubida*, *brambling*, *pin-tailed whydah*, *green-winged pytilia*, *white-billed buffalo weaver*, *afghan snowfinch*, *yellow-spotted petronia*, *chestnut sparrow*, *socotra sparrow*, *kordofan rufous sparrow*, *abd al-kuri sparrow*, *rufous-*

bellied niltava, cape sugarbird, california gnatcatcher, asian fairy-bluebird. Досить немалою кількістю безеквівалентної лексики можна пояснити фактом експансії англійської мови на територію не тільки європейського ареалу, а й далеко за його межі. Обслуговуючи багато націй по всьому світу, англійська мова, безперечно, відображає територіальні, культурні, ментальні та інші особливості таких етносів, що мають мало спільного з українським. Когнітивно-ономасіологічний підхід до зіставного аналізу орнітонімних композит якраз і дає змогу виокремити ці особливості на підставі безеквівалентної лексики.

Список використаних джерел:

1. Деменчук О.В. Колоративна композита в англійській мові: феномен чи закономірність? / О.В. Деменчук // Вісник Київського лінгв. ун-ту. Серія Філологія. – К. : КНЛУ. – 2001. – Т. 4. – № 1. – С. 170-182.
2. Селиванова Е.А. Когнитивная ономасиология / Е.А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.

ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ

УДК 81'373:81(420):81(477)

Аладько Д.О., канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

МЕТОНІМІЧНА МОДЕЛЬ «РОЗМІР – ПОСУД ТАКОГО РОЗМІРУ» В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Однією з якісних характеристик будь-якого артефакту є його розмір. Тому, розглядаючи номінації посуду, що є позначеннями конкретних матеріальних об'єктів певного розміру, ми вважаємо доцільним виділити метонімічну мотиваційну модель «розмір – посуд такого розміру». Ю.Д. Апресян називає такі значення параметричними (тобто такими, що характеризуються високим ступенем властивості за даним параметром), відносячи до них просторові характеристики об'єкта [1, с. 203].

Кожний предмет має розмір, але номінуються за цією ознакою лише ті предмети, які мають крайні вияви або співвідносяться за розміром у номінативному ряді. Норма передбачає рівновагу ознак і співвідноситься із стереотипним уявленням про середню кількість ознаки, яка властива об'єкту.

До цієї моделі ми відносимо номінації, які мотивовані загальними характеристиками об'єкта: величина, довжина, висота і т. п. Розмір в розумінні кількості, яку вміщує предмет, ми вважаємо доцільним виділити в окрему модель, яка буде розглянута нижче.

В англійській мові в основу категоризації та найменування більшості подібних об'єктів покладено їх опозицію як предметів маленького – великого розміру. Номінації *wee* «невелика чашка, склянка» (діал. «невелика кількість» [5, т. 6, с. 419]; *kit* «маленька миска» (від діал. *kit* «щось невелике») [5, т. 3, с. 457]; *miniature* «дуже маленька пляшка віскі чи іншого напою» [4]; *tot* «невелике вмістище для пиття» (від діал. *tot* «дрібничка») [5, т. 6, с. 200]; *trinket* «невелике вмістище для пиття» (від діал. *trinket* «дрібничка») [5, т. 6, с. 238] протиставляються таким номінаціям, як *magnum* «винна пляшка, що вміщує еквівалент двох стандартних пляшок» [4]; *doubler* «велике блюдо» (актуалізація подвійного розміру) [4]; *whumpie* «тарілка, яка вміщує достатньо їжі на двох осіб» (від *whumper* «будь-який предмет

великого розміру для свого класу») [5, т. 6, с. 482]. Проміжну позицію між «великими» та «маленькими» займають номінації, що базуються на ознаці середнього розміру: *middie* «склянка чи пляшка, що вміщує 285 мл пива» [4]; *half-bottle* «пляшка в половину стандартного розміру» [4]. Окрім опозиції «великий – маленький», основою для найменування може стати довжина, висота об'єкта. Довжина предмета в англійській мові експлікується в назві *yard* «умістище в формі рогу довжиною в ярд» [4]. Висота актуалізується в складеній номінації *tall glass* «висока коктейльна склянка» [4], що протиставляється в даному випадку склянці звичайного розміру.

В українській мові довжина предмета актуалізується в словотвірних дериватах *довжинка* «висока посудина» [3, с. 49]; *довжанка* «високий глечик для молока» [4]. Величина об'єкта як ознака номінації експлікується також у назві *махітка* «малий горщик» [4], що співвідноситься з кількома англійськими назвами (*wee, kit, miniature, tot, trinket*). Українські найменування *півмесок, полумисок* «тарілка» [4]; *половинчик* «пляшечка в одну восьму літра» [4] мають ознакою номінації половинний від звичайного розмір предмета посуду і корелюють з англійською назвою *half-bottle*.

Зазначимо, що величина предмета посуду може бути експлікована і суто морфологічними засобами – за допомогою суфіксів, що надають слову зменшувальний чи збільшувальний характер. Оскільки детальне вивчення особливостей афіксального словотвору не є метою цієї роботи, наведемо лише декілька прикладів такої зміни значення, які зафіксовані в діалектних словниках як окремі номінації.

Назва предмета посуду більшого розміру ніж звичайний реалізується в найменуванні *стаканяра* «велика склянка», суфікс -яр- при цьому надає слову ще й пейоративного характеру. Зменшувальні суфікси є більш різноманітними: -ин-, -ок-, -яток, -чик-, -ик-. За допомогою наведених суфіксів утворюються деривати *мищина* «маленька миска» [3, с. 102]; *флящина* «пляшечка» [4]; *кітлик* «малий казанок» [3, с. 79]; *ронделик* «маленька каструлька» (від *рондел* «сковорідка») [4]; *килішок* «чарка» [2, т. 1, с. 348]; *кубашок* «менша кварта» [4]; *горнятко* «маленький горщечок» [4]; *мисятко* «маленька миска» [2, т. 1, с. 441]; *лагунчик* «глиняний глечик» (від *лагун* «глиняний глек на два – три відра») [4].

В англійській мові серед номінацій посуду також існують зменшувальні форми, наведемо номінації, які зафіксовані в словниках як окремі одиниці: *coggy* «невелике вмістище для пиття» (від *cog* «умістище») [5, т. 1, с. 693]; *tinny* «невелика чашка» (від *tin* «чашка») [5,

т. 6, с. 158]; *bowley* «невелика миска» [5, т. 1, с. 366]; *kitty* «невелика чашка» (від *kit* «чашка») [5, т. 3, с. 457]; *pipkin* «горщик, мисочка» (зменш. від *pipe* «барильце») [4]; *pannikin* «каструлька» [4]; *sannikin* «чашечка» [4].

Проведений аналіз дозволяє стверджувати, що метонімічна мотиваційна модель «розмір – посуд такого розміру» є продуктивною в обох досліджуваних мовах. Найменування артефактів, що мають ознакою номінації розмір, утворюються як шляхом суто семантичної деривації, так і за допомогою афіксальних словотвірних дериватів, в основі яких є ідеалізована когнітивна модель. Перспективним виглядає подальше дослідження мотиваційних моделей номінацій артефактів у зіставлюваних мовах з метою вивчення перехресних зв'язків різних лексико-семантичних груп та відображення у мовних одиницях культури та побуту народів.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды : В 2 т. / Юрий Дереникович Апресян. – М. : Школа «Языки русской культуры» : «Вост. лит.» РАН, 1995. – Т.1: Лексическая семантика: Синонимические средства языка. – 472 с.
2. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : у 2 ч. / Михайло Йосипович Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984. – Ч. 1. – 1984. – 496 с. ; – Ч. 2. – 1984. – 516 с.
3. Піпаш Ю. О. Матеріали до словника гуцульських говірок / Ю. О. Піпаш, Б. К. Галас. – Ужгород : Ужгородський нац. ун-тет, 2005. – 266 с.
4. АВВУУ Lingvo 12 [Електронний ресурс] : электронный словарь. – 4,7 Gb. – АВВУУ Software, 2006. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги : Pentium ; 32 Mb Ram ; Windows 98, 2000, XP. – Назва з контейнера.
5. Wright J. The English Dialect Dictionary : 6 vol. / J. Wright. – London : Published by Henry Frowde, 1898 – 1905. – Vol. 1. – 1898. – 864 p. ; – Vol. 3. – 1902. – 698 p. ; – Vol. 6. – 596 p. + Supplement. – 179 p.

УДК 81'37:159.93-115

Васильева О.Є., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ СМАКОВИХ НОМІНАЦІЙ
В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ**

Смакове сприйняття є одним із першочергових об'єктів у процесі номінації. При цьому одним із продуктивних способів номінації на

сучасному етапі розвитку мови є семантична деривація. Цей тип номінації ґрунтується на різних видах перенесення та змін значення.

Однакові зовнішні впливи на людські органи відчуттів, а зокрема смакова перцепція, аналогічно сприймається усіма людьми на нейрофізіологічному рівні, проте вони по-різному формуються у концепти чуттєвого сприйняття у носіїв досліджуваних мов, що отримують у мовах різні імена. Цей процес досягається у результаті процесу концептуалізації у свідомості людей.

Смакові номінації характеризуються активністю вживання, багатством семантичної наповненості, поліфункціональністю.

Номінації смаку внаслідок семантичної деривації поповнюють та оновлюють номінативні ресурси української та англійської мов.

Смакова перцепція має високу значущість, адже складові її концептуальної області застосовують для номінування об'єктів як смакової, так і несмакової природи. Так, через синестезійні перенесення смакові ознаки застосовують задля опису семантичних областей:

- запаху (*солоний вітер, sweet smell*);
- звуку (*солодкий голос, sweet music*);
- почуття (*солодкий біль, bittersweet memory*);
- та навіть оцінки (*гірка правда, sweet dream*).

Говорячи про смакові номінації, необхідно зазначити їхню регулярну метафоричність в обох мовах.

Завдяки явищу полісемії смакові номінації в українській та англійській мовах використовуються у переносному значенні.

При цьому слово *солоний/salty* у переносному значенні набуває здебільшого негативних конотацій. Одне зі значень смакової номінації *солоний* – виразний, дотепний, але грубий; непристойний; дуже тяжкий. *Salty* – (of language or humor) down-to-earth; coarse; tough or aggressive.

Простежується ця негативна конотація і в українських фразеологізмах:

Сьорбнути солоного – зазнати тяжкої праці, горя, нужди, злиднів і т. ін.

Як солоного зайця ганяти – без перепочинку, весь час.

Лити солоний піт – виконувати важку, складну роботу, докладаючи великих зусиль; надриватися, перевтомлюватися.

Смакова номінація *солодкий/sweet* навпаки у переносному значенні має численні позитивні конотації.

Солодкий

- Який викликає приємні відчуття, дає насолоду (про запах, аромат і т. ін.);
- Приємний для слуху, ніжний (про голос, звуки);
- Який дає моральне задоволення, втіху;
- Близький і рідний серцю, милий;
- Який дає відчуття приємності або виражає задоволення, радість, насолоду (про думки, почуття, стан людини);
- Сповнений достатку, щастя, радості, задоволення; щасливий;
- Сердечний, щирий, приємний (про голос, розмову і т. ін.).

Sweet

- Pleasing in general; delightful;
- Highly satisfying or gratifying;
- (of sound) melodious or harmonious;
- (of a person or action) pleasant and kind or thoughtful;
- Charming and endearing;
- Dear; beloved;

Несуть цю позитивну конотацію й еквівалентні фразеологізми обох мов:

Солодкий присмак перемоги – радісне відчуття триумфу.

The sweet smell of victory – the euphoric feeling of being successful or victorious.

В українській мові, на відміну від англійської, слово *солодкий* містить ще й негативне значення:

- Підкреслено ласкавий, надмірно або нещиро люб'язний, облесливий: «Яків недовірливо поглядає на Терентія, догадуючись, що той десь та підкузьмив його. Чого б він таким солодким був?» (Михайло Стельмах) [1];
- Який виражає підкреслену ласкавість, надмірну або нещиро люб'язність, облесливість: «Обидва Глущуки не дуже вірили солодким речам Мар'яна Хомахи» (Степан Чорнобривець) [1];

Таким чином, можемо зробити висновок, що семантична деривація смакових номінацій в українській та англійській мовах відбувається нерівномірно. Помітна часткова відповідність семантики слів солоний – salty та солодкий – sweet.

Конотативне забарвлення проаналізованих смакових номінацій загалом збігається, проте в українській мові цих конотацій існує подекуди більше.

Частково відповідною є і метафорична деривація смакових номінацій в українській та англійській мовах. При цьому деякі з метафоричних значень абсолютно не збігаються (наприклад, англійський фразеологізм *salty dog* – a sailor, especially a man, who is older and/or has had a lot of experience on the seas, що, вочевидь, виник у зв'язку із специфічними культурно-історичними умовами, а також своєрідною мовною та концептуальною картиною світу англійців).

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://sum.in.ua>
2. Фразеологічний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://slovopedia.org.ua/49/53392-0.html>
3. Dictionary of English Idioms & Phrases [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.usingenglish.com/reference/ idioms>
4. English Oxford Living Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://en.oxforddictionaries.com>

УДК 811.111'37+811.161.2'37

Костюк І.В., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**СЕМАНТИКА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА
ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ**

Людина у своїй мовленнєвій діяльності не тільки інформує про навколишній світ, а й висловлює при цьому своє ставлення до нього в позитивному, негативному або ж нейтральному стані. Однією з ознак виразності думки мовця, рівнем володіння мови є, зокрема, використання фразеологічних одиниць. Діяльність людини, її поведінка, що завжди зумовлює появу певних емоцій – позитивних або ж негативних, що відображаються в мозку і сприймаються як радість або ж сум, задоволення або невдоволення, тощо.

Утворення фразеологічних одиниць, їх щоденна поява – це постійний і повсякденний процес, викликаний самою потребою людського спілкування. Процес розуміння й аналізу фразеологічного складу мови – це шлях до пізнання ментальності народу, його уявлень про світ і сприйняття себе в цьому світі. Саме тому фразеологічні одиниці є актуальним об'єктом дослідження багатьох мовознавців.

Проблему вивчення фразеологічних одиниць досліджували багато науковців, зокрема: О.В. Трофімова, М.М. Шанський, М.Ф. Алефіренко, Л.Г. Авксентьев, І.К. Білодід, Н.М. Бобух, Л.А. Булаховський, В.В. Виноградов, І.С. Гнатюк, М.Т. Демський, А.О. Івченко, Б.О. Ларін, В.М. Мокієнко, Ю.Ф. Прадід, Л.Г. Скрипник, В.М. Телія, Г.М. Удовиченко, В.Д. Ужченко, а також О.С. Ахманова, Н.Б. Головіна, Р.О. Каракевич, О.І. Копчак, Г.Т. Кузь, К.І. Мізін, О.В. Назаренко, М.А. Охріменко, та інші науковці.

Використання фразеологічних одиниць притаманне усім мовам світу та якнайкраще відображає країну і народ, який використовує їх як засіб спілкування у повсякденному житті. Досліджуючи фразеологічні одиниці англomовних країн та порівнюючи їх з українською мовою, ми можемо з впевненістю сказати, що проблема перекладу, розуміння та сприйняття фразеологічних одиниць, у сучасному світі, посідає одне з провідних місць.

В сучасній лінгвістиці активно розгортаються дослідження емотивної лексики як позитивного, так і негативного спектру. Лінгвістичний аспект емоційності людини на сьогодні став невід'ємною частиною наукових досліджень у різних галузях знань. Саме завдяки мові було обґрунтовано й уточнено найважливіші лінгвістичні теорії емоційності людини [9].

Одним із важливих питань сучасної лінгвістики є питання поєднання мови та культури народу. У світлі цих зв'язків стають дедалі актуальнішими лінгвістичні аспекти, котрі відображають національну самобутність та особливості конкретної нації. Одним із таких аспектів є фразеологія. За словами Євтушенка, визначення семантичних особливостей фразеологічних одиниць будь-якої з мов дає підстави вважати, що компонентний склад фразеологічних одиниць, навіть споріднених мов, має свої відмінності [Євтушенко 2004, 1].

Фразеологія як наука виникла, у 40-50х рр. ХХ ст. у вітчизняній лінгвістиці (завдяки роботам В. Виноградова та його школи, яка розвивала ідеї Ч. Балі). Визначальними для фразеології були також роботи А. Потебні, І. Бодуена-де-Куртене, А. Шахматова, К. Бругмана, Пауля та Есперсена [4].

Сучасні мовознавці теж зробили свій вклад у дослідження цієї науки та започаткуванні різних підходів до визначення понять фразеологізму. О. Гаращенко, як і М. Кочерган визначили фразеологію як науку про фразеологічні одиниці [Гаращенко 2001, 176], відтворювані одиниці мови з двох або більше слів, цілісні за своїм значенням і стійкі за складом та структурою [Кочерган 2006, 242].

Дещо раніше І. Арнольд запропонував термін «сталий вираз», який вважав більш коректним, оскільки перша частина визначення вказує на найважливішу характеристику цих одиниць.

Переходячи до емоцій, важливим поняттям лінгвістики є «емоційне поняття» як етнічно та культурно зумовлене, складне структурно-сміслове правило, лексично та фразеологічно вербалізоване утворення, що базується на понятійній основі, охоплює, крім поняття, образ та оцінку, функціонально замінює людині в процесі рефлексії та комунікації безліч однопорядкових предметів, що викликають зацікавленість – як особливе ставлення до об'єктів довкілля.

У кожної людини існує своє уявлення про емоційний світ, що утворює у свідомості емоційну концептосферу. За М.О. Красавським, концептосфера емоцій, репрезентована засобами фразеології, впорядкована та ієрархічно організована сукупність емоційних одиниць, що знаходяться у складних структурно-сміслових та функціональних відношеннях, у ній сконцентровано відтворюється емоційна сфера буття соціуму. Емоційні концепти являють собою ментальні одиниці високого рівня абстракції, які відображають загально - універсальні й етноспецифічні знання та уявлення про емоційні переживання представників різних мовних середовищ. Англійська мова є більш стриманою, ніж українська.

Одиницями аналізу виступають фразеологічні одиниці, що вербалізують негативні емоції у англійській мові, типу *be on nettles* 'відчувати занепокоєння, тривогу', *as scared as a rabbit* 'дуже переляканий', та позитивних – *head over heels* 'бути закоханим по вуха', *to tread on air* 'перебувати в стані безмежного щастя'.

Серед пріоритетних задач розвитку лінгвістики емоцій – дослідження процесів концептуалізації і категоризації емоцій, вивчення та опис емоційної картини світу, виявлення сутності емоційних концептів та когнітивних структур, окреслення корпусу мовних репрезентантів емоцій. Здобутки сучасної психології доводять, що емоції формують складну систему людської особистості, яка відіграє одну з найважливіших ролей у динаміці життя людини та тісно пов'язана з розвитком інших аспектів структури психічних процесів індивідуума.

Група концептів зі спільним іменем *sadness* має значно менше фразеологічних одиниць, ніж сум в українській мові, окрім того, українська мова демонструє різноманітніший набір синонімічних засобів у цій групі. Підтвердженням цієї теорії можуть слугувати такі

приклади як: (as) grave as an owl ‘похмурий, засмучений’, suffer hell ‘перенести пекельні муки’, be in low spirits ‘бути не в дусі’, (as) sick as a dog ‘сумувати, непокоїтись через щось’.

Такі розбіжності, очевидно, пояснюються складним і трагічним перебігом історичних подій, пов’язаних із становленням та розвитком українського народу, які певним чином формують менталітет нації. Концепти подив та сум, що є периферійними в українській мові, займають важливіше місце в англійській фразеології. Значна різниця простежується в об’єктивації переживань, пов’язаних з емоцією хвилювання.

Оскільки поняття емоція та почуття характеризуються складною природою, логічним є припущення про складну семантичну структуру відповідних лексем, тому доцільно проаналізувати значеннєвий простір цих слів за даними довідкових та лексикографічних джерел. У результаті такого аналізу були встановлені семантичні ознаки, які розкривають та конкретизують сутність зазначених понять і можуть бути використані як маркери у дефініціях фразеологічних одиниць під час формування емпіричної бази дослідження: emotion, feeling, state, experience, action, attitude. Наведемо приклади: bring a lump to your throat ‘if something someone says or does brings a lump to your throat, it makes you feel such strong emotions that you want to cry’ клубок застряв у горлі, take possession of smb (of smb’s heart, mind, thoughts, etc.) ‘охопити когось (про почуття, відчуття)’;

Окрім родових сем (emotion, feeling), важливим критерієм слугують видові семи, які називають конкретні негативні емоції: agitation, anger, annoyance, anxiety, bad mood, boredom, contempt, disappointment, dislike, distress, embarrassment, envy, fear, fright, grief, guilt, upset.

Та позитивні: joy, satisfaction, merriment, luck, exultance, chance, wonder, pleasure, love, miracle, fun, animation, excitation, swell, glee, adorable, fine, magnificent.

Такий аналіз дозволяє зробити висновок, що перелік емоцій, які передаються фразеологічними одиницями, значно ширший, ніж вихідний список емоцій. Це, з одного боку, свідчить про певні розбіжності між когнітивним знанням про дійсність та мовною репрезентацією, яка втілює повсякденні уявлення носіїв мови щодо відповідної ділянки дійсності. З іншого боку, це частково можна пояснити тим фактом, що базові емоції – «примітиви» у сфері емоцій, від яких утворюються інші емоції.

Отже, вивчення семантичної структури фразеологічних одиниць засвідчує наявність архісем та додаткових семантичних ознак, які містять різноманітну інформацію про переживання емоцій. Набір спільних для досліджуваних мов семантичних компонентів розширюється в українській мові за рахунок національно-специфічних семантичних ознак: «зменшення/ посилення ступеню інтенсивності», «образ життя людини», «перехід із негативного в позитивний емоційний стан», «усвідомлений вияв емоції», які виявилися лакунарними в англійській мові.

В англійській мові продуктивнішими є фразеологічні одиниці зі структурою словосполучення.

Вивчення компонентного складу фразеологічних одиниць, що передають емоції, свідчить про лінгвокультурологічну насиченість таких фразеологічних одиниць, оскільки у процесі фразеологічної номінації емоцій використовуються лексеми, первинне значення яких пов'язане з різними сферами життєдіяльності людини та певними історичними подіями.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И.В. Арнольд. – Москва : Просвещение, 1966. – 348 с.
2. Гаращенко О. Фразеологічні одиниці та проблеми їх класифікацій / О. Гаращенко // – С. 176-180.
3. Євтушенко Н. Семантичні особливості фразеологізмів у сучасній англійській мові. / Н. Євтушенко // Семантичні особливості фразеологізмів у сучасній англійській мові. – Київ. – 2004. – С.1-4.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М.П. Кочерган. – Київ : Академія, 2006. – 368 с.
5. Кунін О. В. Фразеологія сучасної англійської мови / О. В. Кунін. – М. : Высшая школа, Дубна : Феникс, 1996. – 381 с.
6. Трофімова О. В. Фразеологічні одиниці на позначення негативної емоційної дії в англійській та українській мовах / за ред. І. К. Кобякова, О. Г. Ткаченко // Філологічні трактати. – 2010. – №1. – 154 с.
7. Шаховский В.И. Эмоции : Долингвистика, лингвистика, лингвокультурология / В. И. Шаховский. – М. : Либроком, 2010. – 128 с.

УДК 81'373.23:811.161.2:811.162.1:811.112.2

Кучма Т.В., канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ «ВЧИТЕЛЬ»
В УКРАЇНСЬКІЙ, ПОЛЬСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКІЙ МОВАХ
(ЗА ДАНИМИ ВІЛЬНОГО АСОЦІАТИВНОГО
ЕКСПЕРИМЕНТУ)**

Асоціативний експеримент є ефективним методом вивчення мовної свідомості індивіда, його внутрішнього лексикону, оскільки асоціативні зв'язки інтегрують усі типи словесних і міжсловесних зв'язків. Спираючись на наявні дослідження із зазначеної проблематики [Горошко 2001; Мартинович 1990; Подолян 2000; Попова 2004; Терехова 2000] і виходячи із специфіки аналізованого матеріалу було розроблено власну класифікацію вербальних асоціацій.

При аналізі асоціативного поля «*ВЧИТЕЛЬ*» в українській, польській та німецькій мовах було виявлено, що найчастотніша реакція на слово-стимул укр. **вчитель** / пол. **nauczyciel** / нім. **Lehrer** є спільною: укр. **школа** 16 / пол. **szkoła** 31 / нім. **Schule** 22.

У ході дослідження реакцій українських, польських і німецьких інформантів виділено типи асоціацій: синтагматичні (атрибутивні, синтаксичні); парадигматичні (категоріальні, гіперонімічні, синонімічні); тематичні; емоційно-оцінні.

Синтагматичні атрибутивні реакції представлені асоціаціями – рисами характеру, розумовими здібностями: укр. **вчитель** < *злий, мудрий, розумний*; пол. **nauczyciel** < *mądry*, нім. **Lehrer** < *streng* 3, *hochnäsig, schlau*.

До синтаксичних відносяться реакції: укр. **вчитель** < *вчить* 2, *навчає*, пол. **nauczyciel** < *uczu*, нім. **Lehrer** < *lernen* 2, *unterrichten, unterrichtet*.

Парадигматичні гіперонімічні: нім. **Lehrer** < *Pädagoge, Meister, Kollege, Beamter*; категоріальні, спільні у трьох мовах: укр. **вчитель** / пол. **nauczyciel** / нім. **Lehrer** < укр. *учень* 2 / пол. *uczeń* 2 / нім. *Schüler* 20; спільні у двох мовах: укр. *викладач* / пол. *wykładowca*, синонімічні: нім. **Lehrer** < *Wissensvermittler*.

Серед тематичних реакцій було виявлено міжмовні кореляти у трьох мовах: укр. **вчитель** / пол. **nauczyciel** / нім. **Lehrer** < укр. *школа* 16 / пол. *szkoła* 31 / нім. *Schule* 22, укр. *дошка* 6 / пол. *tablica* 6 /

нім. *Tafel* 6, укр. *знання* 7 / пол. *wiedza* / нім. *Wissen*, укр. *урок* / пол. *lekcja* / нім. *Unterricht* 2, укр. *дошка* / пол. *tablica* / нім. *Tafel*, укр. *крейда* / пол. *kreda* / нім. *Kreide*; міжмовні кореляти у двох мовах: пол. *klasa* / нім. *Klasse*, пол. *ocena, oceny* / нім. *Noten*, укр. *книга* / пол. *książka* 3, укр. *указка* 4 / пол. *wskaźnik*.

Тематичні реакції, представлені в одній мові: укр. **вчитель** < *гімназія, домашня робота, зошити, парта, педагогіка, стіл*; пол. **nauczyciel** < *dziennik* 5, *uczelnia*; нім. **Lehrer** < *Stift, Stock, Aufgaben, Englisch, Mathe, Abi, Stress, Autorität, Bildung, Ausbildung*.

Також у польській мові зафіксовано реакцію *akademicki*, яка є частиною стійкого словосполучення *nauczyciel akademicki* – *викладач*.

Цікавою є реакція *від Бога*, отримана від українських інформантів, що часто вживається як складова сталих виразів у значенні – від природи дуже здібний, талановитий. Польські інформанти навели реакцію *sensei* «сенсей» – в перекладі з японської означає вчитель, наставник.

Для поляків вчитель – це приклад *przykład*, дисципліна *dyscyplina*, для українців та німців – це *майстер* / *Meister* та *повага* / *Respekt*.

Українці ідентифікують вчителя як *чоловіка*, а поляки – як *жінку* *kobieta*. Негативно забарвленими вважаємо реакцію поляків – невротик *neurotyk*.

До емоційно-оцінних належить реакція німецьких інформантів *arme Socke* «бідолаха».

Проаналізувавши реакції українських, польських та німецьких інформантів на слово-стимул укр. **вчитель** / пол. **nauczyciel** / нім. **Lehrer**, було виявлено, що синтагматичні асоціації склали 5% від загальної кількості реакцій польських та німецьких інформантів та 10% від загальної кількості реакцій українських інформантів. Таким чином, у трьох мовах домінуючими є парадигматичні асоціації.

Зіставне дослідження вербальних асоціацій носіїв української, польської та німецької мов за результатами вільного асоціативного експерименту дозволило виявити значну подібність складу асоціативних полів, зокрема їх ядер, визначити особливості індивідуального сприйняття запропонованого слова-стимулу.

Список використаних джерел:

1. Горошко Е. И. Интегративная модель свободного ассоциативного эксперимента / Елена Игоревна Горошко. – Х. ; М. : Издательская группа "РА-Каравелла", 2001. – 316 с.

2. Мартинович Г. А. Типы вербальных связей и отношений в ассоциативном поле / Г. А. Мартинович // Вопросы психологии. – 1990. – № 2. – С. 143-146.
3. Подолян І. Е. Національна специфіка семантики фітонімів в українській, англійській та німецькій мовах (контрастивний етнопсихолінгвістичний аналіз) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство” / Ілона Еріхівна Подолян. – К. : КДЛУ, 2000. – 330 с.
4. Попова Т. О. Психосемантика універсальних етичних концептів в етномовній картині світу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Т. О. Попова. – К. : КНУ, 2004. – 20 с.
5. Терехова Д. І. Особливості сприйняття лексичної семантики слів (психолінгвістичний аспект) : [монографія] / Діана Іванівна Терехова. – К. : КДЛУ, 2000. – 244 с.

УДК 81'37:159.93-115

Оксамитна К.С., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ПЕРЦЕПТИВНИХ НОМІНАЦІЙ «М'ЯКИЙ / DOUX» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ

Будь яка мова у процесі свого існування змінюється. Ця зміна зумовлює появу нових слів та значень. Саме семантична деривація є одним з ключових компонентів, через який розкривається динаміка мови, оновлюється мовна картина світу [1].

Концепція лексико-семантичного (частіше вживається просто семантичного) способу словотворення була висунута Л.В. Щербою (1928 р.) й активно підтримана В.В. Виноградовим. У своїх працях В.В. Виноградов характеризує семантичне словотворення як створення нового слова, яке відбувається шляхом розпаду багатозначного слова на омоніми, заміщення старого значення новим та утворення формально двох різних слів на базі одного етимону [2].

В свою чергу, Н.П. Тропініна подає таке визначення семантичної деривації: «це неморфологічний спосіб поповнення словника, що постійно діє в синхронії та має «вихід» у діяхронію мови: між утворенням лексико-семантичних варіантів (появою у слів нових значень) і появою гомогенних омонімів немає чіткої межі. Це одне і те ж явище на різних етапах свого існування» [4].

Тобто, можна сказати, що семантична деривація це два близьких, але не тотожних явища які з'являються шляхом утворення омонімів у результаті розпаду полісемантичних слів, або виникненням у слів

нових значень, що призводить або до перетворення однозначного слова на багатозначне, або до розширення його структури.

Мета нашої розвідки схарактеризувати спільні та відмінні особливості кодування і способи розподілу інформації про особливості світосприйняття людини в семантиці лексики неспоріднених мов – української та французької, на прикладі перцептивних номінацій «м'який» / «doux».

Для нашого дослідження ми використали електронну версію французького словника Larousse [5] та Словник української мови [4]:

DOUX, DOUCE, Adjectif (latin *dulcis*)

1. Qui produit une sensation agréable au toucher : *Le doux contact de la soie.*

2. Qui procure une sensation agréable au goût ; suave : *Le miel est doux.*

3. Qui n'a rien de trop intense, de violent ou d'accentué : *Une douce chaleur.*

4. Qui n'est ni brusque ni saccadé, qui se passe sans heurts, sans à-coups : *Un démarrage très doux.*

5. Qui procure un sentiment d'agréable contentement : *Évoquer de doux souvenirs.*

6. Qui est sans violence, sans agressivité, sans méchanceté : *Ce chien est très doux. Un regard doux.*

7. Conciliant, gentil : *Un père très doux avec ses enfants.*

8. Léger : *Un châtiment trop doux.*

9. Se dit d'une science, d'une technique qui utilise des moyens naturels qui ne forcent pas la nature : *Médecine douce.*

10. Se dit de techniques, de formes de production d'énergie, etc., qui sont peu polluantes, respectent l'environnement et ne donnent pas lieu à des installations gigantesques.

11. Métallurgie Se dit d'un métal malléable, ductile, peu dur et non fragile.

12. Œnologie Se dit du vin qui contient une certaine quantité de sucre et qui présente un goût suave.

13. Phonétique Se dit d'une consonne dont l'articulation est réalisée avec une tension musculaire moins importante que la partenaire forte ou dure. (Les consonnes voisées sont généralement douces.)

М'ЯКИЙ

1. Який угинається, подається при дотику, натискуванні тощо; протилежне твердий. І з журби та втоми хутко я на мох м'який схилюся (Леся Українка, IV, 1954, 176); Вона скинула плащ, умостилася зручніше на м'яких подушках (Юрій Смолич, I, 1958, 43); Земля, м'яка, як губка, теплішала під ними, нагріваючись від їхніх тіл (Олесь Гончар, III, 1959, 135) // Ніжний, пухкий (про тіло людини та його частини). Коли він за старою звичкою потер м'якими долонями сиві скроні, Оксен відчув, що старий занепокоєний (Григорій Тютюнник, Вир, 1964, 308) // Тонкий, шовковистий (про волосся, вовну, тканину тощо). Усе таке веселе в тій хаті було, прибране і кужіль м'якого льону на жердці, і чорний кожух на кілку, і плетена колиска з дитинкою (Марко Вовчок, I, 1955, 124); Всідаючись, Сашко за звичкою стріпує пасмом м'якого хвилястого чуба (Олесь Гончар, Тронка, 1963, 42) // Свіжий, нечерствий (про хліб та борошняні вироби). Один бог знає, де вона видирала задля Пилипка шматок м'якої палянички або краєчок булки! (Панас Мирний, IV, 1955, 297); Ах, хліб, справжній, пшеничний, м'який хліб... (Василь Еллан, II, 1958, 18). М'яка вода – вода, що має мало вапнистих солей і легко розчиняє мило. Дівчата виставляють ночви попід стріхи, щоб натекло в них м'якої, шовковистої води (Микола Руденко, Остання шабля, 1959, 439); М'який вагон – пасажирський вагон із м'якими сидіннями. [Ага:] Міжнародного вагона на цій лінії немає, тільки м'який (Олександр Корнійчук, II, 1955, 245); М'який капелюх – капелюх, форму якого можна легко змінювати. Кучерява сива борода, гарна вишивана сорочка, штани в простих чоботях, на голові чорний м'який капелюх, у руках палиця з ліщини – ото мій дядько (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 461); М'які меблі – меблі, набиті чимось м'яким або зроблені на пружинах. В кімнаті м'які меблі, стіл, завалений літературою (Дмитро Бедзик, Ост. вальс, 1959, 5).

2. Який при натискуванні або обробці легко змінює форму, гнеться й т. ін. Графіт робить сірий чавун м'яким, отже, його добре обробляти різанням (Методика викладання фрезерної справи, 1958, 47); Курбала відклав набік молоток, узяв кайло і легенькими досвідченими ударами почав відбивати шмат за шматом змішану з плямистим камінням м'яку руду (Олесь Досвітній, Вибр., 1959, 196).

3. перен. Який не містить у собі нічого різкого, неприємного, дратівливого; приемний для ока, слуху. До сопрана пристає тенор, плавкий, м'який та палкий (Нечуй-Левицький, III, 1956, 313); За якоїсь півгодини Тася й Сачко сиділи в першому ряді колонного залу

філармонії, що вабив око м'якими тона ми мармуру й позолоти (Любомир Дмитерко, Розлука, 1957, 37); Одяг її завжди простий, кольори м'які, як і погляд карих очей з-під довгих вій (Михайло Томчаний, Готель., 1960, 265) // Тихий, приглушений, ледве чутний (про звуки). Гомоном м'яким і вільним, як шуми весняної поводи, неважаючи на вечірній час, грало й гуло все місто (Степан Васильченко, II, 1959, 10); З туману почувся м'який тупіт коня (Михайло Стельмах, I, 1962, 401) // Повільний, плавний (про рух). Хода дідова м'яка, тиха – підійде ззаду, й не почувеш. І рухи м'які, нечутні, мов кажановий літ (Олесь Донченко, II, 1956, 57); Іван Ярош ненавидячим поглядом зміряв Плачинду і м'якими кроками підійшов до нього (Михайло Стельмах, I, 1962, 236); «Луна-9» здійснила м'яку посадку на поверхню Місяця! (Літературна Україна, 8.II 1966, 1)'.

4. перен. Який має невиразні, розпливчасті риси, межі чогось. За останній час Настя покращала. М'які, делікатні контури її обличчя вирівнялись, стали ще лагіднішими (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 48); Важко було звикнути до суворого, наскрізь продутого вітрами степу, коли перед очима стояли м'які обриси зелених черкаських гаїв (Дмитро Бедзик, Серце., 1961, 5).

5. перен. Який легко піддається впливові; поступливий, піддатливий. [Бабич:] Ти, куме, занадто м'який, занадто податливий (Іван Франко, IX, 1952, 140) // Лагідний. Роман – людина ніжної і сумирної вдачі. При його м'якому характерові іншим, зубатішим, здається, легко було б його заштовхати, перетворити в попихача, проте насміхатися з нього, скривдити його ніхто не наважується (Олесь Гончар, III, 1959, 55).

6. перен. Добрий, сердечний, чутливий. У дядька м'яка, тепла, привітна душа (Михайло Коцюбинський, I, 1955, 464); – Ви трохи жорстока, але така ви мені й подобається. Життя не терпить м'яких, сентиментальних людей (Іван Микитенко, I, 1957, 407); [Галя:] Він увесь такий м'який, сердечний... (Олександр Корнійчук, II, 1955, 176) // Який виражає доброту, ласку, ніжність (про погляд, обличчя тощо). Синій шовковий халат облягав її струнку, майже дівочу постать, а погляд був докірливо м'який і стомлений (Микола Руденко, Остання шабля, 1959, 14); Просто на нього ішов із м'якою посмішкою на вродливому обличчі «дядя Серьожа», брат полковниці Карташової (Петро Панч, В дорозі, 1959, 64).

7. Несуворий, поблажливий; протилежне суворий. М'який вирок; М'яке покарання // Позбавлений грубості, різкості; ввічливий. Тільки до помилок, недоліків молодших товаришів він [Я. Купала] ставився з

м'якою, доброзичливою іронією (Терень Масенко, Життя..., 1960, 21); М'який докір.

8. Помірно-теплій, несуворий (про клімат, погоду тощо). Клімат України має перехідний характер, від м'якого, вологого до континентального (Визначні місця України, 1958, 13); На узбережжі Балтійського моря зима м'яка, волога, переважають відлиги; літо прохолодне, дощове (Фізична географія, 5, 1956, 96); У третій декаді грудня 1943 року стояла м'яка, як на цю пору, погода (Любомир Дмитерко, Наречена, 1959, 118). М'яка група – група іменників або прикметників, основа яких закінчується на м'який приголосний. До м'якої групи належать іменники з закінченням -я (Курс сучасної української літературної мови, I, 1951, 429); М'яке піднебіння – верхня рухома частина ротової порожнини, що має склеписту форму. Діагностиці грипу допомагає виявлення змін, що виникають у хворих на слизовій оболонці порожнини рота – м'якого піднебіння (Наука і життя, 1, 1958, 21); М'який знак – назва літери «ь». В слові «слізьми» таки треба писати м'який знак, бо так вимовляється (Леся Українка, V, 1956, 80); М'які приголосні — приголосні, під час вимови яких середня частина язика наближається до твердого піднебіння.

Проаналізувавши кожне значення досліджуваного слова у французькому та українському словниках ми визначили низку спільних та відмінних ознак. Найперше, що є спільним – це фізичне значення слова: воно характеризує тактильне відчуття протилежне до твердого, описує предмет, який піддається гнучкості. Проте, варто зазначити, що це поняття застосовується не тільки для ознаки тактильного відчуття, але і ще для трьох інших перцепцій: смакової, візуальної та звукової. В обох мовах поняття «м'який/doux» характеризує помірний клімат. «М'яким» також називають якусь подію, яка не дратує. Спільним між ознакам цих слів у обох мовах є також їх вживання у лінгвістичному контексті: у французькій та українських мовах є м'які звуки.

Специфічно-культурні особливості яскраво виражені у вживанні цього слова по відношенню до людини: у французькій мові воно вживається лише у хорошому розумінні, характеризує людину спокійну, добру, лагідну, а в українській мові має більш негативну конотацію і описує людину, яка легко піддається чужому впливу.

Ще однією специфічною рисою французької мови на прикладі слова «м'який/doux» є те, що одне з його значень у словнику має

відношення до екології: як той, що не шкодить природі, екологічний, не критично забруднює навколишнє середовище.

Як ми бачимо, досліджуване слово є досить багатограним, полісемічним. Його значення напряму залежать від світосприйняття людини і її оточення.

Список використаних джерел:

1. Апресян Ю.Д. Избранные труды : в 2 т. / Ю.Д. Апресян. – М. : Языки русской культуры, 1995. – Т. 1 : Лексическая семантика. – 472 с.
2. Виноградов В.В. Словообразование в его отношении к грамматике и лексикологии (на материале русского и родственных языков) / В.В. Виноградов // Вопросы теории и истории языка. – М. : АН СССР, 1952. – С. 99-152.
3. Словник української мови: в 11 т. / Редколегія: І.К. Білодід (голова), Л.С. Паламарчук (заст. голови), А.А. Бурячок та ін. – К. : Наукова думка, 1970-1980. – Т. 4.
4. Тропина Н.П. Семантическая деривация: мультипарадигмальное исследование / Н.П. Тропина. – Херсон : Изд-во ХГУ, 2003. – 336 с.
5. Larousse [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>

УДК 81.373.2+811.111+81.161.2

Павловська Л.О., канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА ВЕРБАЛЬНИХ ФОРМУЛ
ПОБАЖАНЬ У РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ**

Розуміння побажання як виду мовленнєвої діяльності та аналіз їх як культурних текстів, висуває на перший план проблему мовної прагматики. Комунікативна мета як «мовленнєвий задум», як «мовленнєва воля мовця» (М.М. Бахтін), те, що у теорії мовленнєвих актів називають ілокутивною тенденцією, і діалогічність тексту як висловлювання однаковою мірою властива і ритуальному замовлянню, і побажанням. Тому до вербального тексту у нашій концепції підходитимемо не як до абстрактної одиниці мови, а як до акту мовленнєвої поведінки, позначеного ілокутивною інтенцією і зорієнтованого на перлокутивний ефект. Вербальні формули побажання мають специфічну семантику. Їх змістовий обсяг як висловів із домінуючим прагматичним значенням зорієнтований не на денотат, а на певний бажаний моральний чи фізичний стан адресата, якому

адресантом з певних причин надається перевага. Так, найщиріше побажання укр. *Будь (бувай) здоровий*, яке є найбільш типовим, не може викликати у якості перлокутивного ефекту стабілізацію здоров'я адресата, або чес. *Přeji ti hodně štěstí, zdraví a úspěchů!* не може принести людині реального щастя, здоров'я та гараздів. Це лише вербальне спонукання розвитку ситуації на користь адресата або на шкоду йому, адже і прокльони теж не можуть викликати дестабілізацію, деструкцію щодо адресата. Благопобажання та злопобажання як вербальне вираження емоційних реакцій адресанта на почуття-переживання співвідносні із евокативним вживанням мови – таким, що передбачає здійснення впливу на адресата, аби спонукати його до переоцінки своїх дій, вчинків, поведінки або сприйняти зміни у його житті (здоров'я, достаток, щастя тощо) на краще. Реакцію з боку адресата (перлокуції) покликані стимулювати саме емоції адресанта, у той чи інший спосіб вербалізовані. Однак, адресант не моделює побажання заново – він використовує усталені у лінгвокультурному колективі побажальні формули із певним фіксованим значенням.

Специфіку семантики побажань відтворює передусім те, що вони не співвідносні з поняттям. Предметно-понятійному змісту належить другорядна роль: по-перше, він є суттєво «збідненим», по-друге, значною мірою відірваним від власних значень слів, що входять до складу усталеної мовної формули. Вона репрезентує емоційний зміст, адже саме денотативні ознаки тут є міцно зрощеними з тими ознаками, котрі уже не є денотативними. Саме на підставі міри «згасання» предметної віднесеності та активізації семантики ставлення до адресата як відтворення додаткової інформації про суб'єктивний світ адресанта у межах емоційної складової виділяємо два типи побажань із виразною прагматичною інтенцією: ті, у яких переважає емоційний складник (благопобажання), та ті, у яких домінувальним є складник афективний (злопобажання).

У благопобажаннях, позначених емоційним ставленням до адресата, обов'язково присутня позитивна орієнтація на адресат + емоційне співпереживання, враження як вплив емоційного позитивного ставлення до нього. Благопобажання об'єднують емоції, почуття, настрої, мотиви і спонукальні до доброго імпульси в один смисловий комплекс: англ. *God (Lord) bless you*, укр. *Пошли вам здоров'я, та з неба дощ, та хліб, та цвіт, на всячину, Щоб ти був здоровий, як вода!*, болг. *Бог да ми те оздравее, Господ здраве да ти дава*, чес. *Drž hlavu vzhůru!*. Як благопобажання, такі одиниці на тлі різною мірою зредукованої предметної семантики вербалізують не

позамовний об'єкт, а почуття-рефлексії адресанта на підставі доброзичливого ставлення до адресата. Оцінне ставлення до адресата у таких мовних формулах визначається одночасно системою психологічних та естетичних констант концептуальної картини світу адресанта та стереотипними уявленнями про еталон приємної людини і системою образів та асоціацій, закріплених суспільною свідомістю за конкретною денотативною сферою (благо = здоров'я, щастя, достаток, добрий врожай тощо). Денотативна сфера у побажаннях як знаках культури, тісно переплетена із сферою символічною і надає у кінцевому результаті словесній формулі здатності виражати схвалення адресата та вербально стимулювати сприяння розвитку подій на його користь.

Прагматична інтенція адресанта – вплинути вербалізованою емоційною реакцією як стимулом, тут реалізується через пошук уже наявної у мові формули, яка лише транспонується із звичної для адресата і адресанта мовної картини світу, із сфери «вищого порядку», позначеної символічним значенням та асоціаціями онтологічного плану, усталеними у суспільній лінгвокультурній свідомості – в усіх мовах, що вивчаються, семантичними актантами, які дозволяють змодельовувати бажане, є удача, здоров'я, довгий вік, розум, врожай, достаток (багатство): англ. *To wish one all the luck in the world*, укр. *Будь великий, як верба, а здоровий, як вода, а багатий як земля!*, *Дай Боже хлібцеві урожаю, а вам здоров'я!*, *Дал ти господ здраве и кола имане, Догодина живо и здорово, Здрав да бъдеш като кукуряк*, чes. *Bodej ti živé vody, nechť bude tělo beze škody, Bodej ti je mysl vždy zdravá, Ať ti štěstí zpívá.*

На іншому полюсі маємо злопобажання, що концентруються у межах афективної модальності. Прокльони є нічим іншим, як усталеними у лінгвокультурній свідомості вербальними формулами вияву емоційної агресії, що передбачає виразно негативну оцінку адресата. Негативній оцінці, за припущенням Н.Д. Арутюнової, властива ще більша тенденція до відриву від денотата, ніж оцінці позитивній. Прагматична інтенція прокльонів реалізується як вербалізована агресія через вплив тенденційного образу із символічним значенням, який у мовній картині світу і адресанта, і адресата стійко асоціюється із надсиленням лиха, біди, покарання тощо. Вибір мовної формули на позначення дії *проклинати* 'різко засуджувати кого-небудь, висловлювати безпосередній розрив з ним, супроводжуючи такий акт зловісним побажанням, пророцтвом', а у вигуківій функції 'висловлювати велике невдоволення, особливу ненависть, особливо жорстке засудження, сильне обурення, досаду,

відчай і т. п. [ВТСУМ, с. 1155] зумовлений не стільки внутрішньою формою прокльону, скільки загальною орієнтацією усієї мовної формули на побажання зла. Попри часто доволі розгалужену внутрішню форму прокльони – у своєму найчистішому й вільному вигляді – це словесні формули, вислови у наказовому способі, які коротко й афористично передують одне грізне побажання. Семантичними актантами – об'єктами злопобажань, здатними у лінгвокультурній свідомості колективу мовців змодельовати бажане як біду, смерть, хворобу, деструкцію, виступають нечисті сили й локуси, земні й небесні стихії, божества як символи покарання. Англ. *May the devil sweep the hairy creature soon! Bad luck on him!* укр. *Лети з усіма вихрами!*, *А перун би ти ясний тріс!*, болг. *Да го не приеме земята, Взел та дявола*, чес. *Třebas ho vlk vzal!, Peklo do tebe!, Jdi na krkavčí zámek!, Ať tě zem pohltí.*

Таким чином, і у благопобажаннях, і у злопобажаннях є підстави говорити про специфічну структуру фразеологічного значення, у якому основне навантаження перебирає на себе прагматичний його компонент: експресивність, емоційність, оцінність, а предметно-понятійний зміст виявляє тенденцію до «згасання».

УДК 81'37:159.93-115

Паюк В.Л., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ТАКТИЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ НОМІНАЦІЇ «ГОСТРИЙ / SHARP» В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ)

Питання семантичної деривації перцептивної лексики є досить важливим в процесі перекладу на будь-яку мову, адже визначення експресивних функцій, конотації слова чи фразеологізму, що включає це слово в якості ядерного елемента, є необхідним при виборі перекладацького рішення. Перцептивна лексика, як зазначає Мей Цзилінь, «утворює в мові лексично-семантичне поле, об'єднане семою «відчуття, сприйняття» та складається з п'яти парцел, кожна з яких включає одиниці, що відображають один із перцептивних модусів: *зоровий, слуховий, смаковий, нюховий, тактильний*» [4, с. 28], є досить цікавою для вивчення у плані семантичної деривації, адже мотивація створення такої лексики у різних мовах може бути різною. Метою

нашого дослідження є, власне, аналіз лексичної одиниці «*гострий/sharp*» в українській та англійській мовах. Однак, безпосереднім аналізом лексичних одиниць варто також взяти до уваги визначення явища семантичної деривації. Згідно з визначенням Є.С. Астапкіної, семантична деривація – це розвиток у наявних слів нових значень, тобто зміна змісту без зміни форми самого знаку [3, с. 21].

Отже, згідно з визначенням тлумачного словника української мови, слово «гострий» має такі значення:

1. Який має колючий кінець або ріжучий край; здатний колоти або різати.
2. Який звужується, витягується на кінці.
3. Який добре сприймає; що-небудь; тонкий, проникливий.
 - 3.1. Який глибоко вникає в суть чого-небудь; допитливий.
4. Який діє рішуче, різко і грубо.
 - 4.1. Який відзначається дотепністю, вигадкою.
 - 4.2. Сповнений дотепу; влучний, дошкульний.
5. Який сильно діє на органи чуття (нюх, смак, зір, слух і т. ін.)
6. З великою кількістю солі, прянощів, спецій (про їжу).
 - 6.1. Їдкий, пряний (про приправи)
7. Який надзвичайно сильно виявляється: сильний (про почуття).
8. Який бурхливо розвивається, протікає (про хворобу).
9. Який проходить або розвивається надзвичайно сильно; напружений.

Згідно з «Oxford dictionary», слово «*sharp*» має такі значення:

1. (of an object) Having an edge or point that is able to cut or pierce something.
 - 1.1. Tapering to a point or edge.
 - 1.2. Composed of angular grains.
2. Producing a sudden, piercing physical sensation or effect.
 - 2.1. Acidic and intense.
 - 2.2. Sudden and penetrating.
 - 2.3. Critical or hurtful.
 - 2.4. Felt acutely or intensely; painful.
3. Distinct in outline or detail; clearly defined.
4. (of an action or change) Sudden and marked.
 - 4.1. Making a sudden change of direction.
5. Having or showing speed of perception, comprehension, or response.

- 5.1. Quick to take advantage, especially in an unscrupulous or dishonest way.
- 6. (of musical sound) Above true or normal pitch.
 - 6.1. A semitone higher than a specified note.
 - 6.2. Having a sharp or sharps in the signature.
- 7. (of clothes or their wearer) Smart and stylish.

Ми бачимо збіги всіх значень, окрім наступних:

- в англійській мові:
 - Який проходить або розвивається надзвичайно сильно; напружений.
 - Який бурхливо розвивається, протікає (про хворобу).
 - З великою кількістю солі, прянощів, спецій (про їжу).
 - Їдкий, пряний (про приправи)
 - Який добре сприймає; що-небудь; тонкий, проникливий.
 - Який глибоко вникає в суть чого-небудь; допитливий.
 - Який відзначається дотепністю, вигадкою.
 - Сповнений дотепу; влучний, дошкульний.
- в українській мові:
 - Distinct in outline or detail; clearly defined.
 - (of an action or change) Sudden and marked.
 - Making a sudden change of direction.
 - (of musical sound) Above true or normal pitch.
 - A semitone higher than a specified note.
 - Having a sharp or sharps in the signature.
 - (of clothes or their wearer) Smart and stylish.

Порівнюючи, безпосередньо, способи творення полісемії, можна дійти висновку, що у обох випадках від базового значення виокремились значення, які, в свою чергу породили свої аспекти значення, хоча і неоднорідно, саме тому можна стверджувати, що у випадку зіставляваних мов багатозначність є змішаною. Отже, можна підсумувати, що похідні значення лексичної одиниці «гострий/sharp» в українській та англійській мовах є радше різними, а отже розвиток багатозначності не є однаковим.

Список використаних джерел:

1. Oxford English Dictionary [Електронний ресурс] // Oxford University Press. – 2017. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.oed.com>.

2. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – 1978. – Режим доступу до ресурсу : <http://sum.in.ua/s/svitlo>.
3. Астапкина, Е.С. Закономерности семантической деривации температурных прилагательных в сопоставительном аспекте (на материале русского, белорусского, английского и немецкого языков) / Е.С. Астапкина // Карповские научные чтения: сб. науч. ст. : в 2 ч. – Вып. 8. – Ч. 2 / редкол. : А.И. Головня (отв. ред.) [и др.] – Минск : Белорусский Дом печати, 2014. – С. 21-25.
4. Цзылинь М. Перцептивная лексика в рекламном тексте: Автореф. дис. канд. филол. наук. – Воронеж : Воронеж. гос. ун-т, 2017. – 23 с.

УДК 81'37:159.93-115

Цуп О.В., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ЗНАЧЕНЬ ЗВУКОВИХ НОМІНАЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Вивчення семантичної структури слова, її обсягу, особливостей і значеннєвих зрушень має величезне теоретичне і практичне значення. Поповнення сучасного словника відбувається шляхом семантичної деривації, наслідком якої є розщеплення багатозначного слова і поступове утворення омонімів. Цей процес є одним із способів збагачення словникового складу мови, тому виникає потреба у детальному вивченні механізму деривації як динамічного процесу створення у слів нових значень. Об'єктом дослідження є дієслівні звукові номінації англійської, німецької та української мов. Предметом дослідження є семантичні особливості звукових номінацій зіставляваних мов. Мета дослідження полягає у визначенні ступеня відповідності звукових номінацій на основі структури розвитку семантичного значення слова.

Методом цілеспрямованої вибірки було досліджено 6 звукових дієслівних номінацій англійської, німецької та української мов та утворено дієслівні пари для проведення аналізу на відповідність. Нами було виокремлено 2 групи слів-відповідників: 1) *to rustle* – *rauschen* – *шелестіти*; 2) *to rumble* – *dröhnen* – *гриміти*.

Ми будемо порівнювати і встановлювати відповідники на основі таких структурних типів полісемії: ланцюжкова, радіальна і ланцюжково-радіальна (змішана). Повними відповідниками ми

вважаємо, якщо ланцюжкова полісемія є однаковою для всіх слів різних мов. Частковими – якщо більшість значень мають радіальну та ланцюжкову структуру. І повними невідповідниками ті слова і їх значення, тип яких не збігається один з одним.

Провівши дослідження ми дійшли таких висновків.

Семантична деривація – складний багатогранний процес породження нових значень слів, який призводить до перебудови їх семантичної структури і впливає в цілому на всю лексико-семантичну систему мови. Семантичній деривації відведена значна роль у формуванні й зміні мовної картини світу – вона відбиває колективні стереотипи, які усвідомлені етносом і існують на рівні колективного несвідомого [1, с. 27]. Слово завжди виникає з одним значенням, яке називається первинним. Первинне значення є прямим, оскільки прямо називає позначуваний предмет. Багатозначність слова розвивається на основі перенесення назви з одного предмета на інший. Нове значення є завжди переносним, похідним від первинного, мотивованим через пряме. Похідне значення слова включається в його семантичну структуру, разом із тим в ній воно протиставляється, вступає в опозицію з наявними значеннями і сприймається як нове в цій структурі.

У першій комбінації слів *to rustle* vs. *rauschen* vs. *шелестіти* збігаються перші і другі значення слів: «видавати, утворювати шарудіння, шелест, шерех»; «рухаючись, працюючи, видавати шарудіння, шерех». Третє значення збігається лише у словах англійської та української мов – викликати шелест. Асоціації шелесту є неоднаковими в англійській та німецькій мовах. В англійській мові значення причини вияву шелесту осмислюється через компоненти 'сухе листям' або 'папір', в німецькій мові – через компонент 'листя на деревах, яке рухається від вітру'. Наступні значення цілком відрізняються від первинних, оскільки є похідними. Так, наприклад в українській мові слово *шелестіти* має ще значення «говорити щось пошепки» і «тихо лунати (про слова)». Ці значення слів є спорідненими, однак мають інше семантичне забарвлення. В англійській мові слово *to rustle* позначає дію крадіжки рогатої худоби, коней чи овець, а в німецькій мові слово *rauschen* використовується у мисливській термінології і позначає стан готовності тварини до спарювання. Ймовірно, ці значення зумовлені тим, що при крадіжці худоби з'являється шарудіння, а тварина у період спарювання стає гіперактивною, тим самим створюючи додатковий галас і шум. Перенесення значення відбувається за функцією.

Цікавим є те, що майже для всіх звукових номінацій характерні однакові функціональні значення дії: виконувати дію – бути джерелом або її виконавцем; під час виконання одної дії виконувати іншу, яка є результатом першої – тобто, причинно-наслідковий зв'язок утворення значення і викликати дію – цілеспрямовано виконувати одну дію для отримання іншої.

Друга комбінація дієслівних звукових номінацій *to rumble* vs. *dröhnen* vs. *grimiti* характеризується розгалуженою полісемією. В англійській мові слово має 6 значень, у німецькій – 4, в українській – 5. Перші значення у всіх мовах майже однакові – «створювати або видавати гучні, різкі звуки, гуркіт; голосно звучати, лунати». Другі похідні значення дієслів дещо відрізняються, хоча теж вказують на звуковий процес. Наприклад, слово *grimiti* в українській мові характеризує людину, яка голосно говорить, часто підвищеним тоном. У північно-німецькому діалекті користуються таким значенням слова *dröhnen*: «говорити про пусте», натомість в українській мові маємо окреме слово для опису такої дії – *торохкотіти*. Англійське дієслово *rumble* має найбільше значень і одне з них «відтворювати щось глибоким, звучним голосом». Це слово також використовують для опису звуку, який видає шлунок внаслідок голоду (в українській мові кажемо «буркоче живіт»): *As she passed the buffet car her stomach rumbled*. Грюкіт, гримання є й ознакою суперечки чи диспуту: *the debate about television replays rumbles on*. Ця звукова номінація позначає участь у вуличній бійці між бандами і великими групами: *'the five of them rumbled with the men in the other car'*, а також викриття незаконної справи або її виконавця: «Es wird kein Genie sein, mein kleines Spiel zu beißen». Крім того, що ці слова мають значення пов'язані з мовленням людини, вони можуть означати і цілком різні поняття. Наприклад, в українській мові похідне значення слова *grimiti* – «користуватися великою популярністю, заслужити славу». Німецький відповідник є жаргонізмом і має два значення: «приймати наркотичні препарати» і «доводити когось до стану сп'яніння».

В результаті проведеного дослідження нам вдалося встановити ступені відповідності досліджуваних слів. Було встановлено, що перша комбінація звукових номінацій є частковими відповідниками, оскільки українське слово *шелестіти* і англійське *to rumble* мають змішаний тип полісемії, а німецьке дієслово *rauschen* – радіальний. Якщо розглядати ці слова у співвідношенні одне до одного, то у такому випадку, можна стверджувати, що слова української та англійської мов є повними відповідниками. Друга комбінація звукових номінацій є

також частковими відповідниками. Це пояснюється тим, що дієслово *grimiti* має змішаний тип полісемії у той час як *dröhnen* і *to rumble* – радіальний. Таким чином, слова німецької та англійської мов є повними відповідниками. На основі перенесення за функцією семантична деривація дієслівних звукових номінацій створила якісно нові багатогранні значення, які у процесі складної перебудови семантичної структури набули цілком іншого смислового забарвлення.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://sum.in.ua/>.
2. Тропіна Н.П. Семантична деривація в сучасній російській мові : автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.02 / Н.П. Тропіна ; НАН України. Ін-т мовознав. Ім. О.О. Потебні. – К., 2004. – 36 с.
3. Cambridge Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <https://dictionary.cambridge.org/>.
4. Duden-Online-Wörterbuch [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.duden.de/woerterbuch>.
5. English Oxford Living Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://en.oxforddictionaries.com/>

УДК 81'37:159.93-115

Ясінська Т.А., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ СЛУХОВОЇ ЛЕКСИКИ (НА
МАТЕРІАЛІ НОМІНАЦІЇ «ТИХИЙ / STILL» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ)**

Очевидним є те, що проблема відображення об'єктивної реальності в мові неможлива без звернення до категорії сприйняття як основи пізнавальної діяльності людини. З цієї точки зору, вивчення особливостей перцепції навколишньої дійсності, відображених у семантиці одиниць мови, є важливим і перспективним напрямом у когнітивній лінгвістиці, що дозволяє висвітлити одну зі сторін багатоаспектної проблеми – співвідношення мови, свідомості й об'єктивної дійсності [4].

Феномен сприйняття постійно привертає увагу вчених різних дослідницьких парадигм як вид знань, що займає певне місце серед інших їх видів. А оскільки будь-який сегмент поняттєвої сфери

безумовно проектується у вигляді сукупності клітин мовної матриці, цілком обґрунтованою є зацікавленість лінгвістів аналізом лексико-семантичного та образного полів чуттєвого сприйняття. Особливого значення на сучасному етапі набувають дослідження сприйняття в межах когнітивного напрямку, для якого пріоритетним є завдання пошуку закономірностей отримання, обробки та зберігання знань, набутих у результаті чуттєвого сприйняття і життєвого досвіду, і вивчення мовних форм, у яких відбувається об'єктивація цих знань [5].

Лексеми на позначення нюху, смаку, дотику за кількісним критерієм не надто різняться один від одного. З метою їх впорядкування Ю. Апресян залучає суто лінгвістичний аргумент – процеси метафоризації, що відбуваються у мові, про які ще на початку 50-х років писав С. Ульман. Останнім була сформульована така статистична закономірність: близько 80% інтерсенсорних (кінестетичних) метафоричних переносів відбуваються лише у напрямку від нижчих щаблів ієрархії сприйняття до її вищих рівнів, і тільки 20% розвиваються у протилежному напрямку. Це означає, що метафори типу теплі барви, колючий погляд, крижаний голос, солодка мова, п'яний запах, м'який присмак тощо є більш ймовірні, ніж метафори типу тьмянний звук, сліпучий запах, солодка на дотик тканина. Отже, «саме зорове та слухове сприйняття постійно потребують нових засобів вираження. Словник цих систем обслуговує найбільшу кількість комунікативних ситуацій і швидше за все зношується через постійний вжиток» [3].

Метою дослідження є лексична одиниця «тихий/still», яка належить до слухової лексики та буде проаналізована та порівняна за значеннями та сферами вжитку в українській та англійській мовах.

Отже, згідно з визначенням тлумачного словника української мови слово «тихий» має такі значення:

1. Який звучить не сильно, не голосно. *Він [вітер] несе в собі весь гомін землі, од тихого бриніння мушки до гуркоту грому;*

// Який майже не утворює звуків, не робить шуму. *Пішов дощ, дрібний та тихий, мов крізь сито засіяв;*

// Ледве чутний. *У траві потонуть тихі кроки.*

2. Сповнений тиші, без голосних звуків. *Була холодна, тиха і темна ніч.*

3. Без руху, непорушний. *Сонце сховалось за гори, в тихих вечірніх тінях закурилися гуцульські хати;*

// Безвітряний. *Ранок такий-то тихий та ясний придався: ні вітерець не війне, ні хмарка не збіжиться;*

// Без течії, без хвиль (про воду, озеро, став і т. ін.); спокійний, без хвиль, штильовий (про море).

// Захищений від дії зовнішніх сил (вітру, хвиль і т. ін.). *Отак живе собі село мало не споконвіку, притулившись десь попід горою край тихої затоки.*

4. Без напруженої діяльності, бурхливого перебігу, без тривог і струсів. *Твоє життя буде тихе та безжурне.*

5. Який звичайно не проявляє різко або бурхливо своїх почуттів; спокійний, лагідний. *Він був тихий та слухняний ще змалку, слухав матері й тепер.*

6. Слабкий, незначний за силою вияву. *Удосвіта його дихання зробилося таке рівне й тихе, що Гаїнци здалося, мов уже він перестав дихати...*

7. Повільний, нешвидкий. *Він і пішов буцімто у город, тихою ступою, похиливши голову.*

8. перен. Безмовний, сумний. *Неогороджена хатинка, і нема сіней, ані комори, нема садочка, ані города коло неї, тільки стара тиха груша з зломленою верховиною.*

Згідно з «Collins dictionary» слово «still» має такі значення:

1. adjective

1.1. remaining in place or at rest; motionless; stationary:
to stand still.

1.2. free from sound or noise, as a place or persons; silent:
to keep still about a matter.

1.3. subdued or low in sound; hushed:
a still, small voice.

1.4. free from turbulence or commotion; peaceful; tranquil; calm:
the still air.

1.5. without waves or perceptible current; not flowing, as water.

1.6. not effervescent or sparkling, as wine.

1.7. *Photography.* noting, pertaining to, or used for making single photographs, as opposed to a motion picture.

2. noun

2.1. stillness or silence:

2.2. the still of the night.

2.3. *Photography.* a single photographic print, as one of the frames of a motion-picture film.

3. adverb

3.1. at this or that time; as previously:

Are you still here?

3.2. up to this or that time; as yet:

A day before departure we were still lacking an itinerary.

3.3. in the future as in the past:

Objections will still be made.

3.4. even; in addition; yet (used to emphasize a comparative):

still more complaints; still greater riches.

3.5. even then; yet; nevertheless:

to be rich and still crave more.

3.6. without sound or movement; quietly:

Sit still!

3.7. at or to a greater distance or degree.

3.8. *Archaic.* steadily; constantly; always.

4. verb (used with object)

4.1. to silence or hush (sounds, voices, etc.).

4.2. to calm, appease, or allay:

4.3. to still a craving.

4.4. to quiet, subdue, or cause to subside (waves, winds, commotion, tumult, passion, pain, etc.).

Проаналізувавши значення лексеми «тихий/still» в обох мовах робимо висновок, що в більшості значень дефініція збігається, проте для деяких визначень збігів не виявлено. Наприклад, для таких значень в українській мові не знайдено відповідників в англійській: 1) повільний, нешвидкий. *Він і пішов буцімто у город, тихою ступою, похиливши голову;* 2) перен. безмовний, сумний. *Неогороджена хатинка, і нема сіней, ані комори, нема садочка, ані города коло неї, тільки стара тиха груша з зломленою верховиною.* І навпаки для таких понять в англійській мові не знайдено відповідників в українській:

1. adverb

at this or that time; as previously:

Are you still here?

1.1. up to this or that time; as yet:

A day before departure we were still lacking an itinerary.

1.2. in the future as in the past:

Objections will still be made.

1.3. even; in addition; yet (used to emphasize a comparative):

still more complaints; still greater riches.

1.4. even then; yet; nevertheless:

to be rich and still crave more.

1.5. without sound or movement; quietly:

Sit still!

1.6. at or to a greater distance or degree.

1.7. *Archaic.* steadily; constantly; always.

2. verb (used with object)

2.1. to silence or hush (sounds, voices, etc.).

2.2. to calm, appease, or allay:

2.3. to still a craving.

2.4. to quiet, subdue, or cause to subside (waves, winds, commotion, tumult, passion, pain, etc.).

Отже, спектр використання слова «still» в англійській мові значно ширший, адже дана лексична одиниця, не змінюючи своєї форми, може переходити в інші частини мови, набуваючи при цьому нових значень, тому розвиток полісемії в обох мовах відбувається не рівномірно.

Список використаних джерел:

1. Collins English Dictionary [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>
2. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – 1970-1980. – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/>.
3. Апресян Ю. Д. Интегральное описание языка и системная лексикография / Ю. Д. Апресян. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1995. – Т. 2. – 767 с.
4. Беседина Н.А. Методологические аспекты современных когнитивных исследований в лингвистике / Н.А. Беседина // Научные ведомости Белгородского государственного университета. – Серия: Философия. Социология. Право. – 2010. – Т. 20. – № 14. – С. 31–37.
5. Огуї О. Д. Полісемія в синхронії, діяхронії та панхронії. Системно-квантитативні аспекти полісемії в німецькій мові та мовах Європи / О. Д. Огуї. – Чернівці : Золоті литаври, 1998. – 370 с.

ЛЕКСИЧНА І ГРАМАТИЧНА СЕМАНТИКА

УДК 81.373.2+811.111+81.161.2

Аладько О.Д., магістрант
Університет Марії Кюрі-Склодовської,
Люблін, Польща

КВАЛІФІКАТИВНІ МЕТОНІМІЧНІ МОДЕЛІ В НАЗВАХ ОДЯГУ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

За характером мотиваційної ознаки виокремлюються кваліфікативні та релятивні номінації [1]. *Кваліфікативні* номінації характеризують предмет одягу за його власною ознакою (форма, колір, матеріал, розмір тощо); *релятивні* – через зв'язки предмету із іншими об'єктами (просторові відносини, приналежність, функцію і т.п.). Основою пропонованої класифікації є поділ на метонімічні та метафоричні моделі із зазначенням характеру ознаки (кваліфікативна/релятивна). Релятивними є усі метафоричні моделі, оскільки вони співвідносять предмет одягу з об'єктом іншої сфери (людина, тварина, рослина, артефакт), а також частина метонімічних, суміжність яких пов'язана із взаємодією з людиною.

Схема може виглядати наступним чином:

Метонімічні моделі	Метафоричні моделі
Кваліфікативні/релятивні	Релятивні

До кваліфікативних відносимо вісім метонімічних моделей «матеріал – одяг з такого матеріалу», «розмір – одяг такого розміру», «колір – одяг такого кольору», «форма – одяг такої форми», «спосіб носіння», «якість – одяг такої якості», «стан – одяг у такому стані», «частина – ціле». Будь-який предмет одягу, як і будь-який інший артефакт, є зробленим з певного матеріалу, назва якого стає джерелом метонімічного перенесення. Обрати матеріал ознакою найменування означає не просто сказати, що предмет зроблений, скажімо, з вовни. Це говорить також про те, що матеріал виробу є важливим у процесі комунікації. Продуктивність моделі «матеріал – одяг з такого матеріалу» ілюструється наступними прикладами: *jeans* [2]; *leather* «а

shoe» [2]; *clog* «a shoe with a woolen bottom» (from *clog* «wool») [2]; *clout* «a garment» (from *clout* «a cloth» [3, т.1, с. 662]; *cord* «corduroy clothes» [3, т.1, с. 730]; *camlet* «a cloak or other garment» (from *camlet* «woolen material») [3, т.1, с. 499]; *banian* «a flannel jacket» (from Indian material) [3, т. 1, с. 154]; *beaver* «a hat» [3, т.1, с. 212]; *barracan* «clothes made of such material» [3, т.1, с. 171]; *twilly* «woolen dress of such material» [3, т.6, с. 284]; *laner-gown* «a garment made of wool» [3, т.3, с. 518]; *linen* «underclothes» [3, т.3, с. 612].

Однією з якісних характеристик будь-якого артефакту є його розмір. Тому, розглядаючи номінації одягу, що є позначеннями конкретних матеріальних об'єктів певного розміру, ми вважаємо доцільним виокремити метонімічну мотиваційну модель «розмір – одяг такого розміру». Зазначена модель виражена найменуваннями *shorts* (from *short*) [2]; *shirt*, *skirt* (both from Old English *short*) [2]; *blousy* «summer wear» (smaller than regular *blouse*) [3, т. 1, с. 307]; *big-coat*, *great-coat* [3, т. 1, с. 261]; *petticoat* [3, т. 1, с. 742]; *halfboots* [3, т. 1, с. 344]; *long-hat* [3, т. 3, с. 646].

Наступною є метонімічна модель «форма – одяг такої форми». Параметр форми є невід'ємною складовою частиною тлумачення лексичної одиниці, що підтверджується номінаціями одягу в англійській мові: *T-shirt* (resembles letter «Т») [2]; *tights* (from *tight*) [2]; *top-hat* [3, т. 1, с. 212]; *wide-coat* [3, т. 6, с. 486].

Ще однієї атрибутивною характеристикою об'єкта є його колір, який, на нашу думку, стає ознакою номінації в метонімічній моделі «колір – одяг такого кольору». Можемо проілюструвати існування подібної моделі прикладами *black* «mourning clothes» [3, т. 1, с. 279]; *bangy* «brown trousers» (from *bangy* «brown») [3, т. 1, с. 154]; *white* «white clothes» [3, т. 6, с. 475]. Можемо припустити також існування моделі «спосіб носіння», яка проявляється у найменуваннях *tie* (from *to tie*) [2]; *slipper* (from *to slip*) [2]; *pullover* (from *to pull over*) [2]; *sleeve* (from *to slip*) [2]. Якість предмета одягу також є однією з важливих його характеристик, що знаходить відображення у номінативних одиницях. Якість розуміється як власна властивість предмета, на відміну від оцінки, яка розглядається в релятивних найменуваннях. Прикладами моделі «якість – одяг такої якості» є – *thick* «a suit of clothes made of strong thick cloth» [3, т. 6, с. 88]; *harden-gown* [3, т. 3, с. 65].

Як і будь-який інший об'єкт матеріального світу, одяг може зношуватись, ставати непридатним до використання, що викликає потребу належним чином позначати подібні предмети одягу. Мова, знову ж таки, іде не про оцінку (скажімо, добрий чи поганий, або

гарний/не гарний), а про констатацію реального стану речей, що дозволяє виділити модель «стан – одяг у такому стані»: *trog* «old clothes» [3, т. 6, с. 242]; *upplings* «new or rep41red clothes» [3, т. 6, с. 327]; *trollock* «an old garment» [3, т. 6, с. 243].

Класичним проявом метонімії є модель «частина – ціле», наявність якої зазначали ще античні давньогрецькі вчені. Основою подібного перенесення значення є називання цілого предмета за його окремою частиною. Цілком природно, що одяг, який складається з певних компонентів, може отримувати найменування завдяки дії моделі «частина – ціле»: *singlet* «a waistcoat» (from *single*) [2]; *bellaces* «boots» (from *bellaces* «the tongues of boots» [3, т. 1, с. 235]; *button-clothes* «a boy's suit with buttons» [3, т. 1, с. 467]; *bang-down* «a coat with square t41ls» [3, т. 1, с. 151]; *button-stockings* «leggings» [3, т. 1, с. 467]; *brimmer* «a broad-brimmed hat» [2]; *linder* «undershirt» (from *lined*) [3, т. 3, с. 611]; *halfendeal* «a garment composed of two different materials» [3, т. 3, с. 30].

Результати аналізу підсумовані в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Кваліфікативні метонімічні моделі номінації одягу.

Метонімічна модель	Приклад
«матеріал – одяг з такого матеріалу»	<i>jeans</i>
«розмір – одяг такого розміру»	<i>shorts</i>
«колір – одяг такого кольору»	<i>black</i>
«форма – одяг такої форми»	<i>T-shirt</i>
«спосіб носіння»	<i>tie</i>
«якість – одяг такої якості»	<i>harden-gown</i>
«стан – одяг у такому стані»	<i>trog</i>
«частина – ціле»	<i>brimmer</i>

Список використаних джерел:

1. Гак В. Г. К типологии лингвистических номинаций / В. Г. Гак // Языковая номинация. Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 230-293.
2. АВВУУ Lingvo 12 [Електронний ресурс] : електронний словарь. – 4,7 Gb. – АВВУУ Software, 2006. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги : Pentium ; 32 Mb Ram ; Windows 98, 2000, XP. – Назва з контейнера.
3. Wright J. The English Dialect Dictionary : 6 vol. / J. Wright. – London : Published by Henry Frowde, 1898 – 1905. – Vol. 1. – 1898. – 864 p. ; – Vol. 3. – 1902. – 698 p. ; – Vol. 6. – 596 p. + Supplement. – 179 p.

УДК 81'373.7:811.112.2

Орел І.І., канд. філол. наук

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

ФУНКЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ЗАГОЛОВКАХ НІМЕЦЬКИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ СТАТЕЙ

Комунікативне завдання авторів публіцистичних текстів (крім інформування) – переконання читачів у правильності трактування викладених фактів, подій; у безпомилковості їхньої оцінки автором, який висловлює погляди певної партії, соціальної (професійні, профспілкові друковані видання), вікової групи (молодіжні газети, журнали) тощо чи є представником незалежного видання. Публіцистичні тексти будують з урахуванням бажаної інтенції, що має суб'єктивний авторський характер.

Джерелом поширення інформації і формування суспільної думки виступає газетно-журнальна публіцистика, через що дослідження комунікативних і прагматичних можливостей засобів масової інформації є на сьогодні актуальним. Вивченню питання втілення інтенції мовними засобами у текстах присвятили свої праці як вітчизняні (Остапович О., Райхштейн А.Д., Тертычный А.А., Фролова О.Е., Шахнарович А.М., Шибаєва Л.), так і німецькі лінгвісти (Brinker K., Fix U., Schoenke E., Schlorke A., Wichter S.).

Результати нашого дослідження на матеріалі газет «Frankfurter allgemeine Zeitung» (проаналізовано 6700 стор.), «Süddeutsche Zeitung» (опрацьовано 7000 стор.), журналу «Der Spiegel» (проаналізовано 7078 стор.), продемонстрували, що публіцистичні тексти сучасної німецької мови – це поєднання функціональних різновидів офіційно-ділового, наукового, розмовного, художнього стилів. З метою формування інтенції у публіцистичних текстах використовують образні мовні засоби (ФО).

Метою нашої розвідки є виявлення ролі німецьких ФО у публіцистичному текстотворенні. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити низку **завдань**: 1) з'ясувати прагматичні потенції заголовка, 2) виявити його семантичний зв'язок із текстом статті, 3) встановити інтенції ФО, які формують заголовок публіцистичного тексту. **Актуальність** дослідження зумовлена необхідністю вивчення текстоутворювальних категорій інтенціонального (прагматичного) характеру, які дають можливість (і передбачають вибір засобів) вирішувати стратегічне завдання публіцистики – інформувати,

здійснювати вплив на читача. Мовними одиницями, що слугують текстоутворювальним матеріалом, виступають лексеми, ФО.

Німецькі дослідники розглядають текст і заголовок як окремі одиниці. Заголовок вважають «назвою, що попереджає комунікативні наміри», «попереднім сигналом комунікації», «власним іменем тексту» [5]. Він виступає конденсованою одиницею комунікативного акту і виконує певні синтаксичні, семантичні, прагматичні функції, зокрема синтаксична функція – заголовок «делімітує» текст (визначає межі); семантична функція – заголовок інформує про змістове ядро тексту; прагматична функція – заголовок, дає тексту ім'я одночасно натякаючи, ніби цитуючи головний зміст [5]. Заголовки публіцистичних текстів можуть виконувати інформативну й апелятивну функції, діють як самостійні інформативні одиниці, але за змістом залежать від текстів. Вони мають певні зв'язки не лише з текстом, але й з читачами, привертають їхню увагу до тексту [4, с. 213-244], що забезпечує нормальне функціонування видання [1].

Заголовки друкують великими літерами, у багатьох виданнях вони мають оформлення у декілька ярусів, що дозволяє проанонсувати головний зміст тексту, привернути увагу читачів. Рядок над заголовком чи під ним, написаний нежирним шрифтом, називають підзаголовком. Заголовок і підзаголовок складають одне ціле. ФО використовується як у самому заголовку, так і у підзаголовку, демонструючи у образній формі змістове ядро тексту, не розкриває його, дає своєрідну характеристику, оцінку тексту.

Розглянемо деякі приклади використання ФО у заголовках. Рубрика «Панорама» (SZ, 7.06.2004):

Unter der Haube J.Lo

SZ, рубрика «Політика» (2.03.2004):

Verzweifelt gesucht: ein Sündenbock

Von Susanne Höll

Wo liegt der schwarze Peter?

ФО як заголовок інформує, але повністю її семантика може бути розкрита лише у контексті (якщо ФО вживається у тексті) або за допомогою контексту (не вживається у тексті). Текст публікації пов'язаний із ФО у заголовку. Цей зв'язок може бути різним. Подану в заголовку ФО використано й обіграно у тексті, або ФО пов'язується із текстом лексичними засобами, які належать до однієї із ФО семантичної групи.

Наприклад, у SZ (2.03.2004) ФО «*der schwarze Peter*» повторюється неодноразово: «***Diesen schwarzen Peter würde partout keiner der Drei in***

*der Hand halten wollen. ... **der schwarze Peter** müsse bei der FDP bleiben. ... Vom schwarzen Peter sprach schon früh in diesem Jahr die CDU-Vorsitzende im Präsidium ihrer Partei Das Schwarze-Peter-Spiel ist jetzt voll im Gang – zwischen Union und FDP....» / (Цього «чорного Петера» за всяку ціну не хоче мати на руках жоден з цих трьох. ... «чорний Петер» мусив би залишитись у Радикально-демократичній партії Швейцарії.... Гра у «чорного Петера» йде повним ходом – між Союзом і Радикально-демократичною партією Швейцарії ...). ФО «j-t den Schwarzen Peter zuspielen» – звалити якусь провину на когось, (досл.: підсовувати «чорного Петера»). Пресупозиція ФОФК пов'язана з дитячою грою «чорний Петер». Того, хто програв, мазали сажею (як покарання за програш) і називали «чорним Петером».*

Зазначена ФО використовується у заголовку публіцистичного тексту для **репрезентації** інформації (*der schwarze Peter*) й **оцінки** осіб, які провинились у чомусь, або є так званими «цапами відбувайлами». Саме цей семантичний нюанс ФО пов'язує підзаголовок «*Wo liegt der schwarze Peter?*» із заголовком, у якому вжито ФО (біблійного походження) «*ein Sündenbock sein*» – бути цапом відбувайлом. Використання ФО у назві тексту підсилює семантику заголовка, привертаючи до нього увагу (**рекламно-експресивна функція** [2, с. 61-64]). Цьому сприяє вживання контекстуальних фразем-синонімів (*Verzweifelt gesucht: ein Sündenbock ... Wo liegt der schwarze Peter?*) (**стилістична функція**). ФО використовується у риторичному запитанні (*Wo liegt der schwarze Peter?*) і виконує **апелятивну функцію**. ФО, оформлена у риторичне питання, виступає засобом впливу на читача.

Помічено, що використання ФО у тексті сприяє завершеності структури композиції тексту. Але спірним вважають на сьогодні питання про інформативну функцію ФО у заголовках [3]. Ми розглядаємо ФО у заголовку публіцистичного тексту як елемент інформації (**інформативна функція**). Акумуляований народний досвід, що міститься у семантиці ФО, передає НКІ, через що ФО виконує різнопланові функції у процесі комунікації (здатність повідомляти інформацію, висловлювати оцінку тощо). Національно-специфічний образ, покладений в основу внутрішньої форми ФО, виконує **етнокультурну функцію**. Він передає і оцінює інформацію засобами національно-специфічного образу, відомого носіям німецької культури. Здатність національно-культурних образів коротко, чітко, влучно передавати інформацію свідчить про **компресивну функцію** ФО.

Вираження автором суб'єктивного відношення аналізованою фразею пов'язана з імпліцитно вираженою негативною оцінкою

інформації (*програш, вимазаний чорною сажею невдаха*). Прихована у фольклорній пресупозиції пейоративність створює відповідну емоційну експресію (**емоційно-експресивна функція**), відображаючи ставлення автора до інформації. Образ *нечистого / чорного Петера* увиразнює одну ознаку (*schwarz*), яка відображає якості політиків, характеризує (**характеризуюча функція**) перебіг політичних подій, виконуючи, тим самим, **ідеологічну функцію**. Використання фольклорного образу, запобігає вживанню лексики із негативним значенням. Так ФО реалізує **естетичну функцію**.

Отже, ФО у заголовках публіцистичних текстів виконує різні функції, чому сприяє НКІ фольклорного характеру. Виявлено, що ФО у заголовках публіцистичних текстів використовуються з метою яскраво, інтригуючи інтерпретувати тему тексту, натякнути на зміст, оцінку описуваного факту, події. Досягнення вказаної мети використання ФО забезпечує національно-специфічний образ / пресупозиція, завдяки якій німецькі ФО втілюють цілісне фразеологічне значення шляхом виконання низки функцій. У ході проведеного нами аналізу встановлено, що ФО у заголовках публіцистичних текстів реалізують інформативну, акумулятивну, емоційно-експресивну, ідеологічну, репрезентативну, аксіологічну, апелятивну, рекламно-експресивну, графічно-розмежувальну, образно-зображувальну, естетичну, характеризуючу, етнокультурну, компресивну, функцію комічного, стилістичну, текстотвірну функції.

Список використаних джерел:

1. Гальперин А. И. Очерки по стилистике английского языка. [Електронний ресурс] / Алексей Ильич Гальперин. – Режим доступу: www.classes.ru/grammar/30.Ocherki_po_stilistike_angliyskogo_yazyka/html
2. Калякіна О. О. Функції й особливості сприйняття заголовка публіцистичного матеріалу (теоретичний аспект) / О. О. Калякіна // Дослідження з лексикології і граматики української мови. Зб. наук. праць [ред. Д. Х. Баранник]. – Дніпропетровськ: «Пороги», 2007. – Вип. 6. – С. 60-66.
3. Функционирование фразеологических единиц в газетных статьях. [Електронний ресурс] // Журналистика, издательское дело и СМИ. – Ресурс доступу: http://revolution.allbest.ru/journalism/00015038_0.html
4. Brandt W. Zeitungssprache heute: Überschriften. Eine Stichprobe. [Електронний ресурс] / Wolfgang Brandt. [hrsg. Klaus Brinker]. – Bern, 1991. – 250 S. – Режим доступу: www-user.uni-bremen.de/~schoenke/tlgl/tlgl.html
5. Schoenke E. Textlinguitik. [Електронний ресурс] / Eva Schoenke. – Режим доступу: www-user.uni-bremen.de/~schoenke/tlgl/tlgl.html

УДК 81'373.611

Тарасюк Н.Ю., канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИЙ АСПЕКТ МОТИВАЦІЇ ФРАНКОМОВНОЇ СЛОВОТВІРНОЇ МОДЕЛІ НОМІНАТИВНИХ ЧАСТИН МОВИ

Семантична маркованість прикметникового суфіксального форманта зумовлює атрибутивну синтаксичну активність прикметника, а конверсія прикметника у іменник як засіб семантичної деривації сприяє актуалізації синтаксичної функції підмета та додатка конверсійних дериватів, що виокремлює синтаксичну функцію як засіб семантичної деривації в умовах конверсії іменної категорії французької мови. Розглядається питання синтаксичної функції лексеми як способу семантичної деривації з утворенням конверсійних словотвірних типів. Внутрішня форма похідних конверсивів зумовлена синтаксичною функцією підмета та додатка та оформлена суфіксальним словотвірним типом зі словотворчо активним суфіксом.

Ключові слова: конверсія прикметника, атрибутивна синтаксична активність, актуалізація синтаксичної функції, синтаксична функція як засіб семантичної деривації, похідний конверсив.

Semantic value of the derivative suffix of the adjective determines its attributive syntax activity. Conversion as method of the derivation of the adjective into noun contributes the actualization of the syntax function of the subject and the complement expressed by the conversed derivatives. It determines the syntax function as being the method of the semantic derivation. The syntax function of the word has being examined being the method of the semantic derivation in the conditions of the conversion. The form of the derivative words has being studied in connection with its syntax function and its derivative suffixes.

Key words: conversion of the adjective, attributive syntax activity, actualization of the syntax function, syntax function as method of the semantic derivation, conversed derivative.

Вивчення словотворчих тенденцій відповідно до поняття граматичних категорій частин мови та виокремлення похідних лексем згідно з категоріальними ознаками частин мови сприяє вивченню семантики лексем у контексті актуалізації їхніх синтаксичних функцій

в межах висловлювання. Питання вивчення похідності ад'єктивних лексем знаходить відображення у багатьох роботах вчених, однак, словотворчі процеси, котрі вмотивовують розвиток семантичного компонента словотвірної моделі з огляду на її словотвірне значення та синтаксичну компоненту актуалізації даного значення у мовному контексті, висвітлені недостатньо.

Предметом вивчення нашої наукової розвідки є дослідження розвитку внутрішньої форми похідних ад'єктивів французької мови, утворених засобом конверсії з урахуванням системних синтагматико-парадигматичних ознак функціонування словотвірних моделей, зумовлених синтаксичними функціями даних моделей та впливом змісту контексту висловлювання на семантику похідного ад'єктива.

Виокремлення синтагматико-парадигматичних умов актуалізації словотвірних процесів дозволяє охопити увагою синтаксичну функцію ад'єктива як засобу прямої мотивації семантичного компонента словотвірного значення у системі іменникової номінації словотвірних моделей французької мови. У даному контексті набуває значення проблема первинності стосовно питання визначення граматичної категорії частини мови у відношенні до поняття «семантики мовної одиниці» у порівнянні із поняттям «синтаксичної функції мовної одиниці» у контексті висловлювання. У зв'язку з цим набуває значення проблема формування та вивчення значення дериваційних суфіксів граматичної категорії частини мови у відповідності до її синтаксичної функції у реченні. Словотвірні типи прикметникових лексем французької мови активно мотивують словотвірне значення іменникових конверсійних словотвірних типів, що є можливим завдяки словотворчим характеристикам прикметникових словотвірних типів. Найбільшу активність у формуванні словотвірного значення конверсійних типів виявляють зворотні словотвірні типи. Вивчення конверсії прикметника в іменник, іменника у прикметник, прикметника у прислівник та прикметника у займенник дозволяє говорити про найбільшу активність конверсії прикметника у іменник. Найбільшу словотворчу активність при формуванні словотвірного значення конверсійних лексем виявляють суфікси: *-ique; -é,ée; -iste; -ant,e; -(a)teur,trice; -eur,se; -aire; -ien,ne; -ier, ière*.

Синтаксична функція граматичної категорії частини мови як засіб семантичної деривації актуалізує граматичну категорію частини мови у контексті конверсії як засобі семантичної деривації з переходом

однієї граматичної категорії частини мови в іншу. Яскравим прикладом подібної семантичної деривації є зміна синтаксичної функції атрибутива у функцію означеного слова, що обумовлює конверсію як явище семантичної деривації в межах граматичних категорій частин мови іменника та прикметника. Найбільшу дериваційну активність у даному контексті виявляє семантична маркованість прикметникового суфіксального форманта *-ique*, котра зумовлює атрибутивну синтаксичну активність прикметників із суфіксом *-ique*, а конверсія прикметника у іменник як засіб семантичної деривації сприяє актуалізації синтаксичної функції підмета та додатка подібних дериватів, що дозволяє нам виокремити синтаксичну функцію як засіб семантичної деривації в умовах конверсії іменної категорії французької мови. Підвищення семантичної самостійності суфіксів за рахунок їхньої граматикизації призводить до ініціації лексико-синтаксичного засобу словотворення – конверсії. Семантичний розвиток лексем є одним із основних засобів збагачення словника французької мови. Зміщення семантичного поля лексеми як одного із типів семантичного розвитку може призвести до суттєвих змін семантичного значення в залежності від умов, за яких воно відбувається. Про зсув семантичного значення можна говорити при субстантивації прикметників. Так, у синтаксичній групі «означення / означуване слово» означення повністю переходить у значення означуваного слова. Тут ми спостерігаємо асиміляцію семантики означуваного слова з семантикою означення, яке повністю поглинає попереднє: *«un(une) arthritique < tempérament arthritique ; un(une) asthénique < symptôme asthénique ; un(une) asthmatique < toux asthmatique < l'atomistique < théorie atomistique ; L'alémanique < Suisse alémanique ; un(une) aphasique < vieillard aphasique »* (© Le Petit Robert 2016).

Явище зміщення семантики спостерігається у процесі субстантивації прикметників за рахунок повної асиміляції семантичного значення субстантива, що сприяє переходу означення як другорядного члена синтаксичної групи «означення / означуване слово» у основну синтаксичну одиницю, а саме у означуване слово, яке вживається у цьому випадку автономно, акумулюючи у собі ознаки прикметника та іменника як номінативних частин мови: *« un(une) aboulisque ; Ecole nationale supérieure de l'Aéronautique ; un amnésique ; un(une) anorexique ; un antidiurétique ; un antiémétique ; un antifongique ; un antilitique ; les antimitotiques ; un antineuralgique ; la quinine est un antipaludique »* (© Le Petit Robert 2016).

Семантична актуалізація субстантивованих прикметників у мові сприяє утворенню нових синтаксичних груп, де субстантив, котрий виник внаслідок семантичної деривації прикметника, має ядерне семантичне навантаження означуваного слова: «*Les antihistaminiques de syntèse; l'archivique des manuscrits; l'axiomatique d'une science*» (© Le Petit Robert 2016). У даному випадку можна говорити про стягнення семантичних складових однієї синтаксичної групи та зміщення її у іншу лексико-синтаксичну одиницю. Щодо виокремлення сем прикметника та іменника у субстантивованому прикметнику, то іменникова характеристика виражена у граматичній категорії частини мови, тоді як прикметникова сема – у семантичному значенні морфематичного типу, ознаці прикметника як частини мови, що у даному випадку виконує роль швидше формальну. Семантичне поле асимільованого іменника легко відновлюється у групі «означення / означуване поле».

Ми розглядаємо питання синтаксичної функції лексеми як первинну ознаку нострифікації граматичної категорії та як таке, котре є засобом семантичної деривації з утворенням конверсійних словотвірних типів. Так, у синтаксичній групі «означення/означуване слово» із подальшою субстантивацією означуваного слова спостерігається зсув семантичного значення означуваного слова у сторону означення із збереженням морфемного типу ад'єктива: «*Canal adducteur > n. m. un adducteur : un canal d'adduction des eaux; article additionnel > Un additif au budget*» (© Le Petit Robert 2016).

З огляду на вивчення семантико-синтаксичних основ розвитку конверсійних дериваційних типів з ад'єктивною категорією частини мови ми наголошуємо, що внутрішня форма похідних конверсивів зумовлена синтаксичною функцією підмета та додатка та є оформленою суфіксальним словотвірним типом зі словотворчо активним суфіксом, котрий вмотивований семантичним значенням ознаки, що співвідносна з означуваним словом на рівні лексико-синтаксичної групи, актуалізованої контекстом та дериваційно активним суфіксом.

УДК 81'371

Черемісін М.В., магістрант
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ГУСТАТИВНИХ НОМІНАЦІЙ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Питання про те, яким чином відбувається сприйняття і категоризація навколишньої дійсності є центральним у руслі сучасних досліджень когнітивної лінгвістики. Проблема сприйняття (перцепції) нерозривно пов'язана з роботою органів чуттів. Сенсорний рівень є початковим, базовим, у процесі отримання і переробки інформації про світ. Лінгвістичне дослідження номінативних одиниць на позначення сенсорних відчуттів (зору, слуху, смаку, дотику, запаху) має тривалу історію, але найбільше праць присвячено візуальному та аудіальному модусам. Густативний модус, незважаючи на важливу роль, яку він відіграє в житті кожної людини, довго залишався на периферії наукових зацікавлень як у фізіології і психології, так і в лінгвістиці. Про зростання інтересу до густативної лексики саме в німецькій мові свідчать сучасні студії вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Хоча категорії основних смаків, на перший погляд, чітко диференційовані, в ході дослідження їх функціонування стає зрозумілим протилежне, про що свідчать словосполучення *bittere Schokolade*, *süß-saure Soße* тощо. Наприклад: *Zarte Orangenstückchen und knusprige, gehackte Mandeln in feinherber Schokolade verbinden sich zu einem unvergleichlichen Genusserlebnis* (Витончені шматочки апельсинового та хрусткого, нарізаного мигдалю в тонко-коричневому шоколадному комбінаті для створення незрівнянного задоволення). У випадку категорії смаку неможливо визначити її чіткі межі. Густативну лексику доцільно досліджувати у сфері фізіології, у якій визначено чотири основні смаки (солодкий, гіркий, кислий, солоний).

Можна виокремити три основні характеристики смаку – диференційні семи: якість, інтенсивність і гедоністична оцінка, які можуть виступати як самостійно, так і у взаємозв'язку. Наприклад, тільки сема “оцінки” – *lecker* (so, dass es sehr gut aussieht oder schmeckt), “якість та оцінка” – *bitter* (von sehr herbem Geschmack, der bis ins Unangenehme gehen kann); “оцінка та інтенсивність” – *fade* (Speisen) so, dass sie nicht gut gewürzt, ohne intensiven Geschmack sind.

На основі компонентного аналізу семантики густативної лексики умовно можна виокремити чотири групи лексем:

1) лексеми на позначення певної якості смаку (ядерні члени категорії із первинним густативним значенням та їх приядерні похідні: *herb, zartbitter, süßlich, säuerlich, sauersüß* та ін.:

а) до периферії належать прикметники, які називають смак на основі метонімічного перенесення з певного продукту чи речовини, утворених за схемою “nach etw. schmeckend” (має смак чогось). Наприклад: *hefig* – nach Hefe schmeckend; *erdig* – wie Erde (ein Geruch; etw. riecht, schmeckt erdig; *fischig* – [unangenehm] nach Fisch riechend oder schmeckend, fruchtig (von Duft oder Geschmack) in der Art frischer Früchte;

2) прикметники на позначення гедоністичної оцінки смаку:

а) позитивна оцінка: *wohlschmeckend, lecker, köstlich, aromatisch, appetitlich, gustiös, geschmackvoll, würzhaft, rezent, vollmundig, pikant, schnuddelig (berlinisch), süffig, rund (Wein);*

б) недостатня вираженість смаку: *geschmacksneutral, geschmackslos, fade, lasch, schal, gehaltlos, ungewürzt, gewürzlos, ungepfeffert, langweilig, neutral;*

в) негативна оцінка: *unschmackhaft, unappetitlich*. Окрім первинно густативних, до складу периферії групи входять прикметники загального оцінного значення: *gut, edel, himmlisch, abgestimmt, fein, angenehm, vorzüglich, vortrefflich, erlesen, delikat, exquisit, herrlich, verführerisch, harmonisch;*

3) прикметники, які виражають інтенсивність смаку: *mild, leicht, mager, wässrig, dünn, kräftig, gehaltvoll, herzhaft, streng, intensiv*. Особливе місце належить при цьому прикметнику *scharf* (sehr stark gewürzt) та його регіональним варіантам *rass, räss* (schweiz., südd., österr.). Відчуття, яке вербалізує ця лексична одиниця, виникає внаслідок незначного подразнення больових рецепторів;

4) до периферії належать також прикметники, які характеризують комплексне відчуття смаку продукту:

а) за консистенцією: *weich, hart, cremig, butterig, butterweich, dickflüssig, dünnflüssig, ölig, trocken, saftig, glitschig, mehlig, pelzig, knusprig, knackig, strohig, saftvoll, teigig, spritzig, schmelzend;*

б) свіжістю: *frisch, frischbacken, altbacken, alt, gammelig, reif, abgestanden, verdorben, faul, dumpf, ranzig;*

в) тепловою обробкою: *angebrannt, verbrannt, brandig (brenzlich), röstig.*

Найбільшою частотою вживання характеризуються прикметники *süß, sauer* (окрім первинного густативного значення реалізує семи “зіпсований” і “кислотний”), *salzig* (реалізує тільки первинно густативне

значення або ж виступає як відносний прикметник у значенні “той, що містить сіль”).

Аналіз досліджуваних прикметників у складі стійких порівнянь виявив асоціативний зв’язок категорії солодкого смаку з іменниками *Zucker, Schokolade, Honig*, кислого – *Zitrone, Essig*. Наприклад: *Das ist fast zuviel! Das ist süß wie türkischer Honig, und davon naschen die Frauen so reichlich, dass es aus den Mündern tropft.* Лексема *bitter* найчастіше сполучається з іменниками *Medizin, Tabletten, Kaffee, Tee, Bier, Alkohol*. Наприклад: *Schau mal, Dokumentarfilme schmecken Amerikanern bitter wie Medizin. Also rühre ich einen Löffel Zucker rein, dann geht alles besser runter.*

Список використаних джерел:

1. Вердиева З. Н. Семантические поля в современном английском языке / З. Н. Вердиева. – М. : Высшая школа, 1986. – 119 с.
2. Кантемір С. О. Синтагматичні та парадигматичні властивості прикметників кольору в німецькій мові : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 / Кантемір Сергій Олександрович. – Чернівці, 2003. – 182 с.
3. Мохосоева М. М. Густативна лексика в англійській, німецькій та українській мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.17 / Мохосоева Марина Миколаївна. – Донецьк, 2012. – 21 с.
4. Bieler M. L. Semantik der Sinne. Die lexikographische Erfassung von Geschmacksadjektiven / M. L. Bieler, M. Runte // Lexicographica. Internationales Jahrbuch für Lexikographie. – 2010. – Volume 29. – S. 109–128.
5. Burdach K. J. Geschmack und Geruch: gustatorische, olfaktorische und trigeminale Wahrnehmung / K. J. Burdach. – Bern [u.a.] : Huber, 1988. – 166 S.
6. Dörschner N. Lexikalische Strukturen: Wortfeldkonzeption und Theorie der Prototypen im Vergleich / N. Dörschner. – Münster : Nodus-Publ., 1996. – 126 S.
7. Trier J. Aufsätze und Vorträge zur Wortfeldtheorie / Jost Trier. – The Hague [u.a.] : Mouton, 1973. – 216 S. Довідково-лексикографічні джерела
8. Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache. Zeitungskorpora. – Режим доступу: <http://www.dwds.de>. – Назва з екрана.
9. Duden. Deutsches Universal Wörterbuch. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2002. – 1816 S.
10. Duden online. – Режим доступу: <http://www.duden.de>. – Назва з екрана.
11. Langenscheidt. Großwörterbuch. Deutsch als Fremdsprache / hrsg. von Prof. Dr. D. Götz u. a. – Berlin, München : Langenscheidt KG, 2008. – 1308 S.

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ

УДК 378.016:81'243

Борзенко О.П., канд. пед. наук
*Харківський національний
автомобільно-дорожній університет, Харків*

ТЕКСТ ЯК СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ОДИНИЦЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Мовознавці багато уваги приділяють формуванню загально лінгвістичним знанням про мову та мовні явища, про її зв'язок з національною культурою, історією, образу життя народу-носія мови. Науковцями досліджуються аспекти значення лексичних одиниць, які мають національно-культурну семантику. Одній з структурно-функціональній одиниці комунікації навчання іноземної мови є – текст.

Виокремлюють такі компоненти тексту: складне синтактичне ціле, або надфразова єдність – одиниця тексту до якої входять кілька речень, об'єднаних в одне ціле семантико-граматичними відношеннями; абзац – відносно завершена одиниця тексту, яка об'єднує кілька речень на основі змісту; дискурс (англ. discourse – бесіда, промова, лекція) – одиниця тексту, або взагалі будь-який текст чи його частина, яким притаманна семантична пов'язаність. Термін «дискурс» Р. Якобсон тлумачить як діалог, обмін висловлюваннями (реченнями) [3, с. 314].

Існує багато визначень поняття «текст». Лінгвістичний енциклопедичний словник трактує це поняття як, «об'єднана смисловим зв'язком послідовність знакових одиниць, основними ознаками якої є зв'язність і цілісність». У семіотиці під текстом розуміють осмислену послідовність будь-яких знаків, будь-яку форму комунікації. Різноманітність підходів до тлумачення тексту зумовлена багатьма причинами, передусім важливістю цього поняття для людини, його складністю, а також багатовіковою традицією вивчення його в різних сферах знань. І справді, текст як явище мовної та позамовної дійсності – складний феномен, який виконує різноманітні функції: бере участь у комунікації, допомагає зберігати і передавати інформацію в просторі й часі, є продуктом конкретної історичної епохи, формою

існування культури, віддзеркаленням певних соціокультурних традицій тощо [1, с. 162,163] .

Український науковець Ф. Бацевич наголошує, що текст є результатом спілкування, його структурно-мовною складовою, а також структурою, в яку втілюється дискурс. Дискурс і текст пов'язані між собою як процес і його результат.

Однак головним завданням лінгвістики тексту стало не з'ясування його зв'язків, а пошуки закономірностей текстотворення, тобто з мети дослідження текст (дискурс) перетворився на засіб дослідження функціонування мови. Зручність використання цього засобу полягає в тому, що в тексті реалізуються водночас усі рівні мови [3, с. 315].

Національно-культурна своєрідність лексичних одиниць, фразеологізмів, символів, стереотипів яскраво виявляється у тексті. Тому текст можна розглядати як лінгвокраїнознавчу одиницю. Текст безпосередньо пов'язаний з культурою, адже він, насичений безліччю культурних кодів, зберігає інформацію про все, що складає зміст культури, про національний характер, національну поведінку, національну психологію. Текст є набором специфічних сигналів, які автоматично викликають у читача, вихованого в традиціях конкретної культури, чіткі та зрозумілі асоціації. Тому під час сприймання й інтерпретації інокультурного тексту варто мати на увазі, що труднощі розуміння саме цього тексту свідчать про іншу його якість для представників іншої культури. Однак не культура сама по собі впливає на результат розуміння інокультурного тексту, а той її вплив, який реалізований у свідомості читача. Загальновизнаним є те, що текст є головною одиницею комунікації, адже, згідно з думкою Г. Вайнрайха, ми говоримо зазвичай не окремими словами і не реченнями, а саме текстами [2, с. 229, 230].

За умови соціокультурної орієнтації сучасної іншомовної освіти речення сьогодні перестає бути універсальною дидактичною одиницею як неадекватний інструмент у мінливих умовах навчання іноземних мов. Новий підхід потребує і якісно нової одиниці навчання. Ця необхідність продиктована більш високим рівнем вимог до володіння мовою та підкріплена новими результатами наукових досліджень у суміжних науках – текстології, теорії мовленнєвої діяльності, соціології та, звичайно, філології, психології, психолінгвістиці, педагогіці [2, с. 236].

Як одиницю навчання іноземної мови розуміють мінімальну структурно-функціональну одиницю об'єкта засвоєння, що зберігає

основні властивості й функції останнього. Такою одиницею, безумовно, є текст як методично доцільний, автентичний фрагмент певного культурно-мовного простору, в межах якого модулюється культурно-мовна взаємодія за допомогою керованої текстової діяльності та забезпечується оволодіння іншомовною культурою й іноземною мовою. Автентичними вважаються тексти, які є реальними продуктами мовленнєвої діяльності носіїв мови і не адаптовані до потреб студентів з їхнім рівнем володіння мовою. У якості основного лінгвокраїнознавчого матеріалу під час навчання іноземної мови зазвичай використовуються художні та публіцистичні тексти, адже саме в таких текстах (на відміну від науково-технічної, навчальної та довідкової літератури) найповніше виявляються культурологічний і країнознавчий аспекти, частіше зустрічаються діалоги, де використовуються різні форми мовного узусу, формули ввічливості, фонові та безеквівалентні лексика. Усе це розширює лінгвістичні та країнознавчі знання студентів, дозволяє краще зрозуміти специфіку й своєрідність іншої мови та культури. Саме художні тексти найчастіше використовуються на заняттях з іноземної мови [2, с. 236].

Лінгвокраїнознавчий аспект навчального тексту іноземною мовою виявляється специфічною інформацією про національні (соціальні, історичні, культурні, економічні та інші) особливості країни мови, що вивчається. Більше того, лінгвокраїнознавчий аспект – це те, що принципово відрізняє навчальний текст іноземною мовою від навчального тексту загалом, а вміння виділяти, аналізувати та використовувати лінгвокраїнознавчий компонент у викладанні – ознака сучасного підходу до навчання іноземних мов [2, с. 237] .

Отже, текст є не тільки результатом мовленнєвої діяльності та основною одиницею комунікації, а і засобом відображення реальної дійсності. Текст зберігає і передає інформацію про існування культури, соціокультурних традицій, характерних рис нації, її фольклор, особливості побуту, звичаїв, тобто національних особливостей іноземної мови, що вивчається.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Ф. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 376 с. – (Серія «Альма-матер»).
2. Воробйова І. Основи лінгвокраїнознавства : навчальний посібник / І. Воробйова. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 272 с.
3. Карпенко Ю. Вступ до мовознавства : підручник. – 2-ге вид., стер. / Ю. Карпенко. – К. : ВЦ «Академія», 2009. – 336 с. – (Серія «Альма-матер»).

УДК 81'366=512,161

Михайлова Є.В., канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

КАТЕГОРІЙНА СЕМАНТИКА ТУРЕЦЬКОГО ПРИКМЕТНИКА: АТРИБУТИВНІ СЛОВОФОРМИ ІЗАФЕТНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ

У зв'язку з відсутністю у непохідних прикметників спеціальних прикметникових морфологічних афіксів, у тюркології усталилась думка про складність розмежування прикметників та іменників, оскільки вважається, що одне і те саме слово, виступаючи у позиції перед іменником, вказує на ознаку іменника і є прикметником [1, с. 250; 7; 8; 5], а в позиції підмета або додатка називає суб'єкт або об'єкт дії і є іменником. На неможливість розмежування іменника і прикметника тільки за одним критерієм морфологічним або синтаксичним указував А.М. Кононов [4, с.135]. Проте А.М. Кононов, керуючись синтаксичним критерієм, визначає відмінність між іменником та прикметником, як їх здатність утворювати ізафетне та безізафетне означальне словосполучення, зазначаючи, що для прикметника притаманний саме безізафетний характер зв'язку в означальному словосполученні.

Найскладніше визначити частиномовний статус слів у найдавнішому означальному словосполученні, яке більшістю мовознавців визначається як ізафет 1-го типу – безафіксий ізафет. У такому словосполученні ні залежний, ні головний компонент не мають морфологічних показників означальної залежності. Атрибутивні відношення у таких словосполученнях оформлюються тільки синтаксично, приляганням означального слова у препозиції до означуваного іменника (*altın saat* /золотий годинник/, *kadın aşçı* /жінка повар/).

Утворення такого типу словосполучень обмежено семантично, оскільки у функції означення у таких словосполученнях можуть виступати: 1) назви професій, офіційних звань, титулів, ступенів, національностей та назви осіб за статтю; 2) слова на позначення речовин, матеріалів.

Керуючись розмежуванням лексичної семантики означального компонента, словосполучення такого типу поділяються на два семантичні різновиди: уточнювально-особові (*kadın aşçı* /жінка повар/) та матеріально-речовинні (*altın saat* /золотий годинник/), що зумовлено не тільки особливостями лексичної семантики сполучуваних

слів, а й особливостями атрибутивних відношень, які ці слова виражають.

Означальні словосполучення першого типу (уточнювально-особові) стосуються тільки особи і за теорією номінації дають особі подвійну назву, в якій другий компонент називає особу за родовою ознакою, а перший – за видовою. Відповідно, перший компонент визначається як змінна, уточнювальна, ознака особи (непостійна), а другий – стала ознака номінації особи.

У турецькій мові незмінюваність означального компонента є визначальною ознакою уточнювально-особового ізафету, що утворюється синтаксичним зв'язком прилягання означального препозитивного компонента-іменника до означуваного опорного компонента іменника-особи. Іменник в означальній функції завжди нейтралізує грамему відмінка (не виражає суб'єктної функції називного відмінка) і втрачає морфологічну змінюваність – реалізовується тільки у формі називного відмінка, наприклад: *Kadın (Н. в.) aşçı (Н. в.) (kim?) lokantada çalışıyor* /Жінка-повар працює у їдальні/; *Kadın (Н. в.) aşçıyı (Зн. в.) (kim?) mağazaya getirin* /Відвезіть жінку-повара в магазин/. Іменник *kadın* /жінка/ вказує на ознаку особи *aşçı* /повар/, яка дає цій особі другу назву, і разом з тим виокремлює особу з-поміж інших за характерною ознакою – статтю.

Слова такого словосполучення виступають як два компоненти, що номінують один денотат-особу за двома характеристиками: перша характеристика стала (основна) – предметність, що функціонально може виражати об'єктно-суб'єктні відношення у реченні (друге слово); друга характеристика змінна (уточнювально-видільна) – предметність, що функціонально виражає атрибутивні відношення до опорного компонента. Незмінюваність першого компонента в уточнювально-особових словосполученнях свідчить про осмислення слова з предметним значенням як ознаки, а не як об'єкта чи суб'єкта, що зумовлюється тільки функціонально, оскільки залежно від актуалізації уточнювальної ознаки, що виражається незмінюваною формою, слова-іменники можуть змінювати позиції: *kadın aşçı* /жінка-повар/ – *kadın* /жінка/ виступає означенням; *aşçı kadın* /повар-жінка/ – *aşçı* /повар/ виступає означенням.

Враховуючи функціональний характер диференціації семантики слів уточнювально-особових словосполучень в атрибутивних відношеннях, а також ономазіологічну особливість такого словосполучення, а саме, здатність називати особу за двома характеристиками, з яких перша – змінна (предметно-уточнювальна),

а друга – стала (предметно-особова), можна зробити висновок, що обидва компоненти таких словосполучень за лексичною семантикою є іменниками, але препозитивний іменник морфологічно (виступає у незмінній формі називного відмінка однини з нейтралізованими графемами відмінка та числа) та синтаксично (виконує функцію тільки присубстантивного означення) є прикметником. Тобто, препозитивні іменники уточнювально-особових словосполучень – це морфолого-синтаксичні транспозити іменників до класу прикметників, які набувають статусу функціональних прикметників.

Встановити частиномовний статус слів за функцією у реченні найскладніше у словосполученнях із словами матеріально-речовинної (*taş duvar* /кам'яна стіна/, *mermer merdiven* /мармурові сходи/) та якісно-абстрактної семантики (*iyi öğrenci* /хороший учень/, *güzel kız* /красива дівчина/), оскільки такі слова виконують функцію: і означення (*Mermer merdiven ikinci kata getirmiş* /Мармурові сходи вели на другий поверх/; *İyi öğrenci bu çalışmayı yazdı* /Хороший учень написав цю роботу/); і підмета (*Mermer inşaatta kullanılır* /Мармур використовується у будівництві/; *Onun iyisi beni şaşırttı* /Його доброта мене вразила/); і додатка (*Mermeri aldı* /Купили мармур/; *İyisini göster* /Вияви свою доброту/).

Диференційними ознаками для таких слів, як слушно зазначає А.М. Кононов [4], є семантичні (хоча А.М. Кононов не характеризує ці ознаки) та синтаксичні ознаки: прикметники можуть виконувати означальну функцію стосовно іменника та дієслова, наприклад: *iyi iş* /гарна робота/; *iyi çalışıyor* /працюю гарно/, іменники – тільки означальну функцію в ізафетних словосполученнях, наприклад *demir kapı* /залізні двері/, *demir* /залізо/ ніколи не може вказувати на ознаку дій.

На нашу думку, розмежування іменника та прикметника у таких словосполученнях зумовлене не синтаксично, а категорійно – категорійною семантикою цих частин мови, що, у свою чергу, визначає означальну функцію первинною чи вторинною для слів різних категорій. Одне і те саме лексичне значення, виражене основою слова, може категорійно оформлюватись як прикметник та як іменник. Для іменника характерна своя морфологічна парадигма, словоформи якої, реалізуючись у первинних синтаксичних функціях підмета та додатка, обов'язково характеризуються графемою відмінка та спеціальним афіксом, який цю графему виражає.

Натомість, для прикметника первинною є синтаксична функція присубстантивного означення, а фіксована препозиція до іменника та

синтаксичний зв'язок прилягання – граматичною формою реалізації категорійної семантики 'статична ознака предмета'. Слова цієї категорійної семантики у функції безпосереднього означення є одноформними – не утворюють морфологічної парадигми.

Відповідно, слова, основи яких виражають лексичне значення 'речовина' або 'матеріал' (*taş-* 'камінь', *altın-* 'золото') категорійно можуть оформлюватись двома способами: 1) вказуючи на ознаку предмета за відношенням 'зроблений із / складається із того, що названо препозиційним словом' (***taş duvar*** /камінна стіна/, ***altın saat*** /золотий годинник/), такі слова завжди займають препозицію до означуваного слова і виступають у незмінній морфологічній формі, вираженій чистою основою; 2) вказуючи на речовину чи матеріал, такі слова оформлюються категорійною семантикою предметності: виступають у реченні підметом або додатком, що морфологічно оформлюється спеціальними відмінковими формами: *Büyük taş-ø -ø yolun sırasındadır* /Великий камінь лежить серед дороги/.

Вживаючись у функції означення слова з речовинно-матеріальним значенням можуть змінювати своє лексичне значення і називають не відносну, а якісну ознаку: ***taş el*** /кам'яна рука/, ***altın eller*** /золоті руки/. У таких випадках слова *taş*, *altın* нічим не відрізняються від звичайних ад'єктивних конструкцій (***büyük el*** /велика рука/, ***ince el*** /тоненька рука/), оскільки не вимагають від вершинного імені (означуваного) словосполучення показника ізафету, на відміну від звичайних іменникових конструкцій, на зразок *baba-nın el-i* /батькова рука/, де атрибутивні відношення маркуються афіксами родового відмінка (-nın) та ізафету (-i).

Здатність слів із речовинно-матеріальним значенням (*taş*, *altın* та ін.) виражати без ізафетних афіксів у словосполученнях атрибутивні відношення 'зроблений із / складається із' у прямому значенні та називати якісну безпосередню ознаку у переносних значеннях, визначає ознакову природу їхньої категорійної семантики. Такі слова є лексико-граматичними омонімами. Як іменники вони називають речовину або матеріал, категорійно осмислені як 'предметність' через синтаксичні функції підмета та додатка, що морфологічно оформлені спеціальними афіксами. У препозиції до означуваного іменника, ці слова у прямому значенні також ономазіологічно називають речовину або матеріал, але категорійно осмислені по-іншому: як ознака за відношенням 'зроблений із / складається із' до речовини або матеріалу.

Назва речовини / матеріалу і вказівка на відношення до них 'зроблений із / складається із' виражається лексично у самому слові і

корелює із синтаксичними атрибутивними відношення, які вказують тільки на узагальнену означальну залежність від опорного іменника, але лексично не конкретизують як ознака відноситься до предмета. Тобто, слова речовинно-матеріальної семантики у функції означення за категорійною семантикою, морфологічними ознаками, синтаксичною функцією є прикметниками. Ознака, яку ці слова називають у функції означення, і функціональна, і лексико-семантична, що також підтверджується їхньою здатністю вживатися у переносному значенні, називаючи якісну ознаку.

Список використаних джерел:

1. Баскаков Н.А. Каракалпакский язык. Том II. Фонетика и морфология. Часть первая. Части речи и словообразование / Н.А. Баскаков. – М. : Изд-во АН СССР, 1952. – 544 с.
2. Баскаков Н.А. Историко-типологическая морфология тюркских языков / Н.А. Баскаков. – М. : Наука, 1979. – 274 с.
3. Бондарко А.В. Теория значения в системе функциональной грамматики / А.В. Бондарко. – М. : Языки славянской культуры, 2002. – 736 с.
4. Кононов А.Н. Грамматика современного турецкого литературного языка / А.Н. Кононов. – М. : Академия наук УССР, Институт Языкознания, 1956. – 570 с.
5. Akaslan T. Bir, Bu, Bazı, Kimi, Hangi, Kaç, Ne? Sifat mı! / T. Akaslan. – İstanbul : Boğaziçi Üniv. Yay., 2001. – 37 s.
6. Deny J. Türk dili grameri (osmanlı lehçesi) / J. Deny. – İstanbul : Maarif matbaası, 1941. – 176 s.
7. Erkman-Akerson F. Türkçe Örneklerle Dile Genel Bir Bakış / F. Erkman-Akerson. – İstanbul : Multilingual, 2007. – 282 s.
8. Ergin M. Üniversiteler için Türk dili / M. Ergin. – İstanbul : Bayrak Yayınlar, 2009. – 544 s.
9. Gencan T.N. Dilbilgisi / T.N. Gencan. – İstanbul : Ahmet Sait Matbaası, 1971. – 200 s.

УДК 811.111'38

**Мозгова Я.О., канд. філол. наук,
Титаренко В.В., студент**
Національний транспортний університет, Київ

СПЕЦИФІКА ЕКСПРЕСИВНОГО ЗАБАРВЛЕННЯ СЛОВА

Останнім часом питання експресивного забарвлення слова викликає зацікавленість лінгвістів, оскільки експресивність є невід'ємною складовою сучасного світу. Рекламні, політичні,

культурологічні, художні та багато інших текстів містять експресивно забарвлені слова, що допомагають автору привернути увагу читачів та підсилюють виразність інформації.

Експресивність є семантичною, внутрішньослівною категорією оцінного та функціонального забарвлення, що входить не у денотативний зміст, а в емотивно-конотативну структуру слова. Виявляючись на різних рівнях системи мови, вона реалізується тропеїчними характеристиками, стилістичними засобами, стилістичними фігурами та стилістичними ефектами [3, с. 139–140].

Експресивність також розглядається як стилістична проблема, як експресивна забарвленість, до якої входять видові поняття – емоційна, соціальна забарвленість, прийоми інтенсифікації та образності [1, с. 10]. У більшості випадків експресивно забарвлене значення – результат вторинної номінації, що є досить закономірним явищем. У процесах переосмислення виникає можливість створення таких гібридних семантичних форм, коли за допомогою тропів поняття, що вже стали об'єктом раціональної оцінки, поєднуються з оцінкою, де домінує емоційне сприйняття будь-якої ознаки цього поняття [4, с. 15]. Емоційне в мові завжди є експресивним, але не кожне експресивне явище належить до емоційних (емоційна лексика – слова, що мають у своєму значенні компонент оцінки, виражають почуття, позитивне чи негативне сприймання дійсності). В основі експресивності мовних одиниць лежать соціо-, психолінгвістичні та власне мовні критерії оцінки виражальних засобів [5, с. 170–171].

Особливості експресивної семантики визначаються тим залишком, який виходить, коли зі значення експресивної одиниці вилучити її об'єктивно-поняттєву частину. У порівнянні з неекспресивним словом особливості експресивного слова можна визначити у такий спосіб: особлива мовна функція, структура лексичного значення, яка включає денотативний та конотативний компоненти, «перерозподіл ролей» між ядром та периферією лексичного значення такі суттєві, що повинні відтворитися у всьому комплексі аспектів експресивного слова – компонентному складі його лексичного значення, способах вираження експресивної семантики, тематичній приналежності експресивних слів.

Експресивність може посилюватися, якщо слово буде вживатися в іншому тематичному контексті. Різниця між експресивними компонентами часто супроводжується різницею й в інших компонентах конотації і часом навіть денотативними розбіжностями, відмінностями. Так, при порівнянні дієслів *compliment* і *praise* у *praise* виділяється як

експресивний позитивний відтінок *звеличати*, так і негативний *надмірно, незаслужено*.

Експресивні компоненти виокремлюються у словах з параметричними значеннями, тобто значеннями, які вміщують ознаки, схильні до змін:

- слова на позначення денотатів здатні змінюватися у кількісному відношенні (*big* – *великий* / *huge* – *величезний*, *small* – *маленький* / *tiny* – *малесенький*);
- слова на позначення денотатів зі змінним ступенем ознаки (*offend* – *образити* / *neglect* – *зневажити*);
- прикметники якісної оцінки (*strong* – *сильний* / *powerful* – *могутній*, *sad* – *сумний* / *gloomy* – *похмурий*).

Нерідко одне нейтральне слово має декілька експресивних синонімів, які розрізняються ступенем емоційної напруги: *accident* – *misfortune*, *disaster*, *misery*, *woe*. Яскрава експресія виділяє слова урочисті (*unforgettable* – *незабутній*), риторичні (*proclaim* – *проголошувати*), поетичні (*prime* – *весна*, *berhyme* – *оспілювати у віршах*), жартівливі, іронічні, фамільярні. Експресивні відтінки розмежовують слова несхвальні, зневажливі, огидні, принизливі, вульгарні. Усі ці нюанси експресивного забарвлення слів зазначені у словниках стилістичними позначками [2, с. 26].

Експресивність слова нерідко нашаровується на його емоційно-оцінне значення, при чому в одних словах переважає експресія, у інших – емоційність.

Слова, близькі за характером експресивності, розділяють на: лексику для позитивної оцінки понять та лексику для негативної оцінки понять. До першої групи зараховують слова піднесені, ласкаві, жартівливі; до другої – іронічні, лайливі, зневажливі, вульгарні.

Отже, експресивність позначає виразність, силу прояву почуттів і переживань. До номінативного значення слів додається елемент експресії та у всіх випадках семантична структура слова ускладнюється конотативністю.

Список використаних джерел:

1. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли. – [2-е изд., стереотипное] – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 392 с.
2. Ищенко Н. Г. Семантическое варьирование в лексике и фразеологии современного немецкого языка / Н. Г. Ищенко // Коммуникативно-прагматические функции языковых единиц. – Куйбышев : Изд-во Куйбышевского ун-та, 1990. – С. 25–30.

3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
4. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 144 с.
5. Українська мова : Енциклопедія / Редкол. : Русанівський В. М. (співголова), Татаренко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Укр. енцикл». ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 170–171.

СЕМАНТИКА ТЕКСТУ І ДИСКУРСУ

УДК 81'42: 004.738.5

Артьомова Є. О., канд. філол. наук

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ

COMPUTER-MEDIATED COMMUNICATION AS A SOURCE OF VOGUE WORDS AND COINAGE

It goes without saying that almost any language is undergone different transformations, modifications, developments, and changes. Accordingly, it should be understood that the advent of new lexical units and word combinations is inevitable, and, sometimes, even necessary. In this regard, we consider it to be essential to study and analyze the phenomena that have already appeared and are arising within Internet Discourse (ID), since it is the Internet that is the main source of such phenomena.

Internet Discourse (web discourse, virtual language, computer-mediated communication, net speak, computer discourse, netling, virtual communication, e-discourse, cyber language, net discourse, virtual discourse, cyberspeak, e-communication, etc.), which is a combination of Spoken and Written Discourses, is the subject of study for contemporary linguists (as well as for a lot of researches of other scientific fields): N. Arutyunova, N. Akhrenova, Ye. Gorniy, Ye. Goroshko, Ye. Klochkova, L. Kompantseva, L. Ivanov, O. Lutoviniva, S. Matveyeva, V. Nesterov, and many others.

Since the web space generates more and more phenomena that are interesting and significant for modern linguists, we consider our paper to be relevant, because new events cause the creation of new lexical units, and this process cannot be stopped, and, in spite the fact that there are enough works devoted to neologisms and vogue words, the material still needs contemporary studying, as it appears almost every day and renovates constantly.

It should be noted that under the vogue words we understand «lexemes which take on a fashionable or cult status within the languages as a whole, or among the members of a particular group (such as teachers, government ministers, or teenagers)» [1, p. 179]. Neologism is «the creation of a new word out of existing elements (postperson, linguistified); also

called a coinage» [1, p. 465]. We absolutely agree with D. Crystal who emphasizes that «neologism stays new until people start to use it without thinking, or alternatively until it falls out of fashion, and they stop using it altogether. But there is never any way of telling which neologisms will stay and which will go» [1, p. 132].

Thus, we have made up the list of the most frequently used lexical units and combinations (neologisms and vogue words) on the Internet which interactants choose for communication. They are given in alphabetical order with the definition which was taken from such online dictionaries: macmillandictionary.com, www.urbandictionary.com, and www.merriam-webster.com:

Aha moment – a moment of sudden realization, inspiration, insight, recognition, or comprehension; *a la mode* – with ice cream on top or on the side; *aleppo moment* – when someone asks you a question and you don't know the answer; *armchair activist* – one who sits in their armchair or desk chair and blogs or posts; *artisan* – a person or company that produces something (such as cheese or wine) in limited quantities often using traditional methods, often used before another noun.

Bedgasm – a feeling of complete and utter euphoria which peaks when climbing into bed at the end of an 18-hour workday, a long road trip or hours of extremely strenuous physical activity; *bestie* – best friend; *body positive* – a way many girls can post pictures of themselves showing off their body and not get judged for it because they're supposedly supporting a good cause (to be comfortable in your skin); *boomerang child* – a young adult who returns to live at his or her family home especially for financial reasons; *bridezilla* – informal a bride or bride-to-be who is extremely demanding and difficult to deal with; *bromance* (formed from *brother*+*romance*) – a close nonsexual friendship between men; *browsing* – to look over or through an aggregate of things casually especially in search of something of interest.

Chilling – relaxing, just hanging out, not really doing anything exciting; *cloud computing* – the practice of storing regularly used computer data on multiple servers that can be accessed through the Internet; *coffice* – a combination of a *coffee-shop* and an *office*. A coffee-shop one makes into an office where non-coffee shop work is performed; *cougar* – a middle-aged woman seeking a romantic relationship with a younger man; *crowdsourcing* – the practice of obtaining needed services, ideas, or content by soliciting contributions from a large group of people and especially from the online community rather than from traditional employees or suppliers; *cyberbullying* – the electronic posting of mean-spirited messages about a person (such as a student) often done anonymously; *cyberstalking* – the use

of electronic communication to harass or threaten someone with physical harm.

Epic – grandiose, heroic, magnificent, massive, royal, splendid; *esplanade* – to attempt an explanation while drunk.

Facepalm – to cover one's face with the hand as an expression of embarrassment, dismay, or exasperation; *frenemy* – one who pretends to be a friend but is actually an enemy; *fruitcake* – a person who is strange or crazy.

Hackathon – an event in which computer programmers and others involved in software development (including graphic designers, interface designers and project managers); *helicopter parent* – a parent who is unable to let go of their adult child(ren) and continues to monitor them and intervene inappropriately in their lives.

Icing – a word that means jewelry; *iconic* – widely recognized and well-established; *Ibrick* – a term used to describe a useless Iphone due to failed jailbreaking to another service provider.

Lit – an old-fashioned word for 'cool'; *lymph* – to walk with a lisp.

Nahum – human with extremely high intelligence (*hum* is possibly from *human*); *newbie* – a person who has recently started a particular activity; *negligent* – describes a condition in which you absentmindedly answer the door in your nightgown.

Panda – a friend, classmate, significant other, or some other person with whom one has a unique relationship; *pancake people* – people who read widely but superficially on the web.

Selfie – an image of oneself taken by oneself using a digital camera especially for posting on social networks; *sexting* (formed from *sex*+*texting*) – the sending of sexually explicit messages or images by cell phone; *sick* – outstandingly or amazingly good or impressive; *shelf friend* – when you become an option. You are not first pick of friends. When your friend starts dating someone and you are put up on a shelf until they have no other people to hang with; *staycation* (formed from *stay*+*vacation*) – a vacation spent at home or nearby; *stuffocation* – a feeling of being oppressed by the amount of stuff you own.

Viable – capable of working, functioning, or developing adequately viable alternatives; *viral* – quickly and widely spread or popularized especially by means of social media.

Walljack – to communicate with another person on Facebook via a mutual friend's wall. The mutual friend does not participate in the conversation; *weird* – of strange or extraordinary character.

As it can be seen from the above-listed examples, an old-fashioned word can acquire a brand-new or absolutely different meaning (*lit, sick*); some lexical units are intersected with slang and informal language (*bridezilla, cougar, helicopter parent, newbie, boomerang child*). We can also observe that there are a lot of combinations of different lexical units (*bromance, sexting, stuffocation, staycation*), originally internet words (*cloud computing, cyberbullying, cyberstalking, selfie, viral*), etc.

Within this paper, we have listed only some vogue words and coinage which are used by online interactants. We do believe that ID is a great source of various phenomena which, in most cases, are changeable; they can carry different meaning and message; they need more detailed studying and analyzing from different perspectives, and not only linguistic ones.

Reference:

1. The Cambridge Encyclopedia of the English language / David Crystal. Second edition. – Cambridge university press, 2015 – 499 p.
2. Online dictionaries [Electronic resources]. – Access mode : macmillandictionary.com, www.merriam-webster.com, www.urbandictionary.com.

УДК 81.42

Гетьман З.О., д-р філол. наук,
Моренець І.М., канд. філол. наук
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

**КОМУНІКАТИВНА СПРЯМОВАНІСТЬ АКТУАЛІЗОВАНИХ
РЕЧЕНЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАГМАТИЧНОГО
КОМПЛЕКСУ ДІАЛОГІЧНОГО ТЕКСТУ**

Інтерація, що лежить в основі діалогічного тексту як окремого комунікативного жанру, здійснюється в напрямку комунікативної дії від ремітента до респондента та навпаки: вона полягає в суб'єктно-суб'єктних відносинах і суб'єктно-суб'єктній взаємодії як необхідної умови діалогічних відносин. Зв'язок діалогічного тексту з конкретною мовленнєвою ситуацією обумовлює ситуаційне значення діалогічного тексту (частіше мікро-діалогічного тексту) у межах прагматики, що дозволяє кваліфікувати останню як основну комунікативну категорію цього жанру. Діалогічна єдність, як конститuent архітектонічної підсистеми діалогічного тексту утворює прагматичний комплекс, при цьому діалогічна єдність часто співвідноситься з тематичним блоком.

У межах комунікативно-мовленнєвої підсистеми діалогічного тексту його утворює діалогічна макрофраза, яка складається із взаємозв'язаних реплік, що знаходяться у відношеннях ієрархічності. Тобто одиницею комунікативно-прагматичного членування діалогічного тексту виявляється не окрема репліка, що відповідає висловленню, а діалогічна макрофраза, бо тільки речення, «вмонтоване в прагматичний комплекс» [3], здатне виявляти ту або іншу інтенцію. Репліка як структурний компонент діалогічного тексту та висловлення як комунікативно-мовленнєвий конститuent діалогічного тексту є акція та реакція одночасно: редуплікування – це форма діалогічного мовлення. Діалогічний текст своєю внутрішньою структурою звернено як до ремітента, так і респондента.

Комунікативна функція мови в діалогічному тексті реалізується у двох формах: інформативній і прагматичній. Комунікативна інтенція акумулює модальність і прагматичну настанову. Остання може виконувати функцію впливу, бути регулятивною й управлінською. Діалогічні висловлення прагматично пов'язані із висловленнями респондента та слугують розвитком попередніх висловлень самого ремітента. Інтенція мовця (респондента і ремітента) виступає як семантикоутворюючий чинник діалогічного тексту. З іншого боку, разом зі змістово-фактуальною інформацією про діалогічну ситуацію, суб'єктно-суб'єктними відносинами та суб'єктно-суб'єктною взаємодією прагматична настанова значною мірою зумовлює архітектонічну та комунікативно-мовленнєву підсистеми діалогічного тексту.

Використовуючи речення, мовець висловлює своє ставлення до його змісту, а саме комунікативної ситуації, з одного боку, й одночасно певну інтенцію, з іншого. Прагматичний аспект висловлення – це зміст ситуації, в якій це висловлення функціонує. Відповідно до потреб акту комунікації в діалогічному тексті при єдиній синтаксичній формі можуть застосовуватися до однієї та тієї ж ситуації різні структури речення, так само однакові структури речення можна застосувати до різних ситуацій. Наприклад, реакція може бути представлена питанням, імперативом, декларативом.

Відомо, що один і той самий комунікативний тип речення вживається в різних функціях завдяки наявності в ньому потенційних комунікативних сем при основній, яка визначає приналежність конкретного речення до того чи іншого комунікативного типу. Контекст (у нашому випадку діалогічна єдність або тематичний блок, тобто мікро-діалогічний текст) визначає основну комунікативну сему речення

для конкретного контексту, яка може знаходитися як в центрі, так і на периферії комунікативної структури речення. Наприклад, у найпоширеніших діалогічних єдностях, питально-відповідних, загальне питання не тільки здійснює запит інформації (основна комунікативна сема питального речення), але може також виражати потенційну категорію модальності (периферійна комунікативна сема питання) у відповідному контексті.

У зв'язку з комунікативною семантичною структурою речення важливо розмежовувати мовленнєві інтенції, які виявляються в ситуативному контексті, та інтенції, закріплені структурою мови. Це пов'язано з комунікативною компетенцією мовців та загальною аперцептивною базою. Ситуативний контекст, вербально або невербально, фіксує умови мовленнєвого акту. Для прагматичної інтерпретації актуалізованого речення необхідною є діалогічна єдність, яка є блоком комунікативно-прагматичних типів висловлення. Комунікативно-прагматичних діалогічних єдностей необмежена кількість через те, що при кінцевому наборі засобів існує нескінченне число ситуацій [1], але всі вони засновані на взаємодії інтенцій ремітента та респондента, на інтеракції. На нашу думку, в основі типології комунікативно-прагматичних взаємодій лежить функціональна класифікація мовленнєвих актів, яка включає такі види мовленнєвої діяльності: наказ, прохання, питання, ствердження, вітання, заперечення, окличність, автокритика, констатуючі висловлення [2].

Отже, в діалогічному тексті кожне висловлення включено в певний контекст і реалізує ту граматичну форму, яка відповідає цьому контексту. Але відмічається і зворотній зв'язок: за формою самого висловлення часто можна визначити також контекст, в якому можливе його вживання. У цьому випадку йдеться про формули граматичної фіксації: їх використання закріплено ситуаціями суспільного життя. Зазвичай їх називають контактоустановлюючими формулами, прагматичними ідіомами, виразами, закріпленими за ситуацією, ритуальними виразами. При цьому ситуація кваліфікується як фіксований контекст, в якому вживаються ці форми. Контекст складає якусь подію інтеріндивідуального життя, в котрій повинна мати місце інтраакція або соціально-зреалізований комунікативний акт.

Формули прагматичної фіксації є релевантними в структуруванні відповідних контекстів: відношення між ними можна назвати солідарними. Через те, що кожна формула вживається лише в одному типі контексту і тому може виконувати тільки одну комунікативну

функцію, слід говорити про те, що визначальною рисою формул виступає прагматична фіксація. Кожна формула здійснює лише один комунікативний акт, має лише одне ілокутивне значення. Формули прагматичної фіксації, у разі їх вживання в своєму власному контексті, утворюють акти реального характеру, а не простої констатації або вербального опису: з точки зору матеріальної форми (а не з функціональної точки зору) можна стверджувати, що вони є перформативними висловленнями. Слід відзначити, що існують формули, що складаються з одного слова або словосполучення, які також інтерпретуються як висловлення.

Для формул прагматичної фіксації локутивне або семантико-інформативне значення, навпаки, іррелевантне. Якщо взяти за основу тезу, що фатична функція завжди притаманна мовленнєвій комунікації, то обмін формулами прагматичної фіксації виконує, перш за все, цю функцію: встановити та підтримувати контакт або впевнитися, чи не перервано комунікацію. Фатична функція не є виключною тільки для формул прагматичної фіксації, подібну інтерпретацію можна дати також діалогічним кліше та загалом будь-якому мовленнєвому повідомленню, тому що крім інформативного змісту, його основна функція: встановити контакт між ремітентом і респондентом. Формули втрачають або можуть втрачати своє семантичне значення, але зберігають ілокутивну функцію, яка їх узаконює, так як є їх суттю. Разом з тим хоча значення формул не є релевантним для здійснення ілокутивної функції, воно також є важливим.

Отже, мовленнєвий акт структурує діалогічний текст, здійснює двосторонню спрямованість на ремітента та респондента. Тим самим граматичні засоби контекстуалізації репрезентують інтеракцію через функціональну спрямованість реплік: інтеракція є варіабельною.

Список використаних джерел:

1. Гак В. Г. Сравнительная типология французского и русского языков. – М. : URSS, 2013. – 288 с.
2. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. – М. : Красанд, 2010. – 312 с.
3. Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации. – М. : Языки славянских культур, 2007. – 248 с.

УДК 821.111–3

Калініченко М.М., канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

ТВОРЧІСТЬ ЕМІЛІ ДІКЕНСОН В ДИСКУРСІ ПОПУЛЯРНОЇ ЖІНОЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ АМЕРИКИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОРІЧЧЯ

Середина 19-го сторіччя стала періодом блискавичного розвитку і небаченого піднесення популярної жіночої літератури Сполучених Штатів, яку створювали американські письменниці. Зважаючи на ту особливу роль, котру вони відіграли в процесі становлення національної словесності, не буде перебільшенням, якщо (за аналогією з «Американським Ренесансом» Ф.О. Матіссена) ми будемо використовувати термін «американське жіноче відродження» [1, с. 19] для характеристики цієї історичної стадії розвитку північноамериканського красного письменства і культури.

Саме в 1850-ті роки свій творчий шлях розпочала Емілі Дікенсон – найвідоміша американська поетеса доби романтизму. Швидке формування її оригінальної митецької індивідуальності, яке співпало в часі із періодом розквіту американської жіночої словесності, має, врешті-решт, привернути увагу літературознавців до пошуків контактено-генетичних зв'язків між поетичною творчістю так званої «відлюдниці» [2, с. 34] й культуральної аутсайдерки Дікенсон та популярною культурою її батьківщини.

Тогочасні американські літераторки, які були одними з найактивніших учасників і творців цієї культури, здобули визнання в багатьох сферах суспільно-політичного і духовного життя країни. У внутрішній політиці вони стали організаторами численних суффражистських рухів і об'єднань, які, до початку війни проти рабовласництва в 1861-му році, спромоглися не лише привернути увагу суспільства до важкої долі американського жіноцтва, але й зробили феміністичну проблематику однією з центральних тем тогочасної літератури і преси.

У царині мистецтва вони започаткували відразу кілька нових, питома національних напрямів, до яких належали суффражистська і робітничо-реформаторська література, так звана «література знедолених» (literature of misery), і сентиментальна белетристика, котру поет Волт Вітмен іменував «благопристойною літературою» або «літературою моральних умовностей» [3, с. 68].

Оцею останній різновид популярної літератури, створеної здебільшого авторами-жінками для жіночої та дитячої читацької аудиторії, впродовж 1840–1850-х років зайняв одну з лідерських позицій на ринку національної друкованої продукції Сполучених Штатів. Зрештою, сентиментальні бестселери так званих «писак у спідницях», як із заздрістю називав популярних письменниць романтик Натаніель Готорн, виявилася настільки успішними і прибутковими, що відомі автори чоловічої статі (до їх числа, в першу чергу, належали Готорн і Вітмен) охоче імітували їх композиційні структури і художні образи в своїх відомих творах.

«Благопристойна література» виносила на маргінеси, або взагалі уникала будь-якої експліцитної політичної та гендерної проблематики, і зосереджувалася на пошуках альтернативних шляхів духовного порятунку і внутрішнього самоствердження добропорядної й набожної американської жінки, змушеної існувати в патріархальному суспільстві.

Суфражистська література та її близька родичка — реформаторська робітничка література для жінок, слугувала своєрідним агітаційним майданчиком для запальних суперечок між апологетами і противниками соціально-політичних і законодавчих перетворень, які мали покращити становище безправного жіноцтва, адже за рівнем громадянських прав і свобод, тогочасна американська жінка неодноразово уподібнювалася до чорношкірих невольників.

Наприкінці 1850-х років, тотальне розчарування американських письменниць у радикальній ідеології раннього фемінізму, нездійснених політичних реформах суфражисток, і безпорадній втечі від реальності, яку оспівували представниці «благопристойної» літературної традиції, призвело до виникнення нового популярного напрямку — сатиричної «літератури знедолених», яка увібрала в себе найвиразніші жанрові ознаки усіх своїх попередниць, і, водночас, репрезентувала їх у відверто стилізованій, сатиричній подобі. Саме цей напрямок популярної жіночої словесності першої половини XIX сторіччя став органічною основою для сміливих поетичних експериментів Емілі Дікенсон.

Список використаних джерел:

1. Arac J. Matthiessen: Authorizing the American Renaissance / Jonathan Arac // The American Renaissance Reconsidered / [eds. Walter Benn Michaels and Donald E. Pease]. – Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1985. – 217 p.
2. Douglas A. The Feminization of American Culture / Ann Douglas. – New York : Knopf, 1977. – 504 p.
3. Baym N. Woman's Fiction: A Guide to Novels by and about Women in America / Nina Baym. – Ithaca : Cornell University Press, 1978. – 320 p.

УДК 81'[255+276.6]:62

Мартиненко О.Є., канд. пед. наук,
Дишлюк О.О., студент
Національний транспортний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ В ГАЛУЗІ АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ

Автомобілебудування є однією з основних рушійних сил світової економіки та науково-технічного прогресу. Актуальність даної теми зумовлена розширенням контактів з технічною сферою англomовного світу та збільшенням попиту на переклад текстів у сфері автомобілебудування. Метою дослідження є визначення особливостей перекладу технічних термінів та їх функціонування в англійській та українській мовах. За наявності великої кількості технічних текстів порівняно невелика увага приділяється особливостям перекладу термінів, пов'язаних саме з автомобілебудуванням.

За визначенням лінгвіста В. С. Виноградова, переклад – це викликаний суспільною необхідністю процес і результат передачі інформації (змісту), вираженої в письмовому або усному тексті на одній мові, за допомогою еквівалентного (адекватного) тексту на іншій мові [1, с. 3]. Головним завданням перекладу є точне відтворення оригіналу. Звідси й виникає необхідність відбору певних мовних засобів для найбільш точного передання змісту оригіналу мовою перекладу. При перекладі обов'язково потрібно звертати увагу на контекст, у якому знаходяться ті чи інші терміни, адже саме він відіграє вирішальну роль у перекладі слів з іншомовними значеннями. Термін – це слово чи словосполучення, що називає специфічні об'єкти й поняття, які використовуються спеціалістами в певній галузі науки або техніки [2, с. 110]. В автомобілебудівній промисловості часто той самий термін може перекладатися й трактуватися по-різному, що в свою чергу може створити певні труднощі перекладачеві. Переклад таких слів слід здійснювати за умови суворого дотримання контексту. Наведемо приклади таких термінів: *nut* – гайка, муфта; *gear* – передача, шестерня; *spacer* – прокладка, розпорка, відокремлювач; *joint* – шов, з'єднання, паз; *jack* – домкрат, працівник; *latch* – засув, шпінгалет, лямка; *lever* – важіль, рукоятка; *claster* – скупчення, гроно, пучок; *switch* – перемикач, стрілка, замах; *gauge* – рівень, міра, калібрування; *moonroof* – панорамний дах, люк (інколи) [4, с. 23].

Здійснюючи переклад, слід звернути увагу на те, що інколи в науково-технічній літературі слова використовуються не в загальному значенні, а як спеціальні терміни, які можна застосувати лише до певної технічної галузі. Наприклад: *armrest* – підлокотник; *frame* – каркас; *hole* – отвір; *socket* – розетка; *clutch* – щеплення (затисний пристрій); *shank* – хвостовик; *strength* – опір; *bearing* – підшипник; *table* – планшайба; *drive* – привід [4, с. 169].

Терміни, які можуть зустрічатися в текстах, поділяються за своєю будовою на три види:

- Прості: *trunk* – багажник; *engine* – двигун; *shaft* – вал; *key* – ключ; *nut* – гайка; *pump* – насос; *rivet* – заклепка; *spring* – пружина; *valve* – клапан; *exhaust* – вихлоп; *piston* – поршень [4, с.140].
- Складні: *windshield* – вітрове скло; *replacement* – заміна; *gearbox* – коробка передач; *malfunctioning* – несправність; *gearshift* – перемикання передачі [4, с.154].
- Багатокомпонентні терміни: *high mounted stoplight* – високомонтований стоп сигнал; *shift lock control system* – система блокування замків; *brake assist system* – система гальмівної допомоги; *anti-lock brake system* – анти-блокувальна гальмівна система; *automatic transmission* – автоматична трансмісія; *main body* – кузов; *seat heaters* – підігрів сидінь; *emergency flashers* – аварійні маячки; *electric cooling fans* – електричні охолоджуючі радіатори; *power windows* – електросклопідйомники; *back-up lights* – ліхтарі заднього ходу [4, с.414]

Іноді є доречним використання одного з найпростіших засобів перекладу, такого як транскодування. Транскодування – це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіта мови перекладу [3]. Даний прийом рідко використовується при перекладі, проте зустрічаються такі випадки, коли термін краще передає початковий зміст саме за допомогою транскодування. Наприклад: *coupe* – купе; *cylinder* – циліндр; *transmission* – трансмісія; *start/stop system* – система старт/стоп; *diode* – діод.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що переклад термінів у галузі автомобілебудування є складним і відповідальним завданням для перекладача. Переклад повинен здійснюватися лише при наявності спеціальних знань у даній сфері та з урахуванням відбору певних мовних засобів для найбільш точної передачі змісту оригіналу мовою перекладу. В будь-якому технічному тексті існує певна повторюваність термінів, які можуть мати різне значення та виконувати різні функції в тому чи іншому контексті. Адже саме

контекст відіграє найважливішу роль при перекладі та дає нам широке поняття про функціонування терміну в мові оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (Лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров. – М. : Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Тлумачний англо-російсько-український словник транспортних термінів : морський, річковий, інтермодальний, автодорожний, залізничний, трубопровідний, транспорт / Одеськ. нац. мор. ун-т. – Одеса : Одеськ. нац. мор. ун-т, 2007. – 286 с.
4. The Ultimate Interactive Owner's Guide, Toyota 2007 Camry Pocket Reference Guide, Printed in USA 05/06. – 416 p.

УДК 81'[255+276.6] : 339.138

**Мартиненко О.Є., канд. пед. наук,
Ткачук К.М., студент**

Національний транспортний університет, Київ

ДО ПИТАННЯ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ В ГАЛУЗІ МАРКЕТИНГУ

Протягом останніх років помітне все більше зацікавлення лінгвістів проблемами термінології та термінотворення. Значне місце в цих лінгвістичних дослідженнях відводиться вивченню терміносистем, що виникають в результаті стрімкого розвитку нових наукових напрямків, виробничих або суспільних реалій. В умовах молодії української держави ці процеси ще стрімкіші та ширші і вимагають значної уваги дослідників. У зв'язку з цим у сучасній лінгвістиці все важливіше місце займають проблеми спеціальної лексики, функціонування систем термінів у різних областях науки, техніки, суспільного життя [1].

Питання, пов'язані з аналізом термінів із погляду їх словотвору, структури, семантики та мотивації, вже були об'єктом дослідження таких вітчизняних та зарубіжних мовознавців, як В.Г. Гак, Б.Н. Головін, С.В. Грін'ов, В.П. Даниленко, Т.Л. Канделаки, І.С. Квітко, Т.Р. Кияк, В.М. Лейчик, Д.С. Лотте, Е.Ф. Скороходько та ін. Проблему запозичення і впровадження іншомовних термінів у галузевих терміносистемах вивчав видатний науковець В. В. Виноградов. Проте

проблема перекладу термінів реклами та маркетингу не має системного відображення у роботах мовотворців.

Інтенсивність розвитку маркетингу в Україні сприяла безконтрольній діяльності перекладачів-практиків або спеціалістів галузі маркетингу, що стало причиною появи великої кількості дублюючих одна одну спеціальних номінацій, які не збігаються за формою, а іноді й цілком некоректні [2].

У результаті створено велику кількість термінів, які поступово витісняються і замінюються точнішими, оскільки застосування зарубіжної теорії маркетингу в українській практиці іноді уповільнюється через наукові школи. На сучасному етапі розвитку маркетингу як науки і практики в Україні можна говорити про інтенсифікацію створення українських термінів. Поповнення термінологічного складу приблизно на 30-40% здійснюється за рахунок українських спеціальних номінацій, які обслуговують виключно сферу маркетингу. Спільним для обох термінологічних систем маркетингу української й англійської мов є те, що вони створені на основі концептуально усталеної понятійної системи маркетингу, розробленої американськими вченими-маркетологами і доведеної світовою наукою [2]. Складність термінології маркетингу виявляється в будові з різнорідних елементів. Хоча сукупність маркетингових понять системи характеризується цілісністю, ієрархічною організацією елементів, але їх можна розглядати як неоднорідні за змістом і функціями. Гетерогенність маркетингової термінології можна виділити за такими позиціями: етимологія поняття, структура терміна, ступінь точності семантики (терміни й інші номінації), характер прагматичної складової. Зниження рівня гетерогенності можливе за умови впорядковування спеціальних номінацій. Проте гетерогенність проаналізованої термінології не може бути усунена повністю, оскільки притаманна маркетингу за його іманентними ознаками [1]. Гетерогенність виявляється на мікрорівні, тобто в застосуванні спеціальних номінацій: на рівні підприємства, організації, установи, суб'єкта маркетингової діяльності. На макрорівні – господарської системи держави, зовнішньоекономічних зв'язків, світового господарства; відбивається в особливостях внутрішньої структури терміносистеми маркетингу, у множинності і варіативності структур окремих номінацій, у деякій умовності поділу термінології на елементи. Термінологія маркетингу охоплює одиниці з різним ступенем точності семантики, прагматичної спрямованості, конкретності позначуваного поняття. Можна констатувати, що за ступенем універсальності

використання термінів маркетингу, виділяють такі: загальні, базові, специфічні. Периферійна частина термінології маркетингу складається як із лексичних одиниць окремих терміносфер, так і прототермінів, які не володіють повним набором ознак терміна. З огляду на те, що терміносистема маркетингу вже пройшла початковий етап становлення, є необхідність подальшого її впорядкування [3]. При оцінці терміносистеми маркетингу з точки зору ступеня завершеності її формування стає очевидним її відкритий характер, який виразно виявляється у множинності міграційних процесів. Так, у процесі термінологізації лексична одиниця, яка не володіє необхідним набором ознак терміна, може їх отримати. Водночас і термін, який не витримує «конкуренції», згодом втрачається. Крім того, при взаємодії із зовнішнім мовним середовищем спостерігається явище детермінологізації, коли спеціальна лексична одиниця починає функціонувати за межами сфери професійної наукової і практичної комунікації і втрачає частину сем з набору термінологічної семантики. Стосовно термінологічних одиниць маркетингу слід говорити про часткову детермінологізацію, оскільки у більшості випадків свідомість носіїв мови закріпила зв'язок такої одиниці з маркетинговою сферою функціонування [5].

На сучасному етапі розвитку термінології маркетингу можна відзначити, що, відображаючи процеси виробництва, обміну та споживання товару, терміносистема продовжує вдосконалюватися [4].

Отже, гетерогенність термінології полягає у різноструктурності складових елементів. У термінології маркетингу англійської мови переважають іншомовні лексичні одиниці, зокрема, англоамериканізми. Проте є тенденція передачі термінів засобами рідної мови (калькивання), а також шляхом словоскладання, що ідеально для термінології в цілому, оскільки це економить мовні засоби, виконуючи одну з головних функцій терміна – стислість; в українській, навпаки – перевага складних громіздких конструкцій, покликаних відображати прикладний характер дисципліни [5].

Список використаних джерел:

1. Литвин І. М. Перекладознавство: [науковий посібник] [Електронний ресурс] / І. М. Литвин. – Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. – 288 с.
2. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування / М. С. Зарицький. – К. : Парлам. вид-во, 2014. – 120 с.
3. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури / Карабан В. – Вінниця : Нова Книга -2012. – 207 с.
4. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Учбовий посібник. / А. Я. Коваленко 2011. – 290 с.

5. Шапран Д. П. Сучасна українська термінологія маркетингу: семантика та прагматика: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Шапран Дар'я Петрівна. – Дніпропетровськ, 2004. – 207 с.

УДК 821.111-3

Найдич А.О., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

«LIVE OAK, WITH MOSS» – ДІЙСНА ІСТОРІЯ ПРО «ГЕЙ-МАНІФЕСТ» ВОЛТА ВІТМЕНА

Волт Вітмен в першу чергу відомий як видатний поет, автор збірки «Листя трави». Після свого виходу в 1855 ця книга викликала багато суперечок і насмішок, однак врешті стала знаковою для всієї американської літератури, а її автор був проголошений батьком американського віршування. Однак, якщо глибше дослідити творчу історію збірки «Листя трави» то можна дізнатися ще й його репутацію як гомосексуаліста, оскільки перші його вірші розкрили життєву суть автора.

Більше чотирьох десятиліть тому, працюючи зі збіркою Волта Вітмена, що належала Кліфтону Воллеру Барретту (нині в університеті Вірджинії), Фредсон Бауерс виявив, що протягом двох років публікації другого (1856) видання з «Листів трави», поет склав раніше невідому дванадцятипоемну послідовність. Близько до початку 1859 р. Вітмен акуратно переписав послідовність у блокноті під назвою «Live Oak, with Moss». Блокнот згодом був розібраний, а існування цієї послідовності залишалося невідомим, поки Бауерс не послідував за ключами, наданими римськими цифрами дванадцяти віршів Вітмена і з'єднав розірвані листи. Самі дванадцять віршів були відомі у переглянутих версіях, які Вітмен надрукував (перемістив з послідовності) у новому сорока п'яти віршованому розділі «Calamus» «Листів трави» 1860. Задовго до відкриття Баурса два з дванадцяти віршів «Live Oak, with Moss» («I saw in Louisiana a live-oak growing» та «When I heard at the close of the day») у своїх переглянутих текстах «Calamus» стали серед найвідоміших з усіх віршів Вітмена.

Послідовність «Live Oak», з якої Бауерс став найдавнішим відомим читачем, це розповідь першої особи. Оповідач - це поет, який раніше бачив себе співаком пісень для «The States» [2, 43], як Вітмен у частинах 1855 та 1856 випусків «Листя трави», а також його ранніх записів і

віршів, призначених для третього видання. Послідовність простежує хід любові одного чоловіка до іншого, їх спільного щастя та наслідків їхніх стосунків, що виявляється лише любовною сутичкою, а не довічним союзом, на що мовець сподівався. Сюжет (і фактичне формулювання) оригінальної послідовності досі незнайомий.

У першому вірші «Live Oak» («Not the heat flames up and consumes») поет, через екстравагантні порівняння сил у природі з власними силами, відзначає інтенсивність пошуку свого «коханого на все життя» [2, 5]. У другому («I saw in Louisiana a live-oak growing») поет вихваляє самодостатність, але завершує зізнанням, що він дуже добре знає, що він ніколи не може бути таким, як живий дуб, який вимовляє «щасливий залишає все своє життя, без подруги, коханого поруч» [2, 15]. У третьому («When I heard at the close of the day») поет знаходить щастя не в славі чи досягненні, а в очікуванні прибуття свого друга, його коханого. Четвертий вірш з п'яти рядків («This moment as I sit alone») оголошує думку поета (частина надії, частина віри), що є й інші люди, подібні до нього у всьому світі, як він жадний і задумливий, чоловіки, з якими він міг бути щасливий. У п'ятому («Long I thought that knowledge alone would suffice me»), оратор відкидає свої колишні амбіції як поета, якого вразили «пісні Нового Світу» [2, 36]. Тепер він оголошує: «Я байдужий до своїх пісень» [2, 44]; досить, щоб він був з людиною, яку він любить. П'ятилінійний вірш VI ставить питання: «Як ти думаєш, я взяв моє перо, щоб записати що?» [2, 46] і відповідає, що це розставання двох чоловіків на пристані. Поема VII («You bards of ages hence!») Розповідає про те, як поет хоче, щоб його запам'ятовували майбутні поети: не як «пророкував про держави» [2, 52], а як коханець.

Ніякого розриву між коханнями не описано, але вірш VIII («Hours continuing long, sore and heavy-hearted») фіксує наслідки відмови: «він, той, без кого для мене немає сенсу, але скоро бачив сенс для себе без мене» [2, 65]. Дев'яту поему («I dreamed in a dream of a city where all the men were like brothers»), що складається з чотирьох рядків, повертається назад до поеми IV, але тут, в іншому, самозгасному настрої, поет мріє «про місто справжніх друзів», де ніщо не більше «ніж чоловіча любов» [2, 77]. Три рядки вірша X («you whom I often and silently come where you are»), є тихим звертанням до нової людини, яку він відвідує: «Мало вам відомо про тонкий електричний вогник, який через вас грає в мені» [2, 81]. У чотирьох рядках вірша XI («Earth! Though you look so impassive, ample and spheric there»), поет любить людину («Бо спортсмен любить мене, а я його» [2, 84]) – імовірно, той же самий чоловік, що і в поемі X. Зробивши аналогію між собою і

небажаною землею, готовою вирватися з виверження, поет попереджає, що він тримає щось у собі, що він «не сміє говорити ... словами, навіть не в цих піснях» [2, 85]: жорстокі і страшні заклики (як вулканічні або інші тиски всередині Землі), які можуть виявитися шкідливими, мабуть, коли вони вводяться у секс. Останній вірш («To the young man, many things to absorb, to engraft, to develop») повідомляє, що поет має багато чого навчити юнака, який буде його учнем (не обов'язково та сама людина, як нова людина вірша X або спортсмен вірша XI), але він визнає, що може навчити тільки тих, хто схильний почути його послання: «Якщо він не буде мовчки вибраний коханцями і не буде мовчазно вибирати коханців – про те, як це було для нього, щоб просити стати моїм апріорі?» [2, 87]. З цим питанням послідовність закінчується.

«Live Oak» також був надзвичайно сміливий, оскільки послідовність чітко простежує стан душі (і розуму-тіла) під час гомосексуального любовного роману і його наслідків. Як припускає Алан Хелмс, Вітмен, можливо, вирішив, що «послідовність виявилася занадто сильною» [4]. Хоча він жив ще три десятиліття і більше після того, як копіював «Live Oak, with Moss» у блокнот, Вітмен ніколи не опублікував його цілим, як частину «Листів трави» або в іншому місці. Замість цього він врятував послідовність «Live Oak», включивши версії всіх дванадцяти віршів серед нових сорока п'яти віршів «Calamus» у третьому виданні «Листів трави» (1860), – але тільки після того, як відібрав послідовність, перемістивши її, і переглянув кожен з дванадцяти віршів. У «Calamus» перший вірш «Live Oak» став № 14, другий – 20, третій – 11, четвертий – 23, п'ятий – 8, шостий – 32, сьомий – 10, восьмий – 9, дев'ятий – 34, десятий – 43, одинадцятий – 36, а останній – 42. Тільки сьомий і восьмий залишалися суміжними, але в зворотному порядку, так що лінії, що призвели до восьмої поеми, тепер призвели до вірша не в послідовності «Live Oak» взагалі. Вітмен міг сказати собі, що йому вдалося отримати дванадцять віршів «Live Oak» на друк, однак змінювалися на замовлення, на відстані один від одного, новими суперечностями з іншими віршами, а також з незначними редакціями.

Деякі питання стояли, поки Бауерс не відкрив цю послідовність і надрукував її в 1953 році, коли він заснував і редагував «Рецензії на літературознавство». У тексті 1953 р. виникло декілька помилок, але Бауерс мовчазно виправив їх у своїх рукописах Вітмена: «Листя трави» (1860): паралельний текст (1955). Оскільки його метою в цій книзі було дозволити читачам вивчати раніше не опубліковані вірші рукописів Вітмена проти паралельних текстів тих віршів, що були вперше

надруковані в «Листах трави» 1860 року, Бауерс надрукував вірші «Live Oak», що зустрічаються з їх версіями «Calamus», а не в їх оригінальному «Live Oak» замовленні. У 1955 році, Бауерс перевидавав окремі вірші у виправлених текстах, але розкиданих, а не як послідовність.

З роботою Бауерса друк «Live Oak, with Moss» зупинився протягом чотирьох десятиліть. Ніхто, схоже, не поставив цю послідовність в антологію поезії чи загальної літератури до 1994 року, коли її було включено у перший том четвертого видання антології американської літератури Нортон, де її було названо «гей-маніфест». «Live Oak, with Moss», здається, не відтворений як послідовність між 1953 і 1994 роками – з одним значним, але оманливим винятком. Поряд з його нарисом у книзі Роберта К. Мартіна «Продовження присутності Волта Вітмена» Алан Хелмс надрукував послідовність з дванадцяти віршів, які він назвав «Живим дубом з мохом» (без коми).

Таким чином, дослідивши попередні видання віршів Вітмена, ми визначили, що плутанина і страх, і біль, без сумніву, присутні у деяких віршах, і в наших аналізах це добре нам буде служити, щоб бути в курсі внутрішніх конфліктів від автора і, відповідно, біль, який він відчуває. Крім того, той факт, що Вітмен, очевидно, мав свою частку сумнівів у публікації послідовності «Live Oak with Moss», залишає нам багато місця для нових, сміливих інтерпретацій стосовно першого стану у цих віршах. Іншими словами, якщо ми розглянемо не тільки те, що сказано, а й те, що не було сказано, а що з деяких причин було неоднозначним, то нові, свіжі тлумачення могли б почати виливатися.

Список використаних джерел:

1. See Fredson Bowers, introduction to Whitman's Manuscripts: «Leaves of Grass» (1860): A Parallel Text, ed. Bowers (Chicago: Univ. of Chicago Press, 1955), p. 1.
2. Walt Whitman, «Live-Oak, with Moss,» in The Norton Anthology of American Literature, 4th ed., ed. Nina Baym, et al., 2 vols. (New York: W. W. Norton and Company, 1994), I, 2,097–2,101.
3. See Bowers, introduction, p. lxvi.
4. Alan Helms, «Whitman's 'Live Oak with Moss,» in The Continuing Presence of Walt Whitman: The Life after the Life, ed. Robert K. Martin (Iowa City: Univ. of Iowa Press, 1992), p. 186.
5. «Whitman's Manuscripts for the Original 'Calamus' Poems,» Studies in Bibliography: Papers of the Bibliographical Society of the University of Virginia, 6 (1953 [for 1954]), 257–65.
6. See Walt Whitman's «Leaves of Grass,» ed. Malcolm Cowley (New York: Penguin, 1959); and James G. Miller, Jr., ed., «Song of Myself»: Origin, Growth, Meaning (New York: Dodd, Mead, 1964).

7. The Solitary Singer. A Critical Biography of Walt Whitman, rev. ed. (New York: New York Univ. Press, 1967), p. 225.
8. My Soul and I: The Inner Life of Walt Whitman (Boston: Beacon Press, 1985), p. 131.
9. «Whitman and the Politics of Identity,» in Walt Whitman: The Centennial Essays, ed. Ed Folsom (Iowa City: Univ. of Iowa Press, 1994), p. 175.
10. Helms does not indicate whether he took his texts from Bowers's Whitman's Manuscripts, from a copy of the 1860 edition, or from another source, such as Roy Harvey Pearce's facsimile edition of the 1860 Leaves of Grass (Ithaca, N.Y: Great Seal Books, 1961).
11. Martin, introduction to The Continuing Presence of Walt Whitman, pp. 20-21.
12. «Whitman and Dickinson,» in American Literary Scholarship: An Annual, 1992, ed. David J. Nordloh (Durham, N.C.: Duke Univ. Press, 1994), p. 70.

УДК 811.111-26

Приміч О.В., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Інтернет – це інформаційно-комунікаційне середовище, інтенсивний розвиток якого за останні два десятиліття характеризується активним проникненням у повсякденне життя кожної людини. Сучасна соціальна веб-реальність представлена особливими віртуальними світами, мережевими спільнотами, інтернаціональною, дистанційною Інтернет-культурою, а також специфічною мовою, що ігнорує одні правила і створює інші. Метою цієї статті є виявлення особливостей різних форм існування мови в Інтернет-комунікації. Теоретичні питання лінгвістичного вивчення Інтернет-комунікації розроблялися у працях таких учених, як: Ф.С. Бацевич, В.Б. Бурбело, Є.Н. Галичкіна, О.І. Горошко, С.С. Данилюк, Л.Ф. Компанцева, М.Л. Макаров, С.О. Недобух, А.І. Пічкур, П.І. Сергієнко та ін. На думку Л.Ф. Компанцевої, причина появи Інтернет-лінгвістики унікальна, оскільки зумовлена виникненням нового комунікативного середовища, нової реальності (чи віртуальності), що ніколи раніше не існувала [6, с. 25]. Дослідниця розуміє Інтернет-лінгвістику як поліпарадигмальну дисципліну, що вивчає типологічні особливості всіх рівнів Інтернет-комунікації (функціонально-системного, дискурсивного, когнітивного, соціолінгвістичного і лінгвогендерологічного) [6, с. 26]. О.І. Горошко називає основною ціллю Інтернет-лінгвістики опис та пояснення

особливостей функціонування мови в мережі Інтернет із врахуванням складної взаємодії деякої відкритої множини факторів при початковій взаємодії людей в соціально-культурний контекст взаємодії в мережі. Об'єктом дослідження Інтернет-лінгвістики, за словами науковця, є електронна комунікація, а саме комунікативна взаємодія в глобальній комп'ютерній мережі Інтернет, а предметом досліджень – лінгвістичні релевантні особливості електронної комунікації на різних мовних рівнях: морфологічному, лексичному, синтаксичному, текстовому, комунікативному та ін. [3]. Сучасна Інтернет-комунікація є базою, де активно й системно реалізуються, можна сказати, вербалізуються ознаки усного мовлення. Такий процес зумовлює зміни у звичному існуванні мови – відбувається змішування ознак усної й писемної форм існування мови та їх гібридизація. Специфіка змішування полягає в тому, що в усній і писемній формах актуалізуються лише необхідні для спілкування ознаки, інші – нейтралізуються. Як наслідок – утворення поряд з усною та письмовою особливою третьою форми – електронної мережевої мови, а також певного комунікативного середовища, яке вона обслуговує. Звернімо увагу й на те, що «інтерактивна комунікація в Інтернет-мережі можлива за посередництва писемного тексту, який може мати додаткові кваліфікуючі ознаки і форми візуального чи аудіо характеру» [4, с. 194].

Зважаючи на неоднорідну природу мережевої комунікації, її лінгвістичні особливості характеризуються різними параметрами, проте у сучасній українській лінгвістиці намічено шість основних напрямків її дослідження:

- комунікативний – основним предметом вивчення є особливості комунікативного акту, опосередкованого комп'ютерними засобами, аналізуються ролі комунікантів, їх мета і способи самопрезентації;
- жанрознавчий – виділяються жанри, робляться спроби класифікації жанрів Інтернет-дискурсу, детально описуються найважливіші характеристики деяких жанрів;
- дискурсивний – мова Інтернету аналізується виходячи зі сфери його реалізації і конкретної комунікативної ситуації, функціонального стилю;
- власне лінгвістичний – описуються елементи мовних систем мережі, особливості співвідношення усної й писемної форм чи їх гібридність, розглядаються компоненти лексичного, синтаксичного, рідше морфологічного і фонетичного рівнів мови комп'ютерно-опосередкованої інформації;

- технологічний – вивчаються принципи і методи комп'ютерного аналізу Інтернет-дискурсу, розробляється лінгвістична база відповідного програмного забезпечення;
- міждисциплінарний – мова Інтернету розглядається крізь призму різних пов'язаних із лінгвістикою наук, у межах цього напрямку вивчаються когнітивний, соціолінгвістичний, психолінгвістичний, лінгвокультурний, етнокультурний, гендерний та інші аспекти мови мережі [1, с. 57].

Вважається, що першою спробою створення нового лінгвістичного напрямку, який автор і пропонує називати Інтернет-лінгвістикою (Internet Linguistics), є монографія професора Девіза Крісталла «Language and the Internet». Об'єктом дослідження вченого стали особливості мови Інтернету, детальну увагу вчений приділив проблемам розмовного мовлення, зокрема функціонуванню розмовної мови у писемній формі.

Інтернет є найбільш динамічно прогресуючим засобом комунікації, оскільки новітні засоби зв'язку дозволили об'єднати розрізнені комунікаційні системи у глобальну мережу, завдяки якій здійснюється транскордонний обмін інформацією у межах усієї планети. Загалом у комунікативному середовищі мережі Інтернет використовуються всі функціональні стилі мови – науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний, а також розмовний, під яким розуміється письмова мова спілкування його користувачів: «в Інтернеті як засобі комунікації спілкування здійснюється здебільшого за допомогою писемних текстів. Усна розмовна мова має тут тільки писемну фіксацію, тобто усність, як одна з характерних ознак розмовного стилю в Інтернеті, «переплавляється» в писемну форму. При цьому заміщенні одиниці писемного тексту перебирають на себе функції компонентів усної мови. Відтак писемна форма розмовного стилю в її комп'ютерному різновиді виконує такі функції: при створенні писемного тексту – функцію відтворення вимови, при сприйманні (читанні) – функцію аудіювання» [8, с. 23].

Оскільки англійська мова домінує в мережі Інтернет, то, в першу чергу, досліджують її як мову Інтернет-спілкування. Можна виділити феномен Інтернет-англійська мова, яка формується особливими потребами Інтернет-комунікації, тому вона характеризується інноваціями і розповсюдженням та має наступні характеристики: креативність та стислість. Оскільки Інтернет-англійська використовується для миттєвого зв'язку, тому повідомлення повинно бути коротким і стислим для зручності спілкування користувачів, це в

основному показано вживанням вербальних і невербальних елементів в Інтернет-дискурсі. До невербальних засобів відносяться смайлики, цифрова варіація, а до вербальних – скорочення, але ми не можемо розглядати скорочення, не враховуючи невербальні засоби.

Для того, щоб виділити основні види Інтернет-скорочень, варто звернути увагу на класифікації скорочень, які поділяються за способом реалізації у мовленні, вони в свою чергу поділяються на графічні та лексичні, за ступенем мотивованості, за структурою, за способом утворення, за формою вживання, а також за способом скорочення.

Основні мовні та мовленнєві форми спілкування:

- **акроніми** – послідовність звуків, позначених початковими літерами, які читаються як звичайне слово: *ASAP* (*as soon as possible*), *FYI* (*for your information*);
- **фонетичні аббревіації** – у котрих семантика об'єкта, чия назва скорочується, закладена в самій формі: *2DAY* (*today*), *4U* (*for you*), *W8* (*wait*);
- **апокони** – відсікання кінцевої частини слова: *ad* ← *advertisement* (реклама), *doc* ← *doctor* (лікар);
- **афери** – відсікання початкової частини слова: *phone* ← *telephone* (телефон), *zine* ← *magazine* (журнал);
- **синикони** – вилучення центральної частини слова, скорочені слова, які зазнають граматичної флексії: *specs* ← *spectacles* (окуляри), *maths* – *mathematics* (математика);
- **змішані усічення** – відсікання початкової та кінцевої частини: *flu* ← *influenza* (грип), *fridge* ← *refrigerator* (холодильник);
- **ініціалізми** – представлені початковими буквами скорочуваних компонентів словосполучень чи складних слів: *DVP* (*delivery versus payment*).

Інтернет-комунікація – це певний синтез принципів оформлення інформації та реалізації комунікативних цілей традиційних форм, моделей і різновидів комунікації, що виникли в результаті залучення до комунікативного простору нових – екстралінгвістичних (соціальних, культурних тощо) факторів і реалій – комп'ютерів і комп'ютерних мереж. Зважаючи на масштабність, швидкість, різноспрямованість розвитку, Інтернет впливає на світові цивілізаційні процеси та науково-технічний прогрес. Не оминув він і наукового життя суспільства – електронні версії наукових праць, електронні бібліотеки, конференції, наради, що проводяться у мережі, онлайн-курси, програми дистанційного навчання та ін. Виникають наукові напрямки, як наприклад, інтернетика – наука про теорії інформаційного пошуку

(information retrieval) та теорії складних мереж (complex networks). Інтернет-простір став об'єктом вивчення у працях із психології, соціології, лінгвістики та ін.[7]. Цікаво, що інтерес різних гуманітарних дисциплін характеризується зацікавленістю одними й тими ж проблемами: особистість в Інтернеті, мовна особистість – віртуальна мовна особистість [5, с. 64–75], лінгвокультурна складова Інтернет-комунікації [5, с. 12]. Очевидно, це можна пояснити специфікою розвитку науки в XX–XXI столітті та її тенденціями до посилення міжпредметності, антропоцентричності й функціоналізму. Крім того, на розвиток гуманітарних наук впливає виникнення й поширення новітніх інформаційних та комп'ютерних технологій. Що стосується лінгвістики, то за останні роки з'явилося багато публікацій, у яких досліджуються проблеми функціонування мережевої мови, формування веб-ідентичності, а також реалізації мовних процесів в Інтернеті. Різноманітність цих лінгвістичних досліджень, їх проблемність, новизна, якісно-кількісна представленість зумовлюють виникнення нових лінгвістичних напрямків [7].

Список використаних джерел:

1. Акімова Н. В. История исследование языка интернета в Украине / Н. В. Акімова // Русская филология. Вестник Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды. – Харьков, 2012. – №1–2 (46). – С. 55–59.
2. Горошко Е. И. Информационно-коммуникативное общество в гендерном измерении : монография / Е. И. Горошко. – Х. : ФЛП Либуркина Л. М., 2009. – 816 с.
3. Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы [Электронный ресурс] / Е. И. Горошко // Текстология.RU : [сайт]. – Режим доступа : <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=76>.
4. Карпа І. Б. Мова та Інтернет: функціональні характеристики та ефективність інтерактивної комунікації / І. Б. Карпа // Мова і культура. – К., 2009. – Вип. 11. – Т. VII (119). – С. 192–200.
5. Компанцева Л. Ф. Інтернет-лінгвістика когнітивно-прагматический и лингвокультурологический подходы : монография / Л. Ф. Компанцева. – Луганск : Знание, 2008. – 528 с.
6. Компанцева Л. Ф. От классического языкознания – к Интернет-лингвистике / Л. Ф. Компанцева // Studia Linguistica : сб. науч. раб. – К. : ВПЦ «Киевский университет». – Вып. 4. – 2010. – С. 24–30.
7. Луценко О. І. Лінгвістичні аспекти Інтернет-комунікації / О. І. Луценко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. - 2013. - Вип. 40. - С. 64-66. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2013_40_18

8. Чемеркін С. Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньоструктурні процеси : монографія / С. Г. Чемеркін. – К. : НАН України ; Інститут української мови, 2009. – 240 с.

УДК 81'37:159.93-115

Черемісін М.В., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИ ТА ЇЇ ФУНКЦІЇ У РОМАНІ Д. БРАУНА «КОД ДА ВІНЧІ»

Сучасний етап розвитку лінгвістичної науки супроводжується постійним поглибленням наших знань про навколишній світ та про людину, характеризується інтеграцією наук. Цей процес ставить перед науковцями нові завдання. У великій кількості сучасних досліджень увага зосереджується на процесах, пов'язаних з реалізацією мовних знаків у мовленнєвому акті, на психологічних аспектах формування висловлювання та тексту. У зв'язку з цим з'являються нові підходи до таких, здавалося б, давно вивчених та описаних явищ, як тропи, а зокрема, метафори. Англійська література, зокрема, твір «Код да Вінчі», є чудовим джерелом для дослідження цього стилістичного прийому.

Вивченням поняття метафори займалися і займаються багато вітчизняних і зарубіжних лінгвістів. Але до теперішнього часу в лінгвістичному розумінні метафори між вченими існують розбіжності. Зусиллями сучасних лінгвістів, зокрема Черкасової Е.Т., Серебренникова Б. А., Кубрякова Е. С., були визначені лінгвістичні поняття і процеси, що обумовлюють виникнення і функціонування метафори у мові. До них відносяться: основне значення слова, загальний семантичний елемент, що є результатом освіти семантичної двоплановості метафоричного значення; лексико-семантичні зв'язки слів.

Метафора – вид тропа, перенесення властивостей або ознак одного предмета на інший за принципом схожості. Подібними можуть бути колір, форма, характер руху, будь-які індивідуальні властивості предметів. При метафоричному перенесенні змінюється предмет, але саме уявлення чи поняття, раніше закріплене за іншим предметом, не змінюється цілком. Будь-якої ознака первісного подання або поняття обов'язково залишається.

Згідно класифікації метафор за ступенем подібності, у романі Дена Брауна «Код Да Вінчі» можна виділити наступні види метафор, побудованих на:

1) заміщенні живого живим;

Наприклад: «*Fache, a real caged lion, was walking from one corner of the room to the other*».

2) заміщенні неживого неживим;

Наприклад: «*His own blood was ink. His bed was soft like a cloud*».

3) заміщенні неживого живим (даний тип метафори називається персоніфікацією);

Наприклад: «*The gun roared. Kill the light!*»

Також, у романі метафора виступає у наступних функціях:

1) як найменування деяких предметів, які не мають власної назви

Наприклад: «*The instinct of the Bull. The eager sea of eager students*».

2) підсилення значення сказаного

Наприклад: «*His speech was a kind of cheap magic trick*».

3) засобу для досягнення естетичного враження

Наприклад: «*dead aim*».

Особливо поширеними функціями метафор у творі є наступні функції:

Номінативна. Наприклад: «*Ghost-pole skin*».

Інформативна. Наприклад: «*Playful allusions were those which he used in his conversations*».

Жанроутворююча. Наприклад: «*I am a lamb of God. In the face of thee death. The priest could be hanged twice. He felt a comforting aura of his presence. An unbroken chain of religious knowledge*».

Емоційно-оцінювальна. Наприклад: «*Feeling a shiver of anticipation*».

За стилістичним забарвленням метафори у творі можна класифікувати наступним чином :

1) Стерті метафори, які втратили свою образність. Наприклад: «*the day passed by, the thoughts crossed in the mind*».

2) Образні загальнономовні метафори. Наприклад: «*warm atmosphere, ghostly figure, the winds of change are in the air*».

3) Образні індивідуально-авторські метафори. Наприклад: «*A firestorm of hostility*».

Особливої уваги заслуговує релігійне забарвлення метафори у творі, так як сам роман базується на темі релігійних пошуків та дебатах.

Тож, можна зробити висновок, що метафори, використані Деном Брауном у романі не лише конкретизують уявлення про предмет, а й

виражають відповідне емоційне ставлення до нього мовця. Завдяки цим тропам посилюється естетичний аспект мови, оскільки з їх допомогою, «як за допомогою різних відтінків кольорів, мова твору доповнюється чуттєво-інтуїтивним описом світу та життя».

Наприклад: *«Jesus Christ was a historical figure of staggering influence, perhaps the most enigmatic and inspirational leader the world has ever seen».*

«Jesus as a married man makes infinitely more sense than our standard biblical view of Jesus as a bachelor. Every faith in the world is based on fabrication».

Метафора виконує в мові достатню кількість різноманітних функцій і досить широко використовується в мові. Метафора, як мовне явище, являє собою основну ментальну операцію, яка об'єднує дві понятійні сфери і створює можливість використовувати потенції структурування сфери-джерела за допомогою нової сфери.

Таким чином, було з'ясовано, що метафора становить величезний інтерес для вивчення, оскільки до теперішнього часу немає однозначного визначення даного явища. Тим самим існують різні суперечки про природу, зміст і вживання метафори.

Список використаних джерел:

1. Амирян Т.Н. Конспирологический детектив как жанр постмодернистской литературы: Д. Браун, А. Ревазов, Ю. Кристева [Текст] : автореф. канд. филол. наук : 10.01.03 / НАН России. – М., 2012. – 25 с.
2. Балод А. Роман – андрогин. [Електронний ресурс]: Журнал «Самиздат».- Режим доступу до ресурсу: <http://www.netslova.ru/balod/ra.html>.
3. Бахтин М.М. Эпос и роман (О методологии исследования романа) / М. Бахтин // Вопросы исследования литературы и эстетики. – М.: Художественная литература, 1975. – С. 447-483.
4. Браун Д. Код да Вінчі / Д. Браун; [пер. з англ. А. Кам'янець]. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. – 478 с.
5. Горбунова А.М. Особенности языка и стиля Дэна Брауна в аспекте перевода : дис. ... канд. филол. наук / А.М. Горбунова [Текст] : автореф. канд... филол. наук : 10.02.20 / НАН России. – М., 2010. – 18 с.

УДК 82.091'373.7

Шевчук Л.О., канд. пед. наук,
Федорчук А.О., студент
Національний транспортний університет, Київ

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦИФІКИ ТРАКТУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОЗНАК ЕКФРАЗИ

На сучасному етапі розвитку гуманітарних наук екфраза, екфрасис або екфразис є одним із найсуперечливіших предметів у наукових дослідженнях. Причина полягає у тому, що за тривалий час свого існування це явище змінювалося відповідно до естетичних ідеалів доби, оскільки його природа бере початок з природи мистецтва, саме розуміння якого також постійно трансформується. Перше використання терміну «екфраза» приписується Діонісію Галікарнаському (друга половина I ст. до н.е.), який використовує його у значенні наочного опису будь-якого об'єкту дійсності. Також, найбільш раннім прикладом вважають різні описи в «Іліаді» Гомера, особливо опис щита Аххіла, який займає 120 стрічок. Згодом характер екфразису змінювався: в ранньому християнстві знизився престиж живопису і скульптури, художник прагнув не лише описати, а й виявити прихований сенс [4].

Нині поняття екфразису можна вважати багатокомпонентною складовою, оскільки в семантичному плані воно має велику кількість різних значень. Про це свідчать не лише термінологічна невизначеність самого поняття, а й численні праці, які були присвячені цій проблемі, але точного алгоритму визначення екфразису серед художніх описів досі ще не було винайдено. Тим не менш, багато відомих лінгвістів все-таки досліджували явище екфразису, серед них Н. Брагінська, Л. Геренелюк, Л. Геллер, О. Яценко, М. Рубінс, М. Швідерська, та ін. Тому, визначаючи зміст поняття екфразису, дослідники користуються наступними формулюваннями:

- Екфразис (від грец. ekphasis: докладний опис) – інтерсеміотичне розкриття засобами літератури ідейно-естетичного змісту творів малярства, скульптури, архітектури, музики та інших мистецтв [3, с.125].
- Як зазначає польський дослідник Ремігіуш Поповський, сьогодні цей термін функціонує на правах «спільного мішка» («wspólnego worka»). Так, позначаючи явища на перетині літератури чи

пластичних мистецтв, він долучає найрізноманітніші наукові підходи і ракурси зору [6, с. 15].

- Інші дослідники вказують як і на різночитання терміна, так і на «небезпеку екфразису». Зокрема, Л. Генералюк відзначає, що нині спостерігається настільки серйозне захоплення екфразисом, що це вже нагадує пандемію, котру варто спинити. Ця ідея варта уваги, адже, визначаючи будь-який опис мистецького твору як екфразис, науковці розмежовують межі самого питання, і воно стає все більш суперечливим та незрозумілим [1, с. 52].

Екфразису також інтерпретують як словесне вираження візуальної образності (verbal representation of visual representation) такі дослідники, як П. Вагнер, Дж. Хеффернен, Г. Скотт, Т. Мінчел [2, с. 82–83]. При цьому вони беруть до уваги сучасну культурну ситуацію. Це означає, що під візуальною образністю розуміють не тільки твори мистецтва, але й також будь-який інший предмет зображальної реальності, створений людиною – рекламні зображення, картки, фотографії тощо. Поняття «словесне вираження» позначає не лише великий опис у тексті, але й стислу характеристику чи навіть просте згадування візуальної реальності в тексті [4, с. 227].

Характеризуючи екфразис як функціональну складову можна виокремити основні його функції: інформативна функція – за допомогою вербальних описів викликати у слухача захоплення ; інтерпретативна – відоб-ражає найдрібніші відтінки авторського сприйняття; психологічна або експресивна, тобто в центрі уваги перебуває не стільки сам художній об'єкт, скільки його сприйняття; візуальна – змусити читача уявити описану річ так, ніби вона існує фізично; металітературна – опис авторського способу світобачення та його презентації в тексті та інші.

Російська дослідниця О. Яценко зауважує, що важливим елементом структури екфрази стає суб'єкт, тобто автором екфрази, де суб'єктами можуть виступати не лише сам письменник, а й герой, від особи якого здійснюється опис. Науковець детально розподілила всі можливі класифікації за численними критеріями поділу на групи. Зокрема, за критерієм об'єкта зображення показано поділ екфрази на прямі (наявність безпосереднього опису або просте позначення образотворчого артефакту (архітектури, скульптури, картини та ін.)), та непрямі (подібний опис, що здійснюється за допомогою мотивів візуального твору). За змістовим критерієм можна виділити дескриптивні (точно передають зміст твору) та тлумачні (інтерпретація,

головним завданням якої є виявлення образно символічного змісту візуального об'єкта). За способом подачі екфрази можуть бути цілісними (опис є безперервною обмеженою частиною тексту) та дискретними (опис переривається, чергуючись з оповіданням). Екфразис за своєю природою може бути діалогічним (автор вступає в діалог з певним мистецькимартефактом, який стає матеріалом і об'єктом його творчості) та монологічним (від однієї особи). За обсягом авторка розрізняє повні (детальний опис візуального образу), згорнуті (вкладені в одне-два речення) та нульові (вказують лише на певний зв'язок фрагментів художнього тексту з візуальним образом) екфрази. За часовими ознаками появи в тексті поділяються на первинні (зустрічаються у перший раз в тексті) або вторинні (включають повторення екфрастичного мотиву, таким чином розширюючи його значення або просто згадуючи про нього) [5, с. 48].

Отже, можна зробити висновок, що розгляд феномену екфрази набуває актуальності у сучасних лінгвістичних дослідженнях. Увагу науковців зосереджено на специфіці використання та особливостях функціонування екфрази у художньому тексті, оскільки це явище збагачує текстову картину, чим заохочує поглиблювати свої знання у суміжних видах мистецтв.

Список використаних джерел:

1. Генералюк Л. Екфразис у контексті *correspondance des arts* / Л. Генералюк // Наукові записки. – Випуск 114. – Серія: Філологічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 52-77.
2. Екфразис: Вербальні образи мистецтва : [монографія] / за ред. Т. Бовсунівської ; [пер. з англ. І. Малішевської, з пол. та рос. Д. Литовченка]. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – 237 с.
3. Літературний словник-довідник / [за ред. Р. Т. Грам'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. – 2-е вид., випр. і доп. – К: Видавничий центр «Академія», 2006. – 752 с.
4. Брагинская Н. Экфрасис как тип текста (к проблеме структурной классификации) // Славянское и балканское языкознание. – М.: Наука, 1977.
5. Яценко Е. В. «Любите живопись, поэты»: Экфрасис как художественно-мировоззренческая модель / Е. В. Яценко // Вопросы философии. – 2011. – № 11. – С. 47-57.
6. Popowski R. Starożytny przewodnik po neapolitańskiej pinakotece / R. Popowski // Filostrat Starszy. Obrazy / Przeł. i oprac. Remigiusz Popowski. – Warszawa : Prószyński i S-ka, 2004. – S. 15. – (Biblioteka Antyczna).

СЕМАНТИКА І ПЕРЕКЛАД

УДК 81'25

Вифатнюк Л.О., студент
Національний транспортний університет, Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА РОЗКРИТТЯ РИС ХАРАКТЕРУ ОСОБИ

Інтерес до фразеології значно зріс протягом останніх двадцяти років. Сьогодні проблеми виявлення та класифікації фразеологізмів, а також їх інтеграція в теоретичні дослідження та практичне застосування мають набагато більший вплив на дослідників та вивчення мови. Однією з основних проблем в галузі перекладу є фразеологія. Фразеологічні вирази – це структурно, лексично та семантично фіксовані фрази або речення, що мають переважно значення, яке не складається сумою значень їх складових частин. Необхідною особливістю ідіоматичних (фразеологічних) виразів є їх образний, тобто метафоричний характер і використання.

Переклад фразеологізмів – це дуже складний процес. Правильний переклад передбачає пошук найбільш відповідних і еквівалентних слів, які, як правило, позбавлені забарвлення в перекладі як звичайна лексична одиниця. Крім того, існує також можливість не фразеологічного перекладу ідіом. Цей вибір є кращим, коли денотативний зміст перекладу обраний як домінуючий. У випадку не фразеологічного перекладу існує дві можливості: можна вибрати лексичний переклад або спосіб калькування. Лексичний переклад полягає в тому, щоб пояснити іншими словами денотативний зміст фразеологізму, відмовившись від усіх інших аспектів стилю та конотації. Калькування має перевагу, зберігаючи незмінні всі другорядні, не денотативні посилання, які в стратегії деяких авторів можуть мати суттєве значення. Деякі фразеологічні висловлювання, виділені академіком В. В. Виноградовим, як єдність і переважно прозоре значення, можуть відображати різні національні особливості мови оригіналу. Останній може бути або мовним, або екстралінгвістичним, що включає в себе національні образи, їх своєрідну мальовничість або засоби вираження з чітким посиланням на традиції, звичаї та історичні події, географічне положення мови

оригіналу. Такі фразеологічні вирази часто складаються з простої або складної структури речення. Створення фразеологічно-семантичних полів може служити методом опису певної національної та культурної специфіки. Такий опис може дати нам певне уявлення про те, як фразеологічні одиниці демонструють особливе, національне сприйняття світу. Той факт, що певна фразеологічна одиниця з'являється в мові і залишається в ньому поточною, вказує на те, що одиниця містить загальноприйнятну, типову метафору (або символ) [4].

Переклад фразеологічних одиниць здійснюється кількома способами. Одним із загальноприйнятих способів є переклад за допомогою абсолютних еквівалентів [3]. Наприклад, *as cunning as a fox* – «хитрий як лис», *as slippery as an eel* – «слизький як вуж», *as obstinate as a donkey* – «впертий як віслук», *as wise as an owl* – «мудра як сова», *as brave as a lion* – «хоробрий як лев», *a memory like a sieve* – «мізки як решето», *neither fish nor fowl* – «ні риба, ні м'ясо», *a mother's boy* – «матусин синочок» [2].

Якщо збережене значення англійського фразеологізму, проте в українському варіанті існують певні відмінності, то слід перекладати відносними еквівалентами [3]. Наприклад, *a heart of gold* – «золоте серце», *a heart of stone* – «кам'яне серце», *a head on one's shoulders* – «голова на плечах», *a hard nut to crack* – «міцний горішок», *pain in the neck* – «надокучливий», *closefisted with money* – «жадібний», *have a big mouse* – «базіка», *heart is in the right place* – «бути добрим, доброзичливим», *heart to heart* – «щирий», *take something to heart* – «приймати близько до серця», *as gruff as a bear* – «грубий», *as proud as a peacock* – «дуже гордий».

У випадку, коли в українській мові немає відповідних аналогів, переклад може бути здійснений описово. Наприклад, *have broad shoulders* – «вміння багато працювати і брати на себе відповідальність», *shoot from the hip* – «говорити прямо і відверто, рубити з плеча», *thin-skinned* – «чутлива людина», *yellow-bellied* – «боягузливий», *keep one's eye on the ball* – «бути уважним», *only have eyes for someone* – «бути вірним тільки одному», *go to someone's head* – «загордитись», *keep one's head* – «володіти собою, не втрачати голови», *sharp tongue* – «бути кривичним», *as crooked as a dog's hind leg* – «нечесний, безсовісний», *bright-eyed and bushy-tailed* – «бути дуже веселим, сповненим радості», *eager beaver* – «працьовита людина, ентузіаст», *get on one's high horse* – «вести себе високомірно», *scaredy-cat* – «боягуз» [1].

Емоційна виразність є найбільш помітними рисами фразеологічних одиниць. Слід зазначити, що існують певні труднощі, коли перекладач тлумачить або перекладає. Перекладач повинен використовувати розмовники з метою адекватного тлумачення фразеологічних одиниць, крім того, контекст відіграє важливу роль у процесі перекладу [3].

Список використаних джерел

1. Английские идиомы [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.native-english.ru>
2. Фразеологізми англійської мови та їх переклад на українську мову [Електронний ресурс] / Режим доступу : <https://supermif.com/frazeologizm/england>
3. Challenges of Translating Phraseological Units [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813002176>
4. Translation of phraseological units [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Philologia/73871.doc.htm

УДК 82.03; 82:81'255.2

Герасимова Н.І., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ
ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ**

Проблема перекладу по-різному вирішувалася дослідниками, залежно від домінуючих напрямків теорії перекладу та переважаючих поглядів на переклад в певний історичних період. Стосовно художнього перекладу поширене положення про неможливість досягнення повної відповідності тексту перекладу оригінальному тексту.

Представники комунікативного підходу в якості аргументу, що підтверджує це положення, висувають природу комунікації, згідно з якою вплив одного і того ж повідомлення на різних реципієнтів не може бути повністю тотожним [3, 78].

В якості ще однієї причини неможливості збереження незмінного плану змісту Л.С. Бархударов виділяє неминучість втрат при міжмовному перетворенні [1, 10]. Схожої позиції дотримується Т.А. Казакова. Дослідник стверджує, що створення перекладного тексту здійснюється на основі зіставлення інформаційних властивостей, що об'єктивно властиві одиницям вихідного тексту та тих, що надаються

йому суб'єктивно, з аналогічними або подібними властивостями одиниць перекладної мови, при цьому відбувається, з одного боку, втрата частини інформаційних компонентів, властивих оригіналу, з іншого ж боку, додавання інформаційних компонентів, відсутніх в початковому тексті [4, 18].

Таким чином, проблема перекладості пов'язана з особливостями процесу перекладу як комунікативної діяльності. Однак, необхідно відзначити також, що неможливість досягнення повної відповідності виникає і внаслідок специфіки художнього перекладу.

Беручи до уваги характеристики художнього перекладу як особливого виду, можна стверджувати, що текст перекладу художнього твору має відносну самостійність, оскільки стає «фактом мови перекладу» і літератури: в ньому проявляються соціокультурні відмінності середовища тексту оригіналу і середовища тексту перекладу, а також індивідуальність перекладача.

Таким чином, за зауваженням В.С. Виноградова, художній переклад нескінченно наближується до оригіналу, але не замінює його [2, 24]. Це підтверджено і тим фактом, що будь-який текст – це відображення знань і практичного досвіду колективу, що розмовляє цією мовою, в системі якого закріплені результати людського досвіду пізнання дійсності [1, 8].

Для вирішення проблеми перекладу художньої літератури дослідниками пропонувалися різні критерії вимірювання відносин між вихідним текстом і текстом перекладу.

Так у працях Л.С. Бархударов, А.Л. Швейцера, В.Н. Комісарова, Л.К. Латишева та ін. досить широко були застосовані терміни «еквівалентність» і «адекватність», хоча єдиного погляду на визначення цих понять не існує. Окрім того, в роботах цих вчених запропоновані різні підходи до визначення взаємозв'язку між поняттями еквівалентності та адекватності.

У деяких дослідженнях ці терміни використані як синоніми. Наприклад, В.С. Виноградов зазначає, що в теорії та практиці перекладу еквівалентність та адекватність – подібні поняття і, хоча терміну «еквівалентність» надають перевагу, поняття адекватності, тотожності, повноцінності та аналогічності належать до одного семантичного поля і дублюють один одного. Під еквівалентністю, на думку В.С. Виноградова, слід розуміти збереження відносної рівності змістовної, смислової, семантичної, стилістичної і функціонально-комунікативної інформації, що міститься в оригіналі і перекладі, тобто

спільність розуміння явно та неявно вираженої інформації, що впливає на розум і почуття читача [2, 18-19].

У той же час деякі дослідники (А. Паршин, Л.С. Бархударов, А.Д. Швейцер, В.Н. Комісаров) визнають ці поняття як неідентичні, але взаємопов'язані і виділяють різні рівні еквівалентності, стверджуючи, що адекватний переклад передбачає певний рівень еквівалентності, при цьому еквівалентний переказ не завжди може бути адекватним [5, 112]. Зовсім інакше розуміє цей термін Л.С. Бархударов, який терміном «еквівалентність» позначає семантичну категорію, реалізація якої здійснюється шляхом смислового збігу текстів оригіналу і перекладу [1, 45]. Серед зарубіжних лінгвістів до поняття еквівалентності зверталися Ж. Дарбельне, Дж. Кетфорд, Дж. Хаус, Ж.-П. Віне, Ю. Найда, К. Райс та М. Бейкер. У працях цих дослідників еквівалентність розглянута з точки зору лінгвістичного, прагматичного, семантичного та функціонального підходу до перекладу.

У дослідженнях Дж. Кетфорд основним критерієм еквівалентності виступає семантичний критерій співвіднесеності текстів оригіналу і перекладу з ознаками ситуації, істотними для комунікативної функції тексту [6, 78]. Дж. Кетфорд визначає перекладацьку еквівалентність як адекватність перекладу, таким чином трактуючи ці поняття як взаємозамінні [6, 92].

Проаналізувавши існуючі в теорії перекладу підходи до визначення термінів «адекватність» і «еквівалентність», ми приходимо до висновку, що еквівалентність є співвідношенням тотожності на рівні одиниць тексту, в той час як адекватністю є функціональна, прагматична і комунікативна тотожність на рівні тексту.

Досягнення тотожності на всіх рівнях неможливо без передачі всіх видів інформації, які містяться в тексті художнього твору. За такої умови, як було зазначено раніше, при перекладі художнього тексту важливою є передача естетичної інформації і збереження естетичної функції.

Список використаної літератури:

1. Бархударов Л. С. Мова і переклад (Питання загальної і приватної теорії перекладу) / Бархударов Л. С. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Виноградов В. С. Введення в перекладознавство (загальні та лексичні питання) / Виноградов В. С. – М.: Видавництво інституту загальної середньої освіти РАО, 2001. – 224 с.

3. Каде О. Принципи перекладу в світлі теорії комунікації // Питання теорії перекладу в зарубіжній лінгвістиці. – М., 1978. – 232 с.
4. Казакова Т. А. Художній переклад. Теорія і практика: Підручник. – СПб. : ТОВ «ИнТязиздат», 2006. – 544 с.
5. Комісаров В.Н. Сучасне перекладознавство: Навчальний посібник. – М.: ЕТС, 2002. – 424 с.
6. Швейцер А.Д. Теорія перекладу: Статус, проблеми, аспекти / Відп. ред. В. Н. Ярцева. Вид. 2-е. М. : Книжковий дім «ЛИБРОКОМ», 2009. – 216 с.

УДК 81'25

Дейнеко А.І., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ТА ТИПИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Останніми десятиріччями жодна галузь лінгвістичної науки не привертала до себе такої уваги мовознавців, як фразеологія. До питань фразеологічної семантики (фразеологічного значення) вчені-лінгвісти ставляться з особливою увагою, оскільки саме в семантиці утворюється внутрішня мотивація фразеологізму, саме «семантика скріплює лексичний склад словосполучення, його граматичну структуру» [2, с. 26]. Семантика, в широкому сенсі слова, «аналіз відносин між мовними виразами і світом, реальним або уявним, а також самі це відношення і сукупність таких відносин» [2, с. 41].

Вивчаючи семантику фразеологічних одиниць, вчені виділяють денотативний, сигніфікативний і конотативний компоненти. Лінгвісти визначають денотат як частину значення, яка відображає в узагальненій формі предмети і явища позамовної реальності. З денотативним компонентом мовної одиниці нерозривно пов'язаний сигніфікат. Сигніфікат називають «інформацією про властивості денотата, що співвідноситься з концептуальним змістом, закріпленим за даним ім'ям» [3, с.22].

Чернишова у свій час відзначила особливості фразеологічної семантики, що відрізняють її від семантики лексичної. Вона зазначала, що як слово, так і фразеологізм мають такі компоненти як денотативний, сигніфікативний і конотативний. Наявність конотації – необхідна частина значення будь-якого мовного знака. Однак, як спосіб утворення, так і матеріальне втілення конотації в слові й фразеологізмі неоднакові. Якщо в слові семантичне зрушення створюється внаслідок

зміни денотата, то у фразеологізмі це – повна метафоризація змінного словосполучення або часткова, залежно від типу фразеологізму [1, с.20].

Подібної думки дотримується й А.В. Кунін, авторитетний фахівець у сфері фразеологічної семантики: «Семантична структура фразеологічних єдностей ширша за її значення, тому що не вичерпується тільки сигніфікативним, денотативним і конотативним аспектами, а визначається також побудовою всього утворення в цілому...»[2, с.56].

У кожного типу фразеологічних одиниць є свої семантичні особливості, наприклад, умотивованість його значення. Але в них і є й деякі загальні риси: той чи інший ступінь переосмислення значення й фразеологічної абстракції. Буквальне значення компонентів фразеологічних одиниць, а також буквальне або переосмислене значення її прототипу – складова частина семантичної структури мотивованого фразеологізму.

З погляду семантики розглядають і класифікації ФО.

Класифікація фразеологізмів з погляду семантичного зрощення їх компонентів належить академіку В.В. Виноградову. Як відомо, фразеологізми виникають з вільного поєднання слів, яке вживається в переносному значенні. Поступово переносність забувається, стирається, і поєднання стає стійким.

Фонд фразеологізму мови можна представити у вигляді семантичної структури, що має своє ядро і периферію. Ядром структури є фразеологічна одиниця, компоненти яких повністю втратили своє значення під впливом один одного. В. В. Виноградов називає такі одиниці фразеологічними зрощеннями; у англістиці більш прийнятний термін, запропонований Н. Н. Амосовою, – ідіоми. [1, с. 16].

Фразеологічні зрощення, або ідіоми – це абсолютно неподільні, нерозкладні стійкі поєднання, загальне значення яких не залежить від значення складових їх слів. Фразеологічні єдності – це такі стійкі поєднання слів, в яких за наявності загального переносного значення виразно зберігаються ознаки семантичної нарізності компонентів. У фразеологічній єдності втрачається індивідуальний зміст слів-компонентів. Наприклад: *j-m den Kopf waschen* «намилити будь-кому шию (голову)»; *j-n aufs Eisfahren* «влаштувати підлість кому-небудь». Для семантики фразеологічних сполучень характерна аналітичність та збереження семантичної окремості компонентів. Наприклад: *blinder Passagier* «безбілетний пасажир», *einblutiger Anfänger* «цільковитий новачок». Фразеологічними виразами називаються одиниці, які за своєю граматичною структурою є предикативними поєднаннями слів і

речень. *Da liegt der Hund begraben.* – *Ось де собака заритий; jetzt ist der Ofen aus!* — *далі нікуди!* [3].

Особливо складною галуззю фразеології є переклад фразеологічних одиниць, що вимагає чималого досвіду в сфері дослідження цієї дисципліни. Для досягнення максимальної адекватності при перекладі фразеологізмів з німецької на українську перекладач повинен вміти користуватися різними «видами перекладу» [5]:

1. Еквівалентний переклад ФО з німецької мови на українську. Серед еквівалентних ФО ми виділяємо наступні: 1) Абсолютні фразеологічні еквіваленти, які збігаються за лексичним та фразеологічним значенням, граматичною структурою, лексичним складом, стилістичним забарвленням, а також за вживаністю в мові: *die Extreme berühren sich* – *крайності сходяться*; *heilige Einfalt* – *свята простота*; *hungrig wie ein Wolf* – *голодний як вовк*. 2) Часткові фразеологічні еквіваленти, коли ФО в порівнюваних мовах мають лексичні, граматичні та лексико-граматичні відмінності при однаковому значенні й тій самій стилістичній забарвленості: *das sind ja Apothekerpreise!* – *це ж шалені ціни!*; *um des Kaisers Bart streiten* – *сперечатися про дрібниці*. в) українські фразеологічні еквіваленти німецьких ФО, які збігаються за значенням, стилістичним забарвленням, але мають певні лексичні розходження та розходження в плані внутрішньої форми: *Rom wurde nicht in einem Tage erbaut* – *Київ не відразу збудований*; *nach Adam Riese* – *за точними підрахунками*.

3. Описовий переклад, тобто переклад шляхом передачі змісту німецького звороту вільним словосполученням. *Sich auf das Hosenboden setzen* – *засісти за уроки, узятися за навчання*; *Die Luft ist rein* – *можна нічого не боятися*.

4. Калькування. Метод калькування застосовується в тих випадках, коли перекладач хоче виділити образну основу фразеологізму, або коли німецький зворот не може бути перекладений за допомогою інших видів перекладу. *Blaustrumpf* – *англ. Blue stocking* – *рос. Синий чулок* – *укр. Синя панчоха*;

5. Комбінований переклад. У тих випадках, коли український аналог не повністю передає значення німецького фразеологізму або ж має інший специфічний колорит місця й часу. *an der Spitze sein* (або *stehen*) – *бути на чолі, очолювати*; *großen Staat machen* – *жити на широку ногу, розкошувати*.

Фразеологічні одиниці широко використовуються в літературі всіх стилів, грамотний перекладач не повинен допускати неточностей у перекладі того або іншого фразеологізму. Без знання фразеології

неможливо оцінити яскравість і виразність мовлення, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді просто й зміст усього висловлювання.

Список використаних джерел:

1. Зубач О. А. Національно-культурна своєрідність семантики фразеологічних одиниць з колористичним компонентом у сучасній німецькій мові : автореф. дис. ... к. філол. н. : 10.02.04 «Германські мови» / О. А. Зубач. – Д., 2007. – 22 с.
2. Кунин А.В. Перевод образных ФЕ в англо-русском фразеологическом словаре. Методический сборник переводческого факультета МГПИИЯ. – М: Высшая школа, 1969. – 344 с.
3. Німецько-український фразеологічний словник / [авт.-уклад. В. І. Гавриш, О. П. Пророченко]. – К. : Рад. школа, 1981. – Т. 1. – 416 с.
4. Остапович О. Я. Національно марковані фразеологічні одиниці австрійського варіанту сучасної німецької мови : дис. ... к. філол. н. : 10.02.04 «Германські мови» / О. Я. Остапович. – К. : Київ. держ. лінгв. Ун-т, 1999. – 207 с.
5. Чередниченко О. І., Коваль Я. Г. Оказіональні відповідники і переклад на різних рівнях еквівалентності / О. І. Чередниченко, Я. Г. Коваль // Теорія і практика перекладу. – К. : Вища школа, 1981. – Вип. 5. – С. 72–77.

УДК 811.111'373

**Джурило А.П., канд. пед. наук,
Гаєвський Я.С., студент**

Національний транспортний університет, Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ІДІОМАТИЧНИХ ОДИНИЦЬ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД

Одиниці лексичної системи можуть бути представлені як словами, так і особливими стійкими поєднаннями. Як в українській, так і в англійській мовах таких образних виразів є вдосить. Ці вирази називаються фразеологізмами, а розділ, що займається їх вивченням – фразеологія. Питання історії фразеології достатньо висвітлені у низці робіт, наприклад, в працях О. В. Кунін, В. М. Телія, А. Н. Баранов, Д. О. Добровольський, Т. З. Черданцева, U. Weinreich, С. Fernando та інших лінгвістів, тому існує безліч визначень фразеології як науки і поняття «фразеологічна одиниця», які ще називаються ідіомами. Лінгвістиці відомо понад 20 визначень терміну «ідіома», як у «вузькому» та і у «широкому» розумінні. Вперше поняття «ідіома» було охарактеризовано у роботі радянського вченого-лінгвіста В. С. Виноградова, який визначав це явище як «стійку словосполуку, семантика якої не виводиться зі значень її складників, а інтегрована

ними формально; виникає внаслідок утрати мотиваційних відношень» [1, с. 173].

Загалом, термін «ідіома» можна охарактеризувати як поєднання мовних одиниць, значення яких не збігається зі значенням його складових елементів. Ця невідповідність може бути наслідком зміни значення елементів у складі ідіоматичного виразу.

Ідіоматичний вираз – це фраза, про значення якої або складно, а іноді і неможливо здогадатися, якщо розглядати значення окремо взятих слів, з яких вона складається. Наприклад, вираз *be in the same boat* можна перекласти дослівно, переклад можна легко інтерпретувати, але ця фраза також має інше ідіоматичне вираження [2]:

- *I found the job quite difficult at first. But everyone was in the same boat; we were all learning.*

У дону прикладі *be in the same boat* означає «*to be in the same difficult or unfortunate situation*», що означає «бути в такому ж скрутному або невдалому становищі».

Ідіоматичні вирази є важливою частиною повсякденної мови, а їх знання особливо необхідне при навчанні іноземної мови, так як вони оживляють мову, надають їй виразності, образності, лаконічності. Деякі ідіоми є барвистими виразами, до них можна віднести прислів'я і приказки [2].

- *A bird in the hand is worth two in the bush.* – Краще синиця у руках, а ніж журавель у небі. (Дослівний переклад: Птаха в руці вартує двох в кущі. Значення: Краще мати справу з чимось одним, а ніж намагатися отримати набагато більше, ризикуючи втратити все) [3].
- *Too many cooks spoil the broth.* – У семи няньок дитя без ока. (Дослівний переклад: Занадто багато кухарів зіпсують бульйон. Значення: Якщо багато людей залучено до виконання якоїсь справи – то вона не буде виконана добре) [3].

Ідіоми можуть бути класифіковані за кількома напрямками.

- 1) Іменникові (субстантивні) ідіоми. Ідіоми даного виду найчастіше мають значення осіб, предметів, явищ. Найбільш поширеним структурним типом іменникових ідіом є таке поєднання: «прикметник + іменник», а також поєднання двох іменників, що пов'язані прийменником, наприклад [3]:

- *On the last leg of one's trip* – заключна частина поїздки;
- *Better half* – дружина;
- *Chip of the old block* – копія батька.

2) Дієслівні ідіоми. Дієслівні ідіоми виражають об'єктні або об'єктно-обставинні відносини і можуть мати різну структуру. Найбільш простими утвореннями є поєднання дієслова з іменником, дієслова разом з допоміжним займенником або іменником. наприклад [3]:

- *To hit the nail on the head* – потрапити в ціль;
- *Chew the fat* – базікати;
- *Search one's mind* – ламати голову.

3) Атрибутивні ідіоми. Даний тип ідіом позначає властивості, ознаки особи, предмета, явища [3]:

- *All thumbs* – незграбний, незграбний;
- *Armed to the teeth* – бути забезпеченим всім необхідним;
- *Blue blood* – шляхетного походження.

4) Прислівникові ідіоми. Ідіоми даного типу часто позначають властивості, якості, ознаки дії. наприклад [3]:

- *Till the cows come home* – дуже довго;
- *To look like a million* – відмінно виглядати;
- *See eye to eye* – віч-на-віч.

5) Модальні ідіоми. Це ідіоми, що служать для виявлення і позначення різного ставлення мовця до того, що говориться [3]:

- *It's another pair of shoes* – це зовсім інша справа;
- *It's not my cup of tea* – це не моє.

6) Вигуківі. Так само як і вигуки, подібні фразеологізми виражають волевиявлення, почуття, можуть виступати як окремі нерозчленовані пропозиції [3]:

- *And how* – Ще й як!;
- *Keep one's fingers crossed* – ні пуху ні пера;
- *Like fun* – Як би не так! Так я й повірив! Ще чого!

7) Ідіоми-зв'язки, що служать для зв'язку окремих частин речення або цілих речень, частин зв'язного тексту [3]:

- *By the way* – до речі;
- *By and large* – в цілому.

8) Ідіоми порівняння (*similes* - *as ... as ... / like ...*).

Ідіоми порівняння в основному вживаються для опису людей, їх зовнішності, характеру, настрою, дій і т.д. Однак, багато з них також можна застосувати до речей, певних предметів, місць. наприклад [3]:

- *As proud as a peacock* – пихатий, як павич;
- *As heavy as lead* – як свинцем налитий.

9) Подвійні ідіоми (*Binomials*) [3]:

- *Wait and see* – поживемо-побачимо;
- *In black and white* – чорним по білому.

10) Ідіоми, що описують людей (*Idioms describing people*) [3]:

- *To have a heart of gold* – мати золоте серце;
- *Have green fingers* – мати золоті руки.

Хоча у мовознавчій науці відсутня єдина класифікація ідіом, яка дозволила б нам повністю вивчити весь аспект даного явища, але на наш погляд, найбільш вдалою є тематична класифікація, так як вона дає загальне уявлення про ідіоми та ідіоматичні вирази.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М. : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
2. Коралова А. Л. Смысловая структура фразеологизма и контекст // Сб. науч. трудов МГПИИЯ им. М. Тореца, Вып. 198. – М., 1998. – С.87-100.
3. Зарубіжні прислів'я. Режим доступу: <http://tvory.com.ua/zarubizhni-prislivya.html>

УДК 811.111

**Джурило А.П., канд. пед. наук,
Ільїна В.Д., студент**

Національний транспортний університет, Київ

АНГЛОМОВНИЙ РЕКЛАМНИЙ ДИСКУРС: СОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

Помітний науковий інтерес для лінгвістичних досліджень набуває проблема перекладу рекламних повідомлень та слоганів з англійської на українську мови. Це передусім пов'язано із співвідношенням психологічних, соціокультурних, полікультурних складових рекламного тексту, осмислення національно-ментальної своєрідності мовної картини світу, безпосередньо відображеної у рекламному середовищі [1]. Одна з основних особливостей перекладу рекламних текстів виражається у змістовному співвідношенні між оригіналом і перекладом, а також у передачі соціолінгвістичних аспектів перекладного тексту. Для досягнення адекватності нерідко буває необхідно адаптувати як змістову частину тексту, так і його форму, що часто носить компромісний характер [1]. Аналіз останніх наукових робіт доводить, що рекламний дискурс є предметом дослідження у наукових

розвідках багатьох українських (С. Блавацький, Л. Дядечко, А. Єлісєєва, В. Зірка, А. Ковалевська, Н. Коваленко, О. Крутоголова, Н. Кутуза, Н. М'яснянкіна, А. Солошенко та ін.) і зарубіжних (О. Дмитрієв, В. Кеворков, Н. Копейкіна, А. Коршунова, Дж. Ліча, Г. Литвинова, І. Морозова, Б. Мюллер, А. Новодержкіна, К. Танакі, Дж. Уїльямс, К. Шидо, К. Шрьодера та ін.). У наш час реклама відіграє важливу роль у житті кожної людини, адже основною метою рекламного тексту є провокування реакції людей шляхом переконання або пропозиції щодо скоєння імпульсної покупки. Під час перекладу рекламних текстів перекладач повинен приймати до уваги цілий ряд лінгвістичних та культурологічних особливостей: синтаксичних, семантичних, а також міжконтекстуальних [2].

Говорячи про рекламний текст як предмет лінгвістичного дослідження, варто надати визначення цього явища, який визначається як тип текстового матеріалу, головною ідеєю якого є залучення уваги цільової аудиторії до тієї чи іншої пропозиції на ринку, з метою показати вигідні сторони цієї пропозиції і спонукати читачів скористатися рекламованими послугами, зробити покупку товару і т.д. Особливості написання таких текстів – це досить-таки об'ємна тема. Головний критерій оцінки того чи іншого рекламного тексту – його ефективність, тобто результат – відсоток людей, які скористалися послугами, купили товар або виконали іншу потрібну дію після прочитання рекламного тексту [2, с. 75].

Сьогоднішні реалії змушують більш уважно ставитися до перекладу рекламних текстів, також і з погляду їхнього психологічного впливу на масову аудиторію. Тексти рекламного оголошення мають містити чіткі фактичні дані; вони повинні бути вичерпно викладені й тому точно зрозумілі. При перекладі рекламних текстів перекладачеві необхідно враховувати: мету тексту, характер споживача, мовні якості тексту оригіналу, культурні й індивідуальні можливості мови в культурному аспекті споживача, а також багато інших факторів.

Перш ніж здійснювати переклад рекламних текстів, слід з'ясувати, чи варто його взагалі перекладати. Для цього необхідно відповісти на два запитання: 1) Чи виконує продукт подібну функцію на новому ринку? і 2) Чи викличе обраний у рекламному тексті імідж позитивні конотації у споживача рекламної продукції? Якщо на ці запитання будуть отримані позитивні відповіді, то для перекладу можна застосувати одну з наступних стратегій [2]:

- Відсутність перекладу: якщо йдеться про рекламу продуктів, які виконують виключно апелятивну функцію, наприклад, парфуми,

алкогольні напої або прикраси, то зазвичай такі рекламні тексти залишають без перекладу, тому що мета рекламного повідомлення досягається, насамперед, за рахунок фотоефектів.

- Запозичення рекламного тексту: дана стратегія використовує позитивні асоціації країни-виробника та її культури, тому логотипи, слогани та заголовки залишають без перекладу, хоча повідомлення в мові-перекладі може доповнюватися додатковим текстом.
- Прямий переклад: дана стратегія використовується рідше, тому що вона менш за все враховує особливості культури мови-перекладу. Її застосовують, коли необхідно передати велику кількість інформації, наприклад, у рекламі технічної продукції.
- Адаптація: фотоматеріал зберігається, але текст адаптується відповідно до особливостей культури мови-перекладу. Найчастіше ця стратегія використовується у туристичній рекламі.
- Ревізія: фотоматеріал зберігається, проте формулюється зовсім новий текст. Ця стратегія є ризикованою, оскільки фотоматеріал і текст мають відтворювати єдиний рекламний концепт.

Можемо зробити висновок, що при перекладі рекламних слоганів та повідомлень з англійської мови на українську необхідно вирішувати як суто мовні, лінгвістичні проблеми, що зумовлені розходженнями в семантичній структурі, а й особливостями використання двох мов у процесі комунікації, а також проблеми соціолінгвістичної, психологічної та культурної адаптації тексту. Необхідно встановити, чи можна передати особливості тексту-оригіналу на відповідний культурний рівень мови-перекладу. Особливо важливим і водночас складним є переклад риторичних та стилістичні засобів тексту-оригіналу й при цьому збереження змісту оригінального слогану [1].

Список використаних джерел:

1. Петрушко Г. В. Особливості перекладу рекламних повідомлень та слоганів в англійській та українській мовах / Г. В. Петрушко // Вісник психології і педагогіки [Електронний ресурс]: зб. матер. студ. наук. конф. [«Сучасна іншомовна освіта очима студентів»], (м. Київ, 26 лютого 2014 р.) / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 14. – К., 2014. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua/>
2. Царук А. О. Особливості перекладу англomовних письмових рекламних текстів / А. О. Царук // Науковий простір сучасної Європи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 7 червня 2016 р.) / ФОП Рогальська І. О., 2016. – С. 65–68.

УДК 81.255

Джурило А.П., канд. пед. наук,
Марченко А.М., студент
Національний транспортний університет, Київ

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЯК ОСНОВНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ АДЕКВАТНОСТІ В ПЕРЕКЛАДІ

Значення перекладу в історії людської культури – величезне, але незаперечним є той факт, що міжмовна трансформація є надзвичайно складним явищем, оскільки у процесі перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур [2, с. 83].

Завдання художнього перекладу полягає не тільки у передачі змісту, а й у створенні образу. В зв'язку з цим доцільно розглянути такий засіб лексико-граматичних перекладацьких трансформацій як компенсація, завдяки якому втрати, пов'язані з неможливістю передати в повному обсязі функціональне навантаження одиниць оригіналу, можуть відтворюватися в мові перекладу, що надає можливість більш рівноцінної передачі змісту оригіналу [2, с. 83].

Багато творів англомовної (втім, як і будь-якої іншої) художньої літератури рясніють стилістично зниженими мовними засобами. У зв'язку з цим особливості їх передачі при перекладі є важливою та актуальною проблемою для перекладачів. Виникає питання: яку перекладацьку стратегію обирати? Взагалі, відсутність у мові перекладу семантико-стилістичного еквівалента такого роду висловлювань змушує перекладача шукати інший спосіб передачі зниженої одиниці мови оригіналу. Дуже часто в таких випадках перекладачі звертаються до нейтральних слів, граматичних конструкцій, цілих висловлювань або ж конструкцій чи висловлювань меншої глибини сниженности. Це дозволяє передати зміст висловлювання, однак стилістичний ефект при такому перекладі може бути втрачений. Щоб уникнути подібних втрат, використовується прийом компенсації.

Перекладацький прийом компенсації добре відомий практикам і теоретикам перекладу. Л. С. Бархударов писав, що компенсація «застосовується в тих випадках, коли певні елементи тексту мови перекладу (МП) з тієї чи іншої причини не мають еквівалентів у вихідній мові (ВМ) і не можуть бути передані її засобами; в цих

випадках, щоб заповнити («компенсувати») семантичну втрату, викликану тим, що та чи інша одиниця ВМ залишилася неперекладеною або не повністю перекладеною (в неповному обсязі свого значення), перекладач передає ту ж саму інформацію будь-яким іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі»[1, с. 218-219].

Як зазначає В. Н. Комісарів, прийом компенсації «полягає в тому, що, не зумівши уникнути втрати якогось стилістичного або смислового елемента, перекладач відтворює цей елемент в іншому слові або в іншому місці тексту, де в оригіналі його немає» [4, с. 133-134].

Прийом компенсації стосовно стилістично знижених висловлювань заснований, зокрема, на використанні властивості стилістично забарвлених одиниць, наприклад, слів, які В. Д. Девкин умовно назвав «підвищеною радіацією»: «Крім прямого призначення (характеризувати свій денотат) стилістично маркований засіб має властивість створювати загальний колорит, надавати відтінку всьому тексту – мова такої протяжності, яка явно виходить за межі цього прийому. Відбувається своєрідне поширення забарвлення всього мовлення або якоїсь його частини за рахунок одного цього моменту» [3, с. 18].

Таким чином, використовуючи прийом компенсації, перекладач вирішує проблему відтворення того стилістичного тону, який характеризує оригінал. Без вирішення цього завдання адекватний переклад неможливий.

На думку М. В. Якименка, в перекладацькій практиці використовуються два види компенсації: *компенсація аналогічним прийомом* (повна компенсація) використовується в іншому місці перекладу по відношенню до позиції мовної одиниці в оригіналі і в найбільш повній мірі забезпечує еквівалентність перекладу; *компенсація іншими прийомами* (часткова компенсація) частіше використовується на місці непереданого прийому оригіналу і поповнює втрати лише частково [1, с. 2].

У той час як Я. І. Рецкер оперує термінами локальна (місцева) та тотальна (загальна) компенсація, які за його типологією являються різновидами семантичної (значеннєвої) та стилістичної (експресивної) компенсації. У випадку семантичної компенсації відтворюється пропущений непереданий в перекладі компонент задля повноти змісту. Цей вид компенсації застосовується з метою заповнення прогалин, які викликані так званою безеквівалентною лексикою. Це перш за все позначення реалій, що є характерними для країни мови оригіналу і

далекі, а іноді навіть незрозумілі в мові перекладу та в умовах іншої дійсності [5, с. 64]. Якщо ці деталі не мають принципового значення, їх опущення не буде відчутною втратою для читача. Але найчастіше перекладачу доводиться шукати шляхи відтворення подібних елементів в перекладі саме за допомогою компенсації. Стилiстична компенсація націлена на заміну одного експресивного засобу іншим [5, с. 66].

Такий тип компенсації нерідко застосовується перекладачами художньої літератури, де, звісно, особливо важливо зберегти стилістичні особливості оригіналу. Завдяки прийому компенсації у перекладача з'являється можливість досягнення стилістичної еквівалентності різномовних текстів, так як емоційна характеристика та стилістичний компонент значення слова стилістично забарвлює не тільки саме слово, але і висловлення в цілому, що належить до певного типу мовлення. Тому цей компонент може бути відтворений в перекладі іншого слова в межах висловлювання або навіть в одному з найближчих висловлювань, забезпечуючи необхідний ступінь стилістичної еквівалентності [2, с. 84].

Отже, засіб компенсації застосовується тоді, коли деякі елементи мови оригіналу з тієї чи іншої причини не мають еквівалентів у мові перекладу і не можуть бути перекладені її засобами. Для того, щоб компенсувати семантичні та стилістичні втрати, які викликані тим, що якась частина речення не може бути перекладеною або неповністю перекладеною, перекладач передає ту саму інформацію іншим засобом за допомогою семантичної, стилістичної, прагматичної або суцільної компенсації [2, с. 86].

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М.: Международные отношения, 1975. – 239 с.
2. Гордієнко Н. М., Михайленко А. В., Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій / Н. М. Гордієнко, Михайленко А. В. // Збірник наукових праць «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету». Серія: Філологія. Випуск 30. Том 2. Одеса. – 2017. – С. 83–86.
3. Девкин В.Д. Немецкая разговорная речь. Синтаксис и лексика. – М.: Международные отношения, 1979. – 256 с.
4. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. – М.: Международные отношения, 1973. – 215 с.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – М.: Р.Валент, 2007. – 244 с.

УДК 81'255.4:821.111

Джурило А.П., канд. пед. наук,
Слепньов О.В., студент
Національний транспортний університет, Київ

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ГУМОРУ

Гумор важко передавати іншою мовою – це відомий факт. Поза межами спільноти, в якій гумор створено, він стикається з двома основними бар'єрами, які обмежують реалізацію його сміхової функції: з відмінністю мов та з відмінністю культур. Переклад гумору – це спроба перетнути і тим зруйнувати ці майже нездоланні бар'єри, та наслідок далеко не завжди відповідає меті такого завдання, а іноді буває і зовсім несподіваним. Ефект від перекладу твору, з якого сміються у середовищі, де постав оригінал, взагалі важко спрогнозувати. Тривалий час у теорії гумор вважали неперекладним, проте це не розхолоджувало практику, а часто навпаки – додавало їй завзяття. Хоч би яким твердим горішком був гумор, він завжди вабив своєю складністю перекладачів, які безнастанно шукали адекватних рішень, дерзновенно йдучи на нелегке випробування своїх творчих сил та опірності матеріалу [6, с. 4].

Слово «гумор» вперше виникло в Стародавній Греції, де позначало одну із чотирьох рідин, які наповнюють людське тіло, і визначало емоційний стан та здоров'я. У сучасному широкому розумінні гумор – загальне поняття з доброзичливим відтінком, що описує слова та вчинки людини, які сприймаються соціумом як ті, що викликають радість та сміх [4, с. 42]. Гумор у більш вузькому розумінні розглядається як один з видів категорії комічності, один з відтінків сміху, поряд з іронією та сарказмом [5, с 318-326; 2, с. 268-269].

Слід розрізняти «гумор» та «сміх». У деяких книгах, як от «Сміх у середні віки» розглядається не сам сміх, а приводи для нього, не те, як сміялися, а те, з чого. Сміх може обумовлюватись різними причинами, які можуть не бути пов'язані з гумором – сміх через зніяковіння, нервовий сміх і т.д. Гумор близький до сміху, проте не рівнозначний йому. Сміх не вимагає «розуміння», проте гумор – це не просто сміх сам по собі, а сміх, що виникає через «розуміння» [10, с. 148].

Існує багато поглядів на поняття «гумору», в основу яких покладено такі як «контраст», «двозначність», «обмануті сподівання» тощо, однак усі вони зводяться до висновків філософської «Теорії несумісності», яка розглядає гумор як те, що народжується на стику

несумісних ідей, понять чи ситуацій, що не вкладаються в звичну картину світу, або до ситуацій де не пов'язані між собою елементи поєднуються у цілісну картину. Вважається, що Аристотель перший ввів поняття про ефект неочікуваного сміху [7, с. 8]. Продовжуючи дослідження Аристотеля І. Кант писав, що «сміх – це афект, який виникає із несподіваного перетворення напруженого очікування в ніщо» [3, с. 207]. А. Болдирева вважає, що «суперечливість, що створює основу гумору, можна тлумачити як невідповідність між тим, що очікується, тобто нормою, і тим, що відбувається насправді» [1, с. 8]. В. Раскін спирається на поняття «протиставлення сценаріїв». За його визначенням, щоб адекватно сприйняти жарт потрібно спершу переконатися, що очікування не підтверджуються (адже несумісність є кульмінацією жарту), а потім знайти логічний принцип, за яким несумісні частини узгоджуються [8, с. 102]. Дж. Салз вважає що існує два можливих результати розуміння несумісності – сміх (якщо знайдено логічний принцип) або збентеження (якщо логічний принцип знайти не вдалося) [9, с. 39–57].

Отже, для того щоб успішно перекласти комічну ситуацію необхідно в першу чергу віднайти логічний принцип на стику несумісних ідей, понять, принципів, та логічно викласти їх у цільовій мові. Проте слід зважати на те, що головною умовою гумору є сприйняття несумісності, додаткового сенсу, другого плану, що різко контрастує з першим. Не завжди є можливим ідеально передати зміст жарту через різницю мовних картин світу, через різницю звичок та особливостей різних народів – те, що може бути комічною ситуацією для однієї країни може викликати непорозуміння у представників інших країн через відсутність деяких концептів, які є важливими для розуміння сутності жанру, його двозначності. Через це нерідко в перекладах можуть бути наявні деякі проблеми, такі як: повне або часткове зникнення комічного; зміна типу комічного та або технології його створення; додавання перекладачем гумору від себе. Зникнення гумору може бути результатом: об'єктивної складності перекладу деяких його типів; нерозуміння або неувagi з боку перекладача; свідомого рішення перекладача випустити деякі аспекти.

Неможливість адекватного перекладу насамперед може бути пов'язана з різними типами лінгвістичного гумору. Частково втрата комічного у перекладі пояснюється відсутністю іншомовних аналогів лексичних одиниць, за допомогою яких і будується комічна ситуація. Інколи перекладач не може знайти прийняттого аналогу, щоб передати комічну ситуацію. У цих випадках він може випустити комічне взагалі,

чи змінити тип комічного, адаптувавши оригінал для сприйняття представником іншої країни та культури.

Переклад комічних ситуацій насамперед потребує від перекладача розуміння самої комічної ситуації, здатності віднайти логічний принцип комічного. Для того щоб успішно це зробити, перекладач має добре вивчити дві культури – першу, з якої він перекладає, та другу – на яку він перекладає, адаптує комічне. Нездатність розуміння першої буде означати що адекватно перекласти комічне буде неможливим через неможливість розуміння самого сенсу комічного. Нездатність розуміння же другої призведе до ситуації, в якій перекладач адекватно розуміючи жарт не зміг адаптувати його для цільової мови.

Отже, основним елементом механізму породження гумору є внутрішня несумісність, яка базується на поєднанні в рамках одного контексту розбіжних понять, уявлень, образів. На переклад гумору прямий вплив справляє двоїста природа явища, яка проявляється в тому, що гумор притаманний усьому людству, але при цьому має самотні національні характеристики. Ступінь перекладності гумору залежить не так від його мовних особливостей, як від тісного зв'язку з культурою народу, здатною продукувати розмаїття специфічних рис, у тім числі художніх, естетична природа яких виводить переклад за межі комунікативного завдання і розкриває складну взаємодію етнічних цінностей [6, с. 188-189].

Список використаних джерел:

1. Болдирева А. Є. Мовні засоби створення гумористичного ефекту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі романів П.Г. Вудхауза) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / А. Є. Болдирева ; Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. – Одеса, 2007. – 23 с.
2. Етика. Естетика. Навчальний посібник / [за редакцією професора Панченко В. І.]. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 432 с.
3. Кант И. Критика способности суждения / Иммануил Кант. – М. : Искусство, 1994. – 367 с.
4. Мартин Р. Психология юмора / Р. Мартин / Пер. с англ. под ред. Л.В. Куликова // СПб.: Питер. – 2009.
5. Мовчан В. С. Естетика: Навч. Посіб //К.: Знання. – 2011. – Т. 201. – №. 1. – 527 с.
6. Підгрушна О. Г. Відтворення англійського гумору в українському художньому перекладі / О. Г. Підгрушна // М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. – Київ. – 2015. – 223 с.

7. Krichtafovitch I. Humor theory: Formula of laughter. – Outskirts Press, 2006.
8. Raskin V. Semantic mechanism of humor / Victor Raskin. – Dordrecht / Boston / Lancaster : D.Reidel Publishing Company, 1985. – 256 p.
9. Suls J. M. Cognitive processes in humor appreciation. / Suls Jerry M. // Handbook of Humor Research ; edited by Paul E. McGhee and Jeffrey H. Goldstein. – New York : Springer, 1983. – Volume 1: Basic Issues. – P. 39–57.
10. Vandaele J. Humor in translation // Handbook of translation studies. – 2010. – T. 1. – P. 147–152.

УДК 81'255.4:821.111

**Джурило А.П., канд. пед. наук,
Хейлик Д.А., студент**

Національний транспортний університет, Київ

ДО ПИТАННЯ ЗАГОЛОВОКУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ЯК ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

Перше, з чим стикається читач при знайомстві з будь-яким твором – це заголовок. Заголовок художнього твору – це цілісна одиниця мови, що стоїть перед текстом, що є назвою тексту, яка вказує на його зміст і відокремлює даний відрізок мовлення від інших. Це, безсумнівно, сильна позиція будь-якого тексту, але в той же час заголовок здатен функціонувати і як самостійна одиниця. Заголовок твору завжди прагнули зробити змістовним, виразним і легко для запам'ятовування. Вивченню заголовка почали приділяти увагу вже з XVII століття. Спочатку він складався зі складних та ускладнених пояснювальних речень, які могли займати до половини сторінки титульного аркуша і були, по суті, анотацією до твору. Згодом, він став компактнішим, оскільки велика увага стала приділятися підвищенню інформативності та виразності заголовка. Тому перше завдання, яке стоїть перед перекладачем – це точна передача суті заголовка.

Стрімкий та постійний розвитком зацікавленості українського читача до закордонної літератури – як класичної, так і новітньої, що створює потребу у виокремленні найкращих способів перекладу та адаптації змісту творів робить проблему перекладу заголовків художніх творів надзвичайно актуальною. У випадку з новою літературою варто зауважити, що вона була написана у відмінних від класичної літератури реаліях, що означає відмінний культурний контекст, а як наслідок і відмінні потреби для передачі авторської інтенції.

Як слушно зазначає В. А. Кухаренко: «Заголовок створює певну перспекцію для читача про перспективу дальшого текстового розгортання і, кінець-кінцем, означає увесь текст, дає йому ім'я» [2, с. 109]. Назва твору – органічна частина художньої структури, її дійовий елемент. За влучним висловом М. К. Гея, назва – це перші сходинки, що ведуть у світ художнього твору, це своєрідний ключ до нього [1, с. 150]. Концентруючи в собі концептуальну сутність усього художнього тексту, заголовок формує у читача попереднє розуміння твору, сприяє прогнозуванню його теми або сюжету (так звана прагматизація заголовка). Він також імплікує основну ідею твору, інтегруючись на основі художнього задуму та світоглядної позиції автора. Назва твору, як слушно зауважує М. С. Щербак, концентрує в собі властивості окремого слова і вбирає в узагальненому вигляді те, що потім знаходить своє втілення в усій художній системі [4, с. 206]. Заголовок твору неначе вирізняє текст з-поміж інших явищ культури і водночас зв'язує його з ним, засвідчує про своєрідність твору і про його контекстуальні зв'язки з історією та культурою. Переклад заголовка вимагає певних зусиль від перекладача, першочерговим завданням якого, крім збереження функцій заголовка (ономасіологічної, означальної, номінативної, прогнозуючої, орієнтуючої), виступає повноцінне відтворення його концепту [3, с. 317-318]. Визначення первинної концептуальної інформації, закладеної в заголовку, – важливе перекладацьке завдання, оскільки від ступеня адекватності його відтворення залежить правильна побудова читацької проекції як елемента цілісної рецепції твору.

Аналіз досліджуваного корпусу назв художніх творів свідчить, що зміст заголовка, як і будь-якого імені в текстовому просторі, в процесі сприйняття тексту «на вході і на виході з нього постійно й обов'язково не збігається». В залежності від наявності у заголовку вихідного тексту прихованих образносеміотичних можливостей виділяють три типи заголовків: заголовки-індикатори, заголовки-образи та заголовки-символи, від ступеня образності яких залежить і адекватність їх перекладу. Із сукупності розглянутих назв художніх творів впливає, що найбільшу кількість становлять заголовки-індикатори, смислова структура яких не зазнає змін або майже не змінюється в процесі сприйняття тексту. Заголовки цього типу характеризуються незначною або повною відсутністю образності, а репрезентація тексту здійснюється через його пряме значення. Як правило, такі назви творів перекладачі відтворюють за допомогою прямих еквівалентів [3, с. 318].

Найбільш поширеними є чотири види заголовків: однослівні заголовки, заголовки з власними назвами, заголовки-словосполучення і заголовки-речення. Саме такі типи заголовків найчастіше зустрічаються в англо- та німецькомовній літературі. Однослівні заголовки в основному виражені іменником в однині називного відмінку, але вони також можуть бути виражені і іншими частинами мови, наприклад, субстантивованим прикметником. Однослівні заголовки в основному виконують тематизуючу функцію. Перекладаються такі заголовки найчастіше з використанням словникового відповідника.

Наступну групу складають заголовки, що виражені власними назвами або заголовки в яких присутня власна назва. Такі назви можуть позначати конкретного персонажа, або ж назву міста, населеного пункту, тощо. Вони виконують називну функцію або відображають тему, ідею твору. Для перекладу власних назв в основному використовуються прийом транскрибування.

Заголовки-словосполучення – дуже різноманітні та поділяються на різні підгрупи в залежності від типу зв'язку між словами (управління, прилягання, узгодження) і від морфологічних властивостей головного слова (дієслівні, іменні). При перекладі заголовків-словосполучень від перекладача потребується більше зусиль, ніж при перекладі однослівних заголовків. Перекладач застосовує більше різних лексичних та граматичних трансформацій, а іноді і зовсім змінює заголовок оригіналу.

Заголовки-речення можуть бути складними і простими, поширеними і непоширених. У художній літературі найчастіше зустрічаються прості заголовки-речення. У ролі назв можуть виступати різні за метою висловлювання речення: розповідні (найбільша кількість), спонукальні і питальні. Заголовки-речення перекладаються в основному зі збереженням їх синтаксичної структури і з використанням словникових еквівалентів. Але якщо це неможливо, тоді перекладач може змінити синтаксичну і граматичну структуру оригіналу, що призводить часом до повного переосмислення сенсу заголовка.

Отже, будь-який переклад – це трудомісткий процес. Переклад заголовків художніх творів вимагає особливої точності і чіткості, так як заголовок напряму пов'язаний із самим твором. У результаті аналізу було виявлено, що більшість заголовків виконують тематичну функцію, тому змінивши заголовок при перекладі, перекладач повністю змінює ідейне і смислове наповнення твору, яке автор хотів донести до читача.

Список використаних джерел:

1. Гей Н. К. Искусство слова. О художественности литературы / Николай Константинович Гей. – М. : Наука, 1967. – 364 с.
2. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту: навчальний посібник [для студ. стар. курсів фак-тів англ. мови] / Валерія Андріївна Кухаренко. – Вінниця : Нова Книга, 2004. – 272 с.
3. Матвіїшин О. М. Особливості відтворення заголовків класичних прозових творів в перекладах німецькою мовою / О. М. Матвіїшин // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2011. – Вип. 9. – С. 317-321. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sdzif_2011_9_49
4. Щербак М. С. Фрагменти перекладознавчих студій над поетикою Стефаникових заголовків (на матеріалі російських перекладів) / М. С. Щербак // Людинознавчі студії: Збірник наукових праць Дрогобицького держ. педаг. ун-ту ім. І. Франка; [ред. кол. Т. Біленко (гол. ред.), М. Кашуба та ін.]. – Дрогобич : Вимір, 2003. – Вип. 8. – С. 204-215.

УДК 81'25

**Довганець В.І., канд. пед. наук,
Герасімов В.В., студент**
Національний транспортний університет, Київ

**ДО ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНОЇ
СПЕЦИФІКИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ
ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ НЕОЛОГІЗМІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО
СПРЯМУВАННЯ**

Актуальність дослідження зумовлена швидким розвитком лексичного складу англійської мови на фоні науково-технічних та соціально-політичних змін, а також необхідністю адекватного відтворення значень англійських новоутворень в українській мові. Існує потреба в поаспектному аналізі та обґрунтуванні лінгвостилістичної специфіки англомовних термінологічних неологізмів у перекладацькому ракурсі.

Проблемою неології в різний час займалися Л.С. Бархударов, В.І. Заботкіна, Ю.А. Зацний, В.І. Карабан, В.Н. Комісаров, О.О. Селіванова, В.С. Слепович, Г.В. Терехова, М.Я. Цвіллінг та інші.

Останніми роками в умовах науково-технічної революції у галузі перекладу відбувається осмислення багатьох його проблем, у тому числі стилістики різножанрових текстів наукової галузі. Дослідження у цій

царині відіграють значну роль у підвищенні якості технічного перекладу.

Науково-технічний функціональний стиль є інформаційним простором функціонування спеціальних текстів технічного спрямування, це глобальне інформаційне поле, в якому діють численні мовні жанри наукового дискурсу. Сфера діяльності, де функціонує науково-технічний стиль, – це наука. Науковий стиль відноситься до переліку книжкових стилів, оскільки в більшості випадків він реалізується у письмовій формі [3].

Основною формою реалізації наукового стилю текстів є також письмове мовлення, хоча з підвищенням ролі науки в суспільстві, поширенням наукових контактів, розвитком засобів масової комунікації зростає роль усної форми спілкування [2].

Науковий стиль можна розглядати як функціональний різновид мови, вживання якого обмежується сферами науки, техніки та освіти. Основною формою діяльності даної мови є спеціальна науково-технічна література.

Оскільки технічній літературі притаманний формальний, логічний, сухий виклад матеріалу, мабуть, правомірно назвати подібний виклад – формально-логічним. Тому прийнято вважати властивий нейтральний спосіб викладу матеріалу, або нейтральний стиль, одним із головних аспектів дослідження мови науки.

Підтримуємо думку лінгвіста А.В. Федорова, який зазначає: «Поняття якогось «нейтрального стилю», тобто стилю сухого, позбавленого образності, емоційності, – поняття дуже відносне, бо сама відсутність цих властивостей складає виразну, хоча і негативну, стилістичну ознаку» [4, с. 208].

Згідно до основних вимог (логічність, точність, об'єктивність), що висуваються до стилю, науково-технічний стиль в українській та англійській мовах виявляє універсальні стильові риси, але вибір лексики, фонетичного оформлення мовлення, морфологічних форм, сполучуваності слів, синтаксичної структури є специфічним для кожної мови. Лексика науково-технічного стилю характеризується вживанням нейтрального і термінологічного пластів; переважанням абстрактних іменників над конкретними; вживанням багатозначних слів в одному або двох значеннях; збільшення частки інтернаціоналізмів у термінології; відносною однорідністю, замкнутістю лексичного складу [5, с. 22].

Теоретична розвідка дозволила з'ясувати, що за останні роки англійська мова переживає справжній «неологічний бум», обумовлений

необхідністю визначення нових процесів і явищ бурхливого соціального життя в умовах «інформаційної революції», глобального соціально-економічного руху і змін [1, с. 3].

Характерною рисою наукового стилю стає утворення неологізмів.

Розглядаючи різні підходи вчених до визначення поняття «неологізм» та різнобічні визначення даного терміну, подаємо, на наш погляд, найактуальнішу дефініцію запропоновану дослідницею А.Я. Коваленко: «Неологізми – це нові слова, що з'являються в мові в результаті різних змін» [2, с. 136].

У жодному стилі літературної мови немає таких сприятливих умов для виникнення неологізмів, як в науковому. Нові поняття, які з'являються в результаті досліджень, постійно вимагають нових слів для їх позначення. Переважна кількість випадків неологізмів утворено за допомогою афіксації та конверсії. Науковий стиль завжди залишиться невичерпним джерелом виникнення нових слів, словосполучень і нових відтінків значень вже існуючих слів. На відміну від неологізмів, що з'являються в живій розмовній мові і в газетно-публіцистичному стилі, неологізми, що з'являються в науковому стилі, виявляються значно стійкішими. Залежно від того, наскільки широко те чи інше наукове відкриття стає відомим широким масам, слова – неологізми, які їх позначають, входять до фонду загальноновживаної лексики або вживаються у вузькій термінологічній галузі, де й виникає такий неологізм. У науковому стилі виробляється особлива, загальна для багатьох різновидів цього стилю, наукова фразеологія, наприклад: *rate of interest, frontal development, property and quality* [5].

Варто акцентувати увагу на тому, що найбільшу складність для перекладу являють собою саме терміни-неологізми, що насичують сучасні науково-технічні тексти. Ці терміни не відображені, як правило, в словниках, що засвідчено наступними прикладами: *spec sheet* – специфікація; *hot hatch* – хот хетч або гарячий хетчбек; *vertiport* – аеродром літаків з вертикальним зльотом і посадкою; *machine translation* – машинний переклад. Особливо багато неологізмів серед фірмових назв, тобто назви тих чи інших виробів, які випускає фірма. Крім термінів у технічних текстах особливе місце займають стереотипні слова і фрази (кліше). Кліше включають ідіоми, усталені вирази, набір готових фраз, як-от: *to reinvent the wheel* – вигадувати велосипед; заново відкривати Америку; *a backseat driver* – непроханий порадник.

Основними факторами, які мають бути враховані перекладачем при пошуку відповідника англійському неологізму в українській мові, є

стислість і чіткість тлумачення. Запропонований перекладачем варіант повинен бути зрозумілий для реципієнта.

Список використаних джерел:

1. Зацний Ю.А. Неологізми англійської мови 80-90 років XX століття. Запоріжжя : РА «Тандем-У», 1997. 396 с.
2. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад. 2-е вид., виправл. Тернопіль : Видавництво Карп'юка, 2004. 284 с.
3. Разинкина Н.М. Функциональная стилистика : Учеб. пособие. М. : Высшая школа, 2004. 271 с.
4. Федоров А. В. Принцип адекватності перекладу та його значення для методики викладання іноземних мов // Питання методики викладання іноземних мов : [СБ наук. тр.]. М., 1958. С. 200 – 211.
5. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты. М. : Наука, 1988. 236 с.

УДК 801.009

**Єгорова А.В., PhD,
Павлюк Н. О., студент**

Національний транспортний університет, Київ

ДО ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У процесі перекладу часто виявляється неможливим використати значення слів і словосполучень, які пропонуються у словнику, часто виникає потреба у відступі від системних еквівалентів, тобто у перекладацьких трансформаціях. Проблема перекладацьких трансформацій розглядалася багатьма вченими-лінгвістами, які пропонували своє визначення цього поняття, але всі вони збігалися у думці, що перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу та без їх використання неможливо надати адекватний переклад будь-якого тексту. Так, наприклад, на думку Р. К. Мін'яр-Белоручевого, «трансформація – основа більшості прийомів перекладу. Вона полягає у зміні формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, що призначена для передачі» [4, с. 25]. Я. І. Рецкер визначає трансформації як «прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова іноземної мови у контексті та знаходимо його відповідність у мові перекладу, що не збігається із словниковою» [5, с.

216]. Комісаров В. Н. вважає, що «відношення між відрізком оригіналу та відповідним відрізком перекладу можна представити як перетворення (трансформацію) першого у другий за певними правилами» [2, с. 164]. За українським вченим, С. Є. Максимовим, переклад полягає в тому, що перекладач має відтворити надану інформацію на стільки повно, наскільки це можливо. Але цього можна досягнути, лише застосувавши певні структурні або семантичні зміни. Ці зміни, які є наслідком лексичних та граматичних розбіжностей в мовах, називаються трансформаціями в перекладі [4].

Переклад не може бути абсолютним аналогом оригіналу, а це означає, що головне завдання перекладача полягає в тому, щоб створити текст максимально наближений до оригіналу з точки зору семантики, структури та потенційного впливу на реципієнта цього перекладу. Основна проблема полягає в тому, що між мовами оригіналу та перекладу не завжди можна знайти семантичні та структурні аналоги: однакові моделі речень чи словосполучень, повний збіг семантичних значень слів тощо. Саме тут перекладач має застосовувати перекладацькі трансформації.

За Латишевим Л. К. існує три основні причини використання перекладацьких трансформацій [3]:

1) розходження в системах мов оригіналу та перекладу (в одній з мов може бути відсутня категорія, властива іншій мові; всередині однієї і тієї ж категорії членування різняться; зіставні лінгвістичні категорії не цілком співпадають за обсягом значення);

2) розходження норм в мовах тексту перекладу та тексту оригіналу (з порушенням норми ми стикаємось у тому випадку, коли суть висловлювання зрозуміла, однак викликає уявлення про невірність мови (нормативні відхилення));

3) незбіг узусу, діючого в середовищі носіїв мов оригіналу та перекладу.

Трансформації, які використовуються під час перекладу, слід розглядати «з одного боку, як перефразовування тексту оригіналу засобами іншої мови, а з іншого – як адаптацію тексту перекладу до умов сприйняття повідомлення одержувачем перекладу» [4, с. 69]. У нашому дослідженні ми поділяємо думку науковців, що здійснення перекладацьких трансформацій – це творчий процес, пов'язаний з глибоким розумінням значення тексту однієї мови та вільним володінням виразними засобами іншої мови. В залежності від характеру одиниць мови оригіналу перекладацькі трансформації поділяються на: 1) стилістичні; 2) морфологічні; 3) синтаксичні; 4)

семантичні; 5) лексичні; 6) граматичні. Суть стилістичних трансформацій міститься у зміні стилістичного забарвлення одиниці, що перекладається. Морфологічні трансформації являють собою заміну однієї частини мови на одну чи на кілька інших частин мови. Суть синтаксичних трансформацій полягає у зміні синтаксичних функцій слів та словосполучень. Семантичні трансформації здійснюються на основі різноманітних причинно-наслідкових зв'язків, що існують між елементами тих ситуацій, що описуються. Лексичні трансформації становлять собою відхилення від прямих словникових відповідників та виникають, головним чином, тому, що об'єм значень лексичних одиниць вихідної та перекладної мов не співпадає. Граматичні трансформації полягають у перетворенні структури речення у процесі перекладу згідно з нормами мови перекладу.

На думку В. Н. Комісарова, перекладацькі трансформації в залежності від характеру перетворень поділяються на лексичні (перекладацька транскрипція, транслітерація та перекладацьке калькування), граматичні (дослівний переклад, розчленування речень, об'єднання речень та граматичні заміни) та лексико-граматичні (прийом антонімічного перекладу, прийом описового перекладу та прийом компенсації) [2]. Бархударов Л. С. виокремлює наступні перекладацькі трансформації: граматичні, серед яких перестановки, заміни, опущення та додавання; лексичні заміни (конкретизація та генералізація) та комплексні лексико-граматичні заміни (антонімічний переклад) [1].

Український перекладознавець С.Є. Максимов до перекладацьких трансформацій відносить лексичні та семантичні (генералізація, диференціація, конкретизація, смисловий розвиток, антонімічний переклад, компенсація та повна перестановка сегментів тексту), а також граматичні (переміщення, тобто зміна порядку слів та словосполучень, граматичні заміни, додавання та пропуски) трансформації [4]. Стосовно визначень інших прийомів перекладацьких трансформацій можна сказати, що вони збігаються з попередніми авторами. Необхідно зазначити, що перекладацькі трансформації в «чистому вигляді» зустрічаються нечасто. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто, наприклад, перестановка супроводжується заміною, граматична трансформація зазвичай може супроводжуватися лексичною тощо.

Фахівці в галузі теорії перекладу досі не прийшли до спільної думки щодо самої суті поняття трансформації. Цим і пояснюється велика кількість класифікацій, запропонованих вченими, що

відрізняються одна від одної. Переклад є складною справою саме через цей складний комплексний характер перекладацьких трансформацій. Адекватності перекладу можна досягнути саме завдяки вмілому використанню перекладацьких трансформацій, в тому числі й граматичних. Зважаючи на це, переклад, яким би адекватним він не був, завжди є трансформацією в широкому розумінні цього терміна.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода / Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 324 с.
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. – М.: Изд-во «ЭТС», 2000. – 424 с.
3. Латышев Л. К. Курс перевода. Эквивалентность и способы её достижения. – М.: Международные отношения, 1981. – 198 с.
4. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: Навчальний посібник / С. Є. Максимов. – К.: Ленвіт, 2006. – 157 с.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я. И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974. – 216 с.

УДК 811.111:255.4

Кірея Г.І., магістрант

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ
ДЖ.Р.Р. ТОЛКІНА «ГОБІТ, АБО ТУДИ І ЗВІДТИ»)**

Не заважаючи на те, що за загальноприйнятими правилами оніми художнього твору (власні назви) транслітерують або транскрибують, проблема способів їх перекладу набуває особливої актуальності, адже існують «промовисті», значущі, імена і прізвиська, котрі містять закодовану письменником змістову й емоційну інформацію. Цю інформацію перекладач повинен передати та втілити в новій формі аби читач перекладеного тексту розумів внутрішню форму та образність «промовистого імені» настільки ж повно, як і читач оригіналу, сприйняв своєрідність твору, його дух, відчув тонкі відтінки сенсу, зрозумів жарти, засновані на тлумаченні певного прізвища або географічної назви.

«Промовисті імена» широко розповсюджені в художніх творах, зокрема й у повісті Дж.Р.Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і Звідти». Кожен

значущий онім Толкіна невинуватий, і передача таких «алюзивних» імен українською мовою диктує додаткові завдання для перекладача, як от дослідження семантики оніма, вивчення контексту, котрий цю семантику розкриває тощо. **Метою** нашої статті є розглянути запропоновані науковцями класифікації способів перекладу онімів та з'ясувати найбільш частотні перекладацькі способи відтворення онімів повісті Дж.Р.Р. Толкіна «The Hobbit or There and back again» («Гобіт, або Туди і звідти» переклад 2017р. Олени О'Лір; «Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори» переклад 1985р. О.М. Мокровольського).

Перекладознавці по-різному класифікують способи перекладу онімів. Класифікація способів перекладу Л. М. Щетиніна включає сім видів: *транслітерацію / транскрипцію* (це способи перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер мови перекладу; при транскрипції відтворюється приблизна звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації – її графічна форма); *калькування* (відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) або фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мовою перекладу); *напівкалькування* (запозичення слів і виразів, що складаються частково з елементів вихідної мови, частково з елементів мови перекладу); *уподібнюючий переклад* (функціональна заміна) – підбір функціонального еквівалента, який викликає у читача перекладу такі ж асоціації, як і у читача вихідного тексту); *описовий переклад* – передача значення лексичної одиниці за допомогою заміни її складових розгорнутими словосполученнями, які розкривають суттєві ознаки цієї лексичної одиниці; *створення неологізму* (створення нового імені через відсутність словникового відповідника в мові перекладу, або при бажанні перекладача виділити той чи інший персонаж) [2, с.33].

Теоретик художнього перекладу А.В. Федоров ділить способи перекладу власних назв на чотири основних види. 1. *Транслітерація або транскрипція* (повна або часткова), безпосереднє використання даного слова, що позначає реалію, або його кореня в написанні літерами мови перекладу або в поєднанні з суфіксами мови перекладу. *Транслітерація* – це переклад на рівні графем. *Транскрипція* – це переклад на рівні фонем. 2. *Описовий переклад* – створення нового слова або складного слова, або словосполучення для позначення відповідного предмета на основі елементів та морфологічних зв'язків, вже реально існуючих в мові. 3. *Гіпонімічний або узагальнено-приблизний переклад*, при якому слова вихідної мови, що позначають

видове поняття, передається словом мови перекладу, що називає родове поняття. 4. *Уподібнюючий переклад* – використання слова, що позначає щось близьке (хоча і не тотожне) по функції до іншомовної реалії, що уточнюється в умовах контексту [5, с.115].

Л.К. Латишев виділяє п'ять найбільш поширених способів перекладу онімів: *транскрипція та транслітерація; калькування, описовий переклад; наближений переклад* (підбір наближених за значенням відповідників в мові перекладу для лексичної одиниці мови оригіналу), *елімінація національно-культурної специфіки лексичних одиниць оригіналу* (це спосіб описового або наближеного перекладу, під час якого випускається національна, культурна специфіка оригіналу) [2, с.88].

С. І. Влахов, С. І. Флорін виділяють наступні три загальні шляхи перекладу онімів, що диференціюються на класи:

I. *Транскрипція* (механічне перенесення реалії з іноземних мов в мову перекладу графічними засобами останньої з максимальним наближенням до оригінальної фонетичної форми).

II. *Переклад* (заміна, субституція) як прийом передачі оніма мовою перекладу застосовують зазвичай в тих випадках, коли транскрипція неможлива або небажана. 1. *Неологізм* (створення нового слова або словосполучення для збереження змісту і колориту): а) *калькування* (запозичення шляхом буквального перекладу (зазвичай по частинах) слова або звороту з максимальним збереженням семантичного змісту, хоча деколи із втратою колориту); б) *напівкалькування* (часткові запозичення; теж нові слова або стійкі словосполучення, «що складаються здебільшого з свого власного матеріалу, та частково з матеріалу іншомовного слова»); в) *освоєння* (адаптація іншомовної реалії, тобто надання їй на основі іншомовного матеріалу вигляду рідного слова); г) *семантичний неологізм* (умовно нове слово або словосполучення, «скомпоноване» перекладачем, що дозволяє передати смисловий зміст оніма. Від кальки його відрізняє відсутність етимологічного зв'язку з оригінальним словом). 2. *Приблизний переклад* (дозволяє передати предметний зміст оніма, але колорит майже завжди втрачається, так як відбувається заміна очікуваного конотативного еквівалента нейтральним по стилю словом або словосполученням з нульовою конотацією): а) *родо-видова співвіднесеність* дозволяє приблизно передати зміст реалії одиницею з більш широким (деколи більш вузьким) значенням, підставляючи родове поняття замість видового. Замінюючи вид родом, більш одиничне більш загальним, перекладач вдається до відомого в теорії

перекладу прийому генералізації. б) *функціональний аналог* – це елемент кінцевого висловлювання, що викликає подібну реакцію в читача мови перекладу. Цей шлях перекладу онімів дозволяє одне ім'я, незнайоме читачеві перекладу, замінити іншим, знайомим. в) *опис, пояснення, тлумачення* як прийом приблизного перекладу зазвичай використовується в тих випадках, коли немає іншого шляху: поняття, які не передають транскрипцією, доводиться пояснювати. Цей тип перекладу досить схожий до родо-видової заміни. Різницю слід шукати в більшій чи меншій мірі віддаленості видового від родового. Приблизний переклад не передає в повному обсязі зміст відповідної одиниці, а що стосується національного та історичного колориту, то про нього читач може здогадуватися, лише якщо перекладач зумів підказати це своїм вибором засобу вираження.

III. *Контекстуальний переклад* зазвичай протиставляють «словниковому перекладу», вказуючи, таким чином, на відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від наведених у словнику. Контекст «стає провідним, домінуючим фактором при перекладі»; це – своєрідний прийом смислового розвитку, який «полягає в заміні словникового відповідника при перекладі контекстуальним, логічно пов'язаним з ним» [1, с. 90].

Щоб прослідкувати способи, які О.М. Мокровольський та Олена О'Лір обрали для відтворення онімів повісті українською мовою, динаміку різних перекладів виокремлюємо наступні прийоми передачі онімів в повісті Дж.Р.Р. Толкіна «Гобіт, або Туди і Звідти»:

1. Транслітерація та транскрипція рідко зустрічаються в чистому вигляді, а їх комбінацію називаємо транскодуванням. Форма слова у англійській мові дещо адаптується до фонетичної структури української мови: *Gandalf* (Гандальф; Гандальф); *Golfimbul* (Гольфімбуль; Гольфімбуль); *Thror* (Троп); *Elrond* (Ельронд; проте у другому варіанті – транслітерація: Елронд); *Durin* (Дарін; транскрипція: Дурін); *Dorwinion* (Дорвіньйон; транслітерація: Дорвініон), *Belladonna Took* (Беладонна Тук); *Esgaroth* (Есгарот; Есгарот). Трапляються й випадки чистої транслітерації: *Bungo* (Бунго; Бунго); *Gloin* (Глоїн; Глоїн); *Dwalin* (Двалін); *Balin* (Балін); *Kili* (Кілі); *Fili* (Філі); *Ori* (Орі); *Bifur* (Біфур); *Bofur* (Бофур); *Oin* (Оїн); *Gloin* (Глоїн; Глоїн); *Bombur* (Бомбур); *Dori* (Дорі); *Nori* (Норі); *William* (Вільям); *Bert* (Берт); *Dain* (Даїн); *Nain* (Наїн); *Bolg* (Болг; Болг); *Beorn* (Беорн); *Radagast* (Радагаст; Радагаст); *Galion* (Галіон; Галіон); *Bard* (Бард); *Carc* (Карк); *Roac* (Роак); *Moria* (Морія); *Gondolin* (Гондолін; Гондолін).

2. Кальку та семантичний неологізм застосовують для відтворення значущих онімів, а відповідники створюються на основі семантики оніма оригінального твору. Калькований еквівалент все ж є чіткішим та більш вмотивованим відповідником оригіналу, ніж неологізм. Прикладами кальок є: *the Great River* (Велика Ріка; Велика річка – часткова деонімізація); *Lake-town* (Озерне Місто); *The Desolation of the Dragon* (Драконове Пуститце; Драконова пустка – часткова деонімізація); *the High Pass* (Високий Перевал); *the Grey Mountains* (Сірі Гори; Сиві гори – часткова деонімізація); *The Lord of the Eagles* (Повелитель орлів - – часткова деонімізація у обох перекладачів); *the Long Lake* (Довге Озеро); *Battle of Five Armies* (*Битва П'ятох Армій*; *Битва п'яти військ* – часткова деонімізація); *the Misty Mountains* (Імлисті Гори); *Wilderland* (Дикий Край); *Lone-lands* (Пустельні Землі); *the Longbeards* (Довгобороді); *Wood-elves* (Лісові ельфи); *The Light-elves, the Deep-elves, the Sea-elves* (Світлі ельфи, Підземні ельфи, Морські ельфи; О. Мокровольський використав деонімізацію: *світляні ельфи, глибинні ельфи, морські ельфи*. З вищенаведених прикладів зрозуміло, що якщо йдеться про оніми, складені з двох або більше слів, то вони здебільшого зафіксовані в словнику української мови.

Ми відзначаємо наявність випадків використання транскодування разом із калькуванням при перекладі складених онімів: *the Old Took* (Старий Тук); *Bilbo the Magnificent* (Більбо Ясновельможний; Більбо Славний); *Girion Lord of Dale* (транслітерація+калькування: *Гіріон, Володар Долу*; *Гіріон, володар Долу*); *Azog the Goblin* (О.О'Лір використала транслітерацію та переклад: *Гоблін Азоґ*; О. Мокровольський втрачає значущий компонент *Azog*: *Гоблін*); *The Great Goblin* (Верховний Гоблін; Великий Гоблін); *Thrain the Old* (транскодування+ калькування: *Траїн Перший*; у О.Мокровольського відсутній компонент *the Old*: *Траїн*); *Smaug the Tremendous* (Смоґ Страхотливий; Смауг Страхотливий); *Smaug the Chieftest and Greatest of Calamities* (Смоґ, Найперше і Найбільше із Зол; Смауг, найголовніше і найбільше з лих – деонімізація); *Smaug the Mighty* (Смоґ Всемогутній; Смауг Могутній); *Lord Smaug the Impenetrable* (ясновельможний Смоґ Непроникнений; пан Смауг Непробивний); *the Iron Hills* (Залізний Кряж; Залізні гори – часткова деонімізація); *the Lonely Mountain* (Самотня Гора; Самітня гора); *the Great Shelf* (Великий Уступ; Великий Залом); *Ravenhill* (Кручий Бескет; Круків бескид – часткова деонімізація).

Деякі оніми відтворюють способом калькування окремих компонентів прізвища чи прізвиська. Достатньо влучно передано

семантику прізвиська Бандобраса Тука *Bullroarer* (досл. «бика рев») за допомогою калькування елементів оніма. Прізвисько *Bullroarer* О. О'Лір перекладає як *Бикорев*; проте О. Мокровольський, як – *Рикобик*, різниця полягає у перестановці компонентів, проте обидва варіанти передають внутрішню форму. Хоча назви мечів перекладено способом транслітерації (*Orcrist Оркріст*; *Glamdring Гламдрінг*), проте прізвиська мечів містять внутрішню форму, що яскраво відтворили обидва перекладачі, калькуючи компоненти *cleaver сік*; руб: *Orcrist, the Goblin-cleaver* (Оркріст, Гобліносік; Оркріст, Гобліноруб); *Glamdring, Foe-hammer, Beater* (Гламдрінг, Ворогобий, Сікач; Гламдрінг, Врагоріз, Гризь – неологізм). Обидва перекладачі ідентично відтворили конотативно забарвлений онім *Thorin Oakenshield* (Торін Дубощит) способом адаптивного транскодування та калькування компонентів *oak* та *shield*. Ватажок гномів на шляху до Самотньої Гори, був названий Дубощитом (*Oakenshield*), тому що під час Битви за Азанулбізар використовував дубову гілку, щоб відбивати удари, коли його щит розколовся. Онім *Mirkwood* є конотативно забарвленим, а його переклади (*Морок-ліс*; *Чорний ліс*) здійснені на підставі семантики давньоанглійського *Myrkviðr*, що означає «темний ліс», описуючи місце, куди сонячні промені ніколи не потрапляли.

Проблемою у перекладі оніма Mr. Bilbo Baggins є передача мовними засобами зв'язку антропоніма (Baggins) та топоніма (Bag End), обрати слова із однаковими морфемами, що й успішно та доцільно здійснила О. О'Лір: *Mr. Baggins of Bag-End, Under-Hill* (Пан Торбин із Торбиного Кута, що під Пригірком), проте О. Мокровольський створює неологізм *Злоткінс*, не виключено обираючи конотацію «золото», що, ми припускаємо, натякає на заможність та благополуччя поселення гобітів: This hobbit was a very well-to-do hobbit, and his name was Baggins (Гобіт цей був дуже заможний, і звали його Більбо Злоткінс). Щодо прізвища *The Sackville-Bagginses*, то О. О'Лір відтворює його за допомогою транс кодування та калькування: *Саквіль-Торбини*, а О. Мокровольський знову ж таки створює неологізм: *Торбіли-Злоткінси*). Прізвище *Sackville* є реальним прізвищем англійської мови та має конотацію «мішок», що намагався відтворити О. Мокровольський. Прізвисько Більбо *Burglar* О. О'Лір доцільніше калькує *Викрадач*, що правдивіше описує заняття героя та є більш точним, ніж функціональний аналог О. Мокровольського *Зломищик*.

3. У разі семантичного неологізму один із компонентів оніма часто калькують, а вмотивованість іншого компонента дискусійна: для перекладу оніма *Gollum* О. О'Лір використала транслітерацію: *Голлум*,

проте О. Мокровольський, зберігши звукову подібність до оригіналу, створив неологізм *Гам-гам*, очевидно для адаптації для молодшого читача. О.О'Лір «винаходить» назву свята гобітів *Midsummer's Eve*, що дослівно звучить – переддень середини літа: *Літня*; О.Мокровольський адаптує назву одного із свят гобітів для українського читача: *Купала*, що в нашій країні святкують посеред літа, це своєрідним функціональним аналогом). Перекладачі створюють неологізми наступного оніма *The Heart of the Mountain, the Arkenstone of Thrain* (Серце Гори, *Дорог-камінь* Траїна; серце Самітної гори, Траїнів *Горикамінь*). Хоча елемент *arken* не існує в сучасній англійській мові, та *arkenstone* – це осучаснена форма стародавнього слова, яке з'являється в Едді як *jarknasteinn*, а пізніше у староанглійській мові *eorclanstán*, що означає «дорогоцінний камінь». Очевидно, О.О'Лір доцільно відтворила цю конотацію додавши до власної назви компонент *Дорог*, проте О. Мокровольський наголошує, що цей камінь перебуває в серці гори, використовуючи компонент *Гори*. Назва *Carrock* складається із двох компонентів староанглійського *carr* (rock, stone) та англійського *rock*; вони обидва означають – *скеля*. О.О'Лір тут створила неологізм (*Візкамінь*), а О. Мокровольський використав транс кодування (*Каррок*). Контекст свідчить, що читач здогадається, що мова йде про скелі у обох випадках, проте О.О'Лір ще додала до топоніма компонент *камінь*. О.О'Лір калькувала прізвище *Bladorthin*, розділивши його на компоненти *thin* «тонкий» та *blade* «лезо»: *Тонкоруб*; О. Мокровольський доцільніше використав транс кодування: *Бладортін*, адже елемент *blador* насправді свідчить про походження із місцевості *Bladorinand*, а елемент *-thin* означає *сірий*. В такому випадку приблизний переклад *Grey Master of the Plains* – Сірий Володар Рівнин. Компоненти прізвищ *Messrs Grubb, Grubb, and Burrowes* *grub* та *burrow* означають «копати» та «рити» [9, с. 69], тому перекладачі й створили прізвища-неологізми, що асоціювалися б із землею (пп. *Грабар, Грабар і Норчук; панове Греб, Греб і Вклунокс*). Хоча неологізми творять на матеріалі цільової мови, вони привертають увагу оригінальністю (*dwarves* – іноми – спроба відрізнити суворий народ Середзем'я від гномів фольклорних оповідань) або нетиповим поєднанням компонентів: *the Last Desert* (Крайземна Пустеля; Остання пустеля); *The Withered Heath* (Сухі Вересовища (вересовище означає вересове пустище); Сухе пустище); гідронім *The Water* теж відтворюється неологізмами *Заріччя; Водиця*.

4. Деонімізація – спосіб, у якому оригінальний онім не пояснюють, але калькують його загальною назвою: *the Big People* (Великий Народ великий люд. Деонімізація близька до калькування,

бо відтворює семантику оригінальної одиниці описовою фразою: *the East of East* – найдаальший схід; *Race of Dwarves* (племені гномів); *King of All Birds* (Король усіх птахів; цар усіх птахів); *The Country Round* (Околиця; навколишня місцевість). З вище наведених прикладів видно, що О. Мокровольський частіше застосовує деонімізацію.

5. Уподібнюючий переклад (функціональна заміна) націлений на відтворення лише денотативного значення, тобто заміну оніма близьким або типовим відповідником і нехтування конотаціями та національним колоритом оригіналу: *the Shire* (Край); *Dale* (Діл) «*the ruins of Dale – the old town in the valley*» «руїн Доли – старого міста в долини». «Діл» є синонімом слова «долина», місто й справді лежить у низовині, отже перекладач створює асоціації для читача. О.О'Лір використала адаптивне транскодування та заміну для перекладу оніма *Bill Huggins: Біллі Ханун*, задля створення асоціації троля як «здобувача» обіду у вигляді живих істот; О. Мокровольський використав змішане транс кодування: *Білл Хеггінс*). Своєрідним різновидом заміни вважаємо і відтворення одного оригінального оніма різними відповідниками, мабуть, через помилки встановлення денотата: *Smaug* (О.О'Лір обрала кальку *Смог*, задля емоційного впливу на читача, художнього підкреслення природи дракона, котрий спалював цілі міста, залишаючи лише димовий туман (смог) адаптація; О. Мокровольський використав транслітерацію: *Смауг*), тоді як Толкін використав як основу давньоанглійське слово *smeag*, що означало «змій».

Онім часто відтворюють більш загальним еквівалентом із ресурсів цільової мови (гіпонімічний переклад, якому характерні зміни семантики лексичної одиниці в перекладі, пов'язані з відносинами клас-підклас.): *Were-worms* – чудовиська-перевертні (порівн. із калькою змії-перевертні); *the Last Homely House* (Останній Прихисток; Останній затишний дім калька); *The Country Round* (Околиця; навколишня місцевість). Аналіз повісті Дж. Р. Р. Толкіна показав, що іноді відповідник має вужче значення: *the Elfstone* (Ельфійський берил).

6. Семантична експлікація – додавання до відповідника власної назви стислого пояснення на зразок загальної родової назви (*Gundabad* (гора Гундабад; Гундабад), додавання перекладачем інформації, пов'язаної з його знаннями про сюжет і контекст твору (*the Gate* – Ворота Мордору, де перекладач уточнює, про які саме ворота йде мова; *The Master* (переклад-уточнення, натяк на героя подальшої трилогії Толкіна: *Володар Перстенів*; калькування: *Майстер*); *Sting* (кинджал

Жало; меч *Жало*); *The old Master* (Старий Правитель; О.Мокровольський додає до антропоніма топонім: *Голова Озерного міста*); *the Forest River* (річка *Лісова*; *Лісова річка*); *The East of East* (Крайній Схід; найдальший схід – деонімізація); *the Green Dragon Inn* (корчма «Зелений Дракон»; харчівня «Зелений Дракон»); *Thief in the Shadows* (Злодію в Сутіні!; Злодію, що ховаєшся в пільмі!); *the clue-finder, the web-cutter, the stinging fly* (розгадувач загадок, кремсач павутини, жалюча муха; Знайдиключ і Павукобій, я – Мушка з жалом (О.Мокровольський, навпаки, надає статусу онімів прізвиськам Більбо Торбіна); *Ringwinner and Luckwearer; and I am Barrel-rider* (Здобувач-перстенів і Той-хто-приносить-удачу, а ще — Вершник-на-діжці; Персне-носець і Щасливець, а ще я – їздець на діжках (деонімізація)).

7. У практиці відтворення ономастикону трапляються рідкісні випадки, коли перекладачам вдається знайти фактично повні еквіваленти оригінальним «безеквівалентним» авторським одиницям: наприклад, *Necromancer* (О.О'Лір використала експресивний синонім «чарівника»: *Чорнокнижник*; в той час як О. Мокровольський використовує транслітерацію: *Некромансер*). Тут оригінальний концепт безпосередньо передано концептом без проміжного калькування складових *несро* та *тансер*.

Отже, дослідивши запропоновані різними науковцями класифікації способів перекладу онімів та проаналізувавши їх застосування при перекладі онімів Оленою О'Лір та О.М. Мокровольським, ми з'ясували найбільш частотні перекладацькі способи відтворення власних назв повісті Дж.Р.Р. Толкіна «*The Hobbit or There and Back Again*»: *транскодування, калькування, семантичний неологізм, експлікація, деонімізація, функціональний аналог*. Найуживанішими способами у обох перекладачів є калькування та транскодування. О. Мокровольський дещо частіше застосовує деонімізацію та перетворює оніми на апелюючи задля адаптації твору для молодшого читача. Олена О'Лір намагається повніше наслідувати оригінал, практично завжди зберігаючи оніми й у перекладі. Обидва перекладачі розширюють систему авторського ономастикону за допомогою експлікації. Семантично вмотивовані оніми перекладачі відтворюють змістовими способами, проте оніми із невиразною внутрішньою формою відтворюють формальними способами. Перекладачі, як правило, транскодують оніми, котрі виконують лише номінативну функцію, а оніми із внутрішньою формою, що несуть важливе смислове і стилістичне значення відтворюють за допомогою

калькування, створення неологізму, пояснення або ж вносять функціональний аналог.

Список використаних джерел:

1. Влахов С.И. Непереваемое в переводе / С.И. Влахов, С.П. Флорин. – М.: Р. Валент, 2006. – 352 с.
2. Латышев Л. К. Перевод: проблемы теории, и методики преподавания: книга для учителя школы с углублённым изучением неметкого языка. – М.: Просвещение. 1988. – 160 с.
3. Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Мандрівка за Імлисті гори / Дж. Р. Р. Толкін ; пер. з англ. О. Мокровольського. – К. : Веселка, 1985. – 304 с.
4. Толкін Дж. Р. Р. Гобіт, або Туди і звідти / Дж. Р. Р. Толкін ; пер. з англ. О. О'Лір. – Л. : Астролябія, 2012. – 384 с.
5. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков. Учеб. пособие. — 5-е изд. — СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: ООО «Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. – 416 с.

УДК 801.009

**Лейцюсь Г.М., канд. філол. наук,
Лаптінов М.А., студент**
Національний транспортний університет, Київ

**ДО ПИТАННЯ ПРО СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ УТВОРЕННЯ
АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ БАНКІВСЬКОГО
КРЕДИТУВАННЯ**

Питанню класифікації семантичних засобів терміноутворення приділялося мовознавцями багато уваги. Одним із засобів терміноутворення у термінології банківського кредитування є семантичний спосіб терміноутворення. Детальна класифікація семантичного способу терміноутворення розроблена мовознавцем С. В. Гриньовим, який виділяє наступні засоби переходу загальнолітературних слів до розряду термінів:

- 1) метафоризація значення загальноновживаного слова;
- 2) звуження та розширення значення загальноновживаного слова;
- 3) метонімія [3, с. 283].

Метою нашого дослідження є виявлення та аналіз основних семантичних засобів утворення англомовних термінів банківського кредитування. Вибірка здійснювалася з англомовних періодичних видань Financial Times та The Economist. Досліджений нами матеріал

вказує на те, що у формуванні англомовної банківської термінології найбільш активну роль відіграє метафоризація. Основними групами метафоричних моделей є:

- 1) орієнтаційні метафоричні моделі, наприклад: *price plunge* – *стрімке падіння курсу цінних паперів*; *price collapse* – *різке зниження цін*; *take off* – *підйом*; *soar* – *зліт*;
- 2) просторові характеристики, наприклад: *area of risk* – *область ризику*;
- 3) антропологічні метафори – терміни, наприклад: *baby bond* – *облігації з низьким номіналом*. Для низької, «інфантильної» оцінки банківського явища використовується слово «дитина»; *sleeping beauty* – *приваблива для поглинання компанія* –. В останньому прикладі створена асоціація зі «сплячою красунею». Витіснення одного банківського продукту іншим називають «*cannibalization*», тобто акт поїдання собі подібного уподібнюється до ринкового поглинання;
- 4) стан руху і переміщення рідини, наприклад: *capital flow* – *приплив капіталу*; *monetary flow* – *рух грошової маси*; *floating rate* – *плаваюча ставка*;
- 5) явища живої природи, наприклад: *killer bee* – *інвестиційний банк, що захищає компанію від поглинання*; *shark repellent* – *заходи щодо захисту компанії від ворожого поглинання*;
- 6) метафоризація кольору, наприклад: *black money* – *брудні, незаконно зароблені гроші*; *red balance* – *негативне сальдо*; *blue stocks* – *акції з високим прибутком*.

Слід зазначити, що деякі лексичні одиниці, утворені семантичним способом, не можна в повній мірі назвати термінами. Вони знаходяться на стадії переходу в статус терміна і відносяться до розряду терміноїди. Терміноїдами, зокрема, є такі лексичні одиниці, які утворені на основі метонімічного перенесення, наприклад: *blue button* – *службовець, найнятий для роботи в операційному залі*; *sextour* – *річний прибуток, виражений шестизначним числом (на прізвисько великого британського рекламодавця)*; *white collar crime* – *фінансова злочинність*.

Другим за ступенем продуктивності семантичним способом термінотворення є звуження значення. Звуження значення походить від родового поняття до видового, тобто за моделлю переходу від цілого до частини. Семантичне звуження полягає в тому, що у слова наче вирізняється одне з лексичних значень або його частина, і до нього прив'язується суворе дефініція, тобто значення конкретизується.

За допомогою цього засобу утворено майже третину усіх одиничних термінів. Наприклад, слово «*sale*» з загальнолітературним значенням «*продаж, збут, реалізація*» в банківській термінології передає значення одного з видів торгівлі, тобто продажу з торгів, продажу на аукціоні.

Розширення значення навпаки виявилось непродуктивним засобом семантичного створення біржових термінів. В ході нашого дослідження була виявлена лише незначна кількість таких одиниць. Наприклад, термін «*bargain*» спочатку означав «догівір про купівлю», потім піддався розширенню значення і використовується в даний час для номінації будь-якої угоди (як покупки, так і продажу певного виду товару).

Третім за продуктивністю способом термінотворення виявилася метонімія, під якою ми розуміємо перенесення значення загальнолітературної одиниці за суміжністю. Третю групу складають метонімічно переосмислені терміни такі як *portfolio* – *портфель, сумка*, що використовується для номінації документів, що містяться всередині, а в термінології кредитування ця лексична одиниця означає набір необхідних документів, *parse* – *гаманець* означає «гроші», а в банківській термінології «грошовий прибуток». Лексична одиниця *paper* – *папір* в термінології банківського кредитування передає назву документа, виготовленого на даному матеріалі (посвідчення особистості або інші інструменти банківського кредитування).

Важливо відмітити, що розширення термінології банківського кредитування багато в чому залежить від екстралінгвістичних факторів, в тому числі, появи нових банківських послуг та продуктів, ускладнення функцій сучасного банку, розвитку сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Левина В. А. Структурно-семантические особенности американской банковской терминологии : автореф. дис. на получение уч. степени канд. фил. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Левина Виктория Александровна. – Москва, 2013. – 10 с.
2. Сидоренко Ю. Н. Пути формирования английской биржевой терминологии : автореф. дис. на получение уч. степени канд. фил. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Сидоренко Юлия Николаевна. – Омск, 2005. – 10 с.
3. Гринев С.В. Исторический систематизированный словарь терминов терминоведения (учебное пособие) / С.В. Гринев. – 2-е изд., – М.: Экономическая школа, 2001. – 433 с.

УДК 801.009

Лейцюсь Г.М., канд. філол. наук,
Стрижко І.С., студент
Національний транспортний університет, Київ

ДО ПИТАННЯ ПРО СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ЧАСОВИМ КОМПОНЕНТОМ «SECOND» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Фразеологічні одиниці відрізняються своєю багатозначністю і залежністю від контексту, що має обов'язково враховуватися при їх перекладі. Необхідно вибирати й застосовувати особливі підходи при перекладі фразеологізмів. Виявлення особливостей фразеологічних одиниць за семантичними групами може сприяти перенесенню смислових відтінків фразеологізмів під час їх перекладу відповідно до контексту. Економічні терміни-словосполучення інколи отримують фразеологічне значення, такі терміни все частіше використовуються в економіці й закріплюються у словниках.

Наразі існує тенденція до збільшення фразеологічних одиниць не тільки в щоденному спілкуванні або публіцистиці, але й у фінансово-економічній термінологічній системі у відповідному фаховому використанні та нормуванні їх у термінологічних словниках економічної галузі.

Метою нашого дослідження є виявлення та аналіз способів перекладу англійських фразеологічних одиниць з часовим компонентом «second» українською мовою. Дослідження проводилося на основі вибірки фразеологічних одиниць з часовим компонентом «second» з англомовних видань Barron's, Financial Times та The Economist.

Згідно з українським мовознавцем Г. Е. Мірамом при перекладі фразеологічної одиниці на позначення концепту «час» з англійської мови на українську є недоцільним застосування перекладацьких трансформацій, оскільки в основі даного підходу лежить пряма відповідність між формами (структурами) різних мов та рівнями еквівалентності [5, с. 101].

Загалом вчені виділяють декілька основних способів перекладу фразеологічних одиниць, а саме: фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, калькування, тобто дослівний переклад, описовий переклад або контекстуальна заміна [4, с. 47]. Тим не менш, згідно проведеного нами дослідження, при перекладі фразеологічних

одиниць з компонентом «second» було виявлено, що для передачі змісту в більшості випадків використовуються фразеологічні еквіваленти, калькування, рідко – описовий переклад і фразеологічні аналоги, прикладів способу перекладу контекстуальною заміною не було зафіксовано.

Найефективнішим способом є передача англомовної фразеологічної одиниці відповідним українським фразеологічним еквівалентом. Цей спосіб можливий тоді, коли англійська та українська мови запозичили фразеологічний зворот з інших мов (найчастіше класичних) [3, с. 18]. Наведемо приклади англійських фразеологізмів з українськими еквівалентами: *seconds count* – *кожна секунда на рахунок*, *any second now* – *з хвилини на хвилину*, *not for one second* – *ні на секунду*, *at any second* – *в будь-який момент*.

Переклад фразеологічних одиниць способом калькування є спробою скопіювати англійський образ і створити відповідну українську фразеологічну одиницю. Дослівний переклад не можна вважати фразеологічним перекладом, адже він не використовує готові фразеологічні одиниці мови перекладу, а щоразу створює новий образний зворот. При перекладі таким способом необхідно пам'ятати, що образ повинен бути зрозумілим, а переносне значення повинно виникати з прямого [1, с. 92]. Калькування спостерігали при перекладі наступних фразеологічних одиниць: *half a second* – *на півсекунди*, *wait a second* – *зачекати секунду*, *in a second* – *через секунду*, *вмить*, *just a second* – *один момент*, *take a second* – *зайняти всього секунду*, *на секунду*, *give (someone) a second* – *дати комусь трохи часу*.

Якщо ж англійський фразеологізм з часовим компонентом не має в українській мові еквіваленту або аналогу, а дослівний переклад може привести до незрозумілого викладення інформації, то необхідно відмовитись від передачі образності та використовувати описовий переклад, пояснюючи зміст фразеологізму за допомогою вільного поєднання слів, наприклад: *two-second rule* – *правила щодо мінімум двосекундного інтервалу*.

Переклад способом підбору фразеологічного аналога є використанням в українській мові фразеологізмів, які мають таке ж значення, але створені на основі іншого образу. При такому перекладі слід враховувати, що український образ повинен бути нейтральним щодо національного забарвлення [1, с. 85]. Було виявлено наступні фразеологізми, перекладені описово: *seconds out* – *звільнити ринг!* (*команда*), *split second* – *миттю*.

На основі проведеного аналізу фразеологічних одиниць з часовим компонентом «second» можна встановити відсоткове співвідношення частоти застосування певного способу перекладу, а саме калькування – 46 %, фразеологічний еквівалент – 31 %, фразеологічний аналог – 15 %, описовий спосіб перекладу – 8 %, а контекстуальна заміна як спосіб перекладу фразеологічних одиниць з часовим компонентом «second» нами не була зафіксована.

Отже, фразеологічні одиниці з часовим компонентом «second» становлять проблему при перекладі українською мовою. Теоретично найефективнішим способом перекладу образної фразеології є використання відповідного фразеологізму в рідній мові, адже цей спосіб перекладу забезпечує не тільки передачу змісту, а й відтворення образності та експресивності англійського вислову. В ході дослідження було встановлено, що найчастіше для перекладу фразеологізмів з часовим компонентом «second» використовується спосіб калькування, тобто дослівний переклад.

Список використаних джерел:

1. Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии / Амосова Н. Н. – Л.: ЛГУ, 1978. – 208 с.
2. Англо-український фразеологічний словник / [авт.- К.Т. Баранцев.] – 2-е вид. випр. – К. : Знання, 2005. – 1056 с.
3. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / Кунин А. В. – учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – 2-е изд. перераб. – М. : Изд. центр «Феникс», 1996. – 336 с.
4. Личук, М. І., Шинкарук, В.Д., Ступені фразеологізації речень [Текст]: (монографія) / М. І. Личук, В.Д. Шинкарук. – Чернівці: «Рута», 2001. – 135 с.
5. Мірам Г. Е. Основы переклада / Мірам Г. Е., Дейнеко В. В., Тарантуха Л. А. [та ін.]. – К. : Ельга Ніка-Центр, 2003. – 240 с.

УДК 81'373.613

**Литнєва Г.П., канд. пед. наук,
Денисайко К.Ю., студент
Національний транспортний університет**

РОЛЬ ЗАПОЗИЧЕНЬ ЯК СПОСОБУ ЗБАГАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Сучасний англійській словниковий склад протягом багатьох століть змінювався, доповнювався і на даний момент має в своєму запасі безліч слів, які сприяли впливу на формування вокабуляру. Але, незважаючи

на це, англійська мова не стала «гібридною» і в ніякому разі не втратила своєї самобутності.

Питанням розвитку англійської транспортної термінології як системи, а також вивченню її особливостей присвячені роботи І. В. Бондаренко, С. В. Гринькова, В. П. Даниленко, О. В. Демишкевич, Є. С. Такирової, В. М. Лейчика, Н. П. Томасевич, Ю. А. Чунтомової, С. Д. Шелова.

У поповненні англійської транспортної термінології велику роль відіграють запозичення. Запозичення термінів – багатоаспектний процес, який передбачає високий ступінь розвитку й самобутності мови-реципієнта, оскільки пов'язаний не тільки з кількісними, але і з якісними змінами в терміносистемі.

Існує ціла низка термінів, запозичених із латинської, грецької, французької, німецької, скандинавських та інших мов в англійську транспортну лексику в певні історичні періоди розвитку суспільства, що свідчить про тісне співробітництво спеціалістів усього світу у сфері міжнародних транспортних перевезень. Це має величезний вплив на формування й становлення англійської та міжнародної транспортної термінології. Так, значний внесок у становлення й розширення транспортної термінології внесла латинь – загальноновизнана мова науки. До латинських запозичень *відносять* *adapter* – з лат. *adaptare* (пристосовувати), *accumulator* – з лат. *accumulo* (збирати, накопичувати), *distance* – з лат. *distantia* (відстань), *transportation* – з лат. *transportare* (переносити, переміщати, перевозити), *vehicle* – з лат. *vehiculum* (повозка, екіпаж), *station* – з лат. *station* (положення, стан, місцеперебування). Зокрема, слово *junction* було запозичене безпосередньо з латині у значенні поєднання, з'єднання і набуло значення залізничний вузол або перехрестя.

Запозичень із грецької мови не так багато, зокрема, це *truck* (вантажівка, вагонетка) – з гр. *trokhos*, *zone* (зона) – з гр. *zone* та *metron* (міра), *dynamics* (динаміка) – з гр. *dynamikos* (діючий), *diagnostics* (діагностика) – з гр. *diagnostikos* (здатний розпізнавати), *system* (система) – з гр. *systema* (ціле, що складається з частин) [5; 6].

Значна частина термінів була запозичена в англійську транспортну термінологію через старофранцузьку мову. Відомо, що після нормандського завоювання і до кінця XIV ст. старофранцузька мова посідала в Англії домінуючі позиції та мала неабиякий вплив на розвиток і формування англійської національної мови. Так, наприклад, із старофранцузької до англійської термінології увійшли такі лексичні одиниці: *rail* – з франц. *raille* (пряма палиця, брусок), *depot* – з франц.

depot (дено), *station* – з франц. *station* (місценоперебування), *car* – з франц. *carre* (воза, візок), *passenger* – з франц. *passenger* (пасажир), *baggage* – з франц. *baggage* (багаж), *viaduct* – з франц. *viaduc* (віадук), *injector* – з франц. *injecteur* (впорскувати) [3].

Із німецької мови до англійської транспортної термінології увійшла досить невелика кількість термінів. Зокрема, *diesel* (дизель) – з нім. (від імені німецького винахідника, інженера Рудольфа Дізеля), *bunker* – з нім. *buker* (сховище), *dampner* – з нім. *dämpfer* (глушник), *draisine* (дрезина) – з нім. (від імені німецького винахідника К. Ф. Дреза) [2, с. 414; 5].

Незначна, але важлива кількість запозичень увійшла до англійської транспортної термінології із скандинавських мов, наприклад: *wagon* (вагон), *lift* (підйомник, балласта), *gear* (зубчаста передача), *wing* (крило), *axle* (вісь); з голландської мови запозичено такі слова як: *brake* (гальмо), *cable* (кабель), *freight* (вантаж), *mast* (мачта), *block* (блок). Згідно з дослідженнями І. В. Бондаренко, необхідно зазначити, що найбільше голландських запозичень у сфері морської термінології. Основа англійської морської термінології переважно голландська (55%) [1, с. 75].

Оскільки сучасне транспортне обслуговування усіх галузей господарства й населення користується морським, наземним та повітряними видами транспортних засобів, словниковий запас міжнародного транспортного спілкування постійно поповнюється й збагачується термінами, які раніше вважалися суто галузевими. Тобто відбувається внутрішньосистемне запозичення термінів. Наприклад, морський термін *shipping* почав використовуватися в автомобільному транспорті на позначення перевезення вантажу, а авіаційний термін *transfer* (перенос, переміщення) перейшов до морської термінології.

Тож можна зробити висновок, що англійська транспортна термінологія – це чітко виражена термінологічна система, яка інтенсивно поповнюється і оновлюється, оскільки в наш час транспортні галузі швидко розвиваються й розширюються. Велику роль у збагаченні терміносистеми відіграють запозичення. Вони набувають значущості у формуванні та становленні сучасної міжнародної транспортної термінології, що базується на англійських термінах.

Отже, нами наведено приклади сучасних запозичень та зроблено спробу вивчити процеси становлення і способи творення англійської транспортної термінології. Англійська транспортна термінологія являє собою цілісну термінологічну систему, яка включає в себе термінологію з різноманітних транспортних сфер, таких як: різні види вантажів, типи

транспортних засобів, системи перевезення контейнерних вантажів, системи портів, терміналів і т.п. Система англійської транспортної термінології дуже інтенсивно розширюється і збагачується. Також відбувається зміна меж семантики термінів за рахунок явищ синонімії та полісемії. Англійська транспортна термінологія є чіткою термінологічною системою, яка швидко поповнюється і оновлюється, так як в даний час транспортна індустрія швидко розвивається, оновлюється і розширюється. Значну роль у збагаченні термінології відіграють запозичені слова. Вони набувають значущості у формуванні та становленні сучасної міжнародної транспортної термінології, що базується на англійських термінах [4, с. 481].

Слід зазначити, що у формуванні англійської транспортної термінології ми спостерігаємо, з одного боку, прагнення до точності й повноти визначення поняття, що виражається у створенні термінологічних словосполучень, а з іншого боку спостерігаємо прагнення до стислості, кодифікованості дефініцій, що призводить до широкого використання аббревіатур. Таким чином, у формуванні та мовленнєвому вираженні основних дефініцій англійської транспортної термінології враховується взаємодія як внутрішньомовних, так і зовнішніх соціолінгвістичних факторів.

Список використаних джерел

1. Бондаренко И. В. Английская терминология мореходства как предмет филологического исследования : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / И. В. Бондаренко. – МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 1992. – 24 с.
2. Демишкевич Е. В. Заимствования в английской железнодорожной терминологии / Е. В. Демишкевич // Теория и практика социального государства в Российской Федерации: научно-производственный потенциал и социальные технологии: Материалы II всероссийской научно-практической конференции. ОмГУПС. – Омск, 2012. – 416 с.
3. Закирова Е. С. Англо-русский терминологический словарь по строительству железных дорог, мостов и туннелей / Е. С. Закирова. – М. : ЧеРо, 2003. – 349 с.
4. Овчаренко В. М. Структура і семантика науково-технічного терміна / В. М. Овчаренко. – Харків: Вид-во Харківського ун-ту, 1968. – 72 с.
5. Harper D. Online Etymology Dictionary. 2001. [Electronic Resource]. – URL: [http:// www.etymonline.com](http://www.etymonline.com). – Title from the screen.
6. Marcus Wheeler, The Oxford Russian Dictionary. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1322 p.

УДК 811.613

Литнева Г.П., канд. пед. наук,
Коваль І.І., студент
Національний транспортний університет, Київ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ БАГАТОКОМПОНЕНТНИХ ОДИНИЦЬ У ТЕКСТАХ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Англійська транспортна термінологія являє собою чітко виражену термінологічну систему, підпорядковану певним правилам класифікації. Система англійських транспортних термінів надзвичайно інтенсивно розширюється та збагачується.

Незважаючи на значну зацікавленість дослідженням функціональних особливостей багатокомпонентних термінологічних одиниць (О.О. Боровська, А.В. Д'яков, А.Я. Коваленко, Г.С. Онуфрієнко, В.О. Пілецький, Г.Н. Сергеева, Дж. Кларксон (J. Clarkson), Т. Дентон (T. Denton), на сьогоднішній день ця проблема не отримала відповідної характеристики.

Специфіка термінів як особливого лексичного розряду слів полягає в тому, що вони створюються в процесі виробничої і наукової діяльності і тому функціонують лише серед людей, що володіють відповідними науковими і виробничими знаннями, тобто макроконтекстом. Тому, на відміну від звичайних слів, однозначність яких в мовній комунікації забезпечується ситуацією або лінгвістичним контекстом, однозначність терміна регламентується екстралінгвістичним макроконтекстом або лінгвістичним мікроконтекстом.

Уся система англійської транспортної термінології представляє низку тематичних груп термінів. Так, наприклад, тематична група абстрактних понять технологій вантажних перевезень охоплює «*door to door*» та «*just in time*» *technology* – «від дверей до дверей» та «точно у строк», що включають *multimodal* та *intermodal transportation* (мультимодальні й інтермодальні перевезення) з підрозділом на технології: *piggyback* – контрейлерне перевезення, *bimodal road railers* – роудрейлерна технологія [3].

Особливу увагу під час фіксації терміна у будь-якій сфері необхідно зосереджувати на таких критеріях, як однозначність, стислість та глибоке галузеве проникнення терміна. Це сприятиме визначенню терміна в науковому плані, забезпечить швидке

запам'ятовування, а також широке використання та довгострокове функціонування в мові.

Досить дієвим способом термінотворення, що збагачують англійську транспортну лексику, є термінологічні словосполучення. Термінологічні словосполучення – це багатокомпонентні одиниці, що визначаються смисловим завданням. Наприклад, *third-party logistics* – це підхід у логістиці, який передбачає, замість самостійного виконання компанією логістичних функцій (транспортування, складування, вантажопереробки, оброблення замовлень, управління запасами), передачу цих функцій зовнішній організації, або логістичному провайдеру; *non-vessel operating common carrier* – оператор загального розподілення, що не володіє тоннажем; *less than container load* – можливість транспортування консолідованих вантажів із неповним завантаженням контейнера (від 1 тонни) [3].

Проте особливості безперервної роботи транспортної інфраструктури, застосування технології JIT (*just-in-time* – точно у строк) та викликана цим потреба економії часу вимагають, щоб термін був максимально коротким і стислим. Це призвело до широкого використання аббревіатур – скорочень, які використовують спеціалісти для економії часу передачі повідомлень по каналах зв'язку або кодування комп'ютерної інформації, наприклад: *DC* – *distribution centre* – розподільчий центр, *B/L* – *bill of lading* – транспортна накладна, *DSD* – *direct store delivery* – пряма доставка в магазин, *fwdr.* – *forwarder* – перевізник, експедитор, *HGV* – *heavy goods vehicle* – автомобіль для перевезення важких вантажів, *AWB* – *air waybill* – авіавантажна накладна [1].

Доцільно розділяти складні слова-терміни та термінологічні словосполучення як види багатокомпонентних термінів і проаналізувати кожен із них окремо.

Усі терміни за своєю будовою лінгвіст А.Я. Коваленко поділяє на:

1) прості, які складаються із одного слова: *product* – товар, *purchase* – купівля, *sale* – продаж, *advertising* – реклама;

2) складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *priceconscious* – той, хто розуміє динаміку цін, *storyboard* – рекламна розкадровка, *product design* – дизайн, зовнішній вигляд товару.

3) терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів:

converter-transmission drive – привід, який складається із гідро трансформаторної та механічної передачі, *camshaft gear drive* –

шестеренний привід розподільного вала, *radiator top header* – верхня з'єднувальна пластина серцевини радіатора, *field wear test data* – тестові дані поля амортизації, *door-lock warning lamp* – контрольна лампа, яка сигналізує про те, що двері відчинено, *spark-plug terminal nut* – гайка клеми свічки запалювання, *water washout grease test* – випробовування здатності мастила протистояти вимиванню водою, *demand curve* – крива попиту, *battle of the brands* – війна марок, *top-selling brand* – бренд, найпопулярніша (торгова) марка [2; 4].

Терміни-словосполучення поділяються на три типи.

До першого типу належать терміни-словосполучення, компонентами яких є самостійні слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення: *brake* – гальмо, *gear* – прилад.

До другого типу відносяться такі терміни-словосполучення, які мають один із компонентів технічний термін, а другий – загальноновживаної лексики. Компонентами такого типу можуть бути два іменники, або іменник і прикметник. Цей спосіб утворення науково-технічних термінів більш продуктивний, ніж перший, де два компоненти є самостійними термінами: *back coupling* – зворотній зв'язок.

До третього типу відносяться терміни-словосполучення, обидва компоненти яких являються собою слова загальноновживаної лексики і тільки сполучення цих слів є терміном. Такий спосіб утворення науково-технічних термінів непродуктивний: *line wire* – дріт під напругою.

Отже, усі терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі знань. У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів, або до класу процесів, властивостей, в нашому випадку до класу автомобілебудування [2].

Системно-структурні ознаки є основними критеріями визначення терміна у системі мови. У жодній системі мови немає абсолютно тотожних ознак, отже, немає і абсолютних синонімів, бо в жодній системі понять немає двох і більше різних ознак, які б називалися одним і тим самим терміном.

Таким чином, багатокомпонентні терміни являють собою стале словосполучення, за яким закріплене певне термінологічне значення, наприклад: *traffic control computer* – комп'ютер для керування дорожнім рухом, *background impurity concentration* – фонові концентрації домішки, *vacuum-brake cylinder* – циліндр вакуумного гальма [5].

Отже, англійські терміни автомобільної галузі потребують особливої уваги під час їх перекладу на українську мову, оскільки вони не придатні для запозичення або калькування й потребують вдалого словосполучення або описового звороту.

Список використаних джерел:

1. Закирова Е. С. Англо-русский терминологический словарь по строительству железных дорог, мостов и туннелей / Е. С. Закирова. – М. : ЧеРо, 2003. – 349 с.
2. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу: Учебний посібник. – 2001. – 290 с.
3. Томасевич Н. П. Терминологическая лексика английского подъязыка автомобилестроения и ее взаимодействие с другими лексическими слоями : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Н. П. Томасевич. – Одесса, 1984. – 313 с.
4. Clarkson J. I know you get soul. Machines with certain something / J. Clarkson. – London: Penguin books, 2006. – 244 p.
5. Denton T. Automobile electrical and electronic systems / T. Denton. – N.Y.: Elsevier, 2004. – 476 p.

УДК 81'[255+373.612.2:32]

Мак В.В., магістр

Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне

**ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЕКСПРЕСИВНОСТІ НА
СИНТАКСИЧНОМУ РІВНІ У АНГЛОМОВНОМУ
ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**

Сучасний світ висуває до мовлення політиків високі вимоги. Промови публічних осіб повинні мати передусім високу інформативність та здатність переконати електорат у певній ідеології. Вивчення політичного дискурсу, його персуазивної функції як здатності мовних одиниць здійснювати результативний експресивний вплив, спонукаючи цільову аудиторію до певних дій, є одним із найбільш актуальних на сьогодні завдань політичної лінгвістики.

Вивченню специфіки політичного мовлення й мовних засобів впливу та переконання, які використовують публічні особи, лінгвісти приділяють сьогодні велику увагу. Цю проблематику досліджували у своїх лінгвістичних працях Арутюнова Н, Григор'єв В., Загнітко А., Мартиненко Н., Патрушева Є. та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень політичного мовлення, недостатньо вивченою залишається синтаксична організація

англомовного політичного дискурсу та її відтворення українською мовою, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Класичне тлумачення змісту поняття «політичний дискурс» передбачає розуміння останнього як класу жанрів, обмеженого соціальною сферою, а саме політикою. Урядові обговорення, парламентські дебати, партійні програми, промови політиків – це ті жанри, які належать сфері політики. Визначальною ознакою політичного дискурсу є його спрямованість на адресата з метою досягти очікуваного перлокутивного ефекту – спонукати аудиторію до суспільнополітичної реакції. Як правило, учасники політичної комунікації представляють певні суспільнополітичні позиції, а обмін інформацією відбувається з яскраво вираженими прагматичними цілями, тобто комунікативний процес у політиці завжди має інтенційний характер.

Для донесення інформації та впливу на свідомість та підсвідомість слухачів політик повинен використовувати певні засоби, так звані комунікативні стратегії, за допомогою яких промовець може маніпулювати цільовою аудиторією, адже переконання – це вміле використання / маніпулювання поняттями з ледве сприйманою різницею, завдяки чому відбувається практично непомітний перехід від одних переконань до інших [6, с. 19].

Одним з таких засобів є використання експресивності та емоційності.

Експресивність як лінгвістична категорія вираження виразності, сили вияву почуттів і переживань, як ознака інтенсифікації значення слів за шкалою зменшення або збільшення різних денотативних і конотативних сем набуває в рамках політичного дискурсу особливої ваги, оскільки саме через неї відбувається ідентифікація основних цілей та функцій політичного виступу, здійснюється підвищення уваги, активізація мислення, підсилення почуттєвої напруги аудиторії [7, с. 4]. Унаслідок актуалізації експресивних засобів, взаємодія яких дозволяє будь-якій одиниці мови бути носієм експресивності, мовлення політиків набуває експресії, тобто здатності виражати власний психологічний стан та давати аналіз ситуації, що склалася.

Характерна для політичного дискурсу функція переконання говорить сама за себе – текст повинен бути переконливим, а тому він має бути логічним, легким для сприйняття та запам'ятовування, проникати в емоційну сферу, стосуватися як об'єктивного, так і особистого. Для досягнення конкретних політичних завдань можуть використовуватись не тільки певні слова, але й та чи інша синтаксична

конструкція. Так А. П. Загнітко не визнає коректною точку зору, що у синтаксисі меншою мірою, ніж у лексиці, відображаються особливості політичної комунікації [3, с. 10].

Щодо експресивного синтаксису, то його теж розуміють по-різному. Вперше питання про експресивний синтаксис сформулював Ш. Баллі, який вважав афективний фактор (впливу, експресії) обов'язковим компонентом будь-якого висловлення. Навіть якщо в самій структурі висловлення відсутні будь-які компоненти – показники експресії, то вона в ньому виражається самими почуттями мовця [1, с. 20]. Традиційним стало визначення експресивності як властивості «мовної одиниці підсилювати логічний та емоційний зміст висловленого, виступати засобом інтенсифікації виразності мовного знака, засобом суб'єктивного увиразнення мови. Через експресивність виражальних засобів мовець передає своє ставлення до повідомлення і до адресата» [8, с. 170].

На думку В.П. Григорьева, експресія синтаксису визначається не лише смисловою і стилістичною значущістю синтаксичних одиниць, але передусім тим, що речення відображають спосіб мислення автора, його світогляд, ставлення до дійсності, тобто його картину світу [2, с. 98].

Синтаксис, як найважливіший стилетвірний засіб, міцно пов'язаний зі змістом висловлення, де діапазон соціально та політично зумовлених явищ постає досить широким. Тож проілюструємо особливості вираження емоцій в англомовному дискурсі на рівні синтаксичних конструкцій.

1. Інверсія – це порушення звичайного фіксованого порядку слів у розповідному реченні. Звичний порядок членів речення в англійському реченні наступний: підмет, присудок, додаток, обставина [5, с. 35]. Завдяки чітко визначеному порядку слів в англійському реченні стилістична інверсія є в англійській мові потужним емфатичним засобом [5, с. 38]. Завдяки інверсії, яка навмисне порушує порядок слів у реченні, досягається ефект імпровізації в промові. Розглянемо наступний приклад: *That's the project the American people want us to work on* (В. Обама «State of the Union Address») – *Ось проект, над яким американський народ хоче, щоб ми працювали.*

Для більшої експресивності в перекладі можна застосувати трансформацію додавання: *Ось той проект, над яким американський народ хоче, щоб ми працювали.* Додавши означальний займенник *той*, ми підкреслюємо бажаність та ексклюзивність проекту, про який ідеться в промові.

2. Конструкції із займенниками *whoever, whatever, whenever* – «хто б», «що б», «коли б» та їх синоніми найчастіше змушують учасників комунікативної ситуації замислитись, подають надії, наприклад: «*Whoever runs against Obama is going to have to be strong*» - «*Той, хто іде проти Обами, має бути сильним*» (National Review Online, 2011).

3. В експресивній конструкції емпатичне дієслово *do* зустрічається у ролі підсилювача значення основного дієслова. Наприклад: Обама вживає емпатичні конструкції з дієсловом *to do*, яке передає значення інтенсивності дії: *I do so recognizing that change cannot happen overnight* [9] – *Я таки усвідомлюю, що зміни не робляться за ніч*.

4. Конструкції, у яких політик умисно ставить запитання і далі відповідає на них, спонукають учасників комунікативної ситуації сприйняти запропонований варіант відповіді як єдиний і правильний. Автор такого типу повідомлень демонструє почуття гордості, переваги та особистої значущості. Для прикладу, у виступі Ріка Перрі: ... *And you want to talk about some powerful job creation? Tell the trial lawyers to get out of your state and to quit costing businessmen and women – ... I ви хочете поговорити про потужне створення робочих місць? Скажіть адвокатам, щоб вони забирались із вашого штату та припинили підрахунки бізнесменів і жінок* (The Washington Post, 2011) через конструкцію запитання-відповідь чиновник демонструє презирство щодо свого опонента та викликає інтерес у слухачів / читачів до реформи, якою пишається.

5. Як відомо, риторичні запитання не передбачають відповіді, вони вживаються з метою привернути увагу, посилити вплив на емоційний тон, іноді викликати почуття піднесення, щастя. Наприклад: *We need to ask ourselves, «How would it feel if it were a crime to love the person I love? How would it feel to be discriminated against for something about myself that I cannot change?»* (H. Clinton «Remarks in Recognition of International Human Rights Day») – *Ми повинні спитати самі себе: «Як би я почував себе, коли б любов до людини, яку я кохаю, була злочином? Як би я почував себе, якби мене дискримінували за щось таке в моїй особистості, чого я не можу змінити?»*

Даний варіант перекладу є як еквівалентним, так і адекватним. Цей приклад взято з промови Г. Клінтон, присвяченої захисту прав людини, і метою даного висловлювання є заклик до дії, а саме – боротьби за рівноправ'я. В перекладі цей заклик переданий експресивно, утворюється ілюзія діалогу, що ніби змушує слухача брати участь у розмові, а завдяки частому вживанню займенників *я, себе*,

мене вдається примусити слухача уявити себе на місці людини, права якої обмежуються, і приєднатися до думки промовця.

6. Повтор також часто використовується політиками з метою акцентувати увагу адресата на важливих для мовця моментах дискурсу. Одним із видів повтору є анафора – фігура додавання, що полягає у повторі початкових частин суміжних речень [4, с. 68]. Проілюструвати анафору можна наступним прикладом: *Most Americans believe we should invest in education and medical research. Most Americans think we should protect commitments like Social Security and Medicare* (В. Обама «*The Country We Believe In*») – Більшість американців вважає, що ми маємо інвестувати в освіту і медичні дослідження. Більшість американців вважає, що ми маємо захистити досягнення, такі як державне соціальне страхування і медичне страхування.

Переклад повторів не потребує використання трансформацій. Багаторазове повторення певної фрази саме по собі привертає увагу слухача до повідомлення. Отже, доцільним у такому випадку буде прямий переклад.

Отже, політичний дискурс, як засіб впливу на учасників комунікативної ситуації та на соціум зокрема, вимагає ґрунтовного дослідження. Аналіз прагматичних особливостей емоційно забарвленого політичного дискурсу засвідчує можливість їх репрезентації за допомогою таких синтаксичних засобів: інверсії, риторичних запитань, повторів та інших синтаксичних засобів, яким властиві емоційність та експресивність.

Список використаних джерел:

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 410 с.
2. Григорьев В.П. Грамматика идиостиля. В. Хлебников / В.П. Григорьев. – М. : Наука, 1983. – 224 с.
3. Загнітко А. П. Сучасний політичний газетний дискурс : риторика і синтаксис / А. П. Загнітко // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. – Донецьк : Східний видавничий дім. – 2007. – Т.16. – С. 5–19.
4. Колотілова Н.А. Риторика – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
5. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. – М. : Издательство литературы на иностранных языках, 1963. – 125 с.
6. Мартыненко Н. Г. Речевое манипулирование в политическом дискурсе / Н. Г. Мартыненко // Вестн. Якут. гос. ун-та. Филология. Журналистика. – 2001. – № 1. – С. 19–21.

7. Патрушева Е. В. Лингвокультурологический и функционально-прагматический аспекты афоризмов в политической дискурсе: автореф. дисс. канд. филол. наук: / Екатерина Владимировна Патрушева. – Ставрополь, 2011. – 22 с.
8. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. - 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
9. Remarks By The President George Bush : At the «Let Freedom Ring». Celebration Honoring Dr. Martin Luther King : [Electronic source] – Mode of access : <http://www.whitehouse.gov/remarks-president-at-the-let-freedom-ring>.

УДК 81'[255+373.612.2:32]

**Мартиненко О.Є., канд. пед. наук,
Абдурахманова Н.А., студент**
Національний транспортний університет, Київ

ДО ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ

Метафора – дуже важливий інструмент комунікації і досить складний феномен для дослідження. Вона найчастіше в повному обсязі передає еквівалентний переклад і тому провокує важливі типові питання, а також можливу трансформацію між мовами і різними культурами. З античних часів інтерес до визначення метафори не спадає, а навпаки, зростає в силу семантичних змін мов. Її прародичем вважається Аристотель, за словами якого метафора дає можливість і право «говорити про дійсне і з'єднувати з ним неможливе». Зокрема, у своїй «Риториці» він говорив, що метафора – це «перенесення слова зі зміною значення з роду в вид, з виду в рід, чи з виду в вид, або за аналогією» [1].

Інтерес до метафори зріс в 60-70 роках ХХ століття. Традиційне визначення метафори пов'язано з етимологічним поясненням самого терміну, де метафора (грец. *Metaphorá* – перенесення) – це перенесення назви з одного предмета на інший на підставі їх подібності. Однак метафора визначається як семантичне явище, викликане накладенням на пряме значення слова додаткового сенсу, який стає головним в контексті. Дослідження метафори триває вже понад два тисячоліття. Найбільш суттєві ознаки і функції метафори були сформульовані і теоретично обґрунтовані в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених

лінгвістів, таких як: А.Н. Баранов, О.В. Дітріх, Ю.М. Караулов, Е.С. Кубрякова, П. Ньюмарк, А.П. Чудінов, Л.І. Шадаєва та інші.

Метафори, що використовуються під час обговорення політичного життя суспільства, все частіше привертають увагу фахівців. Роль метафори в політичному дискурсі значна і незаперечна, а її основними функціями є евристична і аргументативна. Завдяки своїй фігуральності, небуквальності метафора виконує також прагматичну інтерактивну функцію, нівелюючи найбільш небезпечні політичні висловлювання, які торкаються спірних політичних проблем, мінімізуючи відповідальність мовця за можливу буквальну інтерпретацію його слів адресатом [3]. Вживання метафор в політичному дискурсі в більшості своїй використовується з метою маніпулювання електоратом. Будучи потужним прийомом переконання, метафора вихваляє кінцеву мету суб'єкта – перемогу, маскуючи при цьому інші сторони політики.

За класифікацією А. П. Чудінова політичну метафору можна поділити на антропоморфну – утворюється за рахунок порівняння предметів і явищ навколишньої дійсності з людським обличчям, якостями; природоморфну – засновану на порівнянні предметів і явищ навколишньої дійсності зі світом тварин, рослин, світом неживої природи; соціоморфну – при якій предмети і явища навколишньої дійсності порівнюються з соціальною сферою суспільства; артефактну – коли моделювання політичної сфери відбувається на основі порівняння з предметами-артефактами [4, с. 77].

Переклад метафори пов'язаний з вирішенням цілого ряду лінгвістичних, літературознавчих, культурологічних, філософських та інших проблем. П. Ньюмарк вважає, що перекладач стикається з двома основними проблемами при перекладі метафори: 1) зрозуміти, який обсяг семантичної складової метафори варто передати в перекладі; 2) в якій мірі смислова складова метафори знаходиться на перетині полів образності і семантики описуваного об'єкта [5].

Існує кілька класифікацій перекладу метафор. У своїх дослідженнях П. Ньюмарк виділяє наступні стандартні процедури перекладу метафор:

- 1) збереження аналогічного метафоричного образу, тобто дослівний переклад;
- 2) переклад метафори порівнянням;
- 3) заміна еквівалентною метафорою в мові перекладу;

- 4) збереження аналогічного метафоричного образу з додаванням пояснення, яке робить підставу порівняння експліцитним;
- 5) перефразування [5].

У свою чергу В. Н. Комісаров пропонує наведені нижче способи переведення метафор:

- 1) переклад з використанням еквівалента в мові («The attitude to this situation is white as snow» – «Ставлення до даної ситуації біло як сніг»);
- 2) переклад з використанням аналога в мові («cold as stone» – «холодний як лід»);
- 3) дослівний переклад, тобто калька («the Iron Lady of the West» – «Залізна леді Заходу»);
- 4) переклад без використання образності («Without a healthy society the economy will not stay healthy for long» – «Без здорового суспільства економіка надовго не протримається») [2].

Складність перекладу метафори, і політичної, зокрема, в значній мірі пов'язана з відмінностями між метафоричними системами, що існують у відповідних мовах. Тому далеко не завжди може відбуватися просте перенесення метафор з англійської мови на українську. У зв'язку з цим виникає необхідність зміни метафоричного образу, що допомагає зберегти рівень експресії оригіналу і зробити переклад більш ідіоматичним. Перекладачеві часто доводиться вдаватися до описового перекладу, а потім компенсувати втрату метафоричної образності шляхом введення в текст мови перекладу додаткових образів, що підсилюють експресію.

Таким чином, політична метафора є одним з важливих і поширених прийомів мовної маніпуляції; вона здатна надовго зберігатися в пам'яті, а також впливати на асоціативне мислення адресата. Отже, основним принципом перекладу політичних метафор є закон збереження смислового значення метафори, що обумовлено значимістю образності в її структурі.

Список використаних джерел:

1. Аристотель (384-322 до н. е.). Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории / Аристотель. – Минск : Лит., 1998. – 1391 с.
2. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода: проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых: учеб. пособие / В. Н. Комиссаров. – М.: Юрайт, 2000. – 132 с.
3. Самарина И. В. Прагматический аспект функционирования политической метафоры в политическом дискурсе // Личность, речь и юридическая практика: Сборник научных трудов. Вып. 14. – Ростов-на-Дону: ДЮИ, 2011.

4. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации : [монография] / – Урал. гос. пед. ун-т. – Екатеринбург, 2003. – 248 с.
5. Newmark Peter. A Textbook of Translation. Harlow: Pearson Education Limited, 2008.

УДК 811.111

Мироненко О.Ю., студент
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, Харків

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ХОРОБРІСТЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Беручи до уваги загальну антропоцентричну спрямованість наукової думки сьогодення, вивчення культурних концептів видається особливо **актуальним**, бо дозволяє спостерігати зафіксовані в одиницях мови результати категоризації певного фрагмента реальності людського існування, а саме, хоробрості.

Метою дослідження є реконструювати структуру концепту ХОРОБРІСТЬ за конвенційними смислами, що фіксуються у дефініціях лексикографічних джерел.

Об'єктом дослідження послужили лексичні одиниці на позначення хоробрості у складі англійської мови.

Предметом дослідження є зміст та структура концепту ХОРОБРІСТЬ відбиті у лексичному складі англійської мови.

Говорячи про особливості лексичного складу мови, слід визнати, що його найбільш універсальною характерною рисою є можливість зберігати культурну інформацію протягом тривалого часу з одного боку, і видозмінюватися, пристосовуючись до сучасних тенденцій, з іншого. Така своєрідна відповідь лексичного запасу мови на найбільш актуальні проблеми сучасної культури знаходить своє вираження в мовній реалізації або вербалізації понять і концептів за допомогою лексичних засобів. Таким чином, лексичний склад мови, відображаючи культуру певного народу, може повністю розкрити особливості концепту ХОРОБРІСТЬ, що втілює суспільний досвід різних спільнот.

Культурний концепт – багатовимірне ментальне утворення, в якому можна виділити декілька компонентів (шарів). При чому різні дослідники не тільки виділяють різну кількість таких компонентів,

доволі часто різняться і їхні якісні характеристики. Так, Ляпін вважає, що «дискретна цілісність» концепта формується в процесі взаємодії «поняття», «образу» і «дії» [5, с. 38]. Степанов стверджує, що в концепті можна визначити понятійну сторону та «всі характеристики, які роблять його фактом культури, тобто етимологія, сучасні асоціації, оцінки» [4, с. 41]. Карасик виділяє ціннісну, образну та понятійну сторону концепту [1, с. 129]. За Воркачовим, «понятійна складова відображає ознакову та дефініційну структуру концепту; образна – фіксує когнітивні метафори, які підтримують його в мовній свідомості; значеннева складова визначається місцем, яке займає ім'я концепту в системі конкретної мови» [3, с. 67]. Окрім понятійної та образної складової вчений виділяє номінативну або суто лінгвокультурологічну, яка, на його думку, може бути визначальною у трьох «вимірах» концепту. Ця складова пов'язана з його вербалізацією в конкретній природній мові та орієнтована на «тіло знака» – ім'я концепту, слово, що його втілює [2, с. 80].

Заважаючи на вищезазначене, вважаємо доцільним проаналізувати лексичні засоби вербалізації концепту ХОРОБРІСТЬ, зафіксовані у лексикографічних джерелах. З метою виділити лексичні одиниці, які є засобами вербалізації концепту ХОРОБРІСТЬ, методом суцільної вибірки було вилучено певні синонімічні ряди, які включають прикметники, дієслова, іменники та прислівники, поєднані спільною семою «хоробрість», що відповідає імені досліджуваного концепту (*braveness*). Наведемо синонімічні ряди спільнокореневих номінацій **brave**, **braveness**, **bravely**, запропоновані словником синонімів Roget's 21st Century Thesaurus [8]:

Прикметник **brave**, який відноситься до ядра концепту ХОРОБРІСТЬ, оскільки є спільнокореневим із номінацією *braveness*, визначену як ім'я досліджуваного концепту, має дефініцію *bold*, тобто, хоробрий у загальному сенсі. Наведений синонімічний ряд включає наступні прикметники: *adventurous, audacious, chin-up, chivalrous, confident, courageous, daring, dashing, dauntless, defiant, doughty, fearless, firm, foolhardy, forward, gallant, game, gritty, gutsy, hardy, heroic, herolike, imprudent, indomitable, intrepid, lionhearted, militant, nervy, plucky, reckless, resolute, spirited, spunky, stalwart, stout, stouthearted, strong, unabashed, unafraid, unblenching, undaunted, undaunted, undismayed, unfearful, valiant, valorous, venturesome*.

Дієслово **brave** має дефініцію *endure bad situation*, тобто, виявляти стійкість до несприятливих умов. Наведений синонімічний ряд включає: *bear, beard, challenge, confront, court, dare, defy, face, face off, fly*

in the face of, go through, outdare, risk, stand up to, suffer, support, take on, venture, withstand.

Прислівник **bravely** із дефініцією *courageously* має синоніми *audaciously, boldly, chivalrously, daringly, dauntlessly, fearlessly, gallantly, gamely, gutsily, heroically, unflinchingly, valiantly, valorously*.

Іменник **braveness**, який відповідає імені концепту ХОРОБРІСТЬ, до свого синонімічного ряду включає *boldness, bravery, courageousness, daring, daringness, dauntlessness, fearlessness, gallantry, gameness, grit, guts, heart, heroism, intrepidity, intrepidness, mettle, nerve, pluck, pluckiness, stoutheartedness, undauntedness, valiance, valiancy, valiantness, valor*. Його дефініція позначена як *courage*.

Наведені синоніми представляють різні концептуальні ознаки, але досить важко поділити ці номінації хоробрості на семантичні групи за спільністю певних концептуальних ознак. Але слід зауважити, що більшість вищенаведених синонімічних рядів мають у своєму складі деривати лексем *audacious, bold, courage, dare, mettle, plucky, undaunted, valiant, valor*. Виявлені лексеми дозволяють припустити, що набір концептуальних ознак концепту ХОРОБРІСТЬ є відповідним відтінкам значення цих номінацій.

З метою уточнення отриманих даних, вважаємо доцільним порівняти їх із даними інших лексикографічних джерел. Нижченаведені дані щодо синонімічного ряду лексеми *brave* відповідають попереднім висновкам щодо набору концептуальних ознак та дозволяють уточнити їх семантичне наповнення.

У словнику The Free Dictionary запропоновано наступний синонімічний ряд прикметників із поясненням відтінків значення та прикладами вживання у англомовному дискурсі [10]: **brave, courageous, fearless, intrepid, bold, audacious, valiant, valorous, mettlesome, plucky, dauntless, undaunted**.

Дефініція, запропонована цим словником, відноситься до всього синонімічного ряду: *These adjectives mean having or showing courage under difficult or dangerous conditions*. (Ці прикметники позначають прояв хоробрості за складних або небезпечних обставин)

Дефініція номінації **brave**, як найменш специфічної, що асоціюється із внутрішньою якістю людини (*the least specific, is frequently associated with an innate quality*), підтверджує її визначення як імені концепту хоробрість, та відношення абстрактного поняття хоробрості до ядра досліджуваного концепту, що підтверджує приклад:

e.g.: «*Familiarity with danger makes a brave man braver*» (Herman Melville). (Близькі стосунки з небезпекою роблять хороброго ще хоробрішим)

Номінація **courageous**, визначена, як така, що імплікує свідоме погодження на особливе випробування із залученням внутрішньої сили (*implies consciously rising to a specific test by drawing on a reserve of inner strength*):

e.g.: *The courageous soldier helped the civilians escape from the enemy.* (Хоробрий солдат допоміг цивільним особам врятуватися від ворога)

Fearless за своєю дефініцією підкреслює відсутність почуття страху та непохитне самовладання (*emphasizes absence of fear and resolute self-possession*):

e.g.: «*world-class [boating] races for fearless loners willing to face the distinct possibility of being run down, dismantled, capsized, attacked by whales*» (Jo Ann Morse Ridley). (Перегони світового рівня для тих безстрашних, хто прямує назустріч зіткненням, катастрофам, атакам китів.)

Прикметник **intrepid** визначено як такий, що означає невразливість перед почуттям страху (*sometimes suggests invulnerability to fear*):

e.g.: *Intrepid pioneers settled the American West.* (Безстрашні піонери оселилися на заході Америки)

Дефініція прикметника **bold** підкреслює готовність зустріти небезпеку або труднощі а також тенденцію їх пошуку (*stresses readiness to meet danger or difficulty and often a tendency to seek it out*):

e.g.: «*If we shrink from the hard contests where men must win at the hazard of their lives ... then bolder and stronger peoples will pass us by*» (Theodore Roosevelt). (Якщо ми уникатимемо важких випробувань, у яких перемога ставить життя під загрозу, сміливіші та сильніші випередять нас)

Audacious імплікує надзвичайну впевненість та хоробрість (*implies extreme confidence and boldness*):

e.g.: «*To demand these God-given rights is to seek black power - what I call audacious power*» (Adam Clayton Powell, Jr.) (Вимагати цих прав, наданих Богом – це шукати чорної сили – от що я називаю силою сміливості)

Valiant означає героїзм (*suggests the bravery of a hero or a heroine*):

e.g.: «*...a sympathetic and detailed biography that sees Hemingway as a valiant and moral man*» (New York Times). (...співчутлива та детальна

біографія, у якій Хемінгуей постає як героїчна та високоморальна людина.)

Близькою за значенням є номінація **valorous**, яка відноситься до героїчних дій (*applies to the deeds of heroes and heroines*):

e.g.: «*The other hostages [will] never forget her calm, confident, valorous work*» (William W. Bradley). (Інші заручники не відмовляться від своєї спокійної, впевненої, героїчної роботи)

Дефініція номінації **mettlesome** підкреслює жагу та любов до виклику (*stresses spirit and love of challenge*):

e.g.: «*...her horse, whose mettlesome spirit required a better rider*» (Henry Fielding). (...її кінь, чия завзятість потребувала іншого вершника.)

Дефініція номінації **plucky** наголошує на бадьорості за несприятливих обставин (*emphasizes spirit and heart in the face of unfavorable odds*):

e.g.: «*Everybody was anxious to show these Belgians what England thought of their plucky little country*» (H.G. Wells). (Всі із нетерпінням чекали нагоди показати цим бельгійцям, що Англія думає про їх маленьку відважну країну.)

Dauntless, згідно запропонованій дефініції, відноситься до хоробрості у сенсі пручання підкоренню або залякуванню (*refers to courage that resists subjection or intimidation*):

e.g.: «*So faithful in love, and so dauntless in war, there never was knight like the young Lochinvar*» (Sir Walter Scott). (Відданий у коханні, безстрашний на війні, ще не було такого лицаря, як молодий Лочинвар.)

Undaunted позначає мужність та рішучість (*suggests persistent courage and resolve*):

e.g.: «*Death and sorrow will be the companions of our journey.... We must be united, we must be undaunted, we must be inflexible*» (Winston S. Churchill). (Смерть та скорбота будуть супутниками у цій подорожі... Ми повинні бути об'єднаними, мужніми та стійкими.)

Виходячи з цієї інформації, яка в цілому співпадає з інформацією інших лексикографічних джерел [7; 8; 10], можна припустити, що основними концептуальними ознаками концепту ХОРОБІСТЬ є такі:

- внутрішня сила (*inner strength*);
- стійкість до почуття страху (*invulnerability to fear*);
- готовність зустріти небезпеку або труднощі (*readiness to meet danger of difficulty*);
- впевненість (*confidence*);

- героїчність (*bravery of a hero*);
- любов до виклику (*love of challenge*);
- стійкість до несприятливих обставин (*spirit in the face of unfavourable odds*);
- опір владі (*resistance to subjection*);
- рішучість (*resolve*).

З метою дослідити зміни у значенні лексичних засобів вербалізації концепту ХОРОБРИСТЬ у ході історичного розвитку англomовного етнокультурного соціуму, було залучено етимологічний аналіз на базі словнику Online Etymology Dictionary, який дає таку інформацію щодо походження номінації **brave** [6]: *late 15c., from M.Fr., «splendid, valiant,» from It. bravo «brave, bold,» originally «wild, savage,» possibly from M.L. bravus «cutthroat, villain,» from L. pravus «crooked, depraved,» a less likely etymology being from L. barbarus.*

Отже, походження номінації **brave** можливе від середньофранцузького *brave* із значенням «розкішний, доблесний», від італійського *bravo* із значенням «дикий, жорстокий», від середньолатинського *bravus* зі значенням «головоріз, лиходій», або від латинського *pravus* зі значенням «кривий, розбещений». Як бачимо, більшість з можливих первісних значень мали негативну оцінність із імплікацією агресії.

Далі словник надає таку інформацію щодо вжитку та значень лексичних одиниць на позначення хоробрості:

The noun application to N. American Indian warriors is from c.1600. O.E. words for this, some with overtones of «rashness,» included modig (now «moody»), beald («bold»), cene («keen»), dyrstig («daring»).

The verb «to face with bravery» is from 1776, from Fr. braver.

Brave new world is from the title of Aldous Huxley's 1932 satirical utopian novel; he lifted the phrase from Shakespeare («Tempest» v.i.183).

При виникненні прикметника **brave** наприкінці п'ятнадцятого століття його значення тим чи іншим чином було пов'язане із агресією або стійкістю до агресії. Серед можливих варіантів походження можна виділити такі значення, як геройство (*splendid, valiant, brave, bold*), агресія, здатність до злочину (*cutthroat, villain*), зіпсованість, яку можна розуміти, як невідповідність моральним нормам (*depraved*).

Іменник **brave** з'явився як номінація Американських індіців-воїнів, та значення войовничості було поєднане із нестабільністю настрою (*moody*) та енергійністю (*keen*).

Словосполучення **Brave new world**, запозичене з назви книги А.Хакслі, теж мало значення рішучості у комбінації із

нерозважливістю, бо у книзі йдеться про утопічний світ, в якому надто різкі зміни призвели до його знищення, тепер вживається у іронічному значенні.

Іменник **bravery** також мав значення войовничості, що підтверджують дані електронного словнику Oxford English Dictionary:

The action of braving or acting the bravo; daring, defiance; boasting, swaggering; bravado. a bravery: an act of bravado. in, upon, or for a bravery: in bravado, in defiance, in display of courage or daring, as a brag.

Той самий словник дає досить цікаву інформацію про застарілі значення номінації **bravery**:

1) *The action of braving or acting the bravo* (дії, пов'язані з агресією, злочинністю);

2) *an adornment, an embellishment* (прикраса):

e.g.: *They use for a brauerie to make great holes in their eares*(1599 *Hakluyt Voy. I. i. 224*). (У якості прикраси вони роблять великі дірки у вухах.);

3) *a thing of beauty or interest, a thing to exhibit* (щось красиве або цікаве, те, що виставляється на показ): e.g.: *A relike to be showed for a brauerie. (1583 Golding Calvin on Deut. cvi. 650)*(Реліквія, яку із задоволенням показували);

4) *a fine thing, a matter to boast or be proud of* (витончена річ, предмет для хвастощів або гордості):

e.g.: *In a vain glory we think it a bravery and a magnificent thing to swear* (1626 *Bp. Andrewes Pattern Catech. Doct. (1846) 150*)(У марній славі ми вважаємо це приводом для гордості та клятв);

5) *mere show, ostentatious pretence* (демонстрація, виставляння напоказ):

e.g.: *This is not now rather a bravery of words than real truth. (1628 Hobbes Thucyd. (1822) 95)* (Тепер це скоріше пишні слова, ніж правда);

6) *gallant, a beau; also collect. gallants, grandees, chivalry* (франт, чепурун, вельможа, лицар): e.g.: *Hee is one of the Braueries, though he be none o' the Wits. (1609 B. Jonson Sil. Wom. i. iii. (1616) 536)*(Він один з лицарів, хоча й тільки зовні).

Наведені приклади допомагають зрозуміти значення, що вийшли із вжитку, як такі: геройство, прикраса, експонат, предмет для хвастощів або гордості, удавання або обман, чепурун, людина у лицарському вбранні.

Цікава модель структури номінації *brave* запропонована електронним словником Visual Thesaurus (Див. Додаток А) [11].

Запропонована схема дозволяє уявити модель концепту ХОРОБРІСТЬ, як сукупність таких концептуальних ознак:

- прояв відваги, здатність зустріти небезпеку;
- здатність подолати страх;
- яскравість, строкатість;
- войовничість;
- стійкість до несприятливих умов.

Проаналізувавши та порівнявши дані різних лексикографічних джерел, можна зробити такі висновки щодо лексичних засобів вербалізації концепту ХОРОБРІСТЬ: значення перших зафіксованих у англійській мові номінацій були поєднані із агресією, войовничістю та емоційністю; в ході історичного розвитку вийшли із вжитку значення із компонентом войовничості та яскравості зовнішнього вигляду; сучасна модель концепту ХОРОБРІСТЬ може бути представлена, як поєднання таких ознак: внутрішня сила (*inner strength*); стійкість до почуття страху (*invulnerability to fear*); готовність зустріти небезпеку або труднощі (*readiness to meet danger of difficulty*); впевненість (*confidence*); любов до виклику (*love of challenge*); стійкість до несприятливих обставин (*spirit in the face of unfavourable odds*); опір владі (*resistance to subjection*); рішучість (*resolve*).

Але жодне лексикографічне джерело не дає інформації стосовно переваги того чи іншого значення з тих, що існують у сучасній англійській мові, отже на основі аналізу даних лексикографічних джерел неможливо побудувати модель концепту ХОРОБРІСТЬ, виявити, які з концептуальних ознак є розташованими близько до ядра концепту, а які відносяться до периферії. Тому вважаємо за доцільне провести когнітивно-дискурсивний аналіз на матеріалі сучасного англomовного художнього дискурсу.

Список використаних джерел:

1. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
2. Лотман Ю.М. Культура и взрыв / Ю.М. Лотман // Семиосфера. – СПб.: Искусство, 2000. – С. 137.
3. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / Манакин В.Н. – К.: Знання, 2004. – 345 с.
4. Степанов Ю. С. Альтернативный мир, Дискурс, Факт и Принцип причинности, Сб. статей / Ю.С. Степанов. – М.: РГГУ. – 1995. – 432 с.
5. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / Телия В. Н. – М.: «Школа. Языки русской культуры», 1996. – 288 с.

6. Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. <http://dictionary.reference.com/browse/bravely> (accessed: May 01, 2011).
7. Oxford English Dictionary Second Edition on CD-ROM (v. 4.0), Oxford University Press, 2009
8. Roget's 21st Century Thesaurus, Third Edition. Philip Lief Group 2009. <http://thesaurus.com/browse/brave>
9. The Columbia World of Quotations © 1996, Columbia University Press.
10. <http://www.thefreedictionary.com/brave>
11. <http://www.visualthesaurus.com>

УДК 811.111'25

**Мозгова Я. О., канд. філол. наук,
Кравченко А. М., студент**
Національний транспортний університет, Київ

СПЕЦИФІКА ПОНЯТТЯ ЕМФАЗИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Існують певні способи привернення уваги до запропонованої інформації, одним з яких є акцент на її окремі частини чи фрагменти. Для впливу на пам'ять адресата широко використовується емфаза, що відображається в емфатичних конструкціях.

Емфаза – виділення якогось елементу висловлення шляхом особливої інтонації, повторення, вживання емфатичних слів (часток, займенників, дієслів), синтаксичної позиції (при інверсії) із метою посилення емоційної виразності мовлення, акцентування уваги [5, с. 143].

За визначенням В. В. Виноградова, емфаза – це «виділення, підкреслення в мові окремих елементів і смислових відтінків висловлювання, що досягається різними граматичними та лексико-синтаксичними засобами, а саме:

- 1) використанням особливих підсилювальних службових слів;
- 2) порядком слів, протилежним нейтральному;
- 3) особливими емфатичними конструкціями;
- 4) повторами і анафорою» [1].

Емфатичні моделі поділяються на лексичні (ті, що використовують для надавання вислову емоційного забарвлення), граматичні (ті, що використовують для цього граматичні засоби), та лексико-граматичні (тобто ті, що одночасно використовують лексичні та граматичні засоби).

Згідно з Т. Левицькою та А. Фітерман, емпфаза присутня в усіх стилях художньої літератури, а також в ораторському, публіцистичному та науковому жанрах. При цьому, деякі автори розглядають емпфатичні конструкції не як відхилення від норми, а як закономірне явище мови. Більшість авторів схиляються до думки, що емпфатичні конструкції природно сприймаються в їх протиставленні нейтральним конструкціям. Вони ні в якому разі не повинні розглядатися як відступ від норми або її порушення. Емпфатичні конструкції можуть як підкреслювати окремі члени речення, так і надавати емоційного забарвлення висловленню в цілому [3].

Емпфатичні конструкції мають особливий потенціал стилістичного впливу. У зв'язку з цим представляється доцільним окремо визначити причини реалізації емпфази саме в такому ключі. Серед них головними можна вважати наступні:

- 1) підсилення того, що хоче сказати мовець (емотивна емпфаза),
- 2) демонстрація контрасту між правильним і хибним, теперішнім і минулим (контрастна емпфаза).

Емпфатична конструкція передбачає те, що автор висловлення робить акцент на певній частині свого висловлювання, що є елементом його творчого задуму. Отже, частина висловлювання, яка виділяється за допомогою інтонації, є вагомішою, отримує більше смислове значення [4].

У публіцистичному стилі значно зростає кількість граматичних емпфатичних конструкцій. Це зумовлюється нормованістю та стриманістю текстів. Тому емпфатична складова реалізується шляхом вживання певних експресивних мовних засобів, серед яких переважають граматичні конструкції та риторичні фігури експлетиву. Емпфатичність може відтворюватися словами та фразами, які втрачають своє денотативне (предметно-логічне) значення, унаслідок чого набувають емпфатичного забарвлення. До таких слів належать вульгарні шари лексики: лайливі слова, прокляття й т. п.

Найпоширенішими емпфатичними засобами англійської мови вважаються такі, як інверсія, заперечувальні конструкції, конструкції логічної емпфази, підсилювальне *do*, аломорфність яких у перекладі компенсується за допомогою лексичних трансформацій, додавання та контекстуальної заміни [2].

Отже, експресивність тексту передбачає вплив на читача, у той час як емпфатичність є суб'єктоорієнтованою категорією та виражає авторське ставлення до подій, які описуються не в усьому тексті, а в конкретному вислові або реченні. Завданням перекладача є адекватно

донести зміст оригіналу до читача, зберігаючи експресивність та емфатичність оригіналу.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика / В. В. Виноградов. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – 369 с.
2. Денисенко Н. В. Емфаза як загальнолінгвістичне і перекладознавче поняття / Н. В. Денисенко, Н. Є. Мілько. – Режим доступу : <http://www.11598-1-10-20160421.pdf1/4>
3. Дринко А. Г. Емфатичні спонукальні конструкції в англійській та українській мовах / А. Г. Дринко // Типологія мовних значень у діяхронічному та зіставному аспектах. Зб. наук. праць. – Вип. 10. – Донецьк : ДонНУ, 2004. – С. 57-61.
4. Иванова Г. П. Стилистическая интерпретация текста / Г. П. Иванова, О. П. Брандес. – М. : Наука, 1991. – 346 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

УДК 811.111

Мошковська Л.М., ст. викладач,

Хилюк М.М., студент

Національний транспортний університет, Київ

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ЗАГОЛОВКІВ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛЬМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Фільми відіграють важливу роль в сучасному житті людини. Вони фіксують події минулого, передають теперішні реалії та допомагають пофантазувати над майбутнім. Кожний фільм несе в собі унікальність сюжету та формує картину сучасного світосприйняття. Назва фільму сприяє розумінню його жанру, встановлює зв'язок зі змістом, приваблює потенційного глядача своєю оригінальністю. Отже, правильний вибір способу перекладу заголовка має істотне значення для успішної прем'єри зарубіжного фільму.

Адекватне відтворення заголовків засобами мови перекладу часто стає справжнім викликом для перекладача, оскільки назва є одним із вагомих компонентів організації тексту й виконує важливу інформативну, естетичну, а нерідко й жанровизначальну функцію. Назви сучасних аудіовізуальних творів являють собою передусім рекламні заголовки, основна мета яких – привернути увагу потенційної аудиторії, викликати зацікавлення й спонукати до перегляду. Для

цього, адаптуючи оригінальну назву фільму, перекладачеві необхідно зберегти прагматичний ефект, що не завжди є легким завданням через наявність у заголовку етномовного компонента, стилістичної різноплановості лексики, граматичних особливостей мови-джерела й мови-реципієнта, тощо [2].

На думку лінгвіста К. Бальжімінаєвої існує три основні стратегії адаптації англomовних назв фільмів: прямий переклад, трансформації та повна заміна назви фільму [1].

Прямий або дослівний переклад полягає в заміні оригінальної назви абсолютними відповідниками мови перекладу. Його використовують тоді, коли в назві відсутні слова, що не мають власних еквівалентів у мові перекладу. Умовно їх можна класифікувати так [4]:

1. Назви, що містять імена чи героїв: «*Олівер*» («*Oliver*»), «*Ноттінг Хіл*» («*Nodding Hill*»), «*Містер Ніхто*» («*Mister Nobody*»), «*Мати*» («*Mother*»), «*Men in Black*» («*Люди в чорному*»);
2. Заголовки з географічними назвами: «*Pirates of Carribean Everest*» («*Пирати Карибського моря*»), «*Roman Holiday*» («*Римські канікули*»);
3. Назви, в яких зазначається дата, день, місяць чи рік: «*One Day*» («*Один день*»), «*Sweet November*» («*Солодкий Листопад*»);
4. Заголовки з назвами професій: «*Guardians of the Galaxy*» («*Вартові галактики*»);
5. Інші фільми, які не ввійшли у вищезазначені групи: «*Requiem For a Dream*» («*Реквієм за мрією*»), «*The Boy in the Stripped Pyjamas*» («*Хлопчик у полосатій піжамі*»).

Трансформації назв при перекладі допомагають розширити когнітивну інформацію із заміною лексичних елементів [1, с. 15]: «*The Killing Room*» («*Кімната смерті*»), «*Hitch*» («*Правила Знайомства: Метод Хімча*»), «*Love actually*» («*Реальне кохання*»), через додавання ключових слів із фільму для компенсації в назві змістової лакуни: «*Savages*» («*Особливо небезпечні*»), «*Into the woods*» («*У темному-темному лісі*»), «*Monster-in-Law*» («*Якщо свекруха – монстр*»), «*What to Expect When You're Expecting*» («*Чого чекати, коли чекаєш на дитину*»).

Лінгвіст В. Н. Комісаров виділяв лексико-семантичні трансформації, які також застосовуються при перекладі заголовків фільмів [3, с. 176]:

- 1) конкретизація – коли англійські слова мають ширше семантичне значення й не мають повного еквівалента в українській мові: «*The Boat That Rocked*» («*Рок-хвиля*») «*Three burials of Melquiades Estrada*» («*Три могили*»);

- 2) генералізація – коли вужче семантичне значення замінюється ширшим: «*Vacansy*» («Вакансія на жертву»), «*Fun with Dick and Jane*» – («Аферисти: Дік і Джейн розважаються»);
- 3) смисловий розвиток: «*Daddy's home*» («Хто в домі тато?»), «*The Hangover*» («Похмілля у Vegas») [4];
- 4) додавання слів під час перекладу задля пояснення: «*Identity Thief*» («Піймай шахрайку, якщо зможеш»), «*Ocean's Eleven*» («Одинадцять друзів Оушена»), «*Elysium*» («Елізіум – рай не на Землі»);
- 5) опущення слів при перекладі: «*August: Osage Count*» («Серпень»), «*A Love Song for Bobby Long*» («Любовна лихоманка»);
- 6) компенсація – передача змістового значення засобами цільової мови: «*Observe and Report*» («Тупа крутий охоронець»), «*Live Free or Die Hard*» («Мицний горішок»), «*Push*» («П'ятий вимір»).

Прикладом стратегії повної заміни назви з урахуванням амбіцій глядачів, їх ментальності, потреб та інтересів слугує переклад назви кінострічки «*The Bucket List*», який в українському прокаті вийшов під назвою «Доки не склеїв ластви». У цьому випадку і оригінал, і переклад передають своєму глядачеві єдину ідею фільму – встигнути зробити все омріяне перед смертю. Іншим прикладом заміни назви фільму є кінострічка «*50\50*». Назву мовою оригіналу взято з фільму, де за сюжетом у головного героя виявлено рак, і його шанси на одужання становили 50%. Українською мовою назву фільму перекладено «Життя прекрасне» [4]. Оскільки перекладачі прагнуть передати глядачам зміст фільму через його назву якомога яскравіше та доступніше, вони найчастіше вдаються до використання саме останньої стратегії перекладу назв фільмів.

Отже, точність перекладу назв фільмів насамперед залежить від сюжету фільму, його жанрових особливостей, прагматичної спрямованості, культурної обізнаності цільового глядача та психології аудиторії. У будь-якому випадку, переклад заголовку буде вдалим, якщо він відповідає таким принципам, як: лаконічність, змістовність, естетична привабливість та комерційний ефект.

Список використаних джерел:

1. Антропова А. В. Названия американских и российских кинофильмов : сопоставительная характеристика и проблемы перевода : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / А. В. Антропова. – Екатеринбург, 2008. – 217 с.
2. Зосімова О. В. Способи перекладу назв американських і британських мультфільмів українською мовою / О. В. Зосімова // Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків.

3. Комиссаров В. Н. Теория перевода: лингвистические аспекты / В. Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 250 с.
4. Лесінська О. М., Радішевська Д. Д. Особливості перекладу заголовків фільмів американського кінематографу українською мовою на прикладі матеріалів за 2000-2015 рр./ О. М. Лесінська, Д. Д. Радішевська // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету Сер.: Філологія, №32 том 2, 2018.

УДК 811.11'25

Нікольська Н.В., канд. пед. наук,
Єрьоменко Д.М., студент
Національний транспортний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Фразові дієслова є особливим типом дієслів, що широко використовуються не лише в розмовній англійській мові, але і в юридичній галузі, економіці та інших сферах науки та техніки. Фразові дієслова як мовне явище відсутнє в українській мові. Науковці стикаються з певними труднощами при перекладі українською мовою. Зазвичай доводиться шукати еквівалент для відтворення змісту фразового дієслова, а іноді на допомогу приходять цілі словосполучення. Тому для подолання цих проблем варто подати визначення поняття «фразове дієслово», обґрунтувати його ознаки та акцентувати увагу на особливостях перекладу.

Дослідженням фразових дієслів в різний час займалися як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема, Дж. Поуві, Л. П. Сміт, О.В. Кунін, Т.А. Левицька, А.М. Фітерман та інші, але у перекладацькому аспекті фразові дієслова висвітлено недостатньо. Вважаємо за необхідність за основу дослідження брати в роботі думки стосовно перекладу таких вчених, як В. І. Карабан та Р. Кортні.

Термін «фразове дієслово» є похідним від слова «фраза», тобто, найменша одиниця синтаксису. Такі дієслова відрізняються від простих дієслів, оскільки містять у своєму складі двоє і більше компонентів. Завдяки фразовим дієсловам мова набуває експресивності та виразності. До фразових відносяться дієслова *give in, turn off, cut down on* та інші. Разом із вживанням фразових дієслів мовлення стає більш природним, тому для вивчаючих англійську мову вони є необхідними [2].

Дж. Поуві надає таке визначення фразового дієслова: це комбінація простого дієслова та адвербіального постпозитива, що представляє собою єдину семантичну і синтаксичну одиницю. Його можна замінити «простим» дієсловом, що і підтверджує, що фразове дієслово є семантичною єдністю. Проте деякі фразові дієслова неможливо замінити дієсловом, а лише словосполученням [4, с. 11]. Наприклад, фразове дієслово «*to take over something*» можна перекласти лише словосполученням «*брати на себе керування чимось*», а фразове дієслово «*to take off*» – одним словом «*злітати*».

Учений Л.П. Сміт вважає фразові дієслова найяскравішою характерною особливістю англійської мови. Фразові дієслова часто використовуються в розмовній мові, крім того, додають ідіоматичності мові, а також висловлюють думки і значення чіткіше [3, с. 23].

Працюючи над перекладом англійських фразових дієслів або здійснюючи попередній аналіз змісту їх обставинних елементів, слід завжди враховувати їх багатозначність. Звичайно, ми не можемо окремо перекладати частини фразового дієслова, тому що фразове дієслово є єдиною семантичною та синтаксичною одиницею. Змінюючи постпозитив у фразовому дієслові, одразу ж зміниться його лексичне значення. Наприклад: *to trade on* – мати вигоду, використовувати в особистих інтересах; *to trade in* – віддавати стару річ в рахунок придбання нової або обміняти з доплатою; *to trade off* – поступатися чимось в обмін на щось, розплачуватись чимось за щось, збувати, обмінювати.

Отже, правильний переклад англійських фразових дієслів значною мірою залежить від контексту, в якому вони використовуються, що передбачає відповідне тлумачення описаних дій. Наприклад: *He traded on his family connections to rise to a senior position.* – Він скористався своїми сімейними зв'язками, щоб піднятися на вищу посаду. *85 % of new cars bought in the UK have a trade in.* – 85% нових автомобілів у Великій Британії куплені шляхом обміну з доплатою) [1, с. 20].

Якщо ж неможливо перекласти фразове дієслово за допомогою відповідного українського префікса або звичайного дієслова, тоді використовують доповнення, тобто передають значення фразового дієслова описовим методом.

Значення фразових дієслів найповніше подано у словниках фразових дієслів. Як шукати фразове дієслово у словнику? Спочатку треба знайти головне дієслово. Фразові дієслова розташовані в алфавітному порядку відповідно до постпозитивів, які йдуть після них.

Коли необхідне фразове дієслово знайдено, слід мати на увазі, що значення кожного фразового дієслова перелічено у порядку частоти їх вживання. Це означає, що найважливіші значення в переліку є першими.

Здатність фразових дієслів емоційно і образно висловлювати найтонші відтінки думок і почуттів можна проілюструвати на прикладі двох речень з однаковим смислом. Стає зрозуміло, що перше речення є більш експресивним, а друге – нейтральним, наприклад: *This weather gets me down. This weather depresses me.* – Ця погода мене засмучує. На думку лінгвістів Т. Р. Левицької та А. М. Фітерман, для іншомовних студентів фразові дієслова представляють неабияку складність [2].

Варто акцентувати увагу на тому, що нами зроблено спробу розглянути особливості англійських фразових дієслів у перекладацькому аспекті. Правильне розуміння фразових дієслів та відтворення їх мовою перекладу є необхідним також і для діяльності перекладача. Оскільки фразові дієслова привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, висвітлено різні погляди щодо визначення фразових дієслів та його ознак. Дослідження виконано з оперттям на визначення, згідно з яким фразове дієслово є комбінацією простого дієслова з адвербіальним постпозитивом, що є семантичним цілим. З'ясовано, що для їх перекладу необхідно враховувати особливості менталітету, фонові знання, щоб адаптувати текст для реципієнта і досягти комунікативної мети. Так як абсолютна еквівалентність є практично недосяжною, перекладач вдається до трансформацій при перекладі. Виявлено, що для перекладу фразових дієслів застосовуються лексико-семантичні трансформації, а саме: конкретизація та генералізація. Але найчастіше перекладач знаходить у мові перекладу лексичний відповідник – дієслово, що найповніше передає значення фразового дієслова.

Список використаних джерел:

1. Возна М.О., Гапонів А.Б., Васильченко О.Ю., Хоменко Н.С. Англійська мова для перекладачів та філологів. II курс. Підручник / М.О. Возна, А.Б. Гапонів, О.Ю. Васильченко, Н.С. Хоменко. – Вінниця : Нова Книга, 2006. – 344 с.
2. Дворецька І. В. Особливості перекладу фразових дієслів українською мовою / І. В. Дворецька // *Advanced education : збірник наукових праць.* – 2014. – Вип. 2. – С. 34–39.
3. Смит Л. П. Фразеология английского языка / Л. П. Смит / Пер. с англ. – М. : Дрофа, 1998. – 158 с.
4. Povey J. Phrasal Verbs and How to Use Them / J. Povey. – М. : Высшая школа, 1990. – 176 р.

УДК 81.378.091

Шевчук Л.О., канд. пед. наук,
Дмитрієва Є.І., студент
Національний транспортний університет, Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО АСПЕКТУ В ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ ПРОЦЕСУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Перехід лінгвістики на антропологічну парадигму, що відбувся в останні десятиліття ХХ ст., стимулював швидкий розвиток міждисциплінарних областей гуманітарних досліджень, в основі яких лежить триєдність «людина-мова-культура». Це такі дисципліни, як етнолінгвістика, соціолінгвістика, лінгвокраїнознавство і лінгвокультурологія. Різні напрямки антропологічної лінгвістики походять, як відомо, від концепції німецького філософа та філолога В. фон Гумбольдта, який бачив у мові втілення і прояв духу народу, його світобачення та менталітету. «Ми мислимо світ таким, яким він з'явився спочатку в нашій мові. Відмінності у філософії і духовному житті стоять біля витоків несвідомої класифікації мови». Мовознавець Лео Вайсгербер вважає мову «проміжним світом», який знаходиться між реальним світом і людиною, її свідомістю [3, с. 93].

У загальному плані лінгвокультурологія визначається як комплексна наукова дисципліна, що вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури і мови в її функціонуванні. Як частина науки про людину, лінгвокультурологія орієнтована, з одного боку, на людський фактор у мові, з іншого – на мовний чинник в людині. До численних визначень культури з вказівкою на її онтологічні властивості додається ще одне, а саме культура розуміється як світобачення і світорозуміння, що володіє семіотичною природою. Культура – це частина картини світу, закріпленої в мові [1, с. 96; 5].

19 травня 2005 року на конференції у норвезькому місті Берген Україна офіційно приєдналася до «Болонського процесу», що має на меті створення єдиного європейського простору вищої освіти до 2010 року. Приєднання нашої країни до Болонського процесу надає можливість здійснити структурні перетворення вищої освіти за узгодженою системою критеріїв, стандартів і характеристик, що дозволить Україні стати визнаною частиною європейського освітнього і наукового простору [2, с. 46].

Приєднання України до Болонського процесу не могло не вплинути на розвиток лінгвокультурного простору країни, оскільки відбулось кардинальне реформування вищої освіти, яка є рушійною силою в процесі розвитку та становлення держави. З огляду на стан української системи вищої освіти, головним напрямом Болонського процесу для нас стала лібералізація вищої школи, навчання студентів принципів свободи й одночасно відповідальності за свій вибір. Адже тільки внутрішньо вільна людина, котра опанувала мистецтво прийняття рішень і відповідальності за них, може бути по-справжньому свідомим громадянином, а також конкурентоспроможним, мобільним професіоналом. Західна практика показує: студент, який вибрав курс на основі особистого інтересу, і навчається зовсім інакше. З огляду на цей факт, значним джерелом поповнення лінгвокультурного простору України в XXI столітті стають студенти. У підсвідомості молодих людей зароджуються ідеї того, що за ними стоїть вибір майбутнього не лише свого, а й майбутнього держави. Зі свого боку студенти отримують чималу свободу вибору та прав при обранні майбутньої професії. Таким чином з'являється нове поняття на позначення нових процесів у розвитку держави, а саме «лібералізація освіти» [2, с. 58].

Вважаємо за необхідне зазначити, що лінгвокультурний простір – це феномен, який є індивідуальним та унікальним для кожного окремо взятого народу. Така тенденція прослідковується через фактори впливу та соціальне підґрунтя, які є суб'єктивними не лише для певного народу, а й також, до уваги беруться хронологічні рамки розвитку культури та шляхи її вираження мовними знаками та ключами.

Варто акцентувати увагу на тому, що перекладознавчий аспект в лінгвокультурології є досить важливим, оскільки він є складовою частиною процесу міжкультурної комунікації. При перекладі лінгвокультурем перекладач має володіти не лише знанням іноземної мови, а й мати чітке уявлення про устрій, культуру, а інколи, навіть про політику чи соціальну складову тієї країни, мовою якої здійснюється переклад. У цьому випадку велику роль відіграє саме той аспект, через призму якого читача буде сприйматись вихідний текст, адже він має легко сприйматись читачем іноземної країни, при тому має також зберігатись автентичне значення та емоційний відтінок лінгвокультуреми.

Очевидним є той факт, що міжкультурна комунікація стає практично неможливою без участі фахівця, тобто перекладача. Перекладознавчий аспект лінгвокультурології прослідковується на

етапі передачі змісту лінгвокультурум іноземною мовою. У деяких випадках робота перекладача не обмежується пошуком перекладацьких еквівалентів та дотриманням граматичних норм, оскільки основним завданням перекладу в сфері лінгвокультурології є процес інтерпретації змісту, передачі основних ідей. Такий переклад потребує не лише знань лексики та граматики іноземної мови, а й культури того народу, якою мовою здійснюється переклад. Більше того, фахівець повинен мати глибокі знання менталітету цього народу, його історії, політики та традицій. Оскільки перекладач виступає посередником в процесі міжкультурної комунікації, що є новим рівнем не лише перекладу, а й відносин між країнами-учасниками комунікації. Правильне трактування основних понять лінгвокультурного простору становить важливий етап у процесі перекладу, оскільки найменша помилка, яка може зачепити почуття гідності представника певної національності, може призвести до міжнародного скандалу. Тому варто чітко розмежувати основні способи перекладу одиниць лінгвокультурного простору [4, с. 85].

На основі зіставлення англійських перекладів українських лінгвокультурум з їхніми оригіналами можна визначити такі способи трансляційного перейменування понять лінгвокультурного простору України, як-от: транскрипцію, гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, калькування, міжмовну транспозицію на конотативному рівні, метод уподібнення [4, с. 90].

Таким чином, виявлено, що переклад явищ лінгвокультурного простору України ХХІ століття може бути здійснений за допомогою таких способів, як: транскрипція, гіперонімічне перейменування, дескриптивна перифраза, комбінована реномінація, калькування, міжмовна транспозиція на конотативному рівні, метод уподібнення.

Список використаних джерел

1. Алимжанова Г. М. Сопоставительная лингвокультурология: взаимодействие языка, культуры человека. Алматы, 2010. – 300 с.
2. Антипов А.Г., Краснова И.В. Нормативно-этический аспект чат-коммуникации // Вестник Кемеровского государственного университета культуры и искусств: журнал теоретических и прикладных исследований. – 2012. – № 19. – С. 10-16.
3. Астафурова Т. М. Лінгвістичні аспекти міжкультурної ділової комунікації. Волгоград, 1997. – 108 с.
4. Лотман Ю. М. Избранные статьи в трех томах. Таллинн, 1992. – 294 с.
5. Kunanbayeva Salima. The Modernization of Foreign Language Education: The Linguocultural-Communicative Approach. – 2013. – P. 149 – 174.

УДК 811.111'373.611

Шевчук Л.О., канд. пед. наук,
Кадема О. В., студент

Національний транспортний університет, Київ

ТРУДНОЩІ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В АНГЛОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Сучасне мовознавство вивчає безліч проблем, серед них важливе місце займає вивчення лінгвістичних аспектів міжкультурної комунікації, а саме проблеми перекладу художнього твору. Переклад творів художньої літератури один з яскравих проявів міжкультурної та міжлітературної взаємодії. Це залежить від багатьох чинників: рівня розвитку суспільства, культури, мови, віку нації, кількості мовців, літературної традиції тощо [2, с. 155]. Українська література – це одна з найбільш рухливих та живих літератур у світі. Але також вона є однією з найменш відомих англомовному читачу.

Найбільші труднощі викликає переклад таких етномовних компонентів народної творчості, як національно забарвлена просторічна й діалектна лексика та фразеологія, власні назви, зокрема імена персонажів, приказки, прислів'я, метафоричні образи. Всі ці елементи відбивають специфіку матеріального й духовного життя етносу, його генезу, соціальну історію, побут, звичаї, культуру, міфологію, вірування, менталітет, поведінку, виховання та інші національно своєрідні явища.

Українські реалії відображають особливості самобутності нашого народу. При перекладі таких одиниць не завжди можна адекватно передати денотативно-конотативну структуру їхнього значення, зберегти ту функцію, яку вони виконують в українському тексті. Народна поезія є джерелом живлення сучасної української лірики. Символ, як знаковий атрибут культури, завжди привертав увагу вчених гуманітарних наук, що свідчить про його виняткову роль у всіх проявах людського буття в суспільстві та культурі. Символ у поезії визначається як багатозначний предметний образ, який пов'язує різні плани відтворюваної митцем дійсності на основі їх сутнісної спільності чи спорідненості. У поезії будь-яке слово здатне набувати ознак символу в силу підвищеної асоціативності й семантичної багатозначності поетичного тексту. Також символи відображають важливі об'єкти навколишнього світу та сприяють розкриттю характеру народу вихідної культури [1, с. 26].

Уживання рослинних назв є особливо важливим, що вважається закономірним впливом фольклорної мови. Однак, крім традиційних символів, якими є образи *калини, верб і тополь, барвінку, полину* використовуються й інші назви рослин, зокрема *клен, чебрець, жоржина, конвалія, соняшник*. Так, наприклад, *соняшник* – це символ світла і сонця; окраса обійстя українця; чимало митців використовують рослину як емблему України [1, с. 567]. У «Баладі про соняшник» Івана Драча та в її англomовному перекладі ця рослина постає у вигляді персоніфікованого жвавого образу, що навік застигає від захоплення сонцем. У фінальних рядках поет проводить паралель, порівнюючи поезію з сонцем, а себе – з соняшником: *Поезіє, сонце моє оранжеве! // Щомиті якийсь хлопчисько // Відкриває тебе для себе, // Щоб стати навіки соняшником – Poetry, my orange sun! // Every minute some boy // finds you for himself // and changes to a sunflower forever* [4, p. 7].

Виникають також труднощі при передачі імен чи назв фантастичних істот, притаманних українській демонології, таких як *русалка, мавка, лісовик*, переклади яких або відрізняються для носіїв обох культур, або ж взагалі відсутні в англійському перекладі. В англійському варіанті «Лісової пісні» назву персонажів драми *потерчата* передано комбінованим способом – з використанням дискриптивної перифрази та детального опису: *Lost Babe – is a fairy being conceived as coming from an unbaptized infant, the fruit of illicit love, after having been drowned by its desperate forsaken mother* [5, p. 176]. Такий спосіб в більшості випадків є дуже вдалим, адже він безсумнівно викликає в англійського читача досить близьке розуміння символізму українського міфологічного світу. В інших випадках власні назви здебільшого транскрибуються, транслітеруються чи перекладаються комбінованою реномінацією: *козак Мамариґа - Mamariha the Cossack*.

Найскладнішою проблемою перекладача є передача англійською мовою фразеологічних одиниць. Саме багата українська фразеологія і надає фольклору особливого символічного забарвлення, тим самим практично унеможливаючи адекватну передачу таких елементів при перекладі. Наприклад, такий фразеологізм, як *хліб насущний*, який вживають зазвичай в іронічному світлі, перекладають здебільшого як *daily bread*. В такий спосіб втрачається експресивна забарвленість, необхідна для правильного сприймання читачем. Фразеологічна одиниця *від зорі до зорі* передається як *bright and early* [1, с. 106], що знову ж таки не є адекватним на прагматичному рівні.

Отже, національні символи України при перекладі можуть втрачати семіологічну глибину й певні культурологічні складники, а

їхні семантичні відтінки в англомовному вираженні стають обмеженими, а рівень сприймання нижчим. Перекладач повинен розпізнавати у поезії знаки, що несуть основне символічне наповнення, та перекладати засобами англійської мови, розкривати їх глибинну наповненість. Якщо символічне мислення української культури не збігається з символами англійської культури, перекладачеві потрібно дослідити історичне минуле культури України, адже саме у минулому бере свій початок символізація понять та образів. Тому переклад українських поетичних творів має відбуватися не лише на мовному, лексичному чи стилістичному рівні, але й на глибоко понятійному, адже забезпечення найповнішого розуміння читачу змісту оригінального твору – основне завдання перекладу в будь-якому його вигляді.

Список використаних джерел:

1. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / Жайворонок В. В. – К.: Довіра, 2006. – 705 с.
2. Комиссаров В.К. Теория перевода. – М. : Высш.шк., 2000. – 253 с.
3. Нікітченко О.В. Фразеологічна мікросистема «сприйняття людиною часу» в українській та англійській мовах. – Вопросы духовной культуры. – Филологические науки // Збірник статей. – М. : 2004. – С. 106–107.
4. Drach Ivan. Orchard Lamps / Ivan Drach: [edited and introduced by Stanley Kunits with woodcuts by Jacques Hnizdovsky]. – Canada, Toronto Ont.: Exile Editions Ltd., 1989. – 71 p.
5. Spirit of Flame. A Collection of the Works of Lesya Ukrainka. Translated by Percival Cundy. New York: Bookman Associates, 1950. – 260 p.

УДК 811.111

**Шевчук Л.О., канд. пед. наук,
Папаяніна А.О., студент**

Національний транспортний університет, Київ

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОВИ
ДОКУМЕНТІВ У РАКУРСІ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Міжнародні договори належать до офіційно-ділового стилю, властивості якого загалом ще не отримали належного висвітлення з позицій взаємодії міжнародного права та сучасної лінгвістики. Оскільки мові міжнародних документів присвячено лише незначну кількість праць (Т.П. Архипович, А.Д. Белова, М.С. Власенко,

М.Д. Волков, З.О. Гетьман, І.М. Дрига, В.І. Євінтов, О.Р. Зарума-Панських, В.В. Калюжна, О.І. Лукашук, С.Є. Максимов, А. Мажур), які трактують окремі аспекти цього типу текстів, актуальності набуває необхідність здійснення комплексного аналізу мови міжнародних договорів.

В умовах поглиблення інтеграційних процесів між країнами та міжнародних економічних зв'язків особливого значення набуває функціонування економічної термінології у поєднанні з термінологією юридичних актів, зокрема в економічних договорах, угодах, документах, котрі містять певні юридичні рекомендації, вимоги та положення.

Український філолог І.М. Гумовська наголошує, що запозичення економічною терміносистемою юридичних терміноелементів зумовлено передусім процесами в суспільстві, відносинами між соціумами та економічним розвитком держави. Постійний економічний прогрес вимагає правового статусу економічного співробітництва. Саме тому все частіше спостерігається функціонування юридичної термінології в економічному контексті [3].

Юридичне функціонування мови – особливе середовище, в якому існують свої внутрішні закономірності, що склалися у правотворчих і правозастосувальних процесах, закріплені у спеціальних законодавчих актах чи прийняті в юридичній практиці. Воно визначається рядом факторів як лінгвістичного (внутрішні тенденції розвитку системи в синхронному і діяхронному плані, економії мовленнєвих засобів), так і екстралінгвістичного порядку (причинами соціального, політичного, ідеологічного характеру тощо).

Правознавець А.С. Піголкін характеризує мову права як мову офіційного документа, що виражає волю колективу, суспільства, має державно-владний характер і чітко визначену офіційну форму [4].

Правознавець Джеймс Фосет наголошує, що найбільш влучна форма договору, котра розуміється ним як мова та термінологія, може бути обрана лише за умови розуміння юридичного характеру того чи іншого документа та його виду і призначення [1, с. 322].

Відомий російський науковець, доктор юридичних наук І.І. Лукашук у своїй фундаментальній праці, присвяченій праву міжнародних договорів, зазначає, що будучи формою договору, текст виражає і закріплює зміст угоди. Договір в свою чергу обов'язково має певну форму, в котрій і відображається його зміст. Вчений підкреслює, зокрема, що зміст договору є первинним, тоді як форма – похідною. Таким чином, створення договору починається з досягнення угоди,

виключно після втілення якої в тій чи іншій формі можна говорити про договір. Зміст, на думку І. Лукашука, динамічний, тоді як форма – стабільна [2, с. 90].

Взаємозалежність і взаємозв'язок змісту та структури документа посідає вагоме місце в офіційно-діловому стилі мови загалом та у дискурсі міжнародних договорів зокрема. Залежно від типу документа та поставлених завдань його текст має ту чи іншу форму організації на всіх мовних рівнях, що є визначальним при доборі лексичних засобів вираження. Форма міжнародних договорів на структурному рівні є інваріантною (як зазначалося вище, документи такого типу складаються з назви, преамбули, матеріальної і заключної частин).

Як зазначає лінгвіст Зарума-Панських, назва договору здебільшого побудована за моделлю (d)+Nлтг+WCl (значно рідше WCl +Nлтг), де d - визначник (International, United Nations, European, Vienna тощо), Nлтг - іменник із семою домовленості (Agreement, Convention, Covenant, Treaty тощо), WCl - словосполучення, що визначає предмет кожного окремого договору. Роль визначника зазвичай відіграють іменники або прикметники, котрі вказують на діапазон домовленості (International, European, American, Inter-American, African), місце підписання угоди (Vienna, Geneva, Tokyo, Hague, Montreal), тип договору (General Framework, Universal, Supplementary), організацію (United Nations) тощо.

Преамбула характеризується чіткою організацією тексту, а саме наявністю зачину, основної частини та кінцівки. В основній частині наголошується на необхідності підписання договору, виражається бажання сторін досягти домовленості, а також зазначаються міжнародні документи, на підставі котрих документ вважатиметься легітимним. В заключній частині відображається факт досягнення згоди між сторонами.

Таке явище, як наскрізний зв'язок в структурі тексту міжнародного договору ґрунтується на стрижневій лексемі – основі змісту положення однієї або кількох статей.

Таким чином, цілком виправданим є висновок про те, що виклад міжнародного договору здійснюється в рамках мови офіційних документів, регламентованої міжнародним правом, із залученням галузевої термінології обраної тематики. Звідси, вважаємо вірним припущення, що міжнародні економічні договори формулюються мовою юридичних документів офіційно-ділового стилю, при чому економічна термінологія є необхідною складовою.

Саме спеціальна лексика створює стиль, характерний для міжнародних договорів, сприяє однозначному розумінню і тлумаченню певних понять та положень.

Мові аналізованих документів властиве функціонування фразових стандартів, які служать зачином, логічним переходом або кінцівкою текстів договорів.

Характерною рисою лексики договорів є також те, що в них, як загальноприйняті міжнародні вирази, функціонують неасимільовані латинські та французькі словосполучення, що зумовлено історією розвитку міжнародних відносин, а також інтернаціоналізми, котрі є невід'ємним елементом мови міжнародних відносин.

У межах пласту правової лексики, що функціонує в текстах міжнародних економічних договорів, доцільно виокремлювати терміни загальноправового характеру та власне міжнародно-правові терміни.

Варто зазначити, що в міжнародних договорах жоден пласт термінологічної лексики не функціонує відокремлено, натомість текст договору являє собою надзвичайно цікаве лінгвістичне явище ситуативного зв'язку терміносистем.

Отже, лексика, якою послуговуються під час укладання міжнародних договорів, кількісно обмежена. Існує яскраво виражена тенденція до замкнутості лексичної бази, збереження незмінного набору фраз, структур, типових для певних ситуацій, незалежно від характеру документа, що загалом є виявом консервативності офіційно-ділового стилю. Мову міжнародних договорів відзначає небагатозначність: простежується тенденція до вживання лексем в одному з прямих номінативних значень, що сприяє однозначному тлумаченню певних положень та явищ, а також обмеження можливостей сполучуваності слів.

Список використаних джерел

1. Англійська мова за професійним спілкуванням. Граматичні особливості економічних текстів та специфіка їх перекладу [Текст]: навчальні завдання для студ. II курсу всіх екон. спец./уклад. І. В. Асаул; Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Л. : Видавництво Львівської комерційної академії, 2006. – 40 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. – Вінниця : «Нова книга», 2003. – 203 с.
3. Гумовська І.М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / І.М. Гумовська; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. Л., 2000. – 19 с.

4. Hierarchy of Treaties, IgnazSeidl-Hohenveldern /Essays on the Law of Treaties: A Collection of Essays in Honour of Bert Vierdag/ Ed/ byJanKlabbers, Rene Lefeber. – Martinus Nijhoff Publishers, 1998. – 204 p.

УДК 378.147:811.111

**Шевчук Л.О., канд. пед. наук,
Погоріла Е.С., студент**

Національний транспортний університет, Київ

ПЕРЕКЛАД ЯК МІЖКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАЦІЇ

На даний час, завдяки зростаючому процесу глобалізації суспільства, виникає потреба в поширенні та засвоєнні кожною людиною знань та навичок міжкультурної комунікації. Тому процес спілкування як між цілими народами, так і між їх окремими представниками, наразі є критично важливим. І саме через це поступово виникла нагальна потреба вивчення не лише іноземної мови, а й іноземної культури, звичаїв, традицій та норм поведінки [3, с. 147].

Вважають, що комунікація – це міжособистісне спілкування, метою якого є встановлення взаєморозуміння, а міжкультурна комунікація – це особливий вид спілкування між носіями різних мов та різних культур. І досить важливим актом цього процесу виступає саме переклад, оскільки він передбачає подолання культурної дистанції між комунікантами і спрямований на забезпечення їх порозуміння. Це важливий засіб спілкування між індивідами, які розмовляють різними мовами й належать до різного лінгвокультурного ареалу. У такому контексті переклад розглядають як особливий вид міжкультурної комунікації [4, с. 199]. Переклад як вид людської діяльності має свою довгу історію. Як зазначає російський перекладознавець Є.В. Бреус, перші потреби у виникненні перекладу сягають ще тих часів, коли прмова почала розпадатися на окремі види і люди почали шукати посередників для спілкування з представниками різних общин. Переклад виконував найважливішу соціальну функцію – завдяки цьому процесу можна було здійснювати міжкультурне спілкування. Протягом багатовікової історії перекладу неодноразово робилися спроби теоретично осмислити і пояснити діяльність перекладачів. Проте теоретичні засади перекладознавства почали розроблятись лише в середині ХХ ст., коли мовознавці стали розглядати переклад як

особливий вид мовленнєвої діяльності та основний елемент міжкультурної комунікації [1, с. 21]. Переклад досліджували різні лінгвісти та філологи, тому можна привести безліч визначень цьому процесу. На думку російського лінгвіста В.Н. Комісарова, переклад – це перетворення вихідного повідомлення в таку мовну форму, яка може бути сприйнята реципієнтом. Також науковець вважає, що основним завданням перекладу є забезпечення такого рівня міжкультурної комунікації, при якому створюваний текст мовою реципієнта міг би виступати в якості повноцінної комунікативної заміни оригіналу і ототожнюватися реципієнтами перекладу з оригіналом у функціональному, структурному і змістовному відношенні.

Вчений Є.В. Бреус висуває думку про те, що при перекладі зіставляються не лише дві мови, а й дві культури. Він вказує на те, що через міжкультурні відмінності певні речі, які є зрозумілими для носіїв однієї мовної культури можуть викликати нерозуміння у представників інших культур. Тому основним завданням перекладу є не лише пошук відповідних еквівалентів для передачі повідомлення, а й надання співрозмовнику необхідних для розуміння пояснень, щоб реакція іншомовного одержувача відповідала реакції одержувача повідомлення на мові оригіналу. І лише після цього переклад можна вважати тотожним, або еквівалентним [1, с. 7–9]. Отже, можемо зробити висновок, що автори сходяться на одній думці – переклад є необхідним і дуже важливим засобом міжкультурної комунікації та має надзвичайну вагу для підтримки безпосередніх зв'язків між комунікантами, які належать до різних лінгвокультурних ареалів. Вважаємо за необхідне наголосити на тому, що комунікація, безперечно, є одним із способів та умов нашого існування, а міжкультурна комунікація стала необхідною вимогою для раціонального та правильного співжиття багатьох різних народів на одній планеті. Головним соціально-політичним завданням міжкультурної комунікації вважається запобігання усіх можливих культурних конфліктів, схилити людей до взаємоповаги і взаєморозуміння.

На нинішньому етапі розвитку людського суспільства, етапі глобалізації, інтеграції та інтенсифікації контактів між людьми, народами й цивілізаціями, особливого значення й, відповідно, масштабів набуває перекладацька діяльність, адже переклад являє собою складний, багатоаспектний процес, зумовлений як лінгвістичними, так і екстралінгвістичними факторами. Це необхідний елемент міжкультурної комунікації. У міжмовній комунікації

перекладу надається роль посередника між адресатом і одержувачем повідомлення. При цьому надзвичайного значення набуває особистість перекладача: саме він створює вторинний текст, який буде сприйматися адресантом [5, с. 73]. Цілком справедливим видається твердження вітчизняного перекладача Е.П. Гончаренка, що фахівець з перекладу повинен бути всебічно розвинутою та ерудованою людиною, блискуче володіти не лише іноземною, але й своєю рідною мовою, мати певний інтелектуальний рівень, а також високу схильність до комунікабельності. І, звичайно, хороший перекладач повинен навчитися думати іноземною мовою [2, с. 169]. Такої ж думки дотримується і французький дослідник Жорж Мунен. Науковець зазначає, що перекладач повинен бути не лише добрим лінгвістом, а й гарним етнографом, тобто знати все про народ, який розмовляє даною мовою, його життя, культуру та історію.

XXI століття ставить нові завдання в інформаційний простір людства. Рух інформаційних потоків не знає ані національних меж, ані меж в часі чи просторі. Міжкультурна комунікація охоплює майже усі сфери життя людей, тому можуть виникати певні бар'єри – як мовні, так і культурні. Так як у світі налічується надзвичайна кількість різноманітних мов, а відповідно і культур, такі бар'єри стали суттєвою перешкодою для здійснення міжкультурних комунікацій. У нашому дослідженні дотримуємося думки, що переклад грає провідну роль в міжкультурній комунікації. Цей процес надає можливість підтримувати контакти і спілкування з представниками інших країн, що наразі є дуже важливим на сучасному етапі розвитку суспільства. Знання про менталітет і культуру народу, мова якого вивчається, є надзвичайно важливими для здійснення комунікації. Адже характерні риси того чи іншого суспільства та його мови і культури можуть бути пов'язані з реаліями із повсякденного життя (приміром, умови життя, традиції міжособистісних відносин та стосунків у сім'ї й суспільстві) робочого процесу, дозвілля, з цінностями, поглядами та ідеалами, з мовою тіла, з етикетно-ритуальною поведінкою (правила поведінки та хорошого тону) тощо, які мають бути точно і правильно передані співрозмовнику для досягнення найповнішого розуміння. І цього можна досягти саме завдяки перекладу. Саме тому ми можемо стверджувати, основним призначенням перекладу є, очевидно, його провідна роль у подоланні мовних і культурних бар'єрів.

Список використаних джерел

1. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с английского языка на русский. – М. : Прогресс, 2001. – 103 с.
2. Гончаренко Э.П. Перевод и переводчик: проблемы и способы их решения, перспективы // Вісник Дніпропетровського національного університету. 2006. – С. 169-174.
3. Сніца Т.Є. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. – 2014. – № 3. – С. 146-153.
4. Сопілюк Н.М. Переклад як особливий вид міжмовної та міжкультурної комунікації // Філологічні трактати. 2010. – №3. – С. 199-203.
5. Iser, W. The Range of Interpretation . N.Y. : Columbia University Press, 2000. – 207 p.

УДК 81'255

**Шевчук Л.О., канд. пед. наук,
Чехівська А.П., студент**

Національний транспортний університет, Київ

**ФРАЗЕОЛОГІЗМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА МЕТОДИ ЇХ
ВІДТВОРЕННЯ У СФЕРІ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

У період бурхливого розвитку міжнародних відносин та процесу глобалізації, знання ділової англійської мови, та, зокрема, особливостей бізнес-мовлення, як загальноприйнятого засобу спілкування в світі бізнесу, надзвичайно необхідні як для фахівців в галузі економіки, так і для кожної пересічної свідомої людини, яка вивчає англійську мову. Вивчення мови бізнесу не тільки спрощує процес входження в суть професійно-ділової сфери мови, а й сприяє більш комплексному розумінню англійської мови [2].

Політична фразеологія – живий, мінливий пласт мовлення, оскільки політики не тільки успішно використовують загальновідомі фразеологізми у своїх промовах, а й іноді стають авторами нових крилатих виразів, що згодом популяризуються суспільством. Одним із найпоширеніших видів лексичних одиниць, якими оперують політики, є саме фразеологізми з негативною конотацією. Вони покликані критикувати поведінку та дії адресата, навішувати ярлики й дискредитувати суперника в очах цільової аудиторії [2, с. 87].

Фразеологізми, сфери їх використання та переклад неодноразово ставали об'єктом лінгвістичних досліджень (В. Виноградов, О. Вітковська, О.Шейгал, О. Кунін). Теоретичні засади сучасних досліджень фразеології створили В. Мокієнко, В. Телія, Р. Зорівчак та інші вчені. Теоретичні дослідження в галузі англійської фразеології

переконливо демонструють, що фразеологізм є більш складним утворенням, ніж слово або змінне словосполучення. На думку О. Куніна, фразеологічні одиниці – це стійкі сполучення лексем [2, с. 110]. У свою чергу І. Гальперін називає фразеологічні одиниці «поеднанням слів, в яких значення цілого домінує над значенням його складових частин або, іншими словами, значення цілого словосполучення не зовсім точно, а іноді зовсім не виводиться із суми складових його частин» [3, с. 169]. Окремі дослідники (В. Телія, Л. Сміт) включають до складу фразеології всі стійкі словосполучення, інші (О. Смирницький, О. Кунін) – тільки певні групи. Таку розбіжність в поглядах можна пояснити складністю фразеологізму як категоріальної одиниці мови. Усі види фразеологізмів широко використовуються у політичному дискурсі у стратегіях конфронтації та дискредитації. Тому переклад таких лексичних одиниць потребує точної передачі їх експресивності та оціночності. Роль ФО в політичному дискурсі значною мірою обумовлена його приналежністю до публіцистичного стилю. Серед основних функцій публіцистичного стилю можна виділити інформативну й прагматичну. Інформативність передбачає дотримання таких вимог до тексту, як об'єктивність, документальність і фактологічність. З іншого боку, вплив на реципієнта передбачає емотивну складову комунікативного повідомлення, оцінність висловлювання. Тому серед фразеологічних одиниць політичного дискурсу на тему «Демократія» можна виділити два типи. До першого належать універсальні ФО, які не несуть особливого емотивного навантаження й допомагають реалізувати інформативний аспект тексту. До них належать стандартні кліше, наприклад: «*But among those voting in this debate, the demo-pessimists dominate*» («Серед тих, які проголосували в цій дискусії, домінують песимістично налаштовані щодо демократії») [4].

Інший тип складають стилістично забарвлені ФО, які слугують для акцентування на експліцитних та імпліцитних аксіологічних смислах, як, наприклад, у самій назві дебатов: «*Are worries about the health of democracy today overblown?*» («Чи дійсно хвилювання про здоров'я демократії сьогодні перебільшене?») [5], «*And in other respects, too, the land of the free, which should be setting an example to the rest of the world, is instead showing the world what gridlock looks like*» («І так само в інших аспектах земля вільних людей, яка повинна бути зразком для всього світу натомість показує всьому світу що таке безвихідь») [5]. Щодо особливостей публіцистичного стилю ФО виконують низку функцій, серед яких доцільно виокремити основні (номінативну й текстотвірну) та варіативні (стилістичну й прагматичну) Особливістю політичного диспуту є протиставлення різних думок, висловлення яскравих і

переконливих аргументів на підтримку протилежних точок зору. Його реалізують два експерти або дві групи фахівців, прихильників і, відповідно, опозиціонерів заданої теми, а читачі або підключаються з власними коментарями, або голосують за ту позицію, яка видається їм переконливішою. Тому вибір фразеологізмів є особливо важливим, оскільки в політичному дискурсі в режимі онлайн читачі реагують миттєво, що впливає на рейтинг опонентів [1, с. 299]. Проаналізувавши фразеологізми та їхню роль у політичному диспуті на тему «Демократія», варто зазначити, що для реалізації інформативної та прагматичної складової дискусії використано стилістично нейтральні фразеологічні одиниці (стандартні кліше, терміни) і стилістично марковані. Якщо перша група допомагає реалізувати насамперед текстотвірну функцію публіцистичного жанру, то інша відповідає за експресивний та оціночний компонент комунікативного повідомлення. За своєю структурою й змістовим наповненням диспут передбачає бінарне протиставлення різновекторних точок зору, аргументацію «за» і «проти». Відповідно вживаються семантичні пари фразеологізмів зі значеннями «розвиток / занепад», «піднесення / розчарування», «минуле / теперішнє / майбутнє». ФО з наведеними значеннями допомагають підвищити експресивність тексту й розкрити різні погляди: від негативного до позитивного ставлення до понять, об'єднаних загальною темою «Демократія» [1, с. 284]. Отже, політичні фразеологізми займають належне місце в системі української та англійської фразеології, що ще раз підкреслює багатогранність стилістичної системи мов.

Список використаних джерел:

1. Агабалаева О.А. Функции фразеологических единиц в немецком политическом дискурсе (на материале немецких парламентских дебатов / О.А. Агабалаева // Романо-германская филология в контексте гуманитарных наук; международный сборник научных статей / отв. ред. А.А. Гутнин. – Новополюцк : ПГУ, 2011. – С. 284-301.
2. Василюк І. М. Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2004. – №17. – С. 102-105.
3. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка: Уч. пос. для ин-тов и фак. иностр. яз. – 3-е изд., стереотип. / А. В. Кунин. – Дубна : Феникс +, 2005. – 488 с.
4. Franklin D. The moderator's closing remarks / D. Franklin // The Economist. 2014. – Jan. 29. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economist.com/debate/days/view/1057>.
5. Franklin D. The moderator's opening remarks / D. Franklin / The Economist 2014. Jan. 21. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economist.com/debate/days/view/1055>.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

Збірник матеріалів
III Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
22 листопада 2018 року, м. Рівне

THE PROBLEMS OF LINGUISTIC SEMANTICS

The Collection of Conference Proceedings
The 3rd International Scientific and Practical Internet Conference
November 22, 2018, Rivne

Формат 60x84^{1/16}.
Папір офсетний. Друк ризографічний.
Гарнітура Century Schoolbook.
Ум. др. арк. 11,2. Наклад 100.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
м. Рівне, 33000, вул. Ст. Бандери, 12,
тел.: (0362) 26-48-83

Друк: «ПараГраф+»,
м. Рівне, 33000, вул. Гетьмана Мазепи, 6/8,
тел.: (0362) 26-49-27